

บทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ ในวรรณกรรมเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริ

นางสาวเกศินี ศรีวุฒิชญา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาตะวันออก

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

WAKA POETRY BY THE CHARACTER MURASAKI NO UE IN *THE TALE OF GENJI*

Miss Kaesinee Srivuttichan

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Japanese

Department of Eastern Languages

Faculty of Arts

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทกวีระกะของตัวละครมุขะทะกิ โนะ อุเอะ ใน
วรรณกรรมเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริ

โดย

นางสาวเกศินี ศรีวุฒิชญา

สาขาวิชา

ภาษาญี่ปุ่น

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.อรรธยา สุวรรณระดา

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะอักษรศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพจน์ อัครวิรุฬห์การ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมนพร สุริยะวงศ์ไพศาล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ ดร.อรรธยา สุวรรณระดา)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัลยาณี สีสสุวรรณ)

เกศินี ศรีวุฒิชญา : บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ในวรรณกรรมเรื่องเก็นจิ
โมะโนะนะงะตะริ (WAKA POETRY BY THE CHARACTER MURASAKI NO UE IN THE
TALE OF GENJI) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.ดร.อรรธยา สุวรรณระดา, 170 หน้า

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 2 ประการคือ เพื่อ ศึกษาบุคลิก ความคิด ตลอดจน
อารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่ถ่ายทอดจากบทกวีระกะ ในวรรณกรรมเรื่อง
เก็นจิโมะโนะนะงะตะริ และเพื่อศึกษาลักษณะเด่นของบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

จากการศึกษา พบว่าบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความเรียบง่าย
ตรงไปตรงมา มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการอ้างอิงบทกวีโบราณ ที่เมื่อ
เปรียบเทียบกับตัวละครที่มีสายเลือดเดียวกันแล้ว มีการใช้ในบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะมาก
ที่สุด แสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ
ผู้วิจัยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ช่วงตามช่วงวัยของตัวละคร ได้แก่ ช่วงที่ 1 เป็นวัยเด็ก ก่อน
แต่งงานกับเก็นจิ บทกวีจะแสดงให้เห็นถึงความไร้เดียงสาของเด็กสาว ช่วงที่ 2 วัยสาวแรกรุ่น เป็น
เรื่องราวความรักในช่วงแรก ที่พลัดพรากจากเก็นจิที่ถูกเนรเทศไปยังซุมะ จนกระทั่งเขากลับมา
เมืองหลวงอีกครั้งและรุ่งเรืองสูงสุด มีทั้งความเศร้าโศกที่ต้องพรากจากกัน และ การตัดพ้อน้อยใจ
รวมทั้งความแค้นเคืองใจที่เก็นจิปันใจให้หญิงอื่น ช่วงที่ 3 วัยผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่คฤหาสน์โรกะกุโจ
สร้างเสร็จ และภรรยาของเก็นจิต่างทยอยเข้าไปพักอาศัย เนื้อหาบทกวีมีความหมายดี ช่วงที่ 4 วัย
กลางคน เป็นช่วงที่เก็นจิแต่งงานใหม่กับ อนนะ ชัน โนะ มิยะ เนื้อหาแสดงความโศกเศร้า และ
น้อยใจที่เก็นจิแต่งงานใหม่ และช่วงที่ 5 เข้าสู่วัยชรา ช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นบทกวีอำลา
เนื้อหาแสดงความอนิจจัง

ดังนั้นบทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ จึงมีจุดเด่นต่างจากตัวละครตัวอื่นที่สามารถ
ถ่ายทอดเรื่องราวตั้งแต่เด็ก จนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต และจากบทกวียังสามารถวิเคราะห์
ลักษณะของตัวละคร ซึ่งไม่ได้มีบรรยายไว้ในร้อยแก้วได้ว่า มีความหึงหวง ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว
และความจริงใจ ตรงไปตรงมา

ภาควิชา ..... ภาษาตะวันออก ..... ลายมือชื่อนิสิต .....

สาขาวิชา ..... ภาษาญี่ปุ่น ..... ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก .....

ปีการศึกษา ..... 2556 .....

5480114822 : MAJOR JAPANESE

KEYWORDS : WAKA / POETRY / MURASAKI NO UE / THE TALE OF GENJI

KAESINEE SRIVUTTICHAN : WAKA POETRY BY THE CHARACTER MURASAKI
NO UE IN *THE TALE OF GENJI*. ADVISOR : ASSOC. PROF. ATTAYA
SUWANRADA ,Ph.D., 170 pp.

This research aims to study character, emotion and worldview of Murasaki no Ue which reflected from Waka poetry and to study the distinctive points of Murasaki no Ue's poetry.

According to the study, the character Murasaki no Ue's Waka poetry is plain and quite straightforward. There are various kinds of rhetoric used in her poems. Especially 'Hikiuta' (Classical poetry reference) was used much more often than other relative characters, and hence it shows her knowledge of Waka poetry. In addition to poetic contents, the researcher divide poetry into 5 periods by the character's age. Period 1 childhood: before getting married Genji, the poetry shows her innocence. Period 2 girlhood, the early love: it started when she was separated from Genji, because he had to escape to Suma until he came back and became the most successful in his life time. The poetry expresses sadness from separation, feeling of being neglected, and grudge due to Genji's unfaithfulness. Period 3 adulthood: Rokujoin the Castel was completed and Genji's wives moved there. The poetry in this period has good meanings. Period 4 middle age: Genji remarried Onnasan no Miya. The poetry in this period contained sad and hurtful feelings due to Genji's remarriage. The last period 5 old age: there are farewell poems which contained impermanence.

As described, Murasaki no Ue's poetry can tell her whole life story from the childhood to the end of her life. That is the prominent point which is different from other relative characters' poetry, and her character, jealousy, strength and honesty that reflected from Waka poetry can be seen which was not written in prose.

Department : Eastern Languages

Student's Signature .....

Field of Study : Japanese

Advisor's Signature .....

Academic Year 2013

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อรรถยา สุวรรณระดา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ชี้แนะแนวทาง ให้คำปรึกษาในเรื่องต่างๆ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ ดร.อิเวอิ ฌิเมะกิ อดีตอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ ผู้ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางการวิจัย รวมถึงชี้แนะแนวทางการเขียนบทความวิจัย ฯลฯ

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทุกท่าน สำหรับการถ่ายทอดความรู้ ชี้แนะแนวทาง และให้คำปรึกษา

ขอขอบคุณ The Japan Foundation ที่อนุเคราะห์ทุนสนับสนุนการเดินทางไปเก็บข้อมูลประกอบการทำวิจัย และนำเสนองานวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่นเป็นระยะเวลา 4 สัปดาห์ ในปี พ.ศ. 2556

ขอขอบคุณ Tohoku University และคณาจารย์ที่ the Graduate School of International Cultural Studies Department of Intercultural and Interlingual Relations ที่อนุเคราะห์ทุนช่วยเหลือค่าเดินทางไปเก็บข้อมูลประกอบการทำวิจัยที่ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. 2555 ตลอดจนขอขอบคุณรุ่นพี่ที่อยู่ญี่ปุ่น และรุ่นพี่ที่เดินทางไปด้วยกัน ที่ให้ความช่วยเหลือต่างๆตลอดการเดินทาง

ขอขอบคุณ ครอบครัว และรุ่นพี่รุ่นน้องทุกคนในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนคอยเป็นกำลังใจ และให้คำปรึกษาแก่ผู้วิจัยตลอดมา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์การวิจัย.....	7
สมมติฐานการวิจัย.....	7
ขอบเขตการวิจัย.....	8
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	8
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
วิธีดำเนินงานวิจัย.....	11
ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย.....	11
ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
2 บทอธิบายบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ ดุเอะ.....	15
บทกวีบทที่ 1.....	15
บทกวีบทที่ 2.....	18
บทกวีบทที่ 3.....	21
บทกวีบทที่ 4.....	23
บทกวีบทที่ 5.....	26
บทกวีบทที่ 6.....	28
บทกวีบทที่ 7.....	32
บทกวีบทที่ 8.....	34

	หน้า
บทกวีบทที่ 9.....	39
บทกวีบทที่ 10.....	43
บทกวีบทที่ 11.....	46
บทกวีบทที่ 12.....	49
บทกวีบทที่ 13.....	52
บทกวีบทที่ 14.....	55
บทกวีบทที่ 15.....	58
บทกวีบทที่ 16.....	62
บทกวีบทที่ 17.....	66
บทกวีบทที่ 18.....	68
บทกวีบทที่ 19.....	72
บทกวีบทที่ 20.....	74
บทกวีบทที่ 21.....	77
บทกวีบทที่ 22.....	79
บทกวีบทที่ 23.....	82
3 วิเคราะห์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ.....	86
กลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ.....	86
ความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีระกะ กับ เรื่องราวชีวิตของตัวละคร มูระซะกิ โนะ อุเอะ.....	96
วิเคราะห์บุคลิกของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ผ่านบทกวีระกะ.....	100
สรุปกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ.....	118
4 เปรียบเทียบบทกวีระกะของตัวละครหญิงอื่น กับ มูระซะกิ โนะ อุเอะ.....	119
บทกวีของตัวละครฟูจิซุโอะ.....	119
สรุปกลวิธีการประพันธ์ของบทกวีของตัวละครฟูจิซุโอะ.....	142
วิเคราะห์บทกวีระกะของตัวละครฟูจิซุโอะ.....	144
บทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มียะ.....	145
สรุปกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครอนนะซัน โนะ มียะ.....	158

	หน้า
วิเคราะห์บทกวีของตัวละครอนนะชาน โนะ มียะ.....	160
เปรียบเทียบกลวิธีการประพันธ์.....	163
5 บทสรุป.....	165
บรรณานุกรม.....	168
ภาคผนวก.....	172
กลวิธีการประพันธ์บทกวีวะกะ	173
แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครเอก	176
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	177

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เก็นจิโมะโนะงะตะริ (*源氏物語*) เป็นวรรณคดีเอกในสมัยเฮอัน (ค.ศ. 794-1192) ของประเทศญี่ปุ่น เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับแง่มุมต่าง ๆ ของความรักในกลุ่มชนชั้นสูง โดยมี ฮิกะรุ เก็นจิ (光源氏 Hikaru Genji) เป็นตัวละครเอก ประพันธ์โดย มุระซะกิ ฌิกิบุ (紫式部 Murasaki Shikibu) เขียนเสร็จสมบูรณ์ในราวปี ค.ศ. 1008 นับเป็นผลงานชิ้นเอกในวรรณคดีญี่ปุ่นโบราณ นิยายเรื่องนี้ให้ความรู้ ความคิดในแง่มุมต่างๆอย่างสมบูรณ์ทั้งด้านประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งรูปธรรมและนามธรรมที่เป็นเหตุเป็นผลกัน จึงทำให้ตัวละครหลายสิบตัวที่ปรากฏในผลงานเรื่องนี้มีชีวิตชีวาราวกับมีชีวิตจริง ๆ อาจกล่าวได้ว่าเป็นวรรณคดีชิ้นเอกของญี่ปุ่น และเกิดขึ้นก่อนผลงานของเชคสเปียร์ผู้เป็นกวีเอกของอังกฤษและของโลกนับพันปี นอกจากนี้เก็นจิโมะโนะงะตะริยังมีอิทธิพลอย่างมากต่อนิยาย รวมทั้งนิยายอิงประวัติศาสตร์และบทละครของญี่ปุ่นในสมัยต่อมา

มุระซะกิ ฌิกิบุ เป็นบุตรสาวของฟูจิวะระ โนะ ทะเมะโตะกิ (藤原為時 Fujiwara no Tametoki) ซึ่งเป็นขุนนางในตำแหน่งสุริเยว (受領 suryō)¹ ทั้งยังเป็นกวีและนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญภาษาและวรรณคดีจีน นอกจากนี้ปู่ของ มุระซะกิ ฌิกิบุ ยังมีชื่ออยู่ใน “36 กวีผู้มีชื่อเสียง” (三十六歌仙 sanjūrokkasen) ดังนั้นนางจึงได้ใกล้ชิดกับวรรณคดีจีน ตลอดจนบทกวีวะกะต่างๆ และฉายแววพรสวรรค์ทางด้านนี้ตั้งแต่ในวัยเยาว์ มุระซะกิ ฌิกิบุแต่งงานตอนอายุสี่สิบกว่าปีกับฟูจิวะระ โนะ โนะบุตะกะ (藤原宣孝 Fujiwara no Nobutaka) ซึ่งสูงวัยกว่านางมาก และมีบุตรสาวด้วยกัน 1 คน บุตรสาวผู้นี้หลังจากแต่งงานแล้วมีชื่อเรียกว่า ดะอิโน โนะ ซัมมิ (大式三位 Daini no Sanmi) ตามตำแหน่งของสามีนาง แต่หลังจากที่ดิอะนิ โนะ ซัมมิผู้เป็นบุตรสาวมีอายุได้

¹ สุริเยว 受領 suryō คือตำแหน่งเจ้าเมือง เป็นตำแหน่งหนึ่งของขุนนางในสมัยเฮอันซึ่งได้รับมอบหมายให้ปกครองในแต่ละเมือง (全訳国語辞典, 2003 : อนไลน์)

เพียง 2 ปี ในะบุตรกะก็เสียชีวิตลง หลายปีหลังจากนั้นมูระซะกิ ฌิกิบุได้เข้าทำงานเป็นนางสนองพระโอษฐ์รับใช้ใกล้ชิดพระนางโฌมิ (彰子 Shōshi) ธิดาคนโตของ ฟุจิวะระ โนะ มิชิโนะงะ (藤原道長 Fujiwara no Michinaga) ภายหลังจากพระนางโฌมิได้รับการสถาปนาเป็นพระมเหสีของจักรพรรดิอิชิโจ (一条天皇 Ichijō Tennō)

กล่าวกันว่า มูระซะกิ ฌิกิบุเริ่มเขียนเก็นจิโมะโนะงะตะริหลังจากที่สามีเสียชีวิตลง ในช่วงประมาณปีค.ศ.1001 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะเข้ามาทำงานรับใช้ในวัง และสันนิษฐานกันว่า มูระซะกิ ฌิกิบุน่าจะถึงแก่กรรมหลัง ค.ศ.1030

เก็นจิโมะโนะงะตะริประกอบด้วย 54 ตอน แบ่งเป็น 3 ส่วน มีบทกวีวะกะแทรกอยู่ทั้งหมด 795 บท มีเนื้อเรื่องย่อโดยสังเขปดังนี้

- เนื้อเรื่องช่วงที่ 1 เริ่มตั้งแต่ตอนที่ 1 คิริทซุโบะ (桐壺 Kiritsubo) จนถึงตอนที่ 33 ฟุจิ โนะ อุระบะ (藤裏葉 Fuji no Uraba)

เจ้าชายฮิเกะรุเป็นพระโอรสในจักรพรรดิคิริทซุโบะ กับนางสนมคิริทซุโบะ (桐壺の更衣 Kiritsubo no kōi) แต่ถูกกลดบรรรดาคัดให้เป็นเพียงสามัญชน โดยได้รับพระราชทานนามสกุลว่า เก็นจิ (源氏 Genji) ในส่วนที่หนึ่งนี้เป็นเรื่องราวความรักของฮิเกะรุเก็นจิ กับหญิงสาวมากหน้าหลายตา เขาแอบตกหลุมรักพระสนมฟุจิทซุโบะ (藤壺の女御 Fujitsubo no Nyōgo) พระสนมคนใหม่ของจักรพรรดิ ซึ่งมีฐานะเป็นแม่เลี้ยง แม้จะเป็นความรักต้องห้ามที่ไม่มีทางสมหวัง แต่เก็นจิลักลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนมฟุจิทซุโบะจนทรงตั้งพระครรภ์ ในระหว่างนั้นเขายังได้มีสัมพันธ์รักกับหญิงสาวหลายคน หนึ่งในนั้นคือโรกุโจ โนะ มิยะซุโตะโกะโระ (六条の御息所 Rokujō no Miyasudokoro) พระชายาในรัชทายาทพระองค์ก่อน

ในตอนที่เก็นจิป่วยเป็นไข้มาลาเรีย และได้เดินทางไปรักษาตัวที่คิตะยะมะ (北山 Kitayama) เขาได้พบกับเด็กหญิงมูระซะกิ (紫の上 Murasaki no Ue) ผู้มีหน้าตาละม้ายคล้ายพระสนมฟุจิทซุโบะที่เขาแอบหลงรักมานาน ภายหลังจากเก็นจิได้รับตัวมูระซะกิมาเลี้ยงดูที่คฤหาสน์ และเมื่อนางโตขึ้นก็ได้กลายเป็นภรรยาที่เขารักมากที่สุด นอกจากนี้เก็นจิได้ผ่านช่วงเวลาที่เหมาะสมเคราะห์กรรม โดยต้องหลบไปอยู่ที่เมืองซุมะ (須磨 Suma) แต่เกิดพายุฝนพัด

กระหน่ำ นักบวชอะกะมิมาช่วยเกินจิ พร้อมทั้งยก อะกะมิ โนะ คิมิ (明石の君 Akashi no Kimi) บุตรสาว ให้แต่งงานกับเกินจิ อะกะมิ โนะ คิมิมีบุตรสาวกับเกินจิหนึ่งคน ซึ่งเกินจิส่งให้มูระซะกิ โนะ อุเอะช่วยเลี้ยงดู ภายหลังเมื่อบุตรสาวโตขึ้นก็ได้เข้าถวายตัวเป็นพระมเหสีในจักรพรรดิคินโจ (今上帝 Kinjōtei) หลังจากที่เกิดจิกลับสู่เมืองหลวงแล้วก็ได้สร้างคฤหาสน์หลังใหญ่ชื่อว่า คฤหาสน์โระกุโจ (六条院 Rokujōin) จนในที่สุดก็ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นถึงรองจักรพรรดิ (准太政天皇 Jundaijōtennō) ซึ่งเป็นช่วงที่รุ่งโรจน์สูงสุดในชีวิตของเกินจิ

ในเนื้อเรื่องช่วงที่ 1 นี้มีบทกวีอะกะระรวมทั้งหมด 458 บท ในจำนวนนั้นมี อะกะระของ มูระซะกิ โนะ อุเอะจำนวน 15 บท

- เนื้อเรื่องช่วงที่ 2 เริ่มตั้งแต่ตอนที่ 34 อะกะระนะ (若菜上 Wakana) จนถึง ตอนที่ 41 มะโอะโระชิ (幻 Maboroshi)

เป็นช่วงที่ความรุ่งโรจน์ของเกินจิเริ่มตกต่ำลง ภรรยาคนใหม่ที่ชื่อ อนนะซัน โนะ มียะ (女三宮 Onnasan no Miya) ได้ลกลอบมีความสัมพันธ์กับคะมิวะจิ (柏木 Kashiwagi บุตรชาย คนโตของโท โนะ ชูโจซึ่งเป็นเพื่อนรักของเกินจิ) จนให้กำเนิดลูกชายชื่อคะโอะรุ (薫 Kaoru) ทำให้เกินจิรู้สึกหวาดกลัวในผลกรรมของความผิดเมื่อครั้งยังหนุ่ม ยิ่งไปกว่านั้นมูระซะกิ โนะ อุเอะหญิงที่เขารักมากที่สุดก็เสียชีวิตลง

เนื้อเรื่องช่วงที่ 2 มีบทกวีอะกะระรวมทั้งหมด 107 บท ในจำนวนนี้เป็นของ มูระซะกิ โนะ อุเอะ 8 บท

- เนื้อเรื่องช่วงที่ 3 เริ่มตั้งแต่ตอนที่ 42 นิโอะ โนะ มียะ (匂宮 Niō no Miya) จนถึงตอนที่ 54 ยูเมะ โนะ อุกิฮะชิ (夢浮橋 Yume no Ukihashi)

เป็นเรื่องราวหลังจากที่เกินจิเสียชีวิต ฉากของเรื่องเปลี่ยนไปอยู่ที่เมืองอุจิ (宇治 Uji) ที่นั่นไม่มีความรุ่งเรืองเหมือนอย่างในเมืองหลวง คะโอะรุ (บุตรชายของอนนะซัน โนะ มียะ และ คะมิวะจิ) ผู้ที่มีชาติกำเนิดอันเป็นปริศนา ได้จมอยู่กับความปวดร้าวขมขื่นจากความรักที่ไม่สมหวัง

กับ บุตรสาวของอุจิ โนะ ฮะชิมิมิยะ (宇治八宮の姫君 Ujihachi no Miya no Himegimi) 3 คน ได้แก่ โอกิมิ (大君 Ōkimi) นะกะ โนะ คิมิ (中君 Naka no Kimi) และ อุกิฟูเนะ (浮船 Ukifune)

เกินจินะอะวะระวะริให้แง่คิดที่มองดูชีวิตเป็นเรื่องเศร้าสะเทือนใจ มีความงดงามของการดำเนินเรื่องที่มีความแปรเปลี่ยน และความรักที่ซาบซึ้งในขณะนั้นๆ ลีลาของนิยายเรื่องนี้จึงมีหลายรสชาติ ทั้งความอ่อนหวานและการยอมรับที่น่าเศร้าสะเทือนใจ แต่ก็ไม่ใช่ความสิ้นหวัง ทำให้เกิดรสสัมผัสแห่งความงามที่เรียกว่า โมะโนะ โนะ อะวะระวะ (もの の あわれ mono no aware) ซึ่งอาจแปลว่า “ความเศร้าสร้อยของสิ่งทั้งหลาย” หรือ “ความมีอารมณ์อ่อนไหวง่ายต่อสิ่งทั้งหลาย” (โมะโตะโอะริ โนะรินะวะ อ้างถึงใน จำนง ทองประเสริฐ, 2545 : 204)

คำว่าอะวะระวะ ในยุคโบราณ เป็นคำที่แสดงการอุทานออกมาด้วยความประหลาดใจ หรือ ดีใจ ต่อมาคำนี้ค่อยๆถูกใช้เป็นคำคุณศัพท์มากขึ้น ตามปกติก็เพื่อหมายถึง “น่าพอใจ” หรือ “น่าสนใจ” แต่จากจารึกตั้งแต่ ค.ศ.763 ได้ปรากฏคำว่า อะวะระวะ ที่ใช้พรรณนาถึงอารมณ์ของผู้เขียนในเวลาที่ยืนฝนตกในฤดูใบไม้ผลิ เพราะฉะนั้นคำว่า อะวะระวะ จึงค่อยๆมีความหมายไปในทางความเศร้ามากขึ้น ต่อมาคำนี้ได้กลายเป็นคำที่แสดงการที่กวีมีอารมณ์อ่อนไหว เอาใจใส่ต่อรูปหรือเสียง ต่อความงามและความอนิจจังแห่งรูปและเสียงนั้น บางครั้งก็ทำให้เห็นความรู้สึกที่อ่อนไหวง่ายของกวีซึ่งจมอยู่ในความเศร้าโศกที่ได้เห็นโลกรอบๆตัวเองมากยิ่งขึ้น (จำนงค์ ทองประเสริฐ, 2545 : 203)

บทกวีวะกะ (和歌 waka) ในพจนานุกรม นิฮงโกะกุโงะ (日本国語大辞典, 2006) มีความหมายว่า เป็นบทกวีแบบญี่ปุ่น เช่น โชกะ (長歌 chōka) ทังกะ (短歌 tanka) เซะโดกะ (旋頭歌 sedōka) เป็นต้น ซึ่งมีกำหนดรูปแบบในการใช้คำ 5 และ 7 พยางค์ แต่ความหมายได้เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา ปัจจุบันโดยทั่วไปแล้ว เมื่อกล่าวถึงวะกะ จะหมายถึงทังกะ

ยะมะตะ ฮิโระทซุงุ (山田洋嗣 Yamada Hirotsugu, 2000 : ออนไลน์) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทกวีวะกะไว้ว่า หมายถึงบทกวีทังกะที่มี 31 พยางค์ หรือกลอนญี่ปุ่น เป็นหนึ่งในรูปแบบบทกวีที่

สี่บทอดมาตั้งแต่โบราณ นับตั้งแต่ยุคเก่า (古代 kodai)² โดยเฉพาะในยุคก่อนยุคกลาง (中世 chūse)³ และยุคใหม่ (近世 kinsei)⁴ นั่นคือว่าบทกวีวะกะเป็นศูนย์กลางของวรรณศิลป์ หลังจากนั้นเป็นต้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน คุณค่าของบทกวีวะกะได้มีการเปลี่ยนแปลงไป แต่การปฏิบัติทั้งกะในสมัยเมจิ (ค.ศ.1868-1912) ทำให้เปลี่ยนจากการเรียก “บทกวีวะกะ” เป็น “ทั้งกะ” โดยมีเนื้อหา และการถ่ายทอดบทกวีที่แตกต่างไปจากเดิม ดังนั้นในปัจจุบันหากพูดถึง “บทกวีวะกะ” จะหมายถึง บทกวีโบราณก่อนถึงสมัยเอโดะ (ค.ศ.1603-1867) วะกะ ประกอบด้วย 5 พรรค 31 พยางค์ มีรูปแบบเป็น 5-7-5-7-7 วะกะเป็นรูปแบบหนึ่งในการแสดงความรู้สึกนึกคิดส่วนบุคคล ยิ่งไปกว่านั้นยังได้สร้างความงาม และอารมณ์ความรู้สึกแบบญี่ปุ่น และมีรสสัมผัสแห่งความงาม หรือ โมะโนะ โนะ อะวะระ

กล่าวโดยสรุป บทกวีวะกะ หมายถึงบทกวีโบราณก่อนสมัยเอโดะ ประกอบด้วย 5 พรรค 31 พยางค์ มีรูปแบบ 5-7-5-7-7 พยางค์

มะทซูดะ ชิเงะโอะ (増田繁夫 Matsuda Shigeo, 1997 : 15-16) ได้กล่าวถึงวะกะในสมัยเฮอัน (ค.ศ.794-1192) ว่า “บทกวีวะกะในสมัยนี้แตกต่างจากวะกะโบราณในหนังสือรวมบทกวีมันโยฉู (万葉集 Manyōshū)⁵ อย่างชัดเจน วะกะในหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉู (古今集 Kokinshū)⁶

² ยุคเก่า (古代) โดยทั่วไปหมายถึงสมัยนารา (ค.ศ.710-784) และ สมัยเฮอัน (ค.ศ.794-1192)

³ ยุคกลาง (中世) หมายถึงสมัยคะมะกุระ (ค.ศ.1185-1333) และสมัยมุโระมะชิ (ค.ศ.1336-1573)

⁴ ยุคใหม่ (近世) หมายถึงสมัยอะสึโอะโมะยะมะ (ค.ศ.1573-1600) และสมัยเอโดะ (ค.ศ.1603-1867)

⁵ หนังสือรวมบทกวีมันโยฉู (万葉集) เป็นหนังสือรวมบทกลอนญี่ปุ่นที่เก่าแก่ที่สุด รวบรวมขึ้นเสร็จสมบูรณ์ในคริสต์ศตวรรษที่ 8 โดย โอโตะโมะ โนะ ยะกะโมะชิ (大伴家持 Ōtomo no Yakamochi) เขียนด้วยอักษรจีนทั้งโดยยืมเอาแต่เสียงอ่านทั้งแบบจีนและแบบญี่ปุ่นมาเขียนเป็นภาษาญี่ปุ่นที่เรียกว่า มันโยนะนะ (万葉仮名 manyōgana) มีทั้งหมด 20 เล่ม มีบทกลอนทั้งหมดประมาณ 4,500 บท

⁶ หนังสือรวมบทกวีโคะกินฉู (古今集) หรือ โคะกินวะกะฉู (古今和歌集) เป็นหนังสือรวมบทกวีวะกะที่จักรพรรดิเตโงะ (醍醐天皇 Daigotenō) (ค.ศ.897-930) ทรงมีพระบรมราชโองการให้ทวิ 4 คน ได้แก่ คิ โนะ ทซุระยุกิ (紀貫之 Ki no Tsurayuki) คิ โนะ โทะโมะโนะริ (紀友則 Ki no Tomonori) โอะมิโกชิ โนะ มิทซุเนะ (凡河躬恒 Ōshikōshi no Mitsune) และ มิบุ โนะ ทะตะมิเนะ (壬生忠岑 Mibu no Tadamine) รวบรวมขึ้นเป็นเล่มแรกเมื่อ ค.ศ. 905 มีทั้งหมด 20 เล่ม มีบทกวีประมาณ 1,100 บท มีคำนำที่เขียนด้วยอักษรจีน (真名序 manajo) โดย คิ โนะ โยะชิมะชิ (紀淑望 Ki no Yoshimochi) และ คำนำที่เขียนด้วยตัวอักษรญี่ปุ่น (仮名序 kanajo) โดย คิ โนะ ทซุระยุกิ (紀貫之 Ki no Tsurayuki)

ซึ่งเป็นตัวแทนของบทกวีวะกะในสมัยเฮอันนั้น โดยมากจะเป็นการพรรณนาความในใจของผู้แต่งมากกว่าจะเป็นการบรรยายธรรมชาติอย่างบทกวีในมันโยฉุ ซึ่งมีความน่าสนใจในการแสดงสภาพของจิตใจมนุษย์ ถึงแม้ว่าบทกวีวะกะในโคะกินฉุจะมีการบรรยายเกี่ยวกับธรรมชาติอันงดงามต่างๆอยู่มาก แต่สิ่งเหล่านั้นมักเป็นสัญลักษณ์หรือการอุปมาอุปไมยกับความรู้สึกภายในใจของตน ในคำนำที่เขียนด้วยตัวอักษรญี่ปุ่น (仮名序 kanajo) ของโคะกินฉุมีช่วงหนึ่งกล่าวไว้ว่า “บทกวีญี่ปุ่นนั้นเป็นรากเหง้าของจิตใจมนุษย์ ก่อเกิดถ้อยคำ(บทกวี)อีกมากมาย” เป็นการแสดงให้เห็นว่าบทกวีวะกะเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความรู้สึกภายในใจในรูปของภาษา”

ซุซูกิ ฮิเดะโอะ (鈴木日出男 Suzuki Hideo, 1978 อ้างถึงใน ซุซูกิ ฮิโรโกะ 鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2007: 5) ได้กล่าวเกี่ยวกับการประพันธ์ว่า “ร้อยแก้วทำหน้าที่อธิบายวิเคราะห์เรื่องราวอย่างเป็นเหตุเป็นผล ส่วนบทกวีวะกะนั้น แต่เดิมทำหน้าที่แสดงออกถึงความรู้สึกในใจทั้งหมดอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องอยู่บนหลักเหตุผล ทำให้เห็นความรู้สึกนั้นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริก็มีตัวอย่างหน้าที่การทำงานของร้อยแก้วและวะกะ เช่นในช่วงที่เล่าถึงเรื่องฟูจิฟูชิบุะ ร้อยแก้วทำหน้าที่บรรยายสถานการณ์ และการตัดสินใจของตัวละคร ส่วนความรู้สึกที่มีต่อเก็นจิซึ่งเป็นตัวละครเอกนั้น จะพรรณนาอยู่ในวะกะ”

นิยายเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริทำให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ความรู้สึกสะเทือนใจ หรือโมะโนะโนะอะวะระ และวะกะเองก็มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการถ่ายทอด และพรรณนาอารมณ์ความรู้สึกภายในใจของผู้คนในสมัยเฮอัน ดังนั้นวะกะที่แต่ละตัวละครโต้ตอบกันก็ดี หรือวะกะที่รำพึงพรรณนาความในใจของตนก็ดี มีความเกี่ยวพันกันอย่างลึกซึ้งกับความรู้สึกของตัวละครและสถานการณ์ในเรื่อง ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่านิยายเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริมีวะกะแทรกอยู่ถึง 795 บท ดังนั้นวะกะจึงมีบทบาทสำคัญที่จะขาดเสียมิได้ในนิยายเรื่องนี้

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับนิยายเรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริ รวมทั้งบทกวีวะกะที่ปรากฏในนิยาย เป็นไปอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย ยกตัวอย่างเช่น การศึกษาวะกะในเก็นจิโมะโนะงะตะริกับวรรณกรรมเอกชิ้นอื่นๆในยุคเดียวกัน หรือศึกษาร่วมกับหนังสือรวมบทกวีวะกะ การศึกษาวะกะในเก็นจิโมะโนะงะตะริกับบทกวีโบราณ การศึกษาตีความความหมายของคำที่ปรากฏในวะกะในเก็นจิโมะโนะงะตะริ แม้แต่การศึกษาวะกะบทเด่นๆของแต่ละตัวละครสำคัญในเรื่องก็มีอยู่มากมาย แต่การศึกษาจุดเด่นของบทกวีวะกะที่เชื่อมโยงกับบุคลิกของตัวละครหญิงแต่

ละตัวนั้นยังมีอยู่ไม่มากนัก และเนื่องจากโดยธรรมชาติเพศหญิงเป็นเพศที่มีอารมณ์อ่อนไหวมากกว่าเพศชาย ประกอบกับบริบทสังคมในสมัยเฮอัน (ค.ศ.795-1192) ที่ผู้ชายสามารถมีภรรยาได้หลายคนโดยมิได้ขัดต่อจารีตประเพณี ความรู้สึกของหญิงที่มีคนรักเป็นชายที่มีความสัมพันธ์กับหญิงสาวมากหน้าหลายตาอย่าง ฮิกะรุ เก็นจิ ตัวละครเอกในนิยายเรื่องนี้ จะแสดงออกมาเป็นบทกวีได้เช่นไรนั้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงที่อยู่ในฐานะเด็กหญิงในความดูแล จนกระทั่งได้เป็นภรรยาซึ่งเป็นหญิงคนรักที่ฮิกะรุ เก็นจิรักมากที่สุด จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยยังไม่พบงานวิจัยในลักษณะวิเคราะห์บทกวีระกะของตัวละคร มูระซะกิ โนะ อุเอะโดยละเอียด ทั้งในด้านความหมายที่สะท้อนให้เห็นถึงบุคลิกของตัวละคร รวมไปถึงกลวิธีการประพันธ์ในบทกวีทุกบท ผู้วิจัยจึงหยิบยกหัวข้อนี้มาศึกษาวิเคราะห์ นอกจากนี้ เพื่อให้การวิเคราะห์ได้ผลดีมากขึ้นจึงวิเคราะห์เปรียบเทียบกับบทกวีของตัวละครฟูจิซุโอบะ และ อนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งเป็นตัวละครหญิงที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ และเป็นตัวละครที่มีความสำคัญอย่างมากในเรื่อง

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาบุคลิก ความคิด ตลอดจนอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะที่ถ่ายทอดจากบทกวีระกะ ในวรรณกรรมเรื่องเก็นจิโมะโนะวะงะตะวี
2. ศึกษาลักษณะเด่นของบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1. บทกวีระกะสะท้อนให้เห็นบุคลิก ความคิด และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้อย่างลึกซึ้ง มากกว่าที่ร้อยแก้วบรรยายไว้
2. บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ เมื่อเปรียบเทียบกับบทกวีของตัวละครหญิงตัวอื่นที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือด มีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่ายตรงไปตรงมา

และสามารถถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตัวละครดังกล่าวได้ตั้งแต่ในวัยเด็กจนกระทั่งถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1. ศึกษาบทกวีระกะทั้งหมดของตัวละครมูระซะกิโนะอุเอะ จำนวน 23 บท
2. ศึกษาทวิเคราะห์ และเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. ศึกษาบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ และ อนนะซัน โนะ มียะ เพื่อใช้เปรียบเทียบกับบทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ผู้วิจัยจะใช้ต้นฉบับภาษาโบราณจากหนังสือชุด 『日本古典文学全集 源氏物語 (nihonkotenbungaku Genjimonogatari)』 ฉบับสำนักพิมพ์ 小学館(Shōgakukan) พิมพ์ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.1979
2. การวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ ผู้วิจัยใช้การอ้างอิงจากหนังสือชุด 『日本古典文学全集 源氏物語』 ฉบับสำนักพิมพ์ 小学館 พิมพ์ครั้งที่ 2 ปี ค.ศ.1979 , หนังสือชุด เก็นจิโมะโนะงะตะริ ฉบับแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นปัจจุบันของฉินบุยะ เอะอิชิชิ (渋谷栄一 Shibuya Eiichi , 2000) และ หนังสือชุดเก็นจิโมะโนะงะตะริ ฉบับแปลเป็นภาษาญี่ปุ่นปัจจุบันของ ทะนิซะกิ จุนอิชิโร (谷崎潤一郎 Tanisaki Junichirō ,1965)
3. การถอดอักษร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้ระบบถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นซึ่งเป็นผลงานวิจัยของคณาจารย์จากสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น อาจารย์ภาควิชาภาษาศาสตร์ และ อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย แห่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กำหนดการถอดอักษรภาษาญี่ปุ่นที่เขียนด้วยอักษรโรมัน (อักษรโรมะจิ) เป็นอักษรไทย ดังนี้

สระ

a,ā	อะ, อา
i,ī	อิ, อี
u,ū	อุ, อู
e,ē	เอะ, เอ
-ya,-yā	เอียะ, เอีย
-yu,-yū	อิ๋ว, อี๋ว
-yo,-yō	เอียว, เอี่ยว

พยัญชนะ

p เมื่อเกิดต้นคำ	พ
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ป
b	บ
m	ม
f	ฟ
w	ว
t เมื่อเกิดต้นคำ	ท
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ต
ts	ทฺซุ
ch	ช
d	ด
n	น
n ที่เป็นพยัญชนะก่อกพยางค์ทำหน้าที่คล้ายตัวสะกด	
เมื่อเกิดหน้า p, b, m	ม
เมื่อเกิดหน้า k, g, w	ง
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	น
n' (ทำหน้าที่เป็นตัวสะกด และตามด้วยสระ)	น
s	ซ
sh	ฌ
z	ซ
j	จ

r	ร
y	ย
k เมื่อเกิดต้นคำ	ค
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ก
g เมื่อเกิดต้นคำ	ก
เมื่อเกิดที่อื่นๆ	ง
h	ฮ

อนึ่ง คำบางคำที่ใช้แพร่หลายแล้วยังคงใช้ตามความนิยมเช่นเดิม เช่น ซามูไร เกียวโต นารา ชิโกะกุ ซากุระ เฮอัน เมจิ เอโดะ ไฮกุ เป็นต้น

4. การเรียกชื่อนักวิจัยญี่ปุ่น

เนื่องจากคนญี่ปุ่นจะเรียกนามสกุลก่อนชื่อตัว ในกรณีที่มีชื่อนักวิจัยปรากฏในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงขอใช้ตามแบบญี่ปุ่น คือ ขึ้นต้นด้วยนามสกุลก่อน

5. การใช้คำราชาศัพท์

เนื่องจากฉากส่วนใหญ่ในเรื่องอยู่ในวัง รวมทั้งตัวละครสำคัญหลายตัวมีเชื้อสายจักรพรรดิ ผู้วิจัยเห็นว่ากรใช้คำราชาศัพท์จะช่วยแสดงให้เห็นสถานะทางสังคมได้เป็นอย่างดี จึงจะใช้คำราชาศัพท์กับตัวละครที่มีเชื้อสายจักรพรรดิ และอ้างอิงจากระดับภาษาในต้นฉบับ

6. การแปลความหมายบทกวี หรือข้อความที่ยกมาอ้างอิงจากภาษาญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยเป็นผู้แปลด้วยตนเองทั้งหมด

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เข้าใจความหมายของบทกวี และอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครที่ถ่ายทอดผ่านบทกวีระกะ รวมทั้งเข้าใจกลวิธีการประพันธ์ที่ใช้ในบทกวีระกะของมูระซะกิโนะอูเอะ
2. เข้าใจวรรณคดีญี่ปุ่นในยุคโบราณ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาราก ภาษา วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ของประเทศญี่ปุ่น

3. เป็นแนวทางการศึกษาบทกวีระกะ และกลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในงานเขียนประเภทโมะโนะงะตะริสสัยเฮอัน

1.7 วิธีดำเนินงานวิจัย

1. ทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. วิเคราะห์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิโนะอุเอะ ทั้งในแง่ความหมาย และกลวิธีการประพันธ์
3. ศึกษาบุคลิกของมูระซะกิโนะอุเอะ
4. วิเคราะห์บุคลิกตัวละครกับบทกวีระกะ
5. เสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

1.8 ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีศึกษาค้นคว้าโดยศึกษาจากเอกสารและหนังสือเป็นหลัก โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะจากหนังสือที่กำหนดตามข้อตกลงเบื้องต้น และหนังสือเล่มอื่น ๆ ที่มีการตีพิมพ์เกินจิมะโนะงะตะริสสัยเฮอันควบคู่กับภาษาปัจจุบัน รวมถึงเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทกวีของตัวละครดังกล่าว
2. ศึกษาบทกวีระกะทั้งด้านเนื้อหา อารมณ์ของตัวละคร และกลวิธีการประพันธ์
3. วิเคราะห์ลักษณะเด่น และพัฒนาการของบทกวีระกะของตัวละครตามลำดับที่ปรากฏในเรื่อง
4. เรียบเรียงข้อมูล สรุปผลที่ได้จากการศึกษา และนำเสนอเป็นรูปเล่มวิทยานิพนธ์

1.9 ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คะวะมุระ ยูโกะ (川村裕子 Kawamura Yūko, 2005 : 76-101) ได้กล่าวเกี่ยวกับวะกะในวิถีชีวิตของชนชั้นสูงในสมัยเฮอัน ซึ่งมีใจความโดยสรุปว่า วะกะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับความรักและการแต่งงานในสมัยเฮอัน อาจกล่าวได้ว่าวะกะเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในความสัมพันธ์รักและการแต่งงานในสมัยนั้น ความรักของชายหญิงในสมัยเฮอันเริ่มจากการที่ฝ่ายชายได้ยืมกิตติศัพท์คำร่ำลือเกี่ยวกับหญิงสาว หรือจากการที่ฝ่ายชายได้เห็นเพียงเงาของนางผ่านฉากรัน แล้วตกหลุมรัก จากนั้นจึงเริ่มส่งจดหมายที่มีวะกะแทรกอยู่ไปหานาง หากมีจดหมายตอบกลับมาจากฝ่ายหญิงก็ถือเป็นสัญญาณที่ดีในการสานต่อความสัมพันธ์ ทว่าเมื่อมีจดหมายสารภาพความในใจจากฝ่ายชายมาถึง หรือในระหว่างการส่งจดหมายโต้ตอบกันนี้เอง ฝ่ายหญิงจะไม่เปิดโอกาสให้ฝ่ายชายง่ายๆ พวกนางจะไม่ตอบกลับด้วยบทกวีอันอ่อนหวาน หรือไม่ตอบรับความรู้สึกของฝ่ายชายในทันที แต่ในระหว่างที่แลกเปลี่ยนบทกวีกันอยู่นี้เอง หญิงสาวจะสังเกตนิสัยใจคอต่างๆ รวมถึงความรู้สึกของฝ่ายชายผ่านสิ่งที่เขาเขียนลงในจดหมาย

แต่เดิมวิถีชีวิตของชาววังถือกำเนิดมาจากความรู้สึกดีมด้ากับธรรมชาติ และพืชพรรณที่ผลัดเปลี่ยนไปตามฤดูกาล วะกะก็คือการถ่ายทอดดอกไม้ใบหญ้าตามฤดูกาล หรือธรรมชาติที่เปลี่ยนไปในแต่ละฤดูออกมาเป็นถ้อยคำ ในจดหมายที่ชายหญิงส่งหากันจะต้องมีบทกวีวะกะที่พรรณนาอารมณ์ความรู้สึกสอดแทรกอยู่เสมอ ซึ่งในบทกวีสั้นๆ เพียง 31 พยางค์นี้ได้รวมความรู้สึกที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ความทุกข์ใจที่ได้พบหน้าคนรัก ความดีใจที่ได้พบกัน ความขมขื่นที่ต้องพลัดพราก หรือความชอกช้ำจากการถูกหักหลัง เป็นต้น ความรู้สึกเหล่านี้ร้อยเรียงเป็นบทกวีที่ส่งผ่านไปยังจิตใจของอีกฝ่าย บทกวีวะกะเป็นถ้อยคำอันงดงามที่มีความสำคัญในการสื่อสารทางจิตใจ หากไม่สามารถแต่งบทกวีวะกะได้ ก็เป็นเรื่องยากที่จะสมหวังในรัก หรือได้แต่งงานในสมัยเฮอัน

โอโมะริ จุนโกะ (大森純子 Ōmori Junko, 1997 : 124) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทกวีวะกะในนิยายสมัยเฮอันว่า “บทกวีเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในนิยายสมัยเฮอัน” นอกจากนี้ โทะกิเอะตะ

โทะโมะเกกิ (時枝誠記 Tokieda Tomoki อ้างถึงใน 大森純子 Ōmori Junko, 1997 : 124) ได้ อธิบายว่า “วะกะะ มีบทบาทเป็นการสนทนา และยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการแสดงออกถึง อารมณ์ความรู้สึกในเชิงอุปมาอุปไมยได้อย่างอิสระ” มะซุดะ คะทsumิ (益田勝美 Masuda Katsumi อ้างถึงใน 大森純子 Ōmori Junko, 1997 : 124) ได้กล่าวว่า “บทกวีคือวิถีชีวิต เป็นพิธี การในการดำเนินชีวิตด้วยถ้อยคำที่สรรสร้างเรียงร้อยออกมา บทกวีจึงเป็นการพรรณนาอารมณ์ บทกวีในนิยายนั้นมีความเกี่ยวข้องอย่างลึกซึ้งกับการแสดงออกซึ่งความรู้สึกภายในจิตใจและการ สร้างตัวละคร”⁷

โอะโมะริ จุนโกะ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมเกี่ยวกับ เก็นจิโมะโนะงะตะริด้วยว่า “ในนิยายเรื่องนี้มี ความเปรียบที่เป็นการอ้างอิงจากบทกวีโบราณ หรือถ้อยคำในบทกวีโบราณอยู่มาก อีกทั้งวะกะะ ของตัวละครที่มีจำนวนมากถึง 795 บทนี้เป็นต้นกำเนิดในการสรรสร้างเหตุการณ์ในนิยายตลอด ทั้งเรื่อง และเป็นกุญแจสำคัญในการตีความนิยายเรื่องนี้ด้วย” ในงานวิจัยของ โคะมะชิยะ เทะรุชิ โกะ (小町谷照彦 Komachiya Teruhiko อ้างถึงใน 大森純子 Ōmori Junko, 1997 : 124) ซึ่งเป็น หนึ่งในงานวิจัยเกี่ยวกับบทกวีวะกะะหลายชิ้น ได้แสดงให้เห็นถึงหน้าที่ของบทกวีวะกะะในนิยาย เรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริ

นอกจากนี้ โอะโมะริ จุนโกะ ยังชี้ให้เห็นว่า บทกวีวะกะะ กับ นิยายในสมัยเฮอันนั้นมีความ เกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยสำคัญ บทกวีวะกะะมิใช่เพียงแค่เครื่องมือในการเขียนนิยาย มิใช่เพียงแค่ การสะท้อนให้เห็นว่าบทกวีทำหน้าที่ในการแสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกในบทสนทนา หรือในวิถี ชีวิตของชนชั้นสูงในสมัยเฮอันเท่านั้น แต่บทกวีวะกะะยังเป็นมากกว่าการพรรณนาอารมณ์สะท้อน ใจ (โมะโนะ โนะ อะวะระะ)

อะกิยะมะ เค็น (秋山虔 Akiyama Ken อ้างถึงใน 藤原克己 Fujiwara Yoshina, 1995:76) กล่าวว่า ความหมายของการแต่งบทกวีในนิยายนั้นแตกต่างจากถ้อยคำที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

⁷ “waka to seikatsu” (和歌と生活) ตีพิมพ์ในวารสาร kaishaku to kankaku (解釈と鑑賞) ฉบับที่ 59

เพราะไม่ใช่ถ้อยคำที่แสดงออกถึงความคิด ความตั้งใจทั่วไป แต่จะมีความหมายลึกซึ้งและให้ภาพพจน์ในตัวของมันเอง

ด้านงานวิจัยของ ซุซูกิ ฮิเดะโอะ (鈴木日出男 Suzuki Hideo, 1990:128-131) ก็กล่าวถึงบทกวีระกะว่า คำที่ใช้ในบทกวีเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับจิตใจผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็แสดงออกถึงความเปล่าเปลี่ยวในใจของผู้แต่งบทกวี เหมือนอย่างบทกวีในหนังสือรวมกลอน โคะกินฉุ (古今集) ที่มีความหมายซ้อนกันอยู่ และมีความเชื่อมโยงเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ทะกะสะฉะมิ ฮิเดะโอะ (高橋秀子 Takahashi Hideko, 2009 : 172-176) ได้อธิบายเกี่ยวกับบทกวีได้ตอบสมัยเฮอันว่า บทกวีได้ตอบในสมัยเฮอันได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก มีทั้งการส่งบทกวีได้ตอบด้วยปากเปล่า และการเขียนบทกวีส่งให้อีกฝ่ายทางจดหมาย

การส่งบทกวีทางจดหมายนั้นบ่อยครั้งมีการเลือกประดับกิ่งไม้ ดอกไม้ หรือใบไม้เพิ่มเติมลงไปด้วย ทะกะสะฉะมิ แบ่ง กิ่งประดับจดหมายเหล่านั้นเป็น 3 ประเภท ได้แก่ การส่งจดหมายพร้อมกิ่งประดับจดหมาย การส่งแต่กิ่งประดับจดหมายอย่างเดียว และการเขียนบทกวีลงไปบนกิ่งประดับจดหมาย ในแก่นจิโมะโนะระตะริสะทอนให้เห็นเกี่ยวกับการส่งกิ่งประดับจดหมายเหล่านี้ว่า กิ่งประดับจดหมายมีความสัมพันธ์กับตัวละคร เพราะสะทอนให้เห็นสภาพจิตใจของตัวละคร มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับเนื้อหาของบทกวี และยังแสดงให้เห็นถึงการมีความรู้ และความมีรสนิยมของตัวละคร ซึ่งไม่สามารถสังเกตได้จากคำพูดของตัวละครเท่านั้น

บทที่ 2

บทอธิบายบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

เรื่องเก็นจิโมะโนะงะตะริ มีบทกวีระกะแทรกอยู่โดยตลอดทั้งเรื่องรวม 795 บท โดยมีบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะทั้งหมด 23 บท ในที่นี้จะยกบทกวีทั้ง 23 บทขึ้นมาวิเคราะห์อย่างละเอียดทั้งด้านกลวิธีการประพันธ์ และเนื้อหา โดยเรียงลำดับตามลำดับก่อน-หลังที่ปรากฏในเนื้อเรื่อง และจะตีความบทกวีได้ตอบของบทกวีนั้นๆ ด้วย เพื่อให้เข้าใจได้ดียิ่งขึ้น ผู้วิจัยจะอธิบายกลวิธีการประพันธ์ในครั้งแรกที่ปรากฏ และจะรวบรวมคำอธิบายกลวิธีการประพันธ์ทั้งหมดไว้ในภาคผนวก

2.1 บทกวีบทที่ 1

かこつべき ゆゑを知らねば おぼつかない かなる草の ゆかりなるらん

Kakotsubeki yuewoshiraneba obotsukana ikanarukusano yukarinaruran

ใยจึงเอ่ยความเศร้ามิเข้าใจ ท่านกล่าวถึงเรื่องอะไรมิอาจรู้ แท้จริงแล้วตัวข้าเป็นสายสัมพันธ์กับบุปผาใด

2.1.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในเล่มที่ 1 ตอน ระกะมูระซะกิ (若紫 Wakamurasaki) เล่ม 1 หน้า 334 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อ ดังนี้

เป็นช่วงหลังจากที่เก็นจิแอบพามูระซะกิจากคิตะยะมะะ กลับมายังคฤหาสน์นิโจแล้ว เขาก็สอนให้นางแต่งบทกวีและวาดภาพ เก็นจิเขียนลงบนกระดาษสีม่วงว่า “ครั้นเอ่ยถึงทุ่งมูซะฉิมิก็ทอดถอนใจ” (武蔵野といへばかこたれぬ) เขายังเขียนบทกวีที่ตนแต่งเองเพิ่มลงไปข้าง ๆ ข้อความว่า “แม้ยังมีได้ร่วมเรียงเคียงหมอน แต่หัวใจกลับหวนไหวลึกลง ดั่งมิอาจย่ำฝาน้ำค้างกลางทุ่งมูซะฉิมิ ใ้เจ้าผู้มีเชื้อสายแห่งพวงดอกไม้สีม่วงที่มีอาจได้พานพบเอ๋ย (ぬは見ぬど あはれとぞ

思ふ武蔵野の 露わけわぶる 草のゆかりを)” จากนั้นเขาก็ให้มูระซะกิเขียนบทกวีตอบ นางเขียนบทกวีตอบว่า

“ไยจึงเอ่ยความเศร้ามิเข้าใจ ท่านกล่าวถึงเรื่องอะไรมิอาจู้ แท้จริงแล้วตัวข้าเป็นสายสัมพันธ์กับบุปผาใด” (かこつべき ゆゑを知らねば おぼづかな いかなる草のゆかりなるらん)

2.1.2 วิเคราะห์บทกวี

2.1.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

ねは見ねど あはれとぞ思ふ 武蔵野の 露わけわぶる 草のゆかりを

Newaminedo awaretozoomou musashinono tsuyuwakewaburu kusanoyukiwo

บทกวีของเก็นจิมีความหมายว่า แม้จะยังไม่ได้แต่งงานกัน แต่ข้ากลับรู้สึกรักเจ้ามากเหลือเกิน เพราะข้ามิอาจได้พบท่านผู้นั้นอีกแล้ว เจ้าจึงเป็นเสมือนตัวแทนของท่านผู้นั้น เป็นบทกวีที่มีที่มาจากข้อความว่า 「武蔵野といへばかこたれぬ」 ซึ่งข้อความดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของบทกวีในหนังสือรวมบทกวีโคะกิงวะกะโระกุโจ (古今和歌六帖 Kokinwakarokujō)

知らねども 武蔵野といへば かこたれぬ よしやさこそは 紫のゆゑ

Shiranedomo musashinotoieba kakotarenu yoshiyasakosowa murasakinoyue

มีความหมายว่า ก็ไม่รู้เพราะเหตุใด ครั้นเอ่ยถึงทุ่งมุซะกิขึ้นมาที่เรารู้สึกเศร้า ด้วยหวนหาในดอกไม้สีม่วงซึ่งอยู่ที่แห่งนั้น

บทกวีดังกล่าวนี้มีที่มาจากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ (古今集) เล่มที่ 17 ซึ่งอยู่ในหมวดเบ็ดเตล็ดเล่มแรก เป็นบทกวีบทที่ 867 ไม่ทราบผู้แต่ง

むらさきの ひととゆゑに 武蔵野の 草はみながら あはれとぞ見る

Murasakino hitomotoyueni musashinono kusawaminagara awaretozomiru

มีความหมายว่า เพราะดอกฟูจิเพียงช่อเดียว ทำให้มองดูดอกฟูจิทั่วทั้งทุ่งมูชะมิด้วยความรักใคร่ บทกวีบทนี้กล่าวกันว่า ไม่น่าจะเป็นบทกวีที่แต่งขึ้นตอนที่เห็นทิวทัศน์ธรรมชาติจริง แต่เป็นการประพันธ์โดยเปรียบเทียบคนรักเป็นดั่งดอกฟูจิ (紫草 Murasakigusa) และกวีคงจะหลงรักทุกคนที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับหญิงผู้นั้น (全訳古語辞典第3版, 2003:ออนไลน์)

ซึ่งในบทกวีของเก็นจิได้เปรียบพระสนมฟูจิทซุโอะเป็น ดอกฟูจิ (พวงดอกไม้สีม่วง 紫草) และผู้ที่มีเชื้อสายนั้นก็หมายถึงหญิงสาวที่เป็นหลานสาวของนาง ในที่นี้ก็คือมูชะมิ ส่วนที่ว่า “มีอาจย่ำฝ้าน้ำค้าง (露わけわぶる)” มีความหมายรวมถึง แม้อยากพบพระสนมฟูจิทซุโอะมากเพียงไร แต่ก็มีอาจได้พบ

2.1.2.2 บทกวีของตัวละครมูชะมิ โนะ อุเอะ

かこつべき ゆゑを知らねば おぼづかな いかなる草の ゆかりなるらん

Kakotsubeki yuewoshiraneba obotsukana ikanarukusano yukarinaruran

かこつ kakotsu = คร่ำครวญ , รำพัน

おぼづか obotsuka = ไม่ชัดเจน , ไม่เข้าใจ , น่าสงสัย

いかなる ikanaru = ชนิดไหน , แบบไหน

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูชะมิ โนะ อุเอะ

ไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์

โดยรวมบทกวีนี้มีความหมายว่า ทำไมท่านจึงพูดเรื่องเศร้าเช่นนี้ ข้ามิเข้าใจ ท่านกล่าวถึงเรื่องอะไร แท้จริงแล้วตัวข้าเป็นสายเลือดของผู้ใด

สำหรับบทกวีที่มูชะมิเขียนตอบนั้น ตอบไปโดยไม่ได้ล่วงรู้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างเก็นจิกับพระสนมฟูจิทซุโอะ ในหนังสือ 新日本古典文学大系 Shinnihonkotenbungakutaikei กล่าวไว้ว่า บทกวีตอบของมูชะมิได้หยิบยืมคำในบทกวีที่เก็นจินำมาใช้อ้างอิง (引歌 hikiuta) คือคำว่า

「かこつ kakotsu」 「ゆゑ yue」 「知らぬ shiranu」 ตอบกลับไปยังอย่างไร้ชื่อ ในขณะเดียวกัน

ก็เป็นการตอบที่สมกับเป็นบทกวีของหญิงสาว แสดงให้เห็นถึงพรสวรรค์ในการประพันธ์บทกวีของตัวละครมูระซะกิ

ผู้วิจัยเห็นว่าบทกวีบทนี้ของมูระซะกิ แสดงให้เห็นถึงความไร้เดียงสาของเด็กสาว ซึ่งถ่ายทอดลงในบทกวีได้อย่างตรงไปตรงมา โดยนอกจากการยกบทกวีที่เก็นจินมาอ้างมาใช้ในบทกวีบทนี้แล้ว ก็มิได้มีกลวิธีการประพันธ์อื่นใดเป็นพิเศษ

ซุซูกิ ฮิโรโกะ (鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2009:32) กล่าวถึงบทกวีบทนี้ว่า มูระซะกิ ไม่อาจทราบถึงความนัยของเก็นจิที่ว่าอยากจะนำหญิงสาวที่มีสายเลือดของ พระสนม พุจิทซุโอะมาเป็นของตน ในบทกวีที่นางตอบเก็นจิ ใช้คำว่า 「かこつ kakotsu」「草のゆかり kusa no yukari」 ซึ่งมีอยู่ในบทกวีที่เก็นจิส่งมา เป็นการแต่งบทกวีได้ตอบอย่างถูกต้องถูกหลัก แต่ก็มิได้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของเก็นจิ คำว่า 「おぼつかぬ obotsukana」 แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่สับสนอย่างจริงจัง เพราะท่าทีของเก็นจินั้นอยู่ระหว่างผู้ปกครองที่อบรมเลี้ยงดูเด็กหญิง และชายหนุ่มที่มองนางอย่างคนรัก และมูระซะกิใช้คำในบทกวีของเก็นจิส่งตอบไป เป็นการตอบรับความรักจากเก็นจิ

2.2 บทกวีบทที่ 2

千尋とも いかでか知らむ さだめなく 満ち干る潮の のどけからぬに

Chihiroto mo ikade kashiramu sadamenaku michi hirushiono nodokekaranuni

ท่านว่าจะรักข้าลึกซึ้งยิ่งนัก แต่จะประจักษ์ได้เช่นไร เพราะใจท่านนั้นเหมือนดังกระแสน้ำ ชั่วลงตาม
กระแสสมุทรสุดจะหยั่งถึง

2.1.2 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน อะโอะอิ (葵 Aoi) เล่ม 2 หน้า 22 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อ ดังนี้

เป็นตอนที่เกินจิตต์ผมให้มูระซะกิด้วยตนเอง ก่อนที่จะออกไปชมงานเทศกาล เก็นจิชักชวนมูระซะกิไปชมงานเทศกาลอะโอะอิด้วยกัน เก็นจิตัดผมให้นางเสิร์ฟก็เอ่ยบทกวีขึ้นว่า

“ในภายหน้าที่ผมเจ้าจักยาวสลวย ดังพวงสาหร่ายใต้ทะเลลึกสุดหยั่งวัด ข้าคนนี้เพียงผู้เดียวจะขอปกป้องดูแลเจ้า (はかりなき 千尋の底の 海松ぶさの 生ひゆく末は 我のみぞ見む)”

เมื่อเก็นจิกล่าวเช่นนั้น มูระซะกิจึงเขียนลงในกระดาษว่า “ท่านว่าจะรักข้าลึกซึ้งยิ่งนัก แต่จะประจักษ์ได้เช่นไร เพราะใจท่านนั้นเหมือนดั่งกระแสน้ำ ขึ้นลงตามกระแสสมุทรสุดจะหยั่งถึง (千尋とも いかでか知らむ さだめなく 満ち干る潮の のどけからぬに)”

2.2.2 วิเคราะห์บทกวี

2.2.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

はかりなき 千尋の底の 海松ぶさの 生ひゆく末は 我のみぞ見む

Hakarinaki chihitonosokono mirumebusano oiyukusuewa warenomizomimu

บทกวีของเก็นจิมีความหมายว่า ในอนาคตที่ผมของเจ้าจะยาวสลวย เจริญออกงามดังพวงสาหร่ายที่ใต้ทะเลซึ่งอยู่ลึกจนมิอาจหยั่งวัดไว้ได้นั้น ตัวข้าเพียงผู้เดียวที่จะดูแลปกป้องเจ้า ในที่นี้ เก็นจิตั้งใจจะดูแลนางเพียงผู้เดียว ไม่ยกให้ชายอื่นเด็ดขาด ตั้งใจจะให้นางเป็นของเขา เก็นจิอยากเฝ้าดูมูระซะกิเจริญเติบโตเป็นหญิงในอุดมคติดังที่ตนปรารถนา ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีที่เก็นจิแสดงความต้องการครอบครองเป็นเจ้าของมูระซะกิ โนะ อุเอะ และรู้สึกรักและหวงแหนนางเป็นอย่างยิ่ง

2.2.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

千尋とも いかでか知らむ さだめなく 満ち干る潮の のどけからぬに

Chihirotomo ikadekashiramu sadamenaku michihirushiono nodokekaranuni

千尋 (ちひろ chihiro) = สูงมาก , ลึกมาก

いかでか ikadeka = ทำไม (どうして…か)

のでけ・し nodekeshi = (คลื่นลม)สงบ , (อากาศ)แจ่มใส

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำสัมผัส (縁語 engo)⁸ : คำว่า 満ち干る (michihiru) แปลว่า (น้ำ)ขึ้นและ (น้ำ)เหือดแห้ง เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 千尋 (chihiro) ที่แปลว่า ลึกมาก
  - อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu)⁹ : คำว่า 千尋 แปลว่า ความลึก ในที่นี้เป็นความเปรียบกับความลึกซึ่งในรักที่เกินจิมิต่อตนเอง (มูระซะกิ)

บทกวีตอบของมูระซะกิมีความหมายว่า ท่านกล่าวว่าจะเฝ้าปกป้องดูแลอนาคตของพงสาหร่ายใต้ทะเลลึก ซึ่งในที่นี้อาจตีความได้ว่าหมายถึงความรักที่เกินจิมิต่อตัวนาง (ท่านว่าความรักที่ท่านมีต่อข้านั้นลึกซึ้งนัก) แต่ข้าจะรู้ได้เช่นไรว่าความรักนั้นลึกซึ้งเพียงไร เพราะท่านมีหัวใจเหมือนดั่งกระแสน้ำ บางครั้งก็เต็มตลิ่ง บางครั้งก็แห้งเหือด ใจท่านดั่งมหาสมุทรเช่นนี้ เอาแนเอนอนมิได้ ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีนี้เป็นการตัดพ้อและหยอกเย้าในความเจ้าชู้หลายใจของเกินจิวอย่างแยบยล มูระซะกิในวัยประมาณ 14 ปี ได้แสดงให้เห็นว่าตัวนางเองก็รู้ดีว่าเกินจิมิ ความสัมพันธ์กับผู้หญิงมากหน้าหลายตา ไหนเลยจะรักนางอย่างลึกซึ้งเพียงคนเดียว การเปรียบเปรยความรักของเกินจิวดั่งกระแสน้ำ ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่สถานะของนางในขณะนั้นยังเป็นเพียงเด็กหญิงในความดูแลของเกินจิว ผู้วิจัยจึงคิดว่าบทกวีบทนี้มีได้แสดงความรู้สึกตัดพ้ออย่างหญิงสาวที่มีต่อชายคนรัก แต่ความรักที่กล่าวถึงน่าจะตีความได้ว่าเป็นไปในลักษณะของน้องสาว หรือลูกสาวที่หวงพ่อหรือพี่ชายมากกว่า

⁸ คำสัมผัส (縁語 engo) (ยอดสวรรค์ อิกุจิ 2544 : 26) เป็นกลวิธีการประพันธ์ประเภทหนึ่งซึ่งพบมากในบทกวีญี่ปุ่น เมื่อกวีต้องการสื่อหรือแสดงถึงแนวคิดสำคัญในบทกวี จะมีการเลือกสรรถ้อยคำที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางความหมายอย่างลึกซึ้งกับคำหลักหรือคำสำคัญมาใช้ในบทกวีหนึ่งๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน และความคิดเชื่อมโยงนี้ก่อให้เกิดจินตนาการที่กว้างไกล ลึกซึ้ง มีการต่อเนื่องทางด้านอารมณ์ความรู้สึก กล่าวกันว่าเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่ให้อารมณ์ที่ละเอียดอ่อนและละเมียดละไมต่อความหมายของบทกวี

⁹ อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง

2.3 บทกวีบทที่ 3

風吹けば 先づぞみだるる 色変る 浅茅が露に かかるささがに

Kazefukeba mazuzomidaruru irokawaru asajigatsuyuni kakarusasagani

ไยแมงมุมที่ห้อยระยงอยู่ที่น้ำค้างบนดอกหญ้าที่เปลี่ยนสี ยามต้องลมก็พันกันยุ่งเหยิง

2.3.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ชะกะกิ (賢木 Sakaki) เล่ม 2 หน้า 110 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากที่อดีตจักรพรรดิคิรึทึซุโอะทรงพระประชวรอย่างหนักจนเสด็จสวรรคต อดีตพระมเหสีฟูจิทึซุโอะทรงทุกข์ทรมานในความรักที่มีต่อเก็นจิ อีกทั้งทรงประชวร จึงตัดสินใจพระทัยออกผนวช เห็นจิตรู้สึกเสียใจอย่างยิ่ง เขาจึงไปพำนักอยู่ที่วัดอุนิรินอินเพราะพระเชษฐาของพระมารดาเป็นพระราชาคณะอยู่ที่นี่ และส่งข่าวคราวแลกเปลี่ยนกับมูระชะกิ โนะ อุเอะ เขาส่งจดหมายไปว่า

“อยากลองดูว่าจะสละทางโลกย์ ใช้ชีวิตอย่างนักบวชได้หรือไม่ จึงได้พักอยู่ที่วัดระยะหนึ่ง แต่วิถีชีวิตที่วัดช่างเงียบเหงา ยิ่งทำให้รู้สึกหวาดหวั่นยิ่งขึ้น ถึงกระนั้นก็ยังมึพระธรรมที่ต้องเล่าเรียนจากหลวงพ่อกุญแจอีก จึงจะพักอยู่ที่วัดต่ออีกระยะหนึ่ง แล้วเจ้าละเป็นอย่างไรบ้าง”

นอกจากนี้ยังมีบทกวีที่แสดงความในใจแนบมาด้วยว่า

“ทั้งเจ้าไว้ลำพังในเรือนที่ไม่มั่นคงเหมือนดั่งน้ำค้างบนดอกหญ้า ข้าอยู่ที่นี้ได้ยินเสียงพายุจากทั่วทิศทางก็พลันคิดถึงเจ้า จิตใจข้ามิอาจสงบเป็นสุขได้เลย (あさぢふの 露のやどりに 君をおきて 四方のあらしぞ 静心なき)”

มูระชะกิ โนะ อุเอะเมื่อได้อ่านจดหมายก็ทำให้ เขียนตอบกลับไปในกระดาษสีขาว เช่นเดียวกับที่เก็นจิส่งมาว่า “ไยแมงมุมที่ห้อยระยงอยู่ที่น้ำค้างบนดอกหญ้าที่เปลี่ยนสี ยามต้อง

ลมก็พ่นกันยุ่งเหยิง (ตัวซ้ำที่ยึดเอาหัวใจที่แปรเปลี่ยนง่ายตายของท่านเป็นที่พึ่งนั้น ต้องอยู่แต่กับความกังวลใจ) (風吹けば まづぞみだるる 色かはるあさちが露に かかるささがに)”

2.3.2 วิเคราะห์บทกวี

2.3.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

あさちふの 露のやどりに 君をおきて 四方のあらしぞ 静心なき

Asajūno tsuyunoyadorini kimiwookite yomonoarashizo shizugokoronaki

บทกวีของเก็นจิมีความหมายว่า เพราะทิ้งเจ้าไว้ลำพังในเรือนที่ไม่มั่นคงเหมือนดั่งน้ำค้างบนดอกหญ้า อยู่ทางนี้ได้ยินเสียงพายุจากทั่วทิศทางก็พลันคิดถึงเจ้า รู้สึกเป็นห่วงมูระซะกิ โนะ อุเอะ จนจิตใจมิอาจสงบได้ เรือนที่ไม่มั่นคงในที่นี้อาจตีความได้ถึง โลกใบนี้ที่มีแต่ความไม่เที่ยงแท้ เสียงพายุในที่นี้ก็อาจตีความได้ถึงข่าวคราว หรือข่าวลือเรื่องราวไม่ดีต่าง ๆ ในเมืองหลวง เป็นการแสดงความห่วงมูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นอย่างมาก บทกวีนี้จึงเต็มเปี่ยมไปด้วยความมั่งคั่งของเก็นจิที่อัดแน่น ทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ ถึงกับร้องไห้ด้วยความซาบซึ้งใจ

2.3.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

風吹けば まづぞみだるる 色かはる あさちが露に かかるささがに

Kazefukeba mazuzomidaruru irokawaru asajigatsuyuni kakarusasagani

あさち (浅茅 asaji) = ต้นหญ้า

ささがに sasagani = แฉงมุ่ม , ใยแฉงมุ่ม

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

- คำกวี (歌詞 utakotoba)¹⁰ : คำว่า ささがに sasagani หมายถึง แฉงมุ่ม

¹⁰ คำกวี (歌詞 utakotoba) เป็นคำที่ใช้เฉพาะในบทกวีเท่านั้น ไม่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

- อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : คำว่า 色変る irokawaru แปลว่า สีเปลี่ยน ในที่นี้เป็นความเปรียบกับ หัวใจเกินจิจิที่จะเปลี่ยนใจจากตน (มูระชะกิ) ไปหาหญิงอื่น เปรียบไยแมงมุม (ささがに sasagani) เป็นจิตใจตนเอง คือมูระชะกิ โนะ อุอะ และเปรียบน้ำค้างที่อยู่บนใบหญ้า (あさぢが露) เป็นหัวใจของเกินจิจิที่กลิ้งกลอก เอาแน่เอาอนไม่ได้

บทกวีของมูระชะกิมีความหมายว่า ไยแมงมุมที่ห้อยระยงอยู่ที่น้ำค้างบนหญ้าแห้งเหี่ยวจนสีได้เปลี่ยนไปแล้วนั้น ยามที่ต้องลมก็พันกันยุ่งเหยิงไปคนละทิศทาง เจ้าแมงมุมจะเร่ร่อนไปอยู่แห่งหนใดไม่อาจรู้ได้เลย ไยแมงมุมนั้นก็เหมือนดังหัวใจของข้าที่ยังต้องฟุ้งฟางทำน ในบทกวีบทนี้เปรียบต้นหญ้าเป็นเกินจิจิ ที่เจ้าชู้เปลี่ยนใจง่ายดั่งน้ำค้างที่กลิ้งไปมาอยู่บนใบหญ้า และเปรียบหัวใจตนเองเป็นไยแมงมุมที่เกาะเกี่ยวอยู่บนน้ำค้าง หมายถึงตนที่ยึดเอาหัวใจที่แปรเปลี่ยนได้อย่างง่ายดายของเกินจิจิเป็นที่พึ่งนั้น มีแต่ต้องอยู่กับความกังวลใจ ผู้วิจัยเห็นว่าในที่นี้อาจตีความว่า ตัวนางยึดถือความรักอันไม่เที่ยงแท้ของชนชั้นสูงอย่างเกินจิจิเป็นที่พึ่ง ซึ่งเปรียบเสมือนกับไยแมงมุมที่เกาะเกี่ยวอยู่บนน้ำค้างยอดหญ้า เพียงแค่ลมพัดแผ่วเบา ก็แทบจะปลิวไปตามลม เพราะชนชั้นสูงในสมัยเฮอันสามารถมีภรรยาได้หลายคน มูระชะกิ โนะ อุอะจึงอาจรู้สึกได้ว่าอนาคตของตนไม่มั่นคง

2.4 บทกวีบทที่ 4

別れても 影だにとまる ものならば 鏡を見ても なぐさめまし

Wakaretemo kagedanitomaru mononaraba kagamiwomitemo nagusamemashi

แม้จำต้องพรากจาก แต่อย่างน้อยหากเก็บเงาท่านไว้ได้ ยามที่มองกระจกคงปลอบประโลมใจได้กระมัง

2.4.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ชุมะ (須磨 Suma) เล่ม 2 หน้า 165 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วง บทกวีโดยย่อดังนี้

เป็นตอนก่อนที่เกินจิจจะออกเดินทางไปยังชุมะ เก็นจิและมูระซะกิ โนะ อุเอะ ต่างโศกเศร้า เก็นจิพูดกับมูระซะกิ โนะ อุเอะว่าหากแม้ว่าวันเวลาล่วงเลยผ่านไปนานแล้วเขายังมิได้รับ พระราชทานอภัยโทษอีก ต่อให้เป็นสถานที่รกร้างกันดารเพียงไรก็จะกลับมารับนางให้ได้ เพียงแต่ ในตอนนี้หากผู้อื่นรู้ว่านางร่วมทางไปด้วยคงไม่เหมาะ เขาใช้เวลารำลึกกับมูระซะกิ โนะ อุเอะอยู่นาน

เจ้าชายโสะตะรุเสียวบุเกียว โนะ มียะน้องชายของเก็นจิ และโทโนะซุโจ มาเยี่ยมเยียน เก็นจิจึงแต่งตัวเพื่อออกไปต้อนรับ เมื่อเขาส่องกระจกก็พบว่าตนเองโทรมลงไปมาก เขาเห็นท่าที่ เศร้าสร้อยของมูระซะกิ โนะ อุเอะ จึงเอ่ยบทกวีขึ้นว่า “แม้ตัวข้าต้องจากจร แต่เงาข้าในกระจกจะ อยู่ข้าง ๆ เจ้าไม่จากไปไหน (身はかくて さすらへぬとも 君があたり 去らぬ鏡の 影は離れじ)”

เมื่อได้ยินเก็นจิล่าวกาลอนดั่งนั้น นางจึงตอบเป็นบทกวีกลับไปว่า “แม้จำต้องพราวจาก แต่อย่างน้อยหากเก็บเงาท่านไว้ได้ ยามที่มองกระจกคงปลอบประโลมใจได้กระมัง (別れても 影だにとまる ものならば 鏡を見ても なぐさめてまし)”

2.4.2 วิเคราะห์บทกวี

2.4.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

身はかくて さすらへぬとも 君があたり 去らぬ鏡の 影は離れじ

Miwakakute sasuraenutomo kimigaatari saranukagamino kagewahanareji

บทกวีของเก็นจิมีความหมายเรียบง่ายว่า ตัวต้องจากไปไกล แต่เงาของตนที่สะท้อนอยู่ใน กระจกซึ่งอยู่ข้างๆ มูระซะกิ โนะ อุเอะนั้นจะคงอยู่ตรงนั้นตลอดไม่จากไปไหน เป็นการปลอบใจให้

มูระซะกิ โนะ อุเอะรู้สึกรู้ว่าแม้ตัวต้องห่างกันแต่ยังใฝ่ใจยังผูกพัน ให้กระจกบานนี้เป็นสิ่งแทนตัวเขา เพื่อให้นางรู้สึกรู้ว่าเกินใจยังอยู่ด้วยตลอดเวลา ให้นางรู้สึกอุ่นใจ

อนึ่ง ในสมัยโบราณ ยามที่จะแยกจากกันดูเหมือนว่าจะมีธรรมเนียมในการให้กระจกเป็นของคู่ต่างหน้าแก่อีกฝ่าย ดังในบทกวีโบราณที่ว่า

身を分くる 事の難しさに まず鏡 影ばかりをぞ 君に添へつる
(古今六帖五)

Miwowakuru kotonokatashisani masukagami kagebakariwozo kiminisoetsuru

มีความหมายว่า จะแยกร่างก็ลำบากนัก จึงได้แต่ให้เงาในกระจกบานนี้อยู่เคียงข้างเจ้า

ในเรื่องเกินใจโหมะโนะระตะริ ฉากนี่คงจะเป็นการบอกว่า เกินจิตที่กระจกบานที่ตนใช้เป็นประจำให้ไว้กับมูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นเพราะมีความเชื่อของชาวบ้านที่สืบทอดกันมาว่า วิญญาณของคนทั้งสองกระจกจะสถิตอยู่ในกระจกบานนั้น

2.4.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

別れても 影だにとまる ものならば 鏡を見ても なぐさめてまし

Wakaretemo kagedanitomaru mononaraba kagamiwomiteno nagusamemashi

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์

บทกวีบทนี้มีความหมายว่า หากทิ้งเงาไว้บนกระจกได้จริง ยามเมื่อมองกระจกก็คงจะช่วยปลอบประโลมจิตใจของนางได้ ซึ่งในตอนนี้นั้นเกินใจถูกทอดยศ และจะต้องเนรเทศไปยังซุเมะที่ห่างไกล ซึ่งไม่รู้ว่าเมื่อไหร่จะได้รับอภัยโทษกลับมา ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีได้ตอบทั้งสองบทนี้แสดงความรู้สึกเศร้าโศกของสามีภรรยาที่รักกันมาก และแสดงให้เห็นถึงความอาลัยอาวรณ์ที่ต้องพลัดพรากจากกัน นอกจากนั้นการที่มูระซะกิอยากจะได้เงาบนกระจกนั้นไว้ เพราะนางคงรู้สึกเหงา

และหวาดหวั่นที่จะต้องใช้ชีวิตเพียงลำพัง เนื่องจากในสมัยเฮอันผู้ชายถือเป็นเสาหลักของครอบครัว

มีตำนานของจีนเกี่ยวกับหงส์ (鸞) ว่า กล่าวกันว่า หงส์เป็นสัตว์ที่รักคู่ของมันมาก หงส์ที่สูญเสียคู่ของมันไปจะโศกเศร้าอยู่หน้ากระจกที่สะท้อนเงาของคู่ของมัน (จริง ๆ ก็คือเงาของตัวเอง) จมอยู่กับความเศร้าโศกเสียใจจนตรอมใจตายตามไป (古典文学探索教室 源氏物語探索教室, 2007 : online)¹¹ ในสถานการณ์นี้ผู้วิจัยคิดว่า อาจตีความได้ว่า มุระซะกิ โนะ อุเอะเองก็อาจจะหมายถึง หากเกินจิตต้องประสบเคราะห์กรรมเสียชีวิตไป ตัวนางเองก็คงจะเศร้าโศกและตรอมใจตายตามไปด้วยดังเช่นในตำนานหงส์นี้

2.5 บทกวีบทที่ 5

惜しからぬ 命にかへて 目の前の 別れを暫し とどめてしかな

Oshikaranu inochinikaete menomaeno wakarewoshibashi todometeshikana

ชีวิตนี้(แม้ตายก็)ไม่เสียดาย อยากจะขอแลกชีวิตเพียงเพื่อเลื่อนเวลาที่จะต้องพลัดพรากออกไป ให้นานขึ้นอีกแม้เพียงสักเล็กน้อย

2.5.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีจะกะบะบทนี้ปรากฏในตอน ชุมะ (須磨) เล่ม 2 หน้า 178 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เป็นตอนที่เกินจิวาลามุระซะกิโนะอุเอะ วันที่เกินจิตต้องเดินทางไปยังชุมะ ในช่วงกลางคืน เขากล่าวล่ำลา แต่เกรงว่ามุระซะกิ โนะ อุเอะกำลังเศร้ามาก หากพูดอะไรออกไปจะทำให้รู้สึกหดหู่ใจยิ่งขึ้นไปอีก เกินจิจึงเอ่ยบทกวีขึ้นว่า

¹¹ 古典文学探索教室 源氏物語探索教室 .[online] . 2007. Available

“สัญญากับเจ้าไว้ว่าชีวิตนี้จะไม่พรากจาก โดยหาไม่รู้ไม่ว่า แท้จริงแล้วยังมีการพลัดพราก ทำให้เราต้องจากกัน (生ける世の 別れを知らで 契りつつ 命を人に かぎりけるかな) ใช้อัจฉา”

มูระซะกิ โนะ อุเอะ ตอบบทกวีว่า “ชีวิตนี้แม้ตายก็ไม่เสียดาย อยากจะขอแลกชีวิตเพียง เพื่อเลื่อนเวลาที่จะต้องพลัดพรากออกไป ให้นานขึ้นอีกแม้เพียงสักเล็กน้อย (惜しからぬ 命にかへて 目の前の 別れを暫し とどめてしかな)”

2.5.2 วิเคราะห์บทกวี

2.5.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

生ける世の 別れを知らで 契りつつ 命を人に かぎりけるかな

Ikeruyono wakarewoshirade chigiritsutsu inochiwohitoni kagirikerukana

บทกวีนี้มีความหมายว่า ไม่รู้ว่าชีวิตนี้ยังจะมีการพลัดพรากจากกัน เก็นจิจึงเคยสัญญากับ มูระซะกิ โนะ อุเอะไว้ว่าจะอยู่ด้วยกันตราบชีวิต อาจตีความได้ว่า เก็นจิเคยคิดว่าคงมีเพียงแค่ว่า ความตายเท่านั้นที่จะพรากพวกเขาสองคนให้จากกันได้ โดยไม่ได้คาดคิดถึงเหตุการณ์ที่ต้องหลบไปอยู่ซุ่ม ผู้วิจัยเห็นว่าตรงนี้เก็นจิแสดงให้เห็นถึงความรักที่เขามีต่อมูระซะกิ โนะ อุเอะ ตรงข้อความที่ว่า มีเพียงความตายเท่านั้นจึงจะพรากจากกันได้ นั้นหมายความว่าเขาดังใจจะอยู่กับนางตลอดไป ดังที่ได้เคยให้สัญญาไว้

อย่างไรก็ตามจากบทบรรยายร้อยแก้ว จะเห็นว่าเก็นจิเป็นห่วงความรู้สึกของมูระซะกิ โนะ อุเอะมาก เขาจึงพยายามพูดด้วยน้ำเสียงธรรมดา เพื่อมิให้ฟังดูเศร้าโศก และใช้บทกวีพูดแทนความในใจ

2.5.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

惜しからぬ 命にかへて 目の前の 別れを暫し とどめてしかな

Oshikaranu inochinikaete menomaeno wakarewoshibashi todometeshikana

暫し shibashi = ชั่วครู่

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์

บทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะบทนี้มีความหมายว่า นางไม่เสียดายชีวิตของตนหากชีวิตจะสั้นลง เพื่อแลกกับการ เลื่อนเวลาที่จะต้องลากจากกันนี้ให้ยาวนานออกไป อาจเป็นเพราะมูระซะกิ โนะ อุเอะ คิดว่าการแยกจากเกินจินในครั้งนี้อันแล้ว ไม่รู้ว่าเมื่อไรจะได้กลับมาพบกันอีกครั้ง จึงอยากหยุดช่วงเวลาที่ยังได้อยู่ด้วยกันไว้ ผู้วิจัยคิดว่านี่เป็นการแสดงให้เห็นว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ให้ความสำคัญกับเกินจินเป็นอย่างมาก ดังที่ได้แสดงไว้ในเนื้อเรื่องของกลอนบทที่ 4 ว่า นางเหลือเพียงเกินจินเป็นที่พึ่งเพียงผู้เดียว จึงไม่แปลกที่นางคิดจะสละชีวิตของตนเพื่อแลกกับการได้อยู่กับเกินจินนานขึ้น อีกทั้งจากบทกวีนี้ยังแสดงให้เห็นว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นผู้ให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากกว่าอนาคต นางไม่สนใจว่าจะมีชีวิตยืนยาวเพียงไร แต่ต้องการให้ตอนนี้ได้อยู่กับเกินจิน เป็นบทกวีที่แสดงความรู้สึกด้วยถ้อยคำที่ตรงกับใจคิด โดยไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ใดๆ

2.6 บทกวีบทที่ 6

浦人の しほくむ袖に くらべみよ 波路へだつる 夜のころもを

Urabitono shiokumusodeni kurabemiyo namijihedatsuru yorunokoromowo

เปรียบเทียบกันดูเถิด ระหว่างแขนเสื้อของท่านที่ชุ่มน้ำตาราวกับน้ำทะเลรินหลัง กับชุดนอนของข้าที่ชุ่มเปียกน้ำตา เพราะมิอาจจะได้พบท่าน ทะเลก้นขวางสองเราแสนไกล

3.6.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ชูมะ (須磨) เล่ม 2 หน้า 184 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เป็นช่วงหลังจากที่เก็นจิได้ไปอยู่ที่ซุมะ เขาส่งจดหมายหาผู้คนที่อยู่ในเมืองหลวง ได้แก่ อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ โอะโอะโระสุกิโยะ (นะอิชิ โนะ คะมิ) และมูระซะกิ โนะ อุเอะ และผู้คนที่เหล่านั้นก็ส่งจดหมายตอบกลับมา

จดหมายจากมูระซะกิ โนะ อุเอะ เขียนไว้ว่า “เปรียบเทียบกันดูเถิด ระหว่างแขนเสื้อของท่านที่ชุ่มน้ำตารากับน้ำทะเลรินหลัง กับชุดนอนของข้าที่ชุ่มเปียกน้ำตา เพราะมีอาจจะได้พบท่านทะเลกันขวางสองเราแสนไกล (浦人の しほくむ袖に くらべみよ 波路へだつる 夜のころもを)” พร้อมกันนี้นางยังได้ส่งชุดนอนมาด้วย เป็นชุดที่มีโทษใส่เข้ากันได้อย่างสวยงาม

2.6.2 วิเคราะห์บทกวี

2.6.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

จากตัวบทในหนังสือเก็นจิโมะโนะงะตะริ (源氏物語) ฉบับสำนักพิมพ์ โคมะกักคัน (小学館, 1972:181-184) เขียนบรรยายด้วยร้อยแก้วไว้ว่า หลังจากที่ได้ไปที่ซุมะ เข้าที่เข้าทางแล้ว ก็ไม่ค่อยมีผู้คนมาเยี่ยมเยียน ช่วงนั้นเป็นช่วงฤดูฝนเดือนห้ากำลังเข้าสู่ฤดูร้อน เก็นจิคิดถึงบรรดาคนที่ตนรักที่อยู่ในเมืองหลวง จึงเขียนจดหมายไปหา ในตัวบทมีการบรรยายถึงบทกวีที่เก็นจิส่งให้อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ และนะอิชิ โนะ คะมิ (โอะโอะโระสุกิโยะ) และมีเนื้อความอย่างคร่าวๆเกี่ยวกับจดหมายที่ส่งให้ที่บ้านเสนาบดีฝ่ายซ้าย แต่สำหรับจดหมายที่ส่งให้มูระซะกิ โนะ อุเอะนั้นกลับไม่มีรายละเอียด มีเพียงแค่การบรรยายว่าส่งไปหามูระซะกิ โนะ อุเอะที่คฤหาสน์นิโจ

2.6.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

浦人の しほくむ袖に くらべみよ 波路へだつる 夜のころもを

Urabitono shiokumusodeni kurabemiyo namijihedatsuru yorunokoromowo

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba)¹² : คำว่า 夜 (よる yoru) แปลว่า กลางคืน พ้องเสียงกับคำว่า 寄る (よる yoru) แปลว่า (คลื่น)ซัดสาด

คำว่า 浦 (うら ura) แปลว่า อ่าว พ้องเสียงกับคำว่า 裏 (うら ura) แปลว่า ผ้าซับใน

คำว่า へだつる hedatsuru แปลว่า ขาด, แยกจาก ในที่นี้ ใช้กับคำว่า 波路 ซึ่งมีความหมายว่า เส้นทางเดินเรือ จะตีความหมายได้ว่า เส้นทางเดินเรือ (ทะเล) แยกให้ห่างกันจากเมืองหลวง และเมื่อใช้คำว่า へだつる hedatsuru กับ คำว่า 夜の衣 yorunokoromo จะตีความได้ว่า แยกคนในชุดนอนทั้งสองให้ไม่ได้ร่วมเรียงเคียงหมอนกัน หรือทำให้หนุ่มสาวไม่สามารถพบกันได้

- คำสัมพันธ์ (縁語 engo): คำว่า 浦 ura แปลว่า อ่าว , 潮 shio แปลว่า กระแสน้ำในทะเล , 波路 namiji แปลว่า เส้นทางเดินเรือ , よる (寄る yoru) แปลว่า (คลื่น) ซัดสาด เป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 波 nami แปลว่าคลื่น

คำว่า 袖 Sode แปลว่า ชายแขนเสื้อ , うら (裏 ura) แปลว่า ผ้าซับใน เป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 衣 koromo แปลว่า เสื้อผ้า

บทกวีบทนี้มีความหมายว่า ให้ลองเปรียบเทียบดู ระหว่างชายแขนเสื้อของชาวประมงที่หาดซุมะ (ในที่นี้หมายถึงเกินจิ) ที่เปียกน้ำทะเล กับชายแขนเสื้อนอนของนางที่เปียกน้ำตา เพราะต้องนอนเพียงลำพังคนเดียว เนื่องจากเกินจิอยู่ในสถานที่ห่างจากเมืองหลวงไปไกลแสนไกล ต้องข้ามน้ำข้ามทะเลไป ซึ่งแน่นอนว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะหมายความว่า ก็ต้องเป็นแขนเสื้อของนางที่เปียกมากกว่า เพราะนางโศกเศร้าเป็นอย่างมาก

ซุสุกิ ฮิโรโกะ (鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2009:33) กล่าวว่าบทกวีที่ 6 นี้เป็นบทกวีที่ส่งแนบไปกับชุดนอนที่ปักให้เกินจิ ที่แปลกคือมันคล้ายกับบทกวีที่เกินจิส่งมาให้ในเช้าหลังคืน

¹² คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) กลวิธีการใช้คำพ้องเสียง โดยคำหนึ่งคำสามารถแปลความหมายได้มากกว่า 2 ความหมายขึ้นไป การใช้กลวิธีคำพ้องเสียงเช่นนี้ช่วยให้สามารถย่อความหมายทำให้ ช่วยลดพยางค์ของคำในบทกวีให้กระชับลงได้ และยังช่วยให้เกิดความประทับใจต่อบทกวี

แต่งงาน (「あやなくも隔てけるかな夜を重ねさすがに馴れしよるの衣を」 เล่ม 2 ตอน อะโอะอิ 葵 หน้า 64) กล่าวคือท่อน 「波路へだつる」 รับกับท่อน 「隔てけるかな」 และใช้คำในวรรคที่ 5 เหมือนกัน คือ 「夜の衣えを」 ควะวะฉิมะ คินุเอะ (川島絹江 Kawashima Kinue, 1997 อ้างถึงใน ชูสุกิ ฮิโรโกะ , 2009: 33 - 34) ได้ชี้ให้เห็นว่า บทกวีบทที่ 6 นี้เป็นบทกวีที่รองรับบทกวีของเก็นจิ โดยทิ้งห่างทั้งช่วงบทและระยะเวลา หรือก็คือเป็นรูปแบบหนึ่งของบทกวีได้ตอบ

นอกจากนั้น มิตะมูระ มะซะโกะ (三田村雅子 Mitamura Masako, 2004 อ้างถึงใน ชูสุกิ ฮิโรโกะ 鈴木宏子, 2009: 33) กล่าวว่า ความรักระหว่างทั้งสองคนมีการประสานกันด้วยระยะทางที่ห่างไกล กล่าวคือ “หลังจากแต่งงานมา 3 ปี ท่ามกลางคืนวันที่โซคร้าย ในที่สุดความสัมพันธ์ของทั้งสองก็ผูกพันกัน” นอกจากนี้ หลังจากที่ทั้งสองคนพบกันได้ 7 ปี ผ่านคืนวันที่ซิดไกล่สนิทสนมฉันทพิชายน้องสาว ผ่านช่วงเวลาที่ต้องพลัดพรากระหว่างเมืองหลวงกับชุมชน ในที่สุดความสัมพันธ์ของเก็นจิ กับ มุระซะกิ โนะ อุเอะก็สุขงอม และดูเหมือนกว่าบทกวีจากเก็นจิที่ถูกมุระซะกิ โนะ อุเอะปฏิเสธ ไม่ตอบกลับในเช้าหลังคืนแต่งงานจะได้รับตอบบทกลับไปอย่างสมบูรณ์ในตอนนี้อย่าง

ทว่า ทะกะงิ คะสุโกะ (高木和子 Takagi Kazuko, 2008: 140) กลับให้ความเห็นว่าบทกวีบทดังกล่าว ในเนื้อเรื่องไม่ได้เขียนถึงบทกวีที่เก็นจิเป็นฝ่ายส่งไปให้มุระซะกิ โนะ อุเอะก่อน จึงมีความเป็นไปได้สูงว่าอาจจะเป็นบทกวีรำพึงรำพันของมุระซะกิ โนะ อุเอะ แต่หากพิจารณาถึงว่านางส่งบทกวีมาพร้อมกับชุดนอน ทะกะงิ จึงสันนิษฐานว่า น่าจะเป็นบทกวีที่มุระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งหาเก็นจีก่อนด้วยความกระตือรือร้น

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ ชูสุกิ ฮิโรโกะ ที่ว่า เป็นไปได้มากกว่าบทกวีบทนี้อาจนับได้ว่าเป็นบทกวีตอบของบทกวีที่เก็นจิส่งให้ในคืนแรกที่แต่งงาน เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากบทกวีร้อยแก้ว ทั้ง ๆ ที่จดหมายที่ส่งให้ตัวละครอื่นมีระบุบทกวีที่เก็นจิส่งไว้ชัดเจน แต่มีเพียงจดหมายถึงมุระซะกิเท่านั้นที่ผู้แต่งไม่ได้ระบุรายละเอียด นอกจากนี้ ในบทกวียังแสดงให้เห็นว่านางรักเก็นจิมากเพียงไร จึงเป็นหนึ่งในสิ่งที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองได้เป็นอย่างดี

2.7 บทกวีบทที่ 7

浦風や いかに吹くらむ 思ひやる 袖うちぬらし 波間なき頃

Urakazeya ikanifukuramu omoiyaru sodeuchinurashi namimanakikoro

ไอ้ลมทะเลเอ๋ย เจ้าจะพัดแรงเพียงไหนหนอ แขนเสื้อของคนไกลที่เป็นห่วงท่านเช่นตัวข้านี้ เปียกชุ่มน้ำตามิได้แห้งเลย

2.7.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน อะกะกะฉิ (明石 Akashi) เล่ม 2 หน้า 214 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ฝนตกกระหน่ำลงมาอย่างต่อเนื่อง คนรับใช้ของมูระซะกิ โนะ อะเอะผ่าพายุฝนมาหาแก่นิจิ ที่ซุมะ คนรับใช้นำจดหมายของมูระซะกิ โนะ อะเอะมามอบให้ ในจดหมายเขียนไว้ว่า

“อากาศช่วงนี้ที่ฝนตกลงมาอย่างต่อเนื่องไม่มีหยุดแม้สักช่วงเวลาหนึ่งนั้นน่าช่างน่ากลัวนัก ความรู้สึกข้าราวกับอัดแน่นอยู่เต็มผืนฟ้า แต่จะคอยเฝ้าดูท่านได้จากทางไหน ไม่มีหนทางเลย” พร้อมกันนี้ยังได้แนบบทกวีมาด้วยว่า “ไอ้ลมทะเลเอ๋ย เจ้าจะพัดแรงเพียงไหนหนอ แขนเสื้อของคนไกลที่เป็นห่วงท่านเช่นตัวข้านี้ เปียกชุ่มน้ำตามิได้แห้งเลย (浦風や いかに吹くらむ 思ひやる 袖うちぬらし 波間なきころ)”

2.7.2 วิเคราะห์บทกวี

2.7.2.1 บทกวีของตัวละครแก่นิจิ

ในที่นี้ตัวบท ไม่ได้มีการบรรยายว่าแก่นิจิตอบจดหมายของมูระซะกิ โนะ อะเอะกลับไปหรือไม่ ตัวบทตัดฉากที่สนทนากับคนรับใช้ไว้เพียงเท่านั้น หลังจากนั้นเปลี่ยนไปบรรยายถึงสภาพอากาศอันเลวร้ายที่ซุมะ และความรู้สึกผิดในบาปของแก่นิจิ บทกวีของแก่นิจิบทแรกที่พบหลังอ่านจดหมายเป็นบทกวีวิงวอนต่อเทพเจ้าแห่งท้องทะเล

2.7.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อะเอะ

浦風や いかにかくらむ 思ひやる 袖うちぬらし 波間なきころ

Urakazeya ikanifukuramu omoiyaru sodeuchinurashi namimanakikoro

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 浦風 urakaze แปลว่า ลมทะเล เป็นคำสัมผัสกับ คำว่า 波間 namima แปลว่าช่องระหว่างคลื่น

เป็นบทกวีที่แนบมาในจดหมายที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ ส่งหาเกินจิจิซึ่งขณะนั้นหลบไปอยู่ที่เมืองซุมะ มีความหมายว่า ลมฝนที่หาดซุมะนั้นจะรุนแรงเพียงไรกันหนอ ตัวนางซึ่งอยู่เมืองหลวงห่างจากซุมะมาก ใช้ชีวิตอยู่กับความเศร้าโศก และเป็นห่วงเกินจิจิยิ่งนัก มีแต่น้ำตาเปี่ยมกชายแขนเสื้อจนชุ่มอยู่ตลอดเวลา รวากับคลื่นที่หาดซุมะ ชัดสาดมาถึงชายแขนเสื้อของนาง หรืออาจตีความอีกนัยหนึ่งได้ว่า เก็นจิจิใช้ชีวิตอย่างเศร้าโศกเดียวดายที่ชายหาดซุมะ ซึ่งทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะก็รู้สึกเศร้าโศกเช่นเดียวกัน รวากับคลื่นจากหาดซุมะได้ชัดสาดมาถึงยังเมืองหลวงทำให้แขนเสื้อของนางเปี่ยม ในบทก่อนหน้าบทระกะมิ ไม่ได้มีเขียนไว้ว่าเก็นจิจิส่งจดหมายไปหาอีกครั้ง มีเพียงบทกวีพรรณนาความรู้สึกของเก็นจิจิเพียงเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ชูสุกิ ฮิโรโกะ (鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2009:33) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทกวีบทนี้ว่า บทกวีบทที่ 6,7 ของ มูระซะกิ โนะ อุเอะ ถูกจัดว่าเป็นบทกวีที่นางเป็นฝ่ายส่งหาเกินจิจิ แต่บทกวีเหล่านี้ที่อยู่ในจดหมายที่ส่งแลกเปลี่ยนกับเก็นจิจิระหว่างที่เขาอยู่ที่ซุมะ ทำให้อาจมองได้ว่า บทกวีที่เก็นจิจิเขียนมาในจดหมายถูกละไว้ และนี่เป็นบทกวีที่ส่งตอบไป

ผู้วิจัยคิดว่า เนื้อความในจดหมายของมูระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถตีความได้ว่า ตัวนางเหมือนอยู่บนท้องฟ้า คอยลอบมองเกินจิจิอย่างห่วงใยจากด้านบนนั้น แต่ช่วงนี้มีแต่พายุฝนตกลมพัดแรงตลอดเวลา ท้องฟ้ามืดมัวไปด้วยเมฆฝน จนไม่มีช่องว่างให้นางได้มองเห็นเกินจิจิได้เลย หากพิจารณาจากเนื้อความในจดหมายก็สามารถตีความได้ทั้งสองอย่างว่า อาจเป็นจดหมายที่ส่งตอบเกินจิจิก็ได้ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นว่าจดหมายฉบับนี้ น่าจะเป็นจดหมายที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งหาเกินจิจิก่อน เพราะหากเป็นจดหมายตอบจริงก็ควรมีเนื้อความพาดพิงถึงจดหมาย หรือ คำพูด

ของเกินจำเป็น แต่ดูเหมือนว่าในจดหมายฉบับนี้มีเพียงเรื่องตัวเอง และแสดงความเป็นห่วงเกินจำเป็น ซึ่งหากเป็นจดหมายตอบ ก็น่าจะรู้ว่าเกินจำเป็นพอดี

2.8 บทกวีบทที่ 8

うらなくも 思ひけるかな 契りしを まつより波は 越えじものぞと

Uranakumo omoikerukana chigiriwo matsuyorinamiwa koejimonozoto

เชื่อท่านอย่างจริงใจมาโดยตลอด เพราะท่านได้สัญญาอย่างหนักแน่นว่าจะไม่มีวันเปลี่ยนใจ เหมือนดั่งที่คลื่นไม่เคยซัดสาดข้ามยอดเขาสน

2.8.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีจะกะบทนี้ปรากฏในตอน อะกะกะฉิ (明石) เล่ม 2 หน้า 249 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากที่นักบวชอะกะกะฉิ นำทางเกินจิสู่อะกะกะฉิ และต้องการยกบุตรสาวให้แต่งงานกับเกินจิจิ และเกินจิจิจะส่งข่าวเรื่องนี้อย่างเป็นทางการแก่นายแก่มุระซะกิ โนะ อุเอะ

เกินจิจิเขียนจดหมายหานางด้วยข้อความที่ยาวกว่าปกติมากนัก ในช่วงท้ายของจดหมายเขียนไว้ว่า

“อันที่จริงก็คือ ในแต่ละครั้งที่ช้านอกใจเจ้า พอถึงบางครั้งตอนที่ถูกเจ้าโกรธเกลียดแล้ว ก็เจ็บปวดหัวใจยิ่งนัก ทั้งๆที่เป็นเช่นนั้นแต่ก็ยังฝืนประหลาด (เป็นการบอกเป็นนัยถึงความสัมพันธ์ระหว่างเกินจิจิกับอะกะกะฉิ โนะ คิมิ) การที่ข้าสารภาพกับเจ้าโดยที่เจ้ายังมีได้เอ่ยถามขึ้นมาก่อน เช่นนี้ กรุณาเข้าใจความรู้สึกของข้าที่ไม่อยากปิดบังเจ้าด้วยเถิด ข้าเชื่อมั่นดังในบทกวีโบราณที่ว่า หากผิดคำสาบานรักแล้วไซ้ร้ ย่อมจะได้รับการลงทัณฑ์จากเทพเจ้าแห่งเขามิกะซะ (忘れじと誓ひしことを あやまたば 三笠の山の 神もことわれ Wasurejito chikaishikotowo ayamataba mitakanoyamano kamimokotoware)” และยังเขียนต่ออีกว่า “ไม่ว่าเกิดอะไรขึ้นก็

ตาม ‘คิดถึงเจ้าแล้วน้ำตาไหล แต่การพบกับหญิงชั่วคราวที่นี้ ก็เหมือนดังสาหร่ายที่เป็นของเล่นของชาวประมง (しほしほと まづぞ泣かるる かりそめの みるめはあまの すさびなれども)’” จดหมายตอบจากมูระซะกิ โนะ อุเอะนั้น นางเขียนได้อย่างน่าเอ็นดูและไร้อคติ

“แม้จะถามเกี่ยวกับเรื่องความฝันที่ท่านสารภาพมานั้น ก็ยังคงมีเรื่องให้คิดอีกมาก แต่ ‘เชื่อท่านอย่างจริงใจมาโดยตลอด เพราะท่านได้สัญญาอย่างหนักแน่นว่าจะไม่มีวันเปลี่ยนใจเหมือนดังที่คลื่นมิเคยซัดสาดข้ามยอดเขาสน (うらなくも 思ひけるかな 契りしを 松より浪は 越えじものぞと)’”

หลังจากที่เก็นจิได้รับจดหมายตอบจากมูระซะกิ โนะ อุเอะแล้ว ก็มีได้ไปค้างแรมกับอะกะมิ โนะ คิมิอยู่เป็นเวลานาน

2.8.2 วิเคราะห์บทกวี

2.8.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

しほしほと まづぞ泣かるる かりそめの みるめはあまの すさびなれども

Shiooshioto mazuzonakaruru karisomeno mirumewaamano susabinaredomo

บทกวีของเก็นจิมีความหมายว่า เมื่อนึกถึงเจ้าอันเป็นที่รักแล้วก็ร้องไห้สะอึกสะอื้น การที่ได้พบและผูกสัมพันธ์รักกับหญิงสาวที่นี้เป็นเพียงแค่ความสัมพันธ์ชั่วคราวเท่านั้น เปรียบนางดังสาหร่ายทะเล ซึ่งเป็นเหมือนของเล่นของชาวประมงอย่างช้า หากพิจารณาเทคนิคการประพันธ์จะพบว่า มีการใช้อุปมาอุปไมย และการเล่นคำสัมผัส (縁語 engo) เกี่ยวกับทะเล คือ คำว่า 「しほ shio น้ำทะเล」 「みるめ mirume สาหร่ายทะเล」 「あま ama ชาวประมง」

ผู้วิจัยคิดว่าเก็นจิแสดงให้เห็นว่าเขาให้ความสำคัญกับมูระซะกิ โนะ อุเอะเหนือผู้หญิงคนอื่นทุกคนผ่านทางกวีบทนี้ และจากบทบรรยายร้อยแก้ว จะเห็นได้ว่าหลังจากที่เก็นจิได้รับจดหมายตอบจากนางแล้ว ก็มีได้ไปหาอะกะมิ โนะ คิมิอีกพักใหญ่ จุดนี้อาจเป็นสิ่งที่เก็นจิต้องการพิสูจน์ให้เห็นว่าตนรักมูระซะกิ โนะ อุเอะมาก และรู้สึกผิดต่อนางที่เชื่อใจเขาอยู่โดยตลอด นอกจากนี้การที่เขาเลือกที่จะสารภาพเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตนกับอะกะมิ โนะ คิมิด้วยตนเอง ก่อนที่มูระซะกิ

โนะ อุเอะจะเอ่ยถามขึ้นนั้น ก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่ย้ำให้เห็นว่าลึกๆแล้วเกินจิริจะลึกถึงนางอยู่ตลอด แม้ในบทร้อยแก้วจะกล่าวไว้ว่า มุระซะกิ โนะ อุเอะ ะคะระคายเรื่องที่เกิดขึ้นนอกใจ และรู้สึกแค้นเคือง แต่ดูเหมือนว่าเกินจิริได้ล่วงรู้ว่านางพอจะรู้เรื่องนี้แล้ว แต่เขารู้สึกผิดต่อนางจึงส่งจดหมายไปหา

2.8.2.2 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

うらなくも 思ひけるかな 契りしを 松より浪は 越えじものぞと

Uranakumo omoikerukana chigiriwo matsuyorinamiwa koejimonozoto

うらなく uranaku = อย่างที่ตรง, อย่างไม่ปิดบัง

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า うら ura พ้องเสียงคำว่า 「心 (うら) Ura」 แปลว่าหัวใจ และ 「浦 (うら) ura」 แปลว่าอ่าว
 คำว่า まつ matsu พ้องเสียงคำว่า 「待つ (まつ) matsu」 แปลว่า รอ และ 「松 (まつ) matsu」 แปลว่าต้นสน
  - คำสัมผัสพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า 浦 ura แปลว่าอ่าว เป็นคำสัมผัสพันธ์กับคำว่า 波 nami แปลว่าคลื่น
  - อ้างอิงบทกวีโบราณ¹³ 契りきな かたみに袖を しぼりつつ 末の松山 波越さじとは Chigirikina kataminikamiwo shiboritsutsu suenomatsuyama namikosajitowa ดังที่จะกล่าวต่อไป

บทกวีบทนี้ของมุระซะกิ โนะ อุเอะอยู่ในจดหมายที่ส่งตอบเกินจิริ มีความหมายว่า เชื่อใจท่านมาโดยตลอด เพราะท่านได้ให้คำมั่นสัญญาไว้แล้วว่าจะมั่นคงไม่เปลี่ยนแปลงเหมือนดังคลื่นที่มีสามารถซัดข้ามยอดเขาสน (末の松山) ได้ ดังบทกวีโบราณที่ว่า ‘หากข้าทั้งเจ้าไว้แล้วมีใจรัก

¹³ การอ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta) การยกบางส่วนของบทกวีโบราณมากล่าวอ้างในบทกวีของตน เพื่อให้ความหมายกินความเชื่อมโยงไปยังบทกวีโบราณดังกล่าว และแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ของผู้แต่งบทกวีด้วย

ผู้อื่นแล้วละก็ คลื่นก็คงจะซัดสาดข้ามยอดเขาสนได้อย่างแน่นอน (君をおきて あだし心を 我が持たば 末の松山 波も越えなむ Kimiwookite adashikokorowo wagamotaba suenomatsuyama namimokoenamu)' ด้วยเชื่อมั่นในสัญญาที่ท่านให้ ข้าจึงมิเคยคิดว่าท่านจะนอกใจ

ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้แม้จะมีการแสดงให้เห็นว่านางเชื่อใจและไว้ใจเกินจามาโดยตลอด แต่ผู้วิจัยคิดว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะตัดพ้อต่อว่าเกินจิจินทางอ้อม ทำให้เกินจิจู้สึกสำนึกผิดว่า ทั้งๆที่เกินจิจได้เคยสัญญากับนางไว้ และนางเองก็เชื่อใจมาโดยตลอดแต่เกินจิจกลับคิดหักหลังนางโดยการนอกใจเช่นนี้หรือ เป็นการแสดงความซื่อสัตย์ในรักและเชื่อมั่นในตัวเกินจิจ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้เกินจิจู้สึกผิดต่อตนเองและผิดต่อนาง ซึ่งการตัดพ้อโดยนัยเช่นนี้ก็สามารถทำให้เกินจิจไม่ออกไปพบอะกะมิ โนะ คิมิได้พักใหญ่ แสดงให้เห็นว่าบทกวีอะกะมิบทนี้ ก็เป็นหนึ่งในกลวิธีดึงดูดใจเกินจิจ ด้วยถ้อยคำที่เรียบง่าย แต่แฝงความหมายโดยนัยไว้ได้เป็นอย่างดี

ภาพจาก :

http://blogs.yahoo.co.jp/mas_k2513/27528452.html

อนึ่ง บทกวีโบราณข้างต้นที่ว่า 君をおきて あだし心を 我が持たば 末の松山 波も越えなむ มาจากบทกวีอะสุมะ (東歌 asuma) ในหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ ม้วนที่ 20 บทที่ 1093 ไม่ทราบผู้แต่ง ซึ่งมีความหมายว่า หากข้าทั้งเจ้าไว้แล้วมิไจรักผู้อื่นแล้วละก็ คลื่นก็คงจะซัดสาดข้ามยอดเขาสนได้อย่างแน่นอน ซึ่งเป็นที่ชัดเจนว่าคลื่นไม่สามารถซัดข้ามยอดเขาสนได้ นั่นหมายถึงว่ากวีจะไม่นอกใจหญิงคนรักอย่างแน่นอน กล่าวกันว่าบทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ชายแสดงความรู้สึกเศร้าโศกเสียใจต่อหญิงที่เปลี่ยนใจไปรักผู้อื่น ซึ่งบทกวีบทนี้ภายหลังเป็นที่มาของบทกวีในเฮียะกุ

นิพนธ์ได้แก่

契りきな かたみに袖を しぼりつつ 末の松山 波越さじとは Chigirikina karaminikamiwo shiboritsutsu suenomatsuyama namikosajitowa ประพันธ์โดย

คิโยะฮะระ โนะ โมะโตะซุเกะ (清原元輔 Kiyohara Motosuke)¹⁴ อยู่ในหนังสือรวมบทกวี โกะฉุอิวะกะฉุ (後拾遺和歌集 Goshūiwakashū) บทกวีรักม้วนที่ 4 ซึ่งมีความหมายว่า ข้ากับเจ้าได้สัญญากันไว้แล้วว่า “คลื่นมีอาจซัดสาดข้ามยอดเขาสนฉันใด ไม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้น เราก็จะไม่เปลี่ยนใจรักที่มีต่อกันฉันนั้น” แต่กลับไม่รักษาสัญญา ทำให้เราสองต่างก็แขนเสื้อเปียกชุ่มไปด้วยน้ำตา

“ยอดเขาสน (末の松山) ที่ปรากฏในบทกวีนี้ มีร่องรอยหลงเหลืออยู่ที่ เนินหลังศาสนสถานแห่งยะวะตะ อำเภอทะงะโจ จังหวัดมิยะจิจิ (宮城県多賀城市八幡 Miyagi-ken, Tagajō, Yawata) ซึ่งมีต้นสนอยู่ 2 ต้น ดูเหมือนว่าในสมัยโบราณ ใกล้ๆตรงนั้นเคยเป็นทะเล ยอดเขาสนนิยมนำมาใช้เป็นสำนวนในบทร้อยกรอง โดยเฉพาะบทกวีที่เกี่ยวกับสัญญารัก เป็นการเปรียบเทียบการที่คลื่นจะซัดข้ามยอดเขาสนนั้นไม่มีทางเป็นไปได้ ว่าเป็นเหมือนสิ่งที่แสดงให้เห็นว่าหัวใจรักไม่มีทางเปลี่ยนแปลง

ฟูจิวะระ โนะ คิโยะซุเกะ (藤原清輔 Fujiwara no Kiyosuke) กวีในปลายสมัยเฮอัน ได้อธิบายเกี่ยวกับบทกวีข้างต้นไว้ในตำราบทกวีโอจิโงะ (奥義抄 Ōgishō)¹⁵ มีความหมายว่า เขาสน แสดงถึงชายหญิงในสมัยโบราณ เปรียบใจที่แปรเปลี่ยนเหมือนคลื่นที่ซัดสาด ยอดเขาสนนั้นอยู่ห่างจากทะเลมาก ดังนั้นไม่มีทางที่คลื่นจะซัดมาถึง ตราบใดที่ไม่เห็นคลื่นซัดข้ามเขาสน ก็ขอสัญญาว่าจะลืมเวลาที่คลื่นจะซัดเข้ามา (ไม่มีวันที่จะเปลี่ยนใจ) จึงใช้สำนวนนี้ในความหมายว่า

¹⁴ คิโยะฮะระ โนะ โมะโตะซุเกะ (清原元輔 Kiyohara Motosuke) เป็นกวีในสมัยเฮอัน เป็นหนึ่งใน 36 เซียนกวี ที่มีชื่อเสียงซึ่งฟูจิวะระ โนะ คินโต (藤原公任 Fujiwara no Kintō) กวีในสมัยเฮอันเป็นผู้รวบรวมบทกวีของทั้ง 36 เซียนกวีไว้ในหนังสือรวมบทกวีซันจูโรกุจินเซ็น (三十六人撰) และ คิโยะฮะระ โนะ โมะโตะซุเกะ เป็นบิดาของเซชิโงะมงงง (清少納言 Seishōnagon ผู้ประพันธ์ มะกุระโนะโชชิ 枕草子 Makuranosōshi) ในรัชสมัยของจักรพรรดิเมวะกะมิ (村上天皇 Murakami Tennō ขึ้นครองราชย์ในช่วงปี ค.ศ. 946-967) เป็น 1 ใน 5 กวีผู้ถอดความบทกวี ในหนังสือรวมบทกวีมันโยชู (万葉集) และเป็นหนึ่งในผู้รวบรวมหนังสือรวมบทกวีโกะเซ็นวะกะฉุ (後撰和歌集)

¹⁵ ตำราบทกวีโอจิโงะ (奥義抄 Ōgishō) เป็นตำราบทกวีในช่วงปลายสมัยเฮอัน มีทั้งหมด 3 ม้วน ผู้แต่งคือ ฟูจิวะระโนะคิโยะซุเกะ (藤原清輔 Fujiwara no Kiyosuke) เขียนขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1135-1144 แบ่งเป็นแบบแผนการประพันธ์ (ม้วนที่ 1) และการตีความ (ม้วนที่ 2,3) ในส่วนของการตีความมีการตีความถ้อยคำและวลีของบทกวีโบราณในหนังสือรวมบทกวีมันโยชู และหนังสือรวมบทกวีตามพระราชโองการ ตั้งแต่โคะกินฉุไปจนถึงโกะฉุอิวะกะฉุ

เป็นไปได้ ซึ่งหมายถึงสัญญารักที่ชายหนุ่มจะไม่มีวันเปลี่ยนใจชั่ววินาที เป็นไปไม่ได้ที่จะเปลี่ยนใจ¹⁶

2.9 บทกวีบทที่ 9

思ふどち なびく方には あらずとも われぞけぶりに さきだちなまし

Omoudochi nabikukataniwa arazutomo warezokeburini sakidachinamashi

ท่านทั้งสองรักกัน ดังที่ท่านเคยกล่าวไว้ว่า จะเป็นตั้งควันที่ลอยล่องไปหากัน ตัวข้ามิได้อยู่ร่วมในทิศทาง
นั้น ก็อยากจะจางหายไปเสียก่อน

2.9.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน มิโอะทซุกุชิ (湊標 Miotsukushi) เล่ม 2 หน้า 283 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากเกินจิกลับเข้าเมืองหลวงเกียวโต จักรพรรดิซุสะกุทรงสละราชสมบัติ จักรพรรดิเรอะอิเซะอิเส็ตซึขึ้นครองราชย์ เก็นจิได้เลื่อนชั้นเป็นนะอิตะอิจิน เก็นจิรู้ข่าวว่าอะกะมิ โนะ คิมิได้ให้กำเนิดบุตรสาวอย่างปลอดภัยตามคำทำนาย เขาจึงคัดเลือกแม่นมด้วยตนเองเพื่อส่งไปดูแลท่านหญิงน้อยที่อะกะมิ และเล่าเรื่องเกี่ยวกับอะกะมิ โนะ คิมิให้มูระซะกิ โนะ อุเอะซัง

นอกจากนี้เก็นจิยังเล่าเรื่องราวของ 2 คืนก่อนที่เขาจะเดินทางกลับเมืองหลวงว่า มีควันบางเบาจากการเผาสาหร่ายทำเกลือลอยมาปกคลุม เป็นทิวทัศน์ที่เห็นแล้วก็ชวนให้โศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง เก็นจิส่งบทกวีหาอะกะมิ โนะ คิมิด้วยความอาลัยอาวรณ์ที่จะต้องจากลา แม้บทกวีของนางจะไม่ได้เป็นที่ประทับใจเท่าไรนัก แต่เรือนร่างของนางที่เห็นเพียงสลัวในคืนนั้นยังติดตรึงอยู่ในใจ แม้จะเห็นร่างของนางเพียงรำไร แต่เค้าหน้าก็งดงามนัก และเสียงโคะโตะะของนางก็ไพเราะ

¹⁶ 末の松山浪こゆるといふことは、むかし男女に末の松山をさして、彼(かの)山に浪のこえむ時ぞわするべきと契りけるがほどなく忘れにけるより、人の心かはるをば浪こゆると云ふ也。彼(かの)山にまことに浪のこゆるにあらず。あなたの海のはるかにのきたるには浪の彼(かの)松山のうへよりこゆるやうに見ゆるを、あるべくもなき事なれば、誠にあの浪の山こえむ時忘れむとは契るなり。

จับใจ ความผูกพันตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาช่างเป็นสิ่งที่ลบเลือนได้ยากยิ่ง เมื่อได้ยินดั่งนั้น มุระซะกิ โนะ อุเอะจิงพูดขึ้นว่า ทั้งๆที่ตัวข้านี้มีเพียงคืนวันที่เสิร์ฟโศกอยู่รอคอยท่านอยู่ที่เมืองหลวง แต่ท่านกลับโลเลป็นใจให้หญิงอื่นชั่วครวญวาระนั้นหรือ

มุระซะกิ โนะ อุเอะจิงรำพึงรำพันขึ้นว่า ทั้งที่ก่อนเราเคยรักใคร่ผูกพันเป็นหนึ่งเดียว แต่ความสัมพันธ์ของสองเราในวันนี้ช่างน่าอนิจจานัก และเอ่ยบทกวีขึ้นว่า

“ท่านทั้งสองรักกัน ดังที่ท่านเคยกล่าวไว้ว่า จะเป็นตั้งควันที่ลอลองไปหากัน ตัวข้ามิได้อยู่ร่วมในทิศทางนั้น ก็อยากจะจางหายไปเสียก่อน (อยากตายไปเสีย) (思ふどちなびく方には あらずとも われぞけぶりに さきだちなまし)”

เกินจิตอบว่า "พูดอะไรเช่นนั้นเล่า .. 'แต่ที่ทำให้ต้องเดินทางอย่างไร้จุดหมายไปยังทะเลภูเขาในโลกที่ทุกซ์ทรมานไปนี้ ที่ข้าที่จมอยู่ในน้ำตาซึ่งไหลอยู่มิขาดสายนี้เพื่อใคร (誰により世をうみやまに 行きめぐり 絶えぬ涙に うきしづむ身ぞ)' เขาเถิด เขาจะทำให้นางเห็นถึงความรู้สึกที่แท้จริงของข้า เพียงแต่ชีวิตเท่านั้นที่ไม่อาจเป็นดังคิดได้¹⁷ เขาคงจะตายไม่ได้หากยังมีได้แสดงให้นางเห็นใจจริง อาจฟังดูเป็นเรื่องที่น่าเบื่อ แต่การที่ไม่อยากให้เจ้าถูกหญิงอื่นเคื่องแค่นั้นก็เพื่อเจ้า”

2.9.2 วิเคราะห์บทกวี

2.9.2.1 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

思ふどちなびく方には あらずとも われぞけぶりに さきだちなまし

Omoudochi nabikukataniwa arazutomo warezokeburini sakidachinamashi

なびく nabiku = เอนดูไปตามแรงลมหรือน้ำ, มีใจเอนเอียง

¹⁷ เกินจิตอบร้องความสนใจ โดยบอกว่าไม่อยากจะตายทั้ง ๆ ที่มุระซะกิ โนะ อุเอะยังไม่เข้าใจตนเช่นนี้ โดยอ้างอิงบทกวีที่ว่า 'หากแม้ว่าอย่างน้อยมีชีวิตอยู่ได้ดังใจคิด หากมีชีวิตอยู่จนท่านกลับมาได้ละก็ ไยการแยกจากจึงต้องโศกเศร้า (命だに 心にかなふものならば 何か別れの 悲しからまし Inochidani kokotonikanau mononaraba nanikawakareno kanashikaramashi)' (จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินญุ บทที่ 387 เป็นบทกวีที่มีนะโมะโตะนะซะเนะ 源実 Minamoto no Sane แต่งขึ้นในตอนเช้าที่จะออกเดินทางจากที่ซุกุฉิ 筑紫 Tsukushi ไปยังโทจิ 湯治 Tōji ด้วยความอาลัยอาวรณ์ที่ต้องพรากจากหญิงชายบริการที่ริมผา)

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - ข้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta) : 須磨の海人の 塩焼く煙 風をいたみ
 思わぬ方に なびきにけり Sumanoamano shioyakukeburi kazewoitami
 omowanukatani nabikinikeri (จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ เรื่องความรัก
 ม้วนที่ 4 บทกวีบทที่ 708 ไม่ทราบผู้แต่ง) มีความหมายว่า ควันจากการเผาเกลือ
 ของชาวประมงที่หาดซุมะ ยามต้องลมก็ลอยไปยังทิศทางที่มีได้คาดคิดไว้ เป็นบท
 กวีที่คร่ำครวญในรักที่มีอาจสมตั้งใจคิด ในที่นี้เปรียบควันไฟจากการเผาทำเกลือ
 เป็นดังหัวใจของคนรัก เปรียบลมเป็นดังการยั่วยวนจากผู้อื่น (藤原定家『拾遺
 愚草』全注釈 参考資料, 2012 : online)¹⁸

เป็นบทกวีที่มูระซะกิโนะอุเอะส่งให้แก่นจิก่อน หลังจากที่ฟังเกินจึเล่าเรื่องราวความ
 ประทับใจในตัวอะกะมิโนะคิมิ มีความหมายว่า ท่านเคยเอ่ยบทกวีกับท่านหญิงผู้นั้นว่า ‘ครั้งนี้แม้
 จำต้องพรากจาก แต่ข้าจะไปรับเจ้าไปอยู่ด้วยกันยังเมืองหลวงที่ข้าอยู่ จะไปหาดังทิศทางเดียวกับ
 ควันเผาสาหร่ายทำเกลือที่ลอยไปหาเจ้า’ (このたびは 立ちわかるとも 藻塩焼く けぶり
 は同じ かたになびかむ Konotabiwa tachiwakarutomo moshioyaku keburawaonaji
 kataninabikamu : ตอน อะกะมิ หน้า 254) ... มูระซะกิ โนะ อุเอะจึงตอบไปว่า ท่านทั้งสองรักกัน
 ดังควันจากการเผาสาหร่ายทำเกลือที่จะลอยไปหานาง รับมาอยู่ด้วยกัน ส่วนตัวข้าซึ่งอยู่กับ
 คนละทิศทางนั้น อยากจะเป็นควันหายจางหาย ตายไปเสียก่อนหน้าพวกท่านจะได้อยู่ด้วยกัน

ซุสุกิ ฮิโระโกะ (鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2009:34) แสดงทัศนะเกี่ยวกับบทกวีบทนี้ ซึ่ง
 มีเนื้อหาโดยสรุปว่า ในบทกวีของแก่นจิก 「同じかたになびく煙」 เป็นสัญลักษณ์ หมายถึง ควันที่
 จะลอยไปหาอะกะมิ โนะ คิมิ แต่ควัน (煙 keburu) ที่ มูระซะกิ โนะ อุเอะ ใช้ในบทกวีของนาง
 หมายถึง ควันในงานศพของตน เป็นการแสดงความรู้สึกต่อต้านของนาง แก่นจิกิที่พูดมากเกินไปจึง
 รีบส่งบทกวีตอบเพื่อปรับความเข้าใจกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ และแม้ว่าบทกวีบทที่ 9 จะเป็นบทกวีที่
 มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งให้ก่อน แต่ก็เกี่ยวข้องกับเรื่องราวที่แก่นจิกิเล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งนาง

¹⁸ 藤原定家『拾遺愚草』全注釈 参考資料, [online]. 2012. Available from : [http://www.asahi-net.or.jp/~SG2H-](http://www.asahi-net.or.jp/~SG2H-ymst/yamatouta/teika/t_siryou.html)

ได้ใช้คำที่เกินจิตพูดมาแต่งลงในบทกวีด้วย จึงมีลักษณะเป็นการรับ(うけみ ukemi) หรือก็คือมีลักษณะเป็นบทกวีตอบ และการแสดงถึงความรู้สึกอีกจากริชยาอย่างพอประมาณในระดับที่เหมาะสมเช่นนี้ ยังเป็นการดึงดูดความสนใจของเกินจิตอีกด้วย

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า บทกวีบทนี้เป็นการตัดพ้อเกินจิตด้วยความน้อยใจ และแฝงความรู้สึกประชดประชันโดยการใช้นามในบทกวีที่เกินจิตเคยส่งให้อะกะมิ โนะ คิมิ มาใช้ในบทกวีของตน แม้ในบทร้อยแก้วจะไม่ได้ระบุว่า เก็นจิเล่าเรื่องบทกวีได้ตอบระหว่างตนกับอะกะมิ โนะ คิมิไว้ละเอียดเพียงไร แต่จากบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ทำให้สามารถอนุมานได้ว่า เก็นจิเล่าเหตุการณ์ให้นางฟังอย่างละเอียด จึงเป็นธรรมดาที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ จะเกิดความรู้สึกหึงหวงแค้นเคือง และน้อยใจ ซึ่งแม้จะแสดงออกมาด้วยคำพูดแล้ว แต่ความหมายในบทกวีก็ให้เห็นชัดเจนยิ่งกว่า ที่ว่าอยากจะตายไปเสีย ผู้วิจัยตีความว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะคงน้อยใจ และโกรธเคืองเกินจิเป็นอย่างมาก อีกทั้งตัวนางในขณะนั้นคงรับไม่ได้หากเกินจิจะใช้ชีวิตร่วมกับอะกะมิ โนะ คิมิจริงดังในบทกวีที่เกินจิตส่งให้ทางนั้น จึงคิดว่าตนยอมตายเสียดีกว่าจะต้องทนเจ็บปวดใจเช่นนั้น

2.9.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิ

誰により 世をうみやまに 行きめぐり 絶えぬ涙に うきしづむ身ぞ

Dareniyori yowoumiyamani ikimeguri taenunamidani ukishizumumizo

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่เกินจิตตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า ที่ทำให้ข้าต้องเดินทางอย่างไรจุดหมายไปยังทะเลภูเขาในโลกที่ทุกซ์ทรมานใบนี้ ที่จมอยู่ในน้ำตาซึ่งไหลอยู่มิขาดสาย ที่ต้องจมอยู่ในความเศร้านี้เพื่อใคร ก็เพียงเพื่อเจ้าผู้เดียว เป็นบทกวีที่เกินจิตพยายามจะแก้ตัวจากการที่เขาเพิ่งรู้สึกตัวว่าเล่าเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตนกับอะกะมิ โนะ คิมิมากเกินไป จนทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะรู้สึกโกรธเคืองและน้อยอกน้อยใจ ถึงกับเอ่ยบทกวีในเชิงตัดพ้อต่อว่าและประชดประชัน

2.10 บทกวีบทที่ 10

ひとりみて 嘆きしよりは あまのすむ かたをかくてぞ 見るべかりける

Hitoriite nagekishiyoriwa amanosumu katawokakutezo mirubekarikeru

ครั้งนั้นข้าถูกทิ้งให้อยู่ลำพัง โศกเศร้าอยู่ที่เมืองหลวง ภาพชายหาที่ทำงานวาดควรจะได้เห็นตั้งแต่ตอนนั้น

2.10.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบะบทนี้ปรากฏในตอน อะวะวะซะวะ (絵合 Eawase) เล่ม 2 หน้า 368 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

จักรพรรดิระอิเสะอิทรงโปรดปรานภาพวาดและการวาดภาพเป็นอย่างมาก ทำให้ผู้ปกครองของฝ่ายพระสนมทั้งสอง ซึ่งก็คือ กนซุนงะงน และเก็นจิต่างพากันรวบรวมหาภาพเพื่อใช้ในการประชัน

เก็นจินากล่องที่เก็บภาพวาดประจำวันสมัยที่อยู่ซุมะ, อะกะกะมิออกมา ทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะได้มีโอกาสเห็นภาพวาดเหล่านั้นเป็นครั้งแรก ในตอนนั้นนางไม่ค่อยได้รับรู้ถึงความรู้สึกในใจของเก็นจิ แต่ภาพนี้แม้แต่คนที่เพิ่งได้เห็นเป็นครั้งแรก แต่ขอเพียงเป็นผู้ที่พอจะมีวิจารณ์ญาณแยกแยะอารมณ์และเหตุผลได้ จะรู้สึกถึงรสนิยมนและเสน่ห์ของภาพนี้ทำให้รู้สึกประทับใจจนถึงขนาดมิอาจลั่นน้ำตาไว้ได้ มูระซะกิ โนะ อุเอะจึงตัดพ้อที่เก็นจิมิเคยนำภาพเหล่านี้ให้นางดูมาก่อน

“ครั้งนั้นข้าถูกทิ้งให้อยู่ลำพัง โศกเศร้าอยู่ที่เมืองหลวง ภาพชายหาที่ทำงานวาดควรจะได้เห็นตั้งแต่ตอนนั้น (ひとりみて 嘆きしよりは あまのすむ かたをかくてぞ 見るべかりける)’ ทั้งที่หากเป็นเช่นนั้นก็คงพลอบประโลมจิตใจที่หวาดหวั่นของข้าได้” มูระซะกิ โนะ อุเอะพูดขึ้น รู้สึกเจ็บปวดทรมานใจ

เกินจิตตอบบทกวีของนางว่า “ความทรงจำอันขมขื่นที่ต้องระเห่ร่อนอยู่ริมทะเล ในวันนี้ได้
 ดูรูปอีกครั่งก็เหมือนได้ย้อนกลับไปในอดีตที่ผ่านมา น้ำตายิ่งล้นเอ่อ (うきめ見し
 そのおりよりも 今日はまだ 過ぎにしかたに かへる涙か)”

2.10.2 วิเคราะห์บทกวี

2.10.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ひとりみて 嘆きしよりは あまのすむ かたをかくてぞ 見るべかりける

Hitoriite nagekishiyoriwa amanosumu katawokakutezo mirubekarikeru

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า かた (絵 kata) แปลว่าภาพวาด
 พ้องเสียงกับคำว่า かた (滌 kata) แปลว่าทะเลสาบ

 คำว่า 見る อ่านว่า みる miru แปลว่าดู พ้องเสียงกับคำว่า みる (海松 miru) แปลว่าสาหร่ายทะเล
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า あま (海人 ama) แปลว่าชาวประมง、滌 kata แปลว่า ทะเลสาบ、海松 miru แปลว่าสาหร่ายทะเล เป็นคำสัมผัสที่
 ความหมายเกี่ยวกับทะเล

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งหาเกินจิต หลังจากเห็นรูปที่เกินจิตวาดตอนอยู่ซุมะ
 ซึ่งเขาไม่เคยให้นางดูมาก่อน ซึ่งบทกวีมีความหมายว่า แทนที่ข้าจะต้องถูกทิ้งให้อยู่เพียงลำพังที่
 เมืองหลวง ต้องจมอยู่ในความเศร้า แต่หากได้เห็นภาพของท่านเสียตั้งแต่ตอนนั้น คงจะช่วยให้ข้า
 คลายความกังวลและคลายความคิดถึงท่านได้บ้าง

ผู้วิจัยคิดว่าเนื้อความในบทกวีมีลักษณะตัดพ้อเกินจิตด้วยความน้อยใจ ที่เกินจิตไม่เคยนำ
 ภาพวาดเหล่านี้ให้นางได้ดูมาก่อน เพราะนางคงทั้งคิดถึงและเป็นห่วงเกินจิตที่ต้องอยู่ในที่ห่างไกล
 เช่นนั้น หากนางได้เห็นภาพนี้ในตอนนั้นคงไม่ต้องทุกข์ทรมานใจขนาดนั้น จากบทบรรยายร้อยแก้ว

แสดงให้เห็นว่าภาพดังกล่าวเป็นภาพที่สวยงาม และทำให้ผู้ที่ได้ชมภาพนั้นเกิดความรู้สึกประทับใจ และสะเทือนใจอย่างประหลาด จึงน่าจะเป็นภาพที่ถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกของเกินจิริระหว่างอยู่ที่ซุมะได้เป็นอย่างดี แต่ทั้งๆที่เป็นภาพที่สวยงามและสื่ออารมณ์ของเกินจิริถึงเพียงนี้ แต่เขากลับไม่เคยให้มูระซะกิ โนะ อุเอะซึ่งเป็นคนรักดูเลย จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่นางจะรู้สึกน้อยใจ และเอยบทกวีเช่นนี้

2.10.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิริ

うきめ見し そのおりよりも 今日はまだ 過ぎにしかたに かへる涙か

Ukimemishi sonooriyorimo kyōwamata suginishikatani kaerunamidaka

เป็นบทกวีที่เกินจิริตอบมูระซะกิโนะอุเอะ มีความหมายว่า ความทรงจำอันขมขื่นตอนที่อยู่ริมทะเล ในวันนี้ได้ดูรูปอีกครั้ง ก็เหมือนได้ย้อนกลับไปในอดีตตอนนั้น น้ำตายังไหลมากขึ้น เพราะรู้สึกเศร้า

จากเนื้อหาของบทกวีในข้างต้น ประกอบกับบทบรรยายร้อยแก้วที่อยู่ถัดมา ทำให้ผู้วิจัยคิดว่าเกินจิริ ตอบอย่างเลียงๆ มูระซะกิโนะอุเอะน้อยใจที่เกินจิริไม่เคยให้นางดูภาพนี้ เกินจิริตอบเพียงว่าเมื่อเห็นภาพแล้วนึกถึงอดีตทำให้รู้สึกเศร้า ซึ่งแม้ว่าอาจจะตีความได้ว่าเป็นเหตุผลหนึ่ง ที่เขาไม่อยากจะคิดถึงความหลังในครั้งนั้น เพราะรู้สึกเจ็บปวดใจ แต่เหตุผลที่แท้จริงคือเขาต้องอยากให้อดีตพระมเหสีฟูจิที่ซุโตะทอดพระเนตรภาพนี้เพียงพระองค์เดียว อาจเป็นภาพที่แสดงความรู้สึกทุกข์ทรมานใจที่เคยได้ทำบาปต่อพระนาง (ลักลอบมีความสัมพันธ์กัน) เกินจิริคิดอยู่เสมอว่าการที่ตนต้องหลบหนีไปอยู่ซุมะนั้นส่วนหนึ่งก็เป็นเพราะความผิดบาปนี้

2.11 บทกวีบทที่ 11

舟とむる をちかた人の なくはこそ あすかへりこむ 夫と待ちみめ

Funatomuru ochikatahitono nakuwakoso asukaerikomu ottotomachimime

หากไม่มีคนไกลหยุดเรือไว้ ท่านคงจะกลับวันพุ่มดั่งคำที่พูดไว้ ข้าคงเฝ้ารอจะได้พบท่านกลับมาพุ่มนี้

2.11.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน อุซุงุโมะ (薄雲 Usugumo) เล่ม 2 หน้า 429 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

แก่นใจขอให้มูระซะกิ โนะ อุเอะรับท่านหญิงน้อยอะกะมิเป็นบุตรบุญธรรม ถึงแม้ว่าทางด้านอะกะมิ โนะ คิมิก็รู้สึกลำบากใจเป็นอย่างมากในการตัดสินใจยกท่านหญิงน้อยให้มูระซะกิ โนะ อุเอะเลี้ยงดู แต่ในที่สุดนางก็ตัดสินใจยกท่านหญิงน้อยให้เป็นบุตรบุญธรรมของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ท่านหญิงน้อยย้ายเข้ามายังคฤหาสน์นี้ใจ ในช่วงปลายปี หลังจากแก่นใจเข้าถวายพระพรปีใหม่แก่องค์จักรพรรดิแล้ว ก็จะไปเยี่ยมอะกะมิ โนะ คิมิที่ไออิ เขาแต่งกายอย่างประณีต พิถีพิถันกว่าปกติมาก มูระซะกิ โนะ อุเอะทอดสายตาส่งแก่นใจด้วยความรู้สึกอิจฉาอะกะมิ โนะ คิมิ ที่แก่นใจบรรจงแต่งองค์ทรงเครื่องออกไปพบ

ท่านหญิงน้อยอะกะมิไรเดียงสำนัก ตามติดชายอะกะมะ (指貫 sashinuki) ของแก่นใจไม่ยอมห่าง และดูเหมือนว่าจะตามแก่นใจออกไปข้างนอกมูริไม่ไผ่ด้วย แก่นใจจึงหยุดเดิน และปลอบโยนท่านหญิงน้อยว่า “จะกลับมาพุ่มนี้” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงชะอิบะระ (催馬楽 saibara)¹⁹ แล้วเดินออกไป มูระซะกิ โนะ อุเอะ รออยู่ที่ประตูระเบียงทางเชื่อม นางให้ชูโงะซึ่งเป็น

¹⁹ ในเนื้อเพลงท่อนหลังมีส่วนที่ภรรยาแสดงความเจ็บแค้นสามี ดังนั้นมูระซะกิโนะอุเอะที่ฟังอยู่ข้างๆ จึงเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่แก่นใจพูดเป็นนัยถึงตน เนื้อเพลงมีความหมายว่า “สามีแบ่งที่นาออกเป็น 10 เขต จึงจะไปวนดูรอบๆและบอกว่าจะกลับพุ่มนี้ อีกด้านหนึ่งภรรยาก็บอกว่าสามีที่มีภรรยาอีกคนอยู่ในที่ไกลๆ พุ่มนี้คงไม่กลับมาหรอก แต่ลมปากจะพูดอะไรก็ได้” เป็นความสัมพันธ์ที่เย็นชา แสดงให้เห็นถึงคู่สามีภรรยาที่สูญเสียความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

สาวใช้คนหนึ่งของเก็นจิเอ่ยบทกวีแทนนางว่า

“หากไม่มีคนไกลหยุดเรือไว้ (หากไม่มีท่านหญิงผู้นั้นอยู่) ท่านคงจะกลับวันพรุ่งนี้ดังคำที่พูดไว้ ข้าคงเฝ้ารอจะได้พบท่านกลับมาพรุ่งนี้ (舟とむる をちかた人の なくはこそ あすかへりこむ 夫と待ちみめ)”

เก็นจิตอบบทกวีว่า “ข้าไปแล้วจะกลับมาพรุ่งนี้แน่นอน ทางโน้นคงขุนเคื่องที่ไปพบได้เพียงไม่นาน (行きてみて あすもさねこむ なかなかに をちかた人は 心おくとも)”

2.11.2 วิเคราะห์บทกวี

2.11.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

舟とむる をちかた人の なくはこそ あすかへりこむ 夫と待ちみめ

Funatomuru ochikatahitono nakuwakoso asukaerikomu ottotomachimime

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : ในที่นี้อุปมา เรือ (舟 fune) เป็นเก็นจิ และ อุปมา คนที่อยู่ไกล (をちかた人 ochikata) เป็นอะกะเอมิ โนะ คิมิ

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ ให้สาวใช้ชูโคมเอ่ยบทกวีแก่เก็นจิแทนนาง ตอนที่เก็นจิกำลังจะออกไปหาอะกะเอมิ โนะ คิมิ เนื้อหาในบทกวีมีความหมายตรงตัวว่า หากไม่มีคนที่อยู่ไกลหยุดเรือไว้ พรุ่งนี้คงได้รอสามีกลับมา ซึ่งตีความได้ว่าหากไม่มีท่านผู้นั้นคอยรั้งท่านไว้ละก็ ข้าก็คงจะรอพบท่านกลับมาในวันพรุ่งนี้ ดังที่ท่านได้ลั่นวาจาไว้ว่า จะกลับมาในวันรุ่งขึ้น

ซุซูกิ ฮิโรโกะ (鈴木宏子 Suzuki Hiroko, 2009:36) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทกวีบทนี้ว่า บทกวีบทที่ 11 นี้ อาจมองได้ว่าเป็นบทกวีที่แสดงถึงความอิจฉาริษยาของมูระซะกิ โนะ อุเอะอย่างที่เก็นจิหวังไว้ บทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งหาเก็นจิ มีที่มาจากคำพูดและการกระทำของเก็นจิ และแต่งขึ้นตามความต้องการลึกๆของเก็นจิ ซึ่งถือเป็นจุดเด่น และนับเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นมา

ความสัมพันธ์ของทั้งสองคนมากกว่าจะกล่าวว่ามี มุระซะกิ โนะ อุเอะ ใสใจกับความรู้สึกของเก็นจิ มากเป็นพิเศษ

ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบนี้น้ำเสียงประชดประชันแฝงอยู่ จากบทบรรยายร้อยแก้วก็แสดงให้เห็นว่าในตอนแรกนางรู้สึกอิจฉาอะกะมิ โนะ คิมิ ที่เก็นจิบรรจงแต่งกายอย่างประณีตเพื่อไปพบนาง จึงให้สาวใช้เอยบทกวี ซึ่งมีความหมายประชดประชันว่า เก็นจิคงจะไม่กลับมาในวันพรุ่งนี้จริงดังที่ได้กล่าวไว้ เพราะทางโน้นมีอะกะมิ โนะ คิมิที่เก็นจิรักมากอยู่ทั้งคน ซึ่งนอกจากจะเป็นการแสดงความน้อยใจแล้ว ยังอาจตีความได้ว่ามีความรู้สึกอิจฉาและแค้นเคืองอะกะมิ โนะ คิมิแฝงอยู่ด้วย แม้ว่าหลังจากเอยบทกวีแล้ว ความน่ารักน่าเอ็นดูของท่านหญิงน้อยอะกะมิจะทำให้นางคลายความแค้นเคือง และความอิจฉาต่ออะกะมิ โนะ คิมิลงได้ก็ตาม

2.11.2.2 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

行きてみて あすもさねこむ なかなかに おちかた人は 心おくとも

Ikitemite asumosanekomu nakanakani ochikatahitowa kokorookutomo

บทกวีตอบของเก็นจิมีความหมายว่า ไปแล้วจะกลับมาพรุ่งนี้จริงๆ ซึ่งทางโน้นก็คงรู้สึกขุ่นเคืองที่ข้าอุตส่าห์ไปหาทั้งที่แต่กลับอยู่ด้วยกันได้เพียงแค่ชั่วครู่ จะกลับมาในวันรุ่งขึ้นอย่างแน่นอน ซึ่งใช้ส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงชะอิบะระ²⁰ด้วย กล่าวคือใช้ท่อนที่ว่า 「さねこむ sanekoja」

ผู้วิจัยคิดว่า เป็นบทกวีที่เก็นจิพยายามทำให้มุระซะกิ โนะ อุเอะเชื่อใจตน โดยชี้ให้เห็นว่าคนที่ควรแค้นเคืองไม่ใช่นาง แต่เป็นอะกะมิ โนะ คิมิ ที่เขากำลังจะไปหา เพราะเขาจะกลับมาในวันพรุ่งนี้จริงๆ มุระซะกิ โนะ อุเอะจึงไม่ต้องเป็นกังวล ดังนั้นหมายความว่า เก็นจิจะไปอยู่กับอะกะมิ โนะ คิมิได้เพียงไม่นาน ซึ่งทั้งๆที่ไม่ได้พบกันมานานแต่กลับอยู่ด้วยกันได้เพียงชั่วครู่ หากจะมีใครต้องแค้นเคืองใจ ก็คงจะเป็นทางโน้นมากกว่า

²⁰ เนื้อเพลงชะอิบะระ 桜人、その舟止め、島つ田を十町作れる、見て帰り来んや、そよや、あす帰り来ん、そよや (夫の詞) 言をこそ、明日ともいはめ、遠方に、妻さる夫 (妻ぞある夫、の約) は、明日もさね来じゃ、そよや、さ、明日もさね (まことに、の意) 来じゃ、そよや (妻の詞)

2.12 บทกวีบทที่ 12

こほりとち 石間の水は ゆきなやみ そらすむ月の かげぞながるる

Kōritoji ishimanomizuwa yukinayami sorasumutsukino kagezonagaruru

น้ำระหว่างช่องหินที่ถูกรน้ำแข็งกักกันไว้ ไหลไปได้ยากนัก เงาจันทร์บนท้องฟ้ากระจ่างเคลื่อนคล้อยไปทางทิศตะวันตก

2.12.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน อะชะงะโอะ (朝顔 Asagao) เล่ม 2 หน้า 484 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากอดีตพระมเหสีฟูจิตซุโบะสิ้นพระชนม์แล้ว โมะมะโสะ โนะ เฮียวบุเกียว โนะ มียะ ผู้เป็นบิดาของ อะอิอินอะชะงะโอะ ก็เสียชีวิตด้วยเช่นกัน นางไว้ทุกข์ให้บิดา และออกจากตำแหน่ง อะอิอิน²¹ เก็นจิผู้เคยมีใจเสน่हांหาต่ออะชะงะโอะ จึงถือโอกาสอ้างว่าไปเยี่ยมท่านน้ำออนนะโงะ โนะ มียะ²² น้องสาวของโมะมะโสะ โนะ เฮียวบุเกียว โนะ มียะซึ่งอาศัยอยู่ในคฤหาสน์เดียวกัน เพื่อไปพบท่านหญิงอะชะงะโอะ ต่อมาเก็นจิสารภาพความในใจกับนาง แต่ถูกปฏิเสธ เก็นจิจึงเล่าเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างตนกับท่านหญิงอะชะงะโอะ และพรรณนาความดีงามของหญิงสาวอื่น ๆ ที่เขาเคยมีความสัมพันธ์ให้มูระซะกิ โนะ อุเอะฟิง นางจึงเอ่ยบทกวีขึ้นมาว่า

“น้ำระหว่างช่องหินที่ถูกรน้ำแข็งกักกันไว้ ไหลไปได้ยากนัก เงาจันทร์บนท้องฟ้ากระจ่างเคลื่อนคล้อยไปทางทิศตะวันตก (ทั้งที่ข้าเป็นหญิงที่ถูกขังอยู่ในบ้าน มิใช่จะใช้ชีวิตเช่นไร ท่านก็มีแต่จะโกหก มองหน้าท่านที่ไม่รักข้าแล้วน้ำตาไหลริน) (こほりとち 石間の水は ゆきなやみ そらすむ月の かげぞながるる)”

²¹ อะอิอิน (齋院) เป็นหญิงสาวที่เป็นตัวแทนจักรพรรดิเดินทางไปบวชสงฆ์และรับใช้เทพเจ้าที่ศาลเจ้าคาโมะ ในจังหวัดเกียวโต โดยจะคัดเลือกหญิงสาวที่มีเชื้อพระวงศ์และยังไม่แต่งงานเป็นผู้รับหน้าที่ (全訳国語辞典, 2003 : ออนไลน์)

²² อนนะโงะ โนะ มียะ เป็นพระชนนีในอดีตรักรพรรดิฟูจิตซุโบะ ส่วนโมะมะโสะ โนะ เฮียวบุเกียว โนะ มียะ เป็นพระอนุชาในอดีตรักรพรรดิฟูจิตซุโบะ ทั้งสองพระองค์ต่างมีศักดิ์เป็นน้ำของเก็นจิ

เกินจึ่งรำพึงรำพันตอบบทกวีว่า “ในคืนหิมะโปรยปราย รำลึกถึงเรื่องราวมากมายในอดีต ยินเสียงนกเป็ดน้ำ คลอเคลียเคียงคู่ซิดิโก๊ส เห็นแล้วยิ่งเศร้าโศกกระทบใจ เพราะมีอาจได้เคียงคู่ทั้ง ท่าน ผู้ที่ล่วงลับจากไปแล้ว (かきつめて むかし恋しき 雪もよに あはれを添ふる 鴛鴦のうきねか)”

2.12.2 วิเคราะห์บทกวี

2.12.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

こほりとち 石間の水は ゆきなやみ そらすむ月の かげぞながるる

Kōritoji – Ishimanomizuwa – Yukinayami – Sorasumutsukino – Kagezonagaruru

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : ゆき yuki แปลว่า ไป คันจิเขียนว่า 行き ซึ่งสามารถอ่านออกเสียงว่า いき iki ได้ด้วย ซึ่งพ้องเสียงกับคันจิ 生き iki ที่แปลว่า มีชีวิตอยู่

すむ sumu (澄む) แปลว่า สดใส พ้องเสียงกับคำว่า すむ sumu (住む) แปลว่า อยู่อาศัย ในที่นี้หมายถึงแต่งงานอยู่กินกัน

そら sora (空) แปลว่า ท้องฟ้า พ้องเสียงกับคำว่า そらごと soragoto แปลว่า เรื่องโกหก
  - อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) : เปรียบตนเองเป็น น้ำระหว่างซอกหิน (石間の水) และเปรียบเกินจึ่งเป็นเงาจันทร์ (月のかげ)

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเอ่ยขึ้นหลังจากที่เกินจึ่งเล่าเรื่องราวหญิงสาวที่มีความสัมพันธ์กับตนมากมาย โดยที่เขาชื่นชมพวกนางแต่ละคนเป็นอย่างยิ่ง เช่น ชมว่า อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะเป็นหญิงที่มีความอ่อนโยน เป็นกุลสตรี เปรียบพร้อมด้วยมารยาท และการศึกษา ส่วนอะซะวะโอะ มินิสัยคล้ายพระมเหสีฟูจิทซุโบะมาก เมื่อได้คุยด้วยก็ทำให้เขาคลาย

ความเหงาและความกังวลใจลงได้ อะกะกะมิ โนะ คิมิ เป็นหญิงที่งดงามอ่อนช้อย ถ่อมตน และ
 ะนะชิรุชะโตะ เป็นหญิงที่บริสุทธิ์อ่อนหวาน

บทกวีมีความหมายว่า ตนเองที่เป็นดั่งน้ำระหว่างซอกหินนั้นถูกน้ำแข็งกักกั้นไว้ไม่สามารถ
 ไหลไปไหนได้ แต่เงาจันทร์กลับเคลื่อนคล้อยไปทางทิศตะวันตก มีความหมายซ่อนอยู่ว่า ตัวนางที่
 เปรียบดั่งน้ำระหว่างซอกหิน ถูกน้ำแข็งกักกั้น หมายความว่า ต้องถูกกักขังอยู่แต่ในบ้านไม่สามารถ
 ออกไปไหนมาไหนตามใจต้องการได้ ไม้รู้จะใช้ชีวิตเช่นไร แต่ตัวเกินจิตที่เปรียบดั่งเงาจันทร์นั้นกลับ
 สามารถเดินทางไปที่อื่นได้ ทั้งๆที่เป็นเช่นนี้แต่ท่านก็ยังหลอกลวงข้า พอเห็นหน้าท่านที่ดูจะไม่รัก
 ข้าแล้วก็เศร้าเสียใจ

ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีบทนี้ก็เป็นการตัดพ้อต่อว่า โดยที่ลึกๆแล้วแฝงความรู้สึกหนึ่งหวงไว้ด้วย
 เพราะเกินจิตได้เล่าถึงความสัมพันธ์ของตนกับหญิงสาวถึง 5 นาง ได้แก่ อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ
 อะชะชะโอะ นะอิชิ โนะ คะมิ (โอะโอะโระสุกิโยะ) ะนะชิรุชะโตะ และ อะกะกะมิ โนะ คิมิ ทั้งยังชื่น
 ชมถึงความงามและความดีในด้านต่างๆของพวกนาง เกินจิตที่มีอิสระสามารถไปแห่งหนใดก็ได้
 ตามที่ต้องการ เอาแต่ออกไปพบและมีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น มุระชะกิ โนะ อุเอะผู้เป็นภรรยาจึง
 รู้สึกหนึ่งหวงและน้อยใจเป็นธรรมดา บทกวีบทนี้ดูเหมือนว่ามุระชะกิ โนะ อุเอะต้องการเน้นย้ำให้
 เกินจิตเห็นถึงความแตกต่างระหว่างนางกับเขา โดยมีความหมายโดยนัยว่า นางถูกกักขังด้วยน้ำแข็ง
 (อยู่แต่ในบ้าน) จึงไม่เคยคิดเปลี่ยนใจจากเกินจิตไปหาชายอื่น มีแต่เกินจิตต่างหากที่มีหัวใจที่แปร
 เปลี่ยนไปรักท่านหญิงคนอื่นๆ เหมือนเงาจันทร์ที่คล้อยไป(ทางทิศตะวันตก) อยู่เรื่อยๆ

2.12.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิต

かきつめて むかし恋しき 雪もよに あはれを添ふる 鴛鴦のうきねか

Kakitsumete mukashikoishiki yukimoyoni awarewosofuru oshinoukineka

ในบทบรรยายร้อยแก้วไม่ได้ระบุว่าบทกวีบทนี้ เป็นบทกวีที่เกินจิตตอบมุระชะกิ โนะ
 อุเอะ หลังจากบทกวีของเกินจิต เนื้อเรื่องก็ตัดไปเป็นหลังจากเข้าไปในเรื่อง เป็นฉากที่เกินจิตฝันเห็น
 อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ ดังนั้นจึงอนุมานได้ว่า บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่เกินจิตรำพึงรำพันขึ้น ซึ่งมี
 ความหมายว่า เกินจิตกอยู่ในภวังค์คิดถึงเรื่องราวต่างๆในอดีต หนึ่งในนั้นมีเรื่องราวของอดีต

พระมเหสีฟูจิทซุโบะ สวณหย่อมยามาค่าคื่นปกคลุมไปด้วยหิมะ ขณะนั้นเองก็ได้ยินเสียงร้องของนกเป็ดน้ำ เมื่อมองไปก็เห็นนกเป็ดน้ำกำลังคลอเคลียคู่ของมัน แต่ตนเองมีอาจได้อยู่เคียงคู่ท่านผู้นั้น (อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ) อีกแล้ว ช่างเศร้าใจนัก นกเป็ดน้ำที่คนทั่วไปให้เปรียบกับความรัก มันคงของคู่สามีภรรยาฉัน สำหรับข้าทำให้รู้สึกเศร้าโศกยิ่งนัก

สำหรับนกเป็ดน้ำหรือ เป็ดแมนดาริน เป็นนกน้ำที่มีสีสันสวยงามที่สุดในบรรดานกน้ำด้วยกัน ในประเทศจีน นกเป็ดน้ำเป็นสัญลักษณ์แทนความรักและความซื่อสัตย์ระหว่างชายหญิง คนจีนส่วนมากจึงนิยมมอบภาพวาดหรือรูปปั้นคู่ของนกเป็ดน้ำ ส่วนในประเทศญี่ปุ่นนกเป็ดน้ำก็เป็นสัญลักษณ์แห่งความรักเช่นเดียวกัน โดยจะเรียกสามีภรรยาที่รักใคร่สนิทสนม และอยู่เคียงข้างกันตลอดเวลาว่า โอะมิโตะริ ฟุฟู (おしどり 夫婦) หรือคู่สามีภรรยาที่รักใคร่กันมาก เห็นนกเป็ดน้ำตัวผู้สีสันสวยงามอยู่เคียงข้างนกเป็ดน้ำตัวเมียที่สีทึมๆอยู่ตลอดเวลา นั่นเอง ในบทกวีบทนี้ เสียงร้องของนกเป็ดน้ำกลับทำให้เกินความรู้สึกโศกเศร้า เพราะอิจฉาที่ตนไม่อาจได้ครองคู่กับหญิงที่ตนรักเหมือนอย่างนกเป็ดน้ำที่กำลังส่งเสียงร้องอยู่

2.13 บทกวีบทที่ 13

風に散る 紅葉はかろし 春のいろを 岩ねの松に かけてこそ見め

Kazenichiru momijiwakaroshi harunoirowo iwanenomatsuni kaketekosomime

ใบเมเปิ้ลสีแดงที่ร่วงหล่นยามต้องลมนั้นบอบบางนัก อยากให้(ท่าน)ชมความงามของสนแห่งฤดูใบไม้ผลิ ที่มีสีเขียวตลอดกาล

2.13.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน โอะโตะเมะ (少女 Otome) เล่ม 3 หน้า 76 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ในฤดูใบไม้ร่วงบรรดาหญิงสาวของเก็นจิต่างก็ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในคฤหาสน์โระกุโจ พระมเหสีอะกิโกะโนะมุทรวงย้ายเข้ามาเป็นคนสุดท้าย

เมื่อเข้าสู่เดือน 9 ใบไม้เปลี่ยนสี สวนหน้าเรือนที่ประทับของพระมเหสีมีทิวทัศน์สวยงาม จนมิอาจบรรยายด้วยถ้อยคำใดๆได้ ในยามเย็นที่ลมพัดแรง พระมเหสีอะกิโกะโนะมุพระราชทานของขวัญให้แก่มูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นกล่องหินฝนหมึก ซึ่งบนฝากล่องมีดอกไม้ตามฤดูกาล และใบไม้สีแดงหลายชนิดวางประดับอยู่ อีกทั้งแนบจดหมายมาด้วย ในจดหมายมีบทกวีเขียนไว้ว่า

“ฤดูใบไม้ผลิที่ท่านโปรดปรานยังอีกนานนัก อย่างน้อยก็อยากให้ได้ชมความงามของใบไม้เปลี่ยนสีที่นี่ ผ่านทางสายลมโชย (こころから 春まつ苑は わがやどの 紅葉を風の つてにだにみよ)”

มูระซะกิ โนะ อุเอะ ปูต้นมอสลงบนฝากล่อง ประดับด้วยก้อนหิน และกิ่งสนญี่ปุ่น คู่มือรสนิยม นางตอบบทกวีกลับไปว่า “ใบไม้เปลี่ยนสีที่ร่วงหล่นยามต้องลมนี้บอบบางนัก อยากให้ท่านได้ชมความงามของสนแห่งฤดูใบไม้ผลิที่มีสีเขียวตลอดกาล (風に散る 紅葉はかろし 春のいろを 岩ねの松に かけてこそ見め)”

ฝ่ายพระมเหสีรู้สึกชื่นชมมาก การที่นางสามารถคิดพลิกแพลงหาสิ่งใหม่ๆมาตอบพระมเหสีได้ในเวลาอันรวดเร็วเช่นนั้นทำให้เห็นถึงความเฉลียวฉลาดมีไหวพริบของนาง

2.13.2 วิเคราะห์บทกวี

2.13.2.1 บทกวีของตัวละครพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ

こころから 春まつ苑は わがやどの 紅葉を風の つてにだにみよ

Kokorokara harumatsusonowa wagayadono momijiwokazeno tsutenidanimiyo

เป็นบทกวีที่พระมเหสีอะกิโกะโนะมุแนบกับของขวัญที่พระราชทานให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ หลังจากเสด็จมาประทับที่เรือนฤดูใบไม้ร่วงแห่งคฤหาสน์โระกุโจ ของขวัญดังกล่าวคือ กล่องหินฝนหมึก ซึ่งบนฝากล่องประดับด้วยดอกไม้ตามฤดูกาล และใบไม้สีแดงหลายชนิด บทกวีที่ทรงพระนิพนธ์มีความหมายว่า ฤดูใบไม้ผลิที่ท่านโปรดปรานยังอีกนานกว่าจะมาถึง ท่านคงเฝ้ารอต้นไม้ใบหญ้าแห่งฤดูใบไม้ผลิในสวนของท่านเบ่งบาน แต่ความงามแห่งฤดูใบไม้ร่วงที่สวนของข้าเวลานี้ นั้น อย่างน้อยก็อยากให้สายลมที่พัดผ่านนี้ส่งให้ท่านได้เชยชม กรุณาชมความงามของฤดู

ใบไม้ร่วงผ่านทางใบไม้เหล่านี้เกิด สายลมที่กล่าวถึงในบทกวีนี้ เป็นสายลมที่พัดมาขณะที่ทรงพระนิพนธ์บทกวีนี้

พระมเหสีอะกิโกะโนะมุ เดิมทีเป็นพระธิดาของพระนางโระกุโจ โนะ มิยะซุโตะโกะโระกับอดีตองครักษ์ทายาท ครั้งหนึ่งพระมเหสีอะกิโกะโนะมุทรงเคยรับตำแหน่งเป็นชะฮิงู ก่อนที่พระนางโระกุโจ โนะ มิยะซุโตะโกะโระ จะสิ้นพระชนม์ก็ได้ฝากฝังอนาคตของพระธิดาไว้กับเก็นจิ โดยกำชับว่าห้ามเก็นจิมีความสัมพันธ์เชิงชู้สาวกับพระธิดา เก็นจิจึงรับพระธิดาไว้เป็นบุตรบุญธรรม และให้เข้าถวายตัวเป็นพระสนมในจักรพรรดิเระฮิเสะอิ ดังนั้นมูระซะกิ โนะ อุเอะซึ่งเป็นภรรยาของเก็นจิ จึงมีฐานะเป็นพระมารดาบุญธรรมของพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ แม้ว่าพวกนางจะมีอายุห่างกันเพียงประมาณ 1 ปีก็ตาม

ผู้วิจัยคิดว่า การที่พระมเหสีอะกิโกะโนะมุเป็นฝ่ายพระราชทานของขวัญ และบทกวีแก่ มูระซะกิ โนะ อุเอะ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างทั้งสอง อีกทั้งยังแสดงให้เห็นน้ำพระทัยของพระมเหสีที่มีพระประสงค์อยากเผื่อแผ่ แบ่งปันความงามของทิวทัศน์ในสวนหน้าเรือนที่ประทับแก่ มูระซะกิ โนะ อุเอะ นอกจากนี้ผู้วิจัยคิดว่า อาจจะเป็นจดหมายทักทายจากพระมเหสีด้วย เนื่องจากหากพิจารณาจากตัวบทร้อยแก้ว จะพบว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะย้ายเข้ามายังคฤหาสน์โระกุโจในฤดูใบไม้ร่วง ก่อนหน้าพระมเหสี 5-6 วัน จึงอาจตีความได้อีกอย่างหนึ่งว่า พระมเหสีทรงมอบบทกวีและของขวัญทักทายตามมารยาท ในฐานะที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นภรรยาเอกของเก็นจิผู้เป็นเจ้าของคฤหาสน์ และยังเป็นพระมารดาบุญธรรมของนางอีกด้วย

2.13.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

風に散る 紅葉はかろし 春のいろを 岩ねの松に かけてこそ見め

Kazenichiru momijiwakaroshi harunoiorowo iwanenomatsuni kaketekosomime

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - การอ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta) 常盤なる 松の緑も 春くれば
今ひとしおの 色まさりけ Tokiwanaru matsunomidorimo harukureba
imahitoshiono iromasarike   ดังที่จะกล่าวต่อไป

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะตอบพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ พร้อมกับส่งของขวัญตอบกลับ โดยปฐมนมอสบนฝากล่อง ประดับด้วยก้อนหินและกิ่งสนญี่ปุ่น บทกวีมีความหมายว่า ใบเมเปิ้ลที่ร่วงหล่นยามต้องลมนั้นบอบบางเกินไป ขอยกทิวทัศน์แห่งฤดูใบไม้ร่วงให้ท่าน ส่วนข้าก็อยากให้ท่านได้ชมทิวทัศน์ความงามแห่งฤดูใบไม้ผลิที่ข้าชื่นชอบ ทั้งมอสสีเขียวเข้มที่ปกคลุมก้อนหิน และกิ่งสนที่เขียวชอุ่มไม่เปลี่ยนแปลง ล้วนแต่เป็นความงามอันน่าหลงใหลของฤดูใบไม้ผลิ

ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีบทนี้แสดงให้เห็นถึงปฏิภาณไหวพริบของมูระซะกิ โนะ อุเอะได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ทั้งที่อยู่ในฤดูใบไม้ร่วง แต่นางกลับสามารถคิดพลิกแพลงหาทางโต้ตอบบทกวีกับพระมเหสี โดยการชี้ชวนให้ชมความงามของสีเขียว ซึ่งเป็นตัวแทนของฤดูใบไม้ผลิ นางใช้สัญลักษณ์เด่นๆที่สามารถสื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ และเป็นสิ่งที่ทำได้แม้ในฤดูกาลนี้ อย่างเช่นกิ่งสนที่มีสีเขียวตลอดปี นอกจากนี้บทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะยังแสดงให้เห็นถึงอุปนิสัยที่ชื่นชอบในสีสันของฤดูใบไม้ผลิของนางได้เป็นอย่างดี

บทกวีตอบบทนี้ของมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีการอ้างอิงบทกวีโบราณที่ว่า

常盤なる 松の緑も 春くれば 今ひとしおの 色まさりけ Tokiwanaru

matsunomidorimo harukureba imahitoshiono iromasarike จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ ม้วนที่ 1 บทกวีฤดูใบไม้ผลิม้วนแรก บทกวีบทที่ 24 ผลงานการประพันธ์ของมินะโมะโตะ โนะ มุเนะยุกิ (源宗于 Minamoto no Muneyuki) มีความหมายว่า แม้แต่ต้นสนที่มีสีเขียวตลอดกาล ยามเมื่อฤดูใบไม้ผลิมาเยือนก็ยิ่งเขียวสะพรั่ง

2.14 บทกวีบทที่ 14

くもりなき 池の鏡に よろづ代を すむべきかげぞ しるく見えける

Kumorinaki ikenokagamini yorozuyowo sumubekikagezo shirukumiekeru

ผิวน้ำในบ่อที่ใสดั่งกระจก ไร้ความขุ่นมัว เห็นเงาเราสองเคียงข้างชั่ววันรันดร์

2.14.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ฮะทซึเนะ (初音 Hatsune) เล่ม 3 หน้า 139 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เมื่อถึงช่วงปีใหม่ สนวนด้านหน้าเรือนฤดูใบไม้ผลิงดงามเป็นพิเศษแตกต่างจากเรือนอื่นๆ บรรดาสาวใช้รวมตัวกันในที่ต่างๆ จัดพิธีอวยพรอายุยืนยาว (齡固めの祝「はがため」)²³ พร้อมทั้งนำโมจิสำหรับเซ่นไหว้ไปด้วย และร้องเพลง 千年の蔭 (ちとせのかげ เพลงร่วมเงาพันปี)²⁴ อย่างร่าเริง และกล่าวคำอวยพรมากมายให้ปีใหม่นี้มีแต่ความสุข

เกินจึ้นววยอยู่กับการต้อนรับแขก เมื่อตกเย็นเขาจึงจะออกไปอวยพรปีใหม่แก่ท่านหญิงทั้งหลายในคฤหาสน์ เขาพูดคุยกับมูระซะกิ โนะ อุเอะอย่างที่เล่นที่จริงว่า เมื่อเข้าข้าเห็นบรรดาสาวใช้ที่นี้อารมณ์ดี รู้สึกอิจฉาจริงๆ เจ้าเองก็เอาขนมโมจิมาอวยพรปีใหม่ซ้ำด้วยดี พลางเอ่ยบทกวีอวยพรนางว่า

“น้ำแข็งแผ่นบางๆ ละลาย ทำให้ผิวน้ำในบ่ออราวกับกระจก สะท้อนเงาของสองเราที่มีความสุขที่สุดในโลก (うす氷 とけぬる池の 鏡には 世にたぐひなき かげぞならべる)”

มูระซะกิ โนะ อุเอะตอบว่า “ผิวน้ำในบ่อที่ใสดังกระจก ไร้ความขุ่นมัว เห็นเงาเราสองเคียงข้างชั่ววันรันดร์ (くもりなき 池の鏡に よろづ代を すむべきかげぞ しるく見えける)”

²³ พิธีอวยพรอายุยืนยาว 齡固め (はがため hagatame) มีที่มาจาก 齒 ha เป็นส่วนหนึ่งของคำว่า 齡 (よわい yowai) ซึ่งแปลว่าอายุ, วัย เป็นงานพิธีอวยพรให้อายุยืนยาวในช่วงต้นปี มีความหมายว่าให้มีอายุมั่นคง โดยพิธีดังกล่าวจะจัดขึ้นวันปีใหม่ ต่อเนื่องไป 3 วัน โดยมีการรับประทานหัวไชเท้า แดง โมจิปั้นรูปกลมแบนวางซ้อนกัน 2 ขนาดสำหรับเซ่นไหว้ในช่วงปีใหม่ เนื้อหยาบ เนื้อนุ่ม เนื้อกลวง ปลาอะยุหมักเกลือ เป็นต้น

²⁴ มาจากบทกวี 「万代を まつにぞ君を いはひつる 千年のかげに 住まむと思へば Yorozuyowo matsunizokimiwo iwaisuru chitokenokageni sumamutoomoeba」 จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ บทที่ 356 มีความหมายว่า คาดหวังให้ท่านอายุยืนยาวหมื่นปี ขออวยพรอนาคตของท่านพ่อตั้งต้นสน เพราะข้าตั้งใจจะมีชีวิตอยู่ได้ร่วมเงาอายุไซพันปี

ทั้งสองต่างเอ่ยบทกวีอวยพรแลกเปลี่ยนกันด้วยความรักใคร่สนิทสนม ให้เป็นคู่สามีภรรยาที่มีความสุขตราบนานเท่านาน วันนั้นบังเอิญเป็นวันชวดแรกของปี (子の日)²⁵ จึงเป็นวันที่เหมาะสมจะอวยพรให้อายุยืนยาว

2.14.2 วิเคราะห์บทกวี

2.14.2.1 บทกวีของตัวละครเก็นจิ

うす氷 とけぬる池の 鏡には 世にたぐひなき かげぞならべる

Usukōri tokenuruikeno kagaminiwa yonitaguinaki kagezonaraberu

เป็นบทกวีที่เก็นจิกล่าวอวยพรมุระซะกิ โนะ อุเอะในช่วงปีใหม่ มีความหมายว่า แผ่นน้ำแข็งบ่อน้ำเริ่มละลาย ดูราวกับเป็นกระจกที่สะท้อนเงาของ 2 เรา คือเจ้ากับข้าที่มีความสุข อยู่ร่วมคืนวันด้วยความรัก ซึ่งบทกวีนี้ได้อ้างอิงบทกวีโบราณ 2 บท ได้แก่

年を経て 花の鏡と なる水は ちりかかるをや 雲るといふらん Toshiwohete hananokagamito narumizuwa chirikakaruwoya kumorutoiuran จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ ม้วนที่ 1 บทกวีฤดูใบไม้ผลิม้วนแรก บทที่ 44 มีความหมายว่า ผิวน้ำใสดังกระจกที่สะท้อนภาพดอกไม้ นั่นดูจะชุ่มฉ่ำเล็กน้อย เพราะดอกไม้ร่วงหล่นลงบนผิวน้ำ

春の日の 影そふ池の 鏡には 柳のまゆぞ まづはみえける Harunohino kagesouikeno kagaminiwa yaginomayuzo mazuwamiekeru จากหนังสือรวมบทกวีโกะเซ็นฉุ ม้วนที่ 3 บทกวีฤดูใบไม้ผลิม้วนหลัง บทที่ 94 มีความหมายว่า ในบ่อน้ำที่ใสราวกระจกมีเงาของฤดูใบไม้ผลิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นใบอ่อนของต้นหลิว

2.14.2.2 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

くもりなき 池の鏡に よろづ代を すむべきかげぞ しるく見えける

²⁵ 子の日 (ねのひ) เป็นวันที่ตรงกับวันชวด (ぬずみ) ใน 12 นักษัตร ในวันชวดวันแรกของปี จะออกไปเด็ดกิ่งสน แล้วขอพรให้อายุยืนยาว นอกจากนี้ยังมีกรเก็บพืชผักที่แตกใบอ่อนในฤดูใบไม้ผลิ จัดงานเลี้ยง และมีการอวยพรให้อายุยืนยาว

Kumorinaki ikenokagamini yorozuyowo sumubekikagezo shirukumiekeru

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า すむ sumu พ้องเสียงคำว่า すむ (住む sumu) แปลว่า อยู่ (อย่างสามีมุระซะกิ) กับคำว่า すむ (澄む sumu) แปลว่า ใส
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า くもり kumori แปลว่า มัว ไม่แจ่มชัด , คำว่า すむ (澄む sumu) แปลว่า ใส และคำว่า かげ Kage แปลว่า เงา เป็นคำสัมผัส กับคำว่า 鏡 kagami แปลว่า กระจก เป็นคำสัมผัสที่มีความหมายเกี่ยวกับ กระจก

เป็นบทกวีของมุระซะกิ โนะ อุเอะที่อวยพรตอบแก่นิจิ มีความหมายว่า บนผิวน้ำในบ่อที่ใส ดั่งกระจก สะท้อนให้เห็นเราสองครองรักเคียงคู่ชั่วนิรันดร์อย่างชัดเจน ไม่มีขุนมัวแม้แต่น้อย

บทกวีทั้งสองบทข้างต้นเป็นบทกวีที่แก่นิจิและมุระซะกิ โนะ อุเอะต่างอวยพรซึ่งกันและกัน ไบบทบรรยายร้อยแก้วเองก็ได้มีการย้ำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ของทั้งสองแนบแน่น เหมือนดั่งในบทกวีที่แก่นิจิเอ่ย ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีบทนี้ของมุระซะกิ โนะ อุเอะมีความหมายชัดเจน ตรงไปตรงมา สอดประสานกับบทกวีของแก่นิจิเป็นอย่างดี จึงเป็นสิ่งที่ยืนยันถึงความสัมพันธ์ของพวกเขาในเวลานั้น และยังแสดงให้เห็นว่ามุระซะกิ โนะ อุเอะได้ใช้ชีวิตคู่ร่วมกับแก่นิจิอย่างมีความสุข

2.15 บทกวีบทที่ 15

花ぞのの こてふをさへや 下草に 秋まつむしは うとく見るらむ

Hanazonono kochōwosaeya shitakusani akimatsumushiwa utokumiruramu

จิ้งหรีดที่รอคอยฤดูใบไม้ร่วงอยู่ใต้เงาต้นหญ้า (เช่นพระองค์) คงจะทอดพระเนตรมองผีเสื้อเริงระบำ

ท่ามกลางมวลหมู่ดอกไม้ในสวนด้วยความเหงาหน่ายกระมัง

2.15.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทีนี้ปรากฏในตอน โคะโตะ (胡蝶 Kochō) เล่ม 3 หน้า 164 ซึ่งมีเนื้อเรื่อง
ช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เกินจิจัดงานฉลองฤดูใบไม้ผลิ โดยจัดให้มีการลอยเรือรูปหงส์และมังกรในสระน้ำจำลอง
ซึ่งอยู่ระหว่างเรือนฤดูใบไม้ผลิ และเรือนฤดูใบไม้ร่วงของพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ วันต่อมา
พระมเหสีทรงจัดงานสวดปรัชญาปารมิตาสูต²⁶ ขึ้นที่เรือนฤดูใบไม้ร่วง มุระซะกิ โนะ อุเอะจึงส่ง
ของขวัญแห่งฤดูใบไม้ผลิไปตบแทนที่พระมเหสีเคยพระราชทานของขวัญแห่งฤดูใบไม้เปลี่ยน
สีมาให้เมื่อครั้งก่อน

มุระซะกิ โนะ อุเอะ เตรียมดอกไม้ถวายพระ นางคัดเลือกเด็กสาวนางรำเป็นผู้ถวายดอกไม้
พร้อมกันนี้ยังได้แนบจดหมายมาด้วย ซึ่งยูจิริ โนะ ชูโธ เป็นผู้อ่านให้ฟัง ความว่า

“จิ้งหรีดที่รอคอยฤดูใบไม้ร่วงอยู่ใต้เงาต้นหญ้าเช่นพระองค์ คงจะทอดพระเนตรมองผีเสื้อ
เรียงระบำท่ามกลางมวลหมู่ดอกไม้ในสวนด้วยความเหงาหน่ายกระมัง (花ぞの
こてふをさへや 下草に 秋まつむしは うとく見るらむ)”

หลังจากนั้นเด็กสาวนางรำต่างรำอย่างอ่อนช้อย พระมเหสีก็พระราชทานรางวัลแก่นางรำและยูจิริ ด้วยเสื้อผ้าที่เลือกสรรมาอย่างประณีต และทรงตอบจดหมายบทกวีว่า

“เมื่อวานไปเยือนมิได้ รู้สึกอิจฉาท่านมากแทบรำให้ (นกอุจิวูส่งเสียงร้องจากบนกิ่งต้น
บ๊วย รวากับรักกิ่งบ๊วยมากจนร้องให้) ผีเสื้อเชื้อเชิญเช่นนี้ ก็อยากออกไปตามคำชวน หากทิวเขา
และริ้วดอกยะมะบุกิซ้อนมิได้ขวางกั้นข้าไว้ (こてふにも さそはれなまし 心ありて
八重山吹を へだてざりせば)”

²⁶ พระปรัชญาปารมิตาสูต (大般若經 般若波羅蜜多心陀羅尼) หรือพระปรัชญาปารมิตาหฤทัยธานี แปลเป็นภาษาอังกฤษ
ได้ว่า The heart Sutra

สันสกฤต: ตหฺยธา โอม คเต คเต ปารคเต ปารสคเต โพธิ สุวาหา (ไป ไป ไปสู่ฝั่งโน้น ฝั่งแห่งพุทธะ สุวาหา)
ในพระมหาปรัชญาปารมิตาสูตรกล่าวว่า อณาณบิณฑนี้สามารถช่วยให้สำเร็จซึ่งปัญญาบารมี ยังให้สรรพสัตว์บังเกิดพระอนุตรสัมโพธิจิต หาก
มีบุคคลบำเพ็ญทานสมาธิในป่าเขาแล้วหากมีสัตว์อันตราย สิงโต เสือ หมาใน และภูตผีต่างๆมาทำร้าย ให้ภาวนาธารณีนี 108 จบก็จะมิ
หวาดกลัว และจะหลุดพ้นจากภัยอันตรายทั้งปวงนั้น

2.15.2 วิเคราะห์บทกวี

2.15.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

花ぞのの こてふをさへや 下草に 秋まつむしは うとく見るらむ

Hanazonono kochōwosaeya shitakusani akimatsumushiwa utokumiruramu

まつむし = เป็นจิ้งหรีดประเภทหนึ่ง

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า まつ matsu พ้องเสียงกับคำว่า 待つ matsu แปลว่ารอ และ 松 matsu แปลว่าต้นสน
  - คำสัมผัสพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า 下草(shitakusa) แปลว่าวัชพืชที่ขึ้นอยู่ใต้ต้นไม้ เป็นคำสัมผัสพันธ์กับคำว่า 虫 (mushi) แปลว่าแมลง และคำว่า 松(matsu) แปลว่าต้นสน เป็นคำสัมผัสพันธ์ที่มีความหมายเกี่ยวกับพืชและแมลง
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : 秋まつむし akimatsumushi ในที่นี้เป็นความเปรียบ หมายถึง พระมเหสีอะกิโกะโนะมุ ผู้โปรดปรานฤดูใบไม้ร่วง

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายส่งไปให้พระมเหสีอะกิโกะโนะมุ พร้อมกับนั้นยังให้เหล่านางรำนาดอกซากุระ และยะมะบุกิไปร่วมถวายพระ และให้พวกนางร่ายรำต่อหน้าแขกในงานสวดพระปรัชญาปารมีตาสุตรของพระมเหสีด้วย บทกวีบทนี้มีความหมายว่า พระมเหสีที่เปรียบดั่งจิ้งหรีดน้อย รอคอยฤดูใบไม้ร่วงอยู่ใต้เงาต้นหญ้า คงจะรู้สึกเบื่อหน่ายมวลงหมู่ผีเสื่องามที่เรingersบ่าท่ามกลางสวนดอกไม้กระมัง ซึ่งผู้วิจัยคิดว่า มีความหมายโดยนัยว่า พระมเหสีอะกิโกะโนะมุที่ทรงโปรดปรานฤดูใบไม้ร่วงเป็นอย่างยิ่งนั้น คงจะไม่ทรงโปรดฤดูใบไม้ผลิกระมัง

จากบทบรรยายร้อยแก้ว พระมเหสีอะกิโกะโนะมุทรงทราบได้ในทันทีว่า บทกวีบทนี้เป็นอีกหนึ่งบทกวีตอบของบทกวีที่เคยพระราชทานให้มูระซะกิ โนะ อุเอะในฤดูใบไม้ร่วง อีกทั้งบทกวีนี้ยังได้รับคำชื่นชมว่าแสดงถึงสีสันอันสวยงามแห่งฤดูใบไม้ผลิได้เป็นอย่างดี

ผู้วิจัยคิดว่า เป็นบทกวีที่ให้ภาพพจน์ที่สดชื่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีการเล่นคำตรงกันข้ามกัน และมีอุปมาอุปไมยเปรียบเปรยพระมเหสีอะกิโกะโนะมุเป็นจิ้งหรีดในฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งนับเป็นบทกวีที่น่าสนใจ เพราะหากพิจารณาบทกวีอื่นๆที่ผ่านมาของมูระซะกิ โนะ อุเอะ จะพบว่ามีความเรียบง่าย และตรงไปตรงมาอย่างมาก ซึ่งอาจตีความได้ว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ พยายามนำเสนอภาพลักษณ์ของฤดูใบไม้ผลิที่ตนชื่นชอบให้แก่พระมเหสีอะกิโกะโนะมุผู้ทรงโปรดปรานฤดูใบไม้ร่วงว่าฤดูใบไม้ผลิมีสีสันสดใสและงดงามไม่แพ้ฤดูใบไม้ร่วง นอกจากนี้แล้ว มูระซะกิ โนะ อุเอะ อาจจะต้องการตอบสนองไมตรี และในขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกอยากเอาชนะพระมเหสีที่เคยพระราชทานใบไม้สีแดงให้นางในฤดูใบไม้ร่วง ด้วยการจัดเตรียมช่อกุระและดอกยะมะบุกิมาถวายเป็นการตอบแทน

2.15.2.2 บทกวีของตัวละครพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ

こてふにも さそはれなまし 心ありて 八重山吹を へだてざりせば

Kochōnimo sasowarenamashi kokoroarite yaeyamabukiwo hedatezariseba

บทกวีรอบของพระมเหสีอะกิโกะโนะมุมีความหมายว่า ผีเสื้อชวนให้มา (ผีเสื้อในภาษาญี่ปุ่นคือคำว่า こちょう kochō ซึ่ง こ ko พ้องเสียงกับคำว่า 来 ko แปลว่า มา) ก็คงจะไปหา หากทิวเขาที่ซัอนกันนี้ไม่ขวางกั้นเอาไว้ คำว่า やゝまぶき yaeyamabuki เป็นชื่อดอกไม้ชนิดหนึ่ง สีเหลืองลักษณะซัอนกันคล้ายดอกดาวเรือง แต่ในบทกวีนี้ดูเหมือนจะใช้คำว่า やゝま yaeyama ที่แปลว่า ทิวเขาที่ซัอนกันหลายชั้น ในการตีความ

ผู้วิจัยคิดว่า やゝま yaeyama ในที่นี้จะหมายถึง เขาจำลองกลางสระน้ำในสวนของคฤหาสน์โรกะกุโจ ซึ่งอยู่ระหว่างเรือนใบไม้ร่วงที่ประทับของพระมเหสี กับเรือนฤดูใบไม้ผลิของมูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นการปฏิเสธบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้อย่างนุ่มนวล ที่ว่าจิ้งหรีดที่รอคอยฤดูใบไม้ร่วงอย่างพระองค์คงจะเบื่อหน่ายเหล่าผีเสื้อที่เรingersบำในสวน แท้จริงแล้วมิใช่เช่นนั้น จิ้งหรีดก็อยากไปingersบำในสวนด้วยเช่นกัน หากมิถูกทิวเขาขวางกั้นไว้

อย่างไรก็ตาม จากบทบรรยายร้อยแก้วที่เป็นการเขียนแสดงความคิดเห็นของ มุระซะกิ ฌิกิบุ ผู้เขียนได้บรรยายไว้ว่า บทกวีทั้งของพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ และ มุระซะกิ โนะ อุเอะ ธรรมดาเกินไป ไม่สมกับสถานะของพวกเขา

2.16 บทกวีบทที่16

目に近く 移ればかはる 世の中を 行くすゑとほく たのみけるかな

Menichikaku utsurebakawaru yononakawo ikusuetōku tanomikerukana

แม้ความสัมพันธ์ของเราในตอนนี้จะเปลี่ยนแปลง แต่อนาคตจากนี้ไปก็ยังคงมีเพียงท่านเป็นที่พึงมิ
แปรเปลี่ยน

2.16.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ระกะนะ ม้วนแรก (若菜上 Wakanajō) เล่ม 4 หน้า 58 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

อดีตจักรพรรดิซุสะกุประชวรอย่างหนัก จึงทรงมีพระประสงค์จะออกผนวช แต่ยังมีเรื่องที่ ทรงเป็นกังวลอยู่ คืออนาคตของพระธิดาอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งพระมารดาของพระธิดาก็ สิ้นพระชนม์ไปแล้ว อดีตจักรพรรดิจึงทรงคัดเลือกชายที่เหมาะสมที่สุดเพื่ออภิเษกกับพระธิดา แม้ จะมีขุนนางหนุ่มชั้นสูงมากมาย พากันเสนอตัวเป็นผู้ดูแลพระธิดา แต่อดีตจักรพรรดิทรงประสงค์ให้ พระธิดาได้อภิเษกกับผู้มีอำนาจยิ่งใหญ่ ซึ่งทรงหมายปองให้แก่นิจิมาเป็นราชบุตรเขย ในที่สุดแก่นิจิ ก็รับปากจะดูแลพระธิดาอนนะซัน โนะ มิยะ หลังพิธีโมะงิของอนนะซัน โนะ มิยะ อดีตจักรพรรดิก็ ทรงออกผนวช แก่นิจิเล่าเรื่องราวของอนนะซัน โนะ มิยะ ให้มุระซะกิ โนะ อุเอะฟัง หลังจากพิธี ฉลองอายุยืนครบ 40 ปีของแก่นิจิ อนนะซัน โนะ มิยะ ก็ย้ายเข้ามายังคฤหาสน์โระกุโจ ประมาณ กลางเดือน 2

ตลอดช่วง 3 วันของพิธีอภิเษก มีการจัดงานฉลองอย่างยิ่งใหญ่ ทั้งจากอดีตจักรพรรดิ ซุสะกุ และแก่นิจิ ส่วนมุระซะกิ โนะ อุเอะก็รู้สึกจิตใจไม่สงบ ในระหว่างช่วง 3 วันนี้ แก่นิจิออกไป

หาอนนะซัน โนะ มียะ มิได้ขาด ทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งหลายปีที่ผ่านมาไม่คุ้นชินกับการที่
เกินจ้อออกไปหาหญิงอื่นนั้น รู้สึกเจ็บปวดอย่างมาก

เขาหันไปพูดกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ ว่า เพียงแค่คืนนี้คืนเดียวเท่านั้น กรุณายกโทษให้ข้าที่
ไม่อาจหลีกเลี่ยงมันได้ด้วยเถิด ต่อจากนี้หากมีคืนที่ข้าต้องห่างเจ้าไปอีก ข้าเองก็คงจะทนไม่ได้ แต่
หากอดีตจักรพรรดิทรงทราบว่าจะข้าไม่เอาใจใส่อนนะซัน โนะ มียะ ไม่ไปหานางเลยก็คงจะทรงกังวล
พระทัยอย่างแน่นอน เก็นจิพูดด้วยหัวใจที่สับสน และรู้สึกเจ็บปวดเหลือเกิน

มูระซะกิ โนะ อุเอะ ตอบว่า ทั้งๆที่ดูเหมือนว่าตัวท่านเองยังตัดสินใจไม่ได้เลย แล้วข้าจะรู้
ได้เช่นไรว่านั่นเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้จริงหรือไม่ แล้วสุดท้ายจะเป็นเช่นไร จากนั้นจึงหยิบแผ่น
หมึกและพู่กันขึ้นมาเขียนบทกวีว่า

“แม้ความสัมพันธ์ของเราในตอนนี้จะเปลี่ยนแปลง แต่อนาคตต่อจากนี้ไปก็ยังคงมีเพียง
ท่านเป็นที่พึงมิแปรเปลี่ยน (目に近く 移ればかはる 世の中を 行くすゑとほく たのみ
けるかな)"

นอกจากนั้นนางยังได้เขียนบทกวีโบราณต่างๆลงไปด้วย เก็นจิเขียนบทกวีตอบว่า

“อายุขัยต่างหากที่มีวันสิ้นสุด ไม่เหมือนโลกอันไม่เที่ยงแท้ สายสัมพันธ์ของเราสองจะไม่
มีวันสิ้นสุด (命こそ 絶ゆとも絶えぬ さだめなき 世のつねならぬ なかのちぎりを)"

2.16.2 วิเคราะห์บทกวี

2.16.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

目に近く 移ればかはる 世の中を 行くすゑとほく たのみけるかな

Menichikaku utsurebakawaru yononakawo ikusuetōku tanomikerukana

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ไม่พบกลวิธีการประพันธ์

เป็นบทกวีที่มธุระชะกิ โนะ อุเอะเขียนรำพันความในใจอยู่คนเดียว เพียงแต่เก็บใจมาเห็นซ้ำ เขาจึงเขียนบทกวีตอบนางด้วย บทกวีนี้ความหมายว่า แม้จะเห็นว่าใจตอนนี้ความสัมพันธ์ของเราสองกำลังเปลี่ยนไป แต่ในอนาคตต่อจากนี้ไปตัวข้าก็ยังคงมีแต่ท่านเป็นที่พึ่งเหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง

ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้แฝงความรู้สึกผิดหวังในตัวเกินจิ ผิดหวังในชีวิตคู่ และเป็นไปในเชิงตัดพ้อว่า แม้ว่าต่อจากนี้ตัวนางจะมีได้เป็นภรรยาเอกของเกินจิจากต่อไป เพราะอนนะซัน โนะ มียะ มีฐานะนรสูงศักดิ์ดีกว่า และถึงแม้ว่ามธุระชะกิ โนะ อุเอะจะเป็นภรรยาที่เกินจิริักมากที่สุด และอาศัยอยู่กับเกินจิมาตั้งแต่เด็ก แต่เพราะนางอาศัยอยู่ในคฤหาสน์หลังเดียวกับเกินจิ จึงไม่ได้จัดพิธีแต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณี กล่าวคือพิธีแต่งงานที่ถูกต้องตามประเพณีสมัยเฮอัน คือการที่ฝ่ายชายไปหาฝ่ายหญิงติดต่อกัน 3 คืน และจัดพิธีรับประทานโมจิและพิธีแต่งงานขึ้นในคืนที่ 3 แต่ในกรณีของมธุระชะกิ โนะ อุเอะกับเกินจิ แม้ว่าจะมีพิธีรับประทานโมจิในคืนที่ 3 แต่เพราะไม่ได้ออกไปหาเจ้าสาว จึงไม่มีพิธีแต่งงานเกิดขึ้น ทำให้มธุระชะกิ โนะ อุเอะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคมในฐานะที่เป็นภรรยาที่แต่งงานถูกต้องตามประเพณี ดังนั้นการที่เกินจิแต่งงานกับอนนะซัน โนะ มียะในครั้งนี้ นับเป็นการแต่งงานอย่างถูกต้องตามประเพณีครั้งแรก นับตั้งแต่อะโอะอิ โนะ อุเอะ ภรรยาเอกที่ถูกต้องตามประเพณีของเกินจิเสียชีวิตไป ประกอบกับอนนะซัน โนะ มียะ มีศักดิ์เป็นถึงพระธิดาของอดีตจักรพรรดิ อนนะซัน โนะ มียะ จึงกลายเป็นภรรยาเอกของเกินจิอย่างถูกต้องสมบูรณ์ แม้ว่าสถานะของมธุระชะกิ โนะ อุเอะ จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม แต่หัวใจของนางไม่เคยเปลี่ยนแปลง นางยังคงมีเกินจิเป็นทั้งคนรักและที่พึ่งเพียงคนเดียวของนาง

แม้ว่าในใจของมธุระชะกิ โนะ อุเอะ จะเจ็บซ้ำเพียงไร แต่นางก็ต้องเก็บความรู้สึกไว้ ยังคงอบเสื้อผ้าให้เกินจิ เพื่อให้เขาใส่ออกไปพบอนนะซัน โนะ มียะในคืนที่ 3 ซึ่งเป็นคืนสำคัญที่ทำให้สถานะของนางต้องเปลี่ยนไป ผู้วิจัยคิดว่าการที่บทกวีของนางไม่ได้แสดงถึงความเศร้าโศกเสียใจอย่างรุนแรงนั้น ก็เหมือนกับพฤติกรรมของนางที่แม้ภายนอกจะดูเศร้าซึ้งไม่มาก เพราะกลบเกลื่อนความรู้สึกไว้ แต่แท้จริงแล้วภายในใจเจ็บปวดทุกข์ทรมาน ภายใต้เนื้อหาของที่เรียบง่ายของบทกวีบทนี้ได้ซ่อนความขมขื่นของหญิงที่เหมือนถูกหักหลัง

2.16.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิ

命こそ 絶ゆとも絶えめ さだめなき 世のつねならぬ なかのちぎりを

Inochikoso tayutomotaeme sadamenaki yonotsunenaranu nakanochigiriwo

เป็นบทกวีที่เกินจิตอบบทกวีรำพึงรำพันของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งนางมิได้ตั้งใจให้เขาเห็น บทกวีของเกินจิมีความหมายว่า อายุขัยต่างหากที่มีวันสิ้นสุด จึงไม่อาจฝากหัวใจไว้ได้ เพราะเมื่อเวลามาถึงก็ต้องตายจากกัน ไม่เหมือนกับโลกอันไม่เที่ยงแท้ใบนี้ที่ไม่มีวันสิ้นสุด สายสัมพันธ์ระหว่างเรานั้นก็จะไม่มีวันสิ้นสุดเช่นเดียวกัน

ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีที่แสดงคำสัญญามั่นในรักอย่างแรงกล้า และแสดงให้เห็นถึงความเจ็บปวด เป็นการพยายามพูดเพื่อให้คนรักกลับมาเชื่อใจตนอีกครั้ง เก็นจิต้องการบอกมูระซะกิ โนะ อุเอะว่า ถึงแม้สถานะของนางจะเปลี่ยนไป แต่ความสัมพันธ์ระหว่างเขากับนางก็ยังคงเป็นสามีภรรยาที่รักกันมากเหมือนเดิม เพราะจากบทบรรยายร้อยแก้ว ทำให้เห็นว่าเกินจิรู้สึกผิดหวังในตัวอนนะซัน โนะ มิยะ มาก เพราะนางยังมีความเป็นเด็กอยู่มาก ทำให้เขายังรู้สึกคิดถึงความงามอันมีเสน่ห์คลาญของมูระซะกิ โนะ อุเอะ มาตอนนี้เขารู้สึกเสียใจอย่างมากต่อการกระทำของตนเองที่นอกใจไปหาหญิงสาวที่เขาคิดว่างามพร้อมทั้งรูปโฉมและมารยาทเช่นเดียวกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ แต่ในความเป็นจริงกลับไม่ใช่เช่นนั้น ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นการทำร้ายจิตใจของมูระซะกิ โนะ อุเอะ คนที่เขารักมากที่สุดอย่างรุนแรงและเจ็บปวดที่สุด เก็นจิรู้ดีว่าเขาไม่อาจจะกลับไปแก้ไขการกระทำของตน และไม่สามารถยกเลิกงานแต่งงานนี้ได้ เขาจึงทำได้เพียงย่ำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะรู้ว่าหัวใจของเขายังเป็นของนางอยู่เช่นเดิม

2.17 บทกวีบทที่ 17

背く世の うしろめたくは さりがたき ほだしをしひて かけな離れそ

Somukuyono ushirometakuwa sarigataki hodashiwoshiite kakenahanareso

หากยังมีห่วงกังวล มีอาจะทิ้งโลกได้แล้วไซ้ เหตุใด(ท่าน)จึงออกบวช

2.17.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีจะกะบทนี้ปรากฏในตอน วะกะนะ ม้วนแรก (若菜上) เล่ม 4 หน้า 69 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ในเดือนเดียวกับที่อนนะซัน โนะ มียะแต่งงานกับเก็นจิ อดีตจักรพรรดิซุสะกุเสด็จแปรพระราชฐานไปยังวัดบนภูเขา บางครั้งก็ทรงส่งจดหมายใต้ถามข่าวคราวหาเก็นจิ แน่นนอนว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับอนนะซัน โนะ มียะ

เนื้อความในจดหมายมีใจความว่า ไม่ต้องเกรงใจว่าพระองค์จะทรงรู้สึกเช่นไรหากได้ยินเรื่อง เพียงแต่อยากให้เก็นจิเอาใจใส่ดูแลอนนะซัน โนะ มียะด้วย เก็นจิได้รับจดหมายที่มีเนื้อความในลักษณะนี้ส่งมาอยู่เนืองๆ เพราะอดีตจักรพรรดิทรงเป็นกังวลในความเป็นเด็กของอนนะซัน โนะ มียะ

นอกจากนี้อดีตจักรพรรดิยังทรงส่งจดหมายถึงมูระซะกิ โนะ อุเอะด้วย มีเนื้อความว่า

“นางยังเป็นเด็กไม่รู้เดียงสา ถือเสียว่าให้นางย้ายไปอยู่ที่นั่นเพียงเพื่อให้มีผู้ปกครองคอยสนับสนุนเท่านั้นเถิด ปรบกวन्दูแลนางด้วย อย่างไรก็ตามพวกเจ้าก็มีสายสัมพันธ์เป็นพี่น้องกันอยู่ ‘ออกบวชก็ควรจะต้องละทิ้งเรื่องทางโลก แต่หัวใจของพ่อที่เป็นห่วงลูกจนละทิ้งการปฏิบัติธรรม (背きにし この世にのこる 心こそ 入るやまみち のぼだしなりけれ)’ การส่งจดหมายมาขอรับรองด้วยหัวใจที่หมองหม่นเพราะเป็นห่วงลูกเช่นนี้ เจ้าคงคิดว่าช่างโง่เขลาสินะ”

มูระซะกิ โนะ อุเอะ รู้สึกอึดอัดใจ แต่ก็ไม่ใช่สถานการณ์ที่จะต้องบ่นถึงความรู้สึก นางจึงตอบบทกวีไปตามความรู้สึกที่แท้จริงว่า

“หากยังมีห่วงกังวล มิอาจละทิ้งโลกได้แล้วไซ้ เหตุใดท่านจึงออกบวช (背く世のうしろめたくは さりがたき ほだしをしひて かけな離れそ)”

ลายมือของมูระซะกิ โนะ อุเอะที่เขียนตอบมานั้นสวยงามมาก เมื่ออดีตจักรพรรดิซุสะกุได้ทอดพระเนตรก็ทำให้ยิ่งทรงรู้สึกวามูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นหญิงสาวที่เพียบพร้อมทุกด้าน อนนะซัน โนะ มิยะที่ยังมีความเป็นเด็กอยู่มากมิอาจเทียบนางได้เลยแม้แต่น้อย ทำให้ทรงเจ็บปวดพระทัยยิ่งนัก

2.17.2 วิเคราะห์บทกวี

2.17.2.1 บทกวีของตัวละครอดีตจักรพรรดิซุสะกุ

背きにし この世にのこる 心こそ 入るやまみち のぼだしなりけれ

Somukinishi konoyoninokoru kokorokoso hairuyamamichi nobodashinarikere

เป็นบทกวีที่อดีตจักรพรรดิซุสะกุทรงแนบในจดหมายที่ส่งให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า ออกบวชแล้วก็ควรจะตัดกิเลสค้นหา ละเรื่องทางโลกได้แล้ว แต่หัวใจของคนเป็นพ่ออย่างข้ามันยังเป็นห่วงลูกเหลือเกิน จนทำให้ต้องละทิ้งการปฏิบัติธรรม เป็นบทกวีที่แสดงให้เห็นความรู้สึกของพ่อที่เป็นห่วงลูกสาวมาก แม้จะออกบวชแล้วแต่ก็ยังไม่สามารถตัดเรื่องทางโลกย์ ยังไม่สามารถทำจิตใจให้สงบได้ ถึงกับต้องส่งจดหมายและบทกวีมาขอรับรองมูระซะกิ โนะ อุเอะ ให้ช่วยดูแลพระธิดาของพระองค์ โดยไม่ได้คำนึงถึงความรู้สึกของมูระซะกิ โนะ อุเอะเลย

ผู้วิจัยคิดว่า แม้ว่าในมุมมองหนึ่งจะเป็นบทกวีที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกของพ่อที่เป็นห่วงลูก น่าชื่นชมและน่าเห็นใจ แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความเห็นแต่ตัวของอดีตจักรพรรดิซุสะกุด้วย ว่าทรงตรัสเช่นนี้ จะทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งเคยเป็นภรรยาเอก และอยู่ร่วมกับเกินจิวอย่างมีความสุขมานานจะรู้สึกเช่นไร และหากจะมองย้อนกลับไป ผู้ที่เป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะต้องทุกข์ทรมานใจเช่นทุกวันนี้ก็คือจักรพรรดิซุสะกุนั่นเอง

2.17.2.2 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

背く世の うしろめたくは さりがたき ほだしをしひて かけな離れそ

Somukuyono ushirometakuwa sarigataki hodashiwoshiite kakenahanareso

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ไม่พบกลวิธีการประพันธ์

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ เขียนตอบอดีตจักรพรรดิซุสะกุ มีความหมายว่า หากพระองค์ยังทรงมีห่วงกังวลพระธิดา ยังมีอาจตัดขาดเรื่องทางโลกย์ได้ แล้วเหตุไฉนพระองค์จึงทรงออกผนวช เป็นบทกวีที่แสดงความรู้สึกของนางได้อย่างตรงไปตรงมา

ผู้วิจัยคิดว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้ระบายความอัดอัด และความอัดอั้นตันใจของตนลงไป ในบทกวี โดยใช้ความหมายเรียบง่ายตรงไปตรงมา แต่ซ่อนน้ำเสียงโกรธ ไม่พอใจ และต่อว่าในการกระทำของอดีตจักรพรรดิที่ทรงรับสั่งขอให้เกินจิตแต่งงานกับอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งนั่นเป็นการทำลายความสุขในชีวิตคู่ของนางโดยสิ้นเชิง ซึ่งมีต้นเหตุมาจากอดีตจักรพรรดิเองที่มีพระประสงค์ออกผนวช แต่ก็ห่วงอนาคตพระธิดา บทสรุปจึงกลายเป็นมูระซะกิ โนะ อุเอะที่ต้องเจ็บปวดหากอดีตจักรพรรดิไม่คิดออกผนวช ก็ยังทรงสามารถดูแลพระธิดาของพระองค์ต่อไปได้ ป่านนี้นางก็ยังคงครองคู่กับเกินจิตได้อย่างมีความสุขในช่วงบั้นปลายชีวิต

2.18 บทกวีบทที่ 18

身にちかく 秋や来ぬらむ 見るまmani 青葉の山も うつろひにけり

Mimichikaku akiyakonuramu mirumamani aobanoyamamo utsurohinikeri

ฤดูใบไม้ร่วงคงจะมาถึงช้าแล้วกระมัง ภูเขาที่เคยเขียวขจี บัดนี้กำลังเปลี่ยนสี (เหมือนหัวใจของท่านที่เปลี่ยนแปรไป ท่านคงเบื่อข้าเสียแล้ว)

2.18.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีระกะบทนี้ปรากฏในตอน ระกะนะ ม้วนแรก (若菜上) เล่ม 4 หน้า 82 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจาก มุระชะกิ โนะ อุเอะ ออกไปทักทายอนนะซัน โนะ มิยะ แม้ว่าในใจจะรู้สึกเสียหน้า นางก็เขียนบทกวีโบราณที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสุขในการคัดลายมือ การเลือกแต่บทกวีที่มีความหมายดี ทำให้นางตระหนักว่าตนมีแต่เรื่องทุกข์ใจ ในตอนนั้นเกินจิกิเข้ามา

มุระชะกิ โนะ อุเอะ รีบนำกระดาษที่นางเขียนบทกวีเล่นซ่อนได้แทนฝนหมึก แต่เกินจิกิเห็นเข้าจึงดึงออกมาดู ในกระดาษใบนั้นเขียนไว้ว่า “ฤดูใบไม้ร่วงคงจะมาถึงช้าแล้วกระมัง ภูเขาที่เคยเขียวขจี บัดนี้กำลังเปลี่ยนสี เหมือนหัวใจของท่านที่เปลี่ยนแปรไป ท่านคงเบื่อช้าเสียแล้ว (身にちかく 秋や来ぬらむ 見るままに 青葉の山も うつろひにけり)”

เกินจิกิเขียนเพิ่มลงไปว่า “แม้ฤดูใบไม้ร่วงจะมาเยือน แต่ปีกสีเขียวของนกน้ำอย่างข้าก็มีเคยเปลี่ยนสี แต่ไปไม่ได้ต้นสะกืออย่างเจ้าต่างหากที่เปลี่ยนไปจากเดิม (水鳥の 青羽はいろも かはらぬを はぎのしたぞ けしきことなれ)”

2.18.2 วิเคราะห์บทกวี

2.18.2.1 บทกวีของตัวละครมุระชะกิ โนะ อุเอะ

身にちかく 秋や来ぬらむ 見るままに 青葉の山も うつろひにけり

Mimichikaku akiyakonuramu mirumamani aobanoyamamo utsurohinikeri

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมุระชะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : 秋 (あき aki) แปลว่าฤดูใบไม้ร่วง พ้องเสียงกับคำว่า 飽き(あき aki) แปลว่า เบื่อ
  - อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) : เปรียบเกินจิกิเป็นภูเขาสีเขียว ที่ใบไม้จะเปลี่ยนเป็นสีแดงยามฤดูใบไม้ร่วง

- อ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta): 白露は うつしなりけり 水鳥の 青葉の
山の 色づくみれば Shiratsuyuwa utsushinarikeri mizutorino
aobanoyamano irozukumireba และ 紅葉する 秋は来にけり 水鳥の 青葉
の山の 色づく見れば Momijisuru akiwakonikeri mizutorino aobayamano
irozukumireba ดังที่จะกล่าวต่อไป

เป็นบทกวีรำพึงรำพันที่มูระซะกิ โนะ อุเอะพรรณนาความในใจของตนอยู่เพียงลำพัง แต่
เกินจับงัดเอื้อมมาเห็นเข้า บทกวีนี้มีความหมายว่า ฤดูใบไม้ร่วงคงจะมาถึงตัวข้าแล้วกระมัง ภูเขาที่
แต่เดิมเคยมีสีเขียวชอุ่ม บัดนี้กำลังเปลี่ยนสี ก็เหมือนกับหัวใจของท่าน (เกินใจ) ที่เปลี่ยนใจจากเข้าไป
หาหญิงอื่น ท่านคงจะเบื่อข้าเสียแล้ว (ในภาษาญี่ปุ่น คำว่า あき (秋 aki) แปลว่าฤดูใบไม้ร่วง พ้อง
เสียงกับคำว่า あき (飽き aki) แปลว่า เบื่อ)

ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่แสดงความรู้สึกตัดพ้อน้อยใจเกินใจ นางคิดไปว่าการที่
เกินใจแต่งงานใหม่กับอนนะซัน โนะ มิยะ อาจจะเป็นเพราะเบื่อนางแล้ว จึงเปลี่ยนใจจากนางไปหา
หญิงอื่น

อนึ่ง อะเบะ อิซุมิ (阿部泉 Abe Izumi, 2013:180) ได้กล่าวถึงบทกวีฤดูใบไม้ร่วง ว่า ใน
บรรดาบทกวีเกี่ยวกับฤดูกาลที่บันทึกอยู่ในหนังสือรวมบทกวีมันโยฉุ และหนังสือรวมบทกวี
โคะกินฉุ มีบทกวีที่เกี่ยวกับฤดูใบไม้ร่วงมากที่สุด แต่หนังสือรวมบทกวีมันโยฉุ และโคะกินฉุ
ตลอดจนหนังสือรวมบทกวีที่เกิดขึ้นหลังโคะกินฉุ มีข้อแตกต่างกันที่ชัดเจน กล่าวคือบทกวีฤดู
ใบไม้ร่วงในมันโยฉุจะไม่ให้ความรู้สึกเหงาอ้างว้าง แต่ในขณะที่บทกวีนับตั้งแต่ในโคะกินฉุเป็นต้น
มา จะมี “โมะโนะโนะอะวะระระะ” และให้ความรู้สึกเหงาอ้างว้างในบทกวีอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งจุดนี้
นับว่าเป็นจุดที่แตกต่างจากบทกวีฤดูใบไม้ผลิอย่างชัดเจน

แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่องจะพบว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะเขียนบทกวีบทนี้ขึ้นในช่วงฤดู
ร้อน ยิ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของนางที่ว่า แม้ในขณะที่จะเป็นฤดูร้อน แต่สำหรับนาง ความ
อ้างว้างเงียบเหงาของฤดูใบไม้ร่วงคงได้มาเยือนแล้ว

อย่างไรก็ตามในหนังสือฉบับแปลภาษาญี่ปุ่นปัจจุบันของ ฌิบุยะ เอะอิชิ (渋谷栄一 Shibuya Eiichi , 2000) วิเคราะห์ว่าบทกวีบทนี้ได้อ้างอิงบทกวีโบราณที่ว่า 白露は うつしなり けり 水鳥の 青葉の山の 色づくみれば Shiratsuyuwa utsushinarikeri mizutorino aobanoyamano irozukumireba จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินโระกุโจ เล่ม 2 บทที่ 921 ซึ่งมีความหมายว่า หยาดน้ำค้างสีขาวแปรเปลี่ยนไปแล้ว แต่ยังคงเห็นสีเขียวราวป่าเขาช่อมของนกน้ำ และบทกวีโบราณ 紅葉する 秋は来にけり 水鳥の 青葉の山の 色づく見れば Momijisuru akiwakonikeri mizutorino aobayamano irozukumireba จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินโระกุโจ เล่ม 3 บทที่ 1468 มีความหมายว่า ใบไม้เปลี่ยนสี ฤดูใบไม้ร่วงมาถึง แต่ยังคงเห็นสีเขียวราวป่าเขาช่อมของนกน้ำ

2.18.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิ

水鳥の 青羽はいろも かはらぬを はぎのしたぞ けしきことなれ

Mizudorino aohawairomo kawananuwo haginoshitazo keshikikotonare

เป็นบทกวีที่เกินจิเขียนตอบบทกวีรำพึงรำพันของมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า แม้ฤดูใบไม้ร่วงจะมาเยือน แต่ปีกสีเขียวของนกน้ำ ดังเช่นตัวข้างนี้ไม่เคยเปลี่ยนสี แต่ใบไม้ได้ต้นสะกิ อย่างเช่นตัวเจ้าต่างหากที่เปลี่ยนสีไปจากเดิม

ผู้วิจัยคิดว่า เป็นบทกวีที่เกินจิพยายามปรับความเข้าใจกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ เขาพยายามอธิบายว่าเขาไม่เคยเปลี่ยนใจจากนางเลยแม้แต่น้อย ดังเช่นสีเขียวบนปีกนกน้ำที่แม้ว่าฤดูกาลจะเปลี่ยนผันเช่นไร แต่สีเขียวก็ยังคงเป็นสีเขียวสดอยู่เช่นเดิม และมีการตัดพ้อมูระซะกิ โนะ อุเอะเล็กน้อยด้วยว่า นางต่างหากที่เปลี่ยนไป เป็นเหมือนใบไม้ยามเมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงก็เปลี่ยนไปเป็นสีแดง ในที่นี้ผู้วิจัยคิดว่าสามารถตีความได้ 2 อย่าง กล่าวคือ 1. หมายถึงมูระซะกิ โนะ อุเอะที่เปลี่ยนไป ไม่เชื่อมั่นในความรักที่เขามีให้นาง และ 2. มูระซะกิ โนะ อุเอะ คงรักเขาน้อยลง ต่างจากเดิม เพราะเขาทำผิดที่นอกใจนาง ซึ่งการที่นางตัดพ้อเขาเช่นนั้นอาจเป็นเพราะความรู้สึกที่มีต่อเขาเปลี่ยนแปลงไป

2.19 บทกวีบทที่19

住の江の 松に夜ぶかく おく霜は 神のかけたる ゆふかづらかも

Suminoeno matsuniyobukaku okutsuyuwa kaminokaketaru yūkazurakamo

ต้นสนที่ซุมิ โนะ เอะ ยามเข้ามืดที่น้ำค้างแข็งเกาะนั้น งดงามมากกว่ากับฟูประดับเครื่องสวมศีรษะของ
เทพเจ้า

2.19.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน วะกะนะ ม้วนหลัง (若菜下 Wakanage) เล่ม 4 หน้า 165 ซึ่งมี
เนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ ขออนุญาตเกินจ้ให้ตนออกบวช แต่เกินจ้ปฏิเสธ เขาจึง
วางแผนจะไปนมัสการศาลเจ้าซุมิโยะเอมิ

มีการจัดการร่ำรำที่เป็นอย่างสนุกสนาน และน่าประทับใจ ปกติมูระซะกิ โนะ อุเอะ
เคยแต่ชมทิวทัศน์จากภายในคฤหาสน์ เคยได้ชมได้ฟังดนตรีในแต่ละฤดูทั้งค่าจันจินตา แต่ไม่ค่อย
ได้ออกไปเที่ยวชมธรรมชาติด้านนอก และยังไม่เคยได้ออกมาเดินเล่นท่ามกลางธรรมชาตินอก
เมืองหลวงเช่นนี้มาก่อน จึงรู้สึกตื่นตาตื่นใจมาก นางเอียบทกวีขึ้นว่า

“ต้นสนที่ซุมิ โนะ เอะ ยามเข้ามืดที่น้ำค้างแข็งเกาะนั้น งดงามมากกว่ากับฟูประดับเครื่อง
สวมศีรษะของเทพเจ้า (住の江の 松に夜ぶかく おく霜は 神のかけたる
ゆふかづらかも)”

เมื่อจินตนาการถึงหิมะยามเช้าที่ โอะโนะ โนะ ทะกะมูระ กวีและนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญ
ภาษาจีนได้เคยกล่าวถึงในผลงานชิ้นหนึ่งของเขา ก็ยังรู้สึกว่ นี่คงเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเทพเจ้า
คงรับรู้ถึงเจตนารมณ์ในการจัดงานครั้งนี้ของเกินจ้แล้ว

พระสนมอะกะเอิตอบบทกวีว่า “ใบชะกะกิที่พระถือนั้น มีน้ำค้างแข็งสีขาวเกาะราวกับ
ประดับฟูสีขาว (神人の 手にとりもたる 榊葉に ゆふかけ添ふる ふかき夜の霜)”

นะกะทซุกะซะ สาวใช้ที่ติดตามมูระซะกิ โนะ อุเอะ ตอบบทกวีว่า “สีขาวยองน้ำค้างแข็งทำให้มองเห็นเป็นพู่ประดับของเหล่าเทพเจ้า คงจริงดังที่ท่านกล่าวว่าเป็นหลักฐานที่เทพเจ้ารับรู้ (祝子が ゆふうちまがひ おく霜は げにいちじるき 神のしるしか)”

2.19.2 วิเคราะห์บทกวี

2.19.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

住の江の 松に夜ぶかく おく霜は 神のかけたる ゆふかづらかも

Suminoeno matsuniyobukaku okutsuyuwa kaminokaketaru yūkazurakamo

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำเชื่อมโยงสถานที่ (歌枕 utamakura) : 住の江 suminoe
  - อุปลักษณ (見立て mitate) : เห็นน้ำค้างแข็งเป็นพู่

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ เอยขึ้นเมื่อได้ชมทิวทัศน์ธรรมชาติอันงดงามตอนที่เดินทางไปนมัสการศาลเจ้าซุมิโยะเอมิ มีความหมายว่า ต้นสนที่ซุมิ โนะ เอะ ยามเข้ามิดที่น้ำค้างแข็งเกาะนั้นงดงามมาก มองเห็นราวกับเป็นพู่ประดับเครื่องสวมศีรษะของเทพเจ้า

จากบทบรรยายย่อยแล้วพบว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะไม่ค่อยได้ออกจากคฤหาสน์ไปไหนมาไหน ดังนั้นการที่ได้ชื่นชมทิวทัศน์อันสวยงามท่ามกลางธรรมชาติที่นางสามารถสัมผัสได้นั้นเป็นเรื่องแปลกใหม่ เพราะโดยปกติจะได้ชมทิวทัศน์จากในคฤหาสน์เท่านั้น

ผู้วิจัยคิดว่าจากบทกวีนี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเกี่ยวกับเทพเจ้าว่า เทพเจ้าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงค่า และเป็นสิ่งที่สวยงาม

2.19.2.2 บทกวีของตัวละครพระสนมอะกะเอมิ

神人の 手にとりもたる 榊葉に ゆふかけ添ふる ふかき夜の霜

Kamibitono tenitorimotaru sakakibani yūkakesofuru fukakiyonoshimo

เป็นบทกวีที่พระสนมอะกะมิตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า ใบชะกะกิที่พระถือนั้น มีน้ำค้างแข็งสีขาวมาเกาะ ดูราวกับเป็นการประดับฟูสีขาวบริสุทธิ์ เป็นการตอบรับบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ

2.19.2.3 บทกวีของตัวละครสาวใช้นะกะทึซุกะซะ

祝子が ゆふうちまがひ おく霜は げにいちじるき 神のしるしか

Hafurikoga yūchimagai okushimowa geniichijiruki kaminoshirushika

เป็นบทกวีที่สาวใช้ตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า สีขาวของน้ำค้างแข็งทำให้มองเห็นเป็นฟูประดับของเหล่าเทพเจ้า คงจะเป็นจริงดังที่ท่านมูระซะกิ โนะ อุเอะกล่าว นี่คงเป็นหลักฐานที่แสดงว่าเทพเจ้ารับรู้ถึงเจตนารมณ์ของพวกเรา

2.20 บทกวีบทที่ 20

消えとまる ほどやは経べき たまさかに 蓮のつゆの かかるばかりを

Kietomaru hodoyawafubeki tamasakani hachisunotsuyuno kakarubakariwo

ชีวิตข้าก็เปรียบเหมือนน้ำค้างที่ยังหลงเหลืออยู่บนดอกบัว คงจะอยู่ได้อีกไม่นาน ดังช่วงสั้นๆก่อนที่น้ำค้างจะเหือดแห้ง

2.20.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน วะกะนะะ ม้วนหลัง (若菜下) เล่ม 4 หน้า 236 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากเกินจิจังงานดนตรีเสร็จสิ้นลง มูระซะกิ โนะ อุเอะก็ล้มป่วย และย้ายไปพักรักษาตัวที่คฤหาสน์นินโจ ตอนเดือนสาม อาการของมูระซะกิ โนะ อุเอะทรุดลงหนัก เนื่องจากวิญญูณของโรกะกุโจ โนะ มียะซุโตะโกะโระทำร้าย พออย่างเข้าเดือนห้า ท้องฟ้าแจ่มใส ทำให้อาการป่วยของนางก็ดีขึ้นกว่าเดิมเล็กน้อย แต่ เก็นจิจำบุญ และสวดพระสัทธรรมมุนทริกสูตรทุกวัน วันละบท

เพื่อเป็นการช่วยให้วิญญาณของโระกุโจ โนะ มิชะซุโตะโกะโระ หลุดพ้นตามที่นางขอร้องไว้ด้วย นอกจากนั้นเกินจียังคัดเลือกพระที่สวดมนต์ได้อย่างไพเราะมาสวดมนต์อย่างต่อเนื่องอยู่ใกล้ที่นอนของมูระซะกิ โนะ อุเอะที่นอนชมอยู่

มีช่วงหนึ่งที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ อากาการดีขึ้นพอจะพุงตัวขึ้นได้บ้าง เกินจิตพูดชี้ชวนให้นางชมดอกบัว มูระซะกิ โนะ อุเอะ พุงตัวขึ้นมอง แต่เพราะนางนอนชมไม่ได้ลุกขึ้นมาชมทิวทัศน์ เช่นนี้ได้มาเป็นเวลานาน เกินจิจึงรู้สึกยินดีมาก เขาพูดทั้งน้ำตาว่า ได้เห็นเจ้าอากาการดีขึ้นมาเช่นนี้ราวกับฝันไป ที่ผ่านมากาการเจ้าทรุดหนักมากเสียจนแม้แต่ตัวข้าในบางครั้งก็ยังเผลอคิดว่าเจ้าจะจากข้าไปเสียแล้ว คำพูดของเกินจิจำให้นางรู้สึกตื่นตัน จึงเอ่ยบทกวีขึ้นว่า

“ชีวิตข้าก็เปรียบเหมือนน้ำค้างที่ยังหลงเหลืออยู่บนดอกบัว คงจะอยู่ได้อีกไม่นาน ดังช่วงสั้นๆก่อนที่น้ำค้างจะเหือดแห้ง(消えとまる ほどやは経べき たまさかに 蓮のつゆの かかるばかりを)”

เกินจิตตอบบทกวีว่า “โปรดจงสัญญา ไม่เพียงแต่ชาตินี้ แม้ชาติหน้าก็ขอให้ได้เกิดบนดอกบัวเดียวกัน เหมือนน้ำค้างที่ประดับอยู่บนใบบัว (契りおかむ この世ならでも 蓮葉に 玉みる露の ころへだつな)”

2.20.2 วิเคราะห์บทกวี

2.20.2.1 บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

消えとまる ほどやは経べき たまさかに 蓮のつゆの かかるばかりを

Kietomaru hodoyawafubeki tamasakani hachisunotsuyuno kakarubakariwo

- กลวิธีการประพันธ์ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : 消え kie แปลว่า เลือนหาย เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 露 tsuyu ที่แปลว่าน้ำค้าง และคำว่า かかる kakaru แปลว่า (น้ำค้าง) เกาะ

คำว่า 玉 tama แปลว่า ลูกแก้ว หรือ สิ่งที่มีลักษณะกลม เป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 露 tsuyu ที่แปลว่าน้ำค้าง

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเอะเขียนขึ้นหลังจากที่เกินจิตแสดงความรักอย่างมากที่อาการป่วยของนางคูจะตีขึ้นมามากน้อย มีความหมายว่า ชีวิตข้าเปรียบเหมือนน้ำค้างบนกลีบดอกบัวที่ยังคงหลงเหลืออยู่ คงจะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อีกไม่นาน เพราะน้ำค้างจะอยู่ได้เพียงแค่วันเดียว สั้นๆ อีกไม่นานน้ำค้างนั้นก็แห้งเหือดและหายไป เพียงแค่วันนี้บังเอิญอาการป่วยดีขึ้นก็เท่านั้น

ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่แสดงความตื่นตันใจที่เกินจิตมีทำที่ยินดีที่นางคูเหมือนจะอาการดีขึ้น แต่นางกลับต้องการบอกเขาโดยอ้อมว่า โปรดอย่าดีใจไป เพราะนางรู้ตัวดีว่าตนเองคงมีชีวิตอยู่ได้อีกไม่นาน เพราะนางเกรงว่าหากนางตายจากไปจริง เกินจิตคงต้องยิ่งเศร้าโศกเสียใจมาก นอกจากนั้นบทกวีบทนี้ยังแสดงให้เห็นว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะเอะ รู้สึกปลง และแผ่เงาเสียงสิ้นหวังในชีวิต นางไม่ได้คิดที่จะหาทางยื้อชีวิตตนเอง หรือรู้สึกมีความหวังว่าสักวันอาการป่วยจะหาย และสามารถกลับมาใช้ชีวิตตามปกติได้ แต่กลับเปรียบเทียบชีวิตตนเองเป็นน้ำค้างที่ใกล้จะแห้งเหือดหายไป และเป็นการบอกให้เกินจิตเตรียมทำใจไว้โดยอ้อมด้วย

2.20.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิต

契りおかむ この世ならでも 蓮葉に 玉ゐる露の ころへだつな

Chigiriokamu konoyonarademo hachisuhani tamairutsuyuno kokorohedatsuna

เป็นบทกวีที่เกินจิตตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะเอะ มีความหมายว่า โปรดสัญญาข้าว่า ไม่เพียงแต่ชาตินี้ แม้แต่ชาติหน้าก็ขอให้เราได้เกิดมาบนดอกบัวเดียวกัน เหมือนน้ำค้างที่ประดับบนใบบัว หมายถึงเกิดมาเป็นคู่กันอีกในชาติหน้าไม่ว่าจะเกิดในภพภูมิใดก็ตาม

ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีที่เกินจิตแสดงให้เห็นถึงความรักที่เขามีต่อนาง แม้ว่าชาติหน้าก็อยากได้เกิดมาร่วมภพร่วมชาติเป็นคู่กันอีก ความตายในชาตินี้ไม่อาจพรากเขาทั้งสองให้จากกันไปตลอดกาลได้ แต่ว่าที่น่าแปลกใจก็คือ นอกจากมูระซะกิ โนะ อุเอะเอะ เกินจิตยังได้เอ่ยบทกวีในลักษณะเดียวกันนี้ กล่าวคือ การไปเกิดบนดอกบัวดอกเดียวกันในชาติหน้า กับอนนะซัน โนะ มิยะด้วย

(ในตอนซุซุมุมิ) ยิ่งไปกว่านั้นยังเป็นบทกวีที่เกินจึเป็นฝ่ายส่งไปก่อน แต่ทว่าอนนะซัน โนะ มิยะ กลับตอบบทกวีมาในทำนองที่ว่าไม่เชื่อว่าเกินจึอยากจะร่วมดอกบัวเดียวกับนางจริง

2.21 บทกวีบทที่ 21

惜しからぬ この身ながらも かぎりとして 薪尽なん ことの悲しさ

Oshikaranu konominagaramo kagiritote takigizukinan kotonokanashisa

ตัวข้าแม้ตายก็ไม่เสียดาย แต่กลับเศร้าที่ชีวิตจะต้องสิ้นสุด เหมือนฝันที่หมดไหม้หมดไป

2.21.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน มิโนะริ (御法 Minori) เล่ม 4 หน้า 483 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

อาการป่วยของมูระซะกิ โนะ อุเอะทรุดหนักลง และไม่ได้ ออกบวชอย่างที่ตั้งใจไว้ นางจึงจัดงานทำบุญสัทธิกรรมบุญตริกสูตรที่คฤหาสน์นิโจ ซึ่งนางถือว่าเป็นบ้านเกิดของตน มูระซะกิ โนะ อุเอะซึ่งเป็นผู้หญิงคนหนึ่งสามารถจัดพิธีทางศาสนาได้อย่างละเอียดรอบคอบและไม่ขาดตกบกพร่องได้เช่นนั้น ทำให้เกินจึรู้สึกประทับใจในความใกล้ชิดศาสนาของนาง

ทั้งจักรพรรดิ องค์รัชทายาท อดีตพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ พระมเหสีอะกะกะมิ รวมทั้งท่านหญิงทั้งหลายแห่งคฤหาสน์โรกุโจ ต่างก็มาร่วมงานกันอย่างพร้อมหน้า

มูระซะกิ โนะ อุเอะ ให้องค์ชาย3 ซึ่งเป็นพระโอรสในพระมเหสีอะกะกะมิ เป็นผู้ส่งบทกวีถึงอะกะกะมิ โนะ คิมิ ว่า “ตัวข้าแม้ตายก็ไม่เสียดาย แต่กลับเศร้าที่ชีวิตจะต้องสิ้นสุด เหมือนฝันที่หมดไหม้หมดไป (惜しからぬ この身ながらも かぎりとして 薪尽なん ことの悲しさ)”

อะกะมิ โนะ คิมิ ตอบบทกวีว่า “ความปรารถนาที่จะได้อุทิศตนแก่พระสังฆธรรมบุญตริกสูตรนั้นวันนี้เป็นครั้งแรกที่ได้ทำ แต่หนทางสู่ธรรมะนั้นยังห่างไกลมากนัก (薪こる おもひはけふを はじめにて この世にねがふ 法ぞはるけき)”

2.21.2 วิเคราะห์บทกวี

2.21.2.1 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

惜しからぬ この身ながらも かぎりとして 薪尽なん ことの悲しさ

Oshikaranu konominagaramo kagiritote takigizukinan kotonokanashisa

■ กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีอะกะมิ โนะ คิมิ ของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า このみ konomi พ้องเสียงคำว่า この身 konomi แปลว่าตัวเอง กับคำว่า 葉 konomi แปลว่าผลไม้ เป็นการเชื่อมโยงคำว่า 葉 ที่อยู่ในสังฆธรรมบุญตริกสูตร
- อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : คำว่า 薪尽なん takigizukinan อุปมาเป็นความตาย

เป็นบทกวีที่มุระซะกิ โนะ อุเอะส่งอะกะมิ โนะ คิมิ ซึ่งเข้าร่วมงานสวดพระสังฆธรรมบุญตริกสูตรที่ตนจัดขึ้น บทกวีมีความหมายว่า ตัวข้าแม้ต้องตายก็ไม่เสียดาย แต่กลับรู้สึกเศร้าใจที่ชีวิตต้องสิ้นสุด เหมือนฝันที่มอดไหม้หมดไป

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีแรกและบทสุดท้ายที่มุระซะกิ โนะ อุเอะส่งให้อะกะมิ โนะ คิมิ ตามเนื้อเรื่องแม้ว่าในช่วงแรกมุระซะกิ โนะ อุเอะจะรู้สึกอิจฉาและชิงชัง อะกะมิ โนะ คิมิ แต่ในภายหลังที่นางได้พบหน้ากับ ความสงบเสถียรและการวางตัวที่น่าชมเชยของอะกะมิ โนะ คิมิ ก็ทำให้มุระซะกิ โนะ อุเอะเข้าใจแล้วว่าเหตุใดเกินจิจจึงรักอะกะมิ โนะ คิมิ และรู้สึกชื่นชมในความเสียสละของอะกะมิ โนะ คิมิ ที่ยอมยกท่านหญิงน้อยอะกะมิให้นางเป็นผู้เลี้ยงดู ในขณะที่อะกะมิ โนะ คิมิ ผู้ถ่อมตนก็รู้สึกว่ามีมุระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นท่านหญิงที่มีความงามทั้งรูปลักษณ์ภายนอกและกิริยาอาการ สมนับเป็นภรรยาที่เกินจิจรักมากที่สุด ความสัมพันธ์ของหญิงสาวทั้งสองจึงเป็นไปด้วยดี

มูระซะกิ โนะ อุเอะ ใช้บทกวีบทนี้แทนคำอำลา โดยท่อนหนึ่งยกมาจากคำนำของบทสวด พระสัทธรรมบุดนตรีกสูตร (薪尽なん takigizukinan) ผู้วิจัยคิดว่า ความหมายที่ว่ารู้สึกเศร้า อาจตีความได้ว่า เศร้าที่ตนยังมีอาจได้ออกบวชบำเพ็ญบุญตามความตั้งใจ เพราะเกินใจไม่อนุญาต และเศร้าที่จะต้องจากอะกะมิ โนะ คิมิ คู่แข่งทางความรักที่นางยกย่อง

2.21.2.2 บทกวีของตัวละครอะกะมิ โนะ คิมิ

薪こる おもひはけふを はじめにて この世にねがふ 法ぞはるけき

Takigikoru omoi wakyōwo hajimenite konoyoninegau norizoharukeki

เป็นบทกวีที่อะกะมิ โนะ คิมิ ตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า วันนี้เป็นครั้งแรกที่ความปรารถนาที่จะได้อุทิศตนแก่พระสัทธรรมบุดนตรีกสูตรได้เป็นจริงสมดังหวัง แต่หนทางที่จะเข้าสู่พระพุทธรธรรมนั้นยังอยู่อีกห่างไกลนัก

บทบรรยายร้อยแก้วได้อธิบายไว้ว่า อะกะมิ โนะ คิมิ พยายามตอบบทกวีให้เป็นกลางมากที่สุด เพื่อไม่ให้ซ้ำเติมหรือกระทบกระเทือนความรู้สึกของมูระซะกิ โนะ อุเอะ อีกทั้งยังเป็นการป้องกันผู้อื่นนำไปนิทาถหลังด้วย ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้ อะกะมิ โนะ คิมิ ต้องการจะแสดงความรู้สึกขอบคุณมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่จัดงานสวดพระสัทธรรมบุดนตรีกสูตรขึ้น ทำให้นางได้มีโอกาสร่วมงานบุญใหญ่ครั้งนี้ด้วย ส่วนหนทางสู่ธรรมะยังอีกไกลนั้น ผู้วิจัยตีความว่า หมายถึงหนทางที่นางจะไปแทนที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ ในใจของเกินจินนั้นยังอีกไกลนั้น หรือก็คือนางไม่สามารถแทนที่มูระซะกิ โนะ อุเอะได้เลย เป็นการให้เกียรติ และยกย่องมูระซะกิ โนะ อุเอะ

2.22 บทกวีบทที่ 22

絶えぬべき みのりながらぞ 頼まるる 世々にと結ぶ 中の契りを

Taenubeki minorinagarazo tanomaruru yoyonitomusubu nakanochigiriwo

ตัวคิดว่านี่คงเป็นงานบุญสุดครั้งสุดท้าย แต่ด้วยผลบุญของงานบุญครั้งนี้ก็คงหวังพึ่งจะเชื่อมสายสัมพันธ์กับท่านในภพหน้าได้

2.22.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน มิโนะริ (御法) เล่ม 4 หน้า 485 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อ ดังนี้

(เนื้อเรื่องต่อบทกวีบทที่ 21) มุระซะกิ โนะ อุเอะ คิดว่าวันนี้คงจะเป็นวันสุดท้ายที่จะได้เห็นการแสดง ท่วงท่ารำรำของเหล่านางรำ ตลอดจนฟังเสียงดนตรีอันไพเราะ เมื่อนางคิดเช่นนั้น จึงมองหน้าผู้คนด้วยความเศร้าสร้อย หลังงานบุญจบ แม้แต่ในตอนที่ทำนหญิงแต่ละคนกำลังทยอยกันกลับ มุระซะกิ โนะ อุเอะก็คิดว่า นี่คงเป็นการลาจากครั้งสุดท้าย ทำให้รู้สึกโศกเศร้าเป็นอย่างยิ่ง จึงส่งบทกวีให้ท่านหญิงฮะนะชิรุซะโตะ ว่า

“คิดว่านี่คงเป็นงานบุญครั้งสุดท้าย (ตัวข้าคงถึงเวลาต้องจากโลกนี้ไป) แต่ด้วยผลบุญของงานบุญครั้งนี้ก็คงหวังพึ่งจะเชื่อมสายสัมพันธ์กับท่านในภพหน้าได้ (絶えぬべきみのりながらぞ 頼まるる 世々にと結ぶ 中の契りを)”

ท่านหญิงฮะนะชิรุซะโตะ ตอบบทกวีกลับมาว่า “เพียงแค่ว่าหากท่านจัดงานบุญเล็กๆก็รู้สึกขอบคุณเหลือเกินแล้ว ชีวิตข้าที่ก็เหลืออยู่อีกไม่มาก คงผูกสัมพันธ์กับท่านด้วยงานบุญใหญ่ครั้งนี้ (結びおく ちぎりは絶えじ おほかたの 残りすくなき みのりなりとも)”

2.22.2 วิเคราะห์บทกวี

2.22.2.1 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

絶えぬべき みのりながらぞ 頼まるる 世々にと結ぶ 中の契りを

Taenubeki minorinagarazo tanomaruru yoyonitomusubu nakanochigiriwo

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของมุระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า み mi พ้องเสียงคำว่า 身 mi แปลว่าตัวเอง กับ mi ในคำว่า 御法 minori แปลว่าวิถีพุทธ ในที่นี้หมายถึงงานที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา (งานบุญ) และยังเป็นชื่อตอนอีกด้วย

เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะส่งให้ท่านหญิงสะนะชิรุซะโตะในงานสวดพระสัทธรรม
บุญทริกสูตร มีความหมายว่า ตัวข้างคงถึงเวลาต้องจากโลกนี้ไป แต่ด้วยผลบุญของงานบุญใน
ครั้งนี้ ขอให้เชื่อมสายสัมพันธ์กับท่านในภพหน้า

เป็นบทกวีบอกเล่าท่านหญิงสะนะชิรุซะโตะ เช่นเดียวกับที่ส่งให้อะกะมิ โนะ คิมิ บทกวีบท
นี้สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องผลบุญผลกรรม ผู้วิจัยคิดว่า การที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ เอ่ยปากว่า
ขอให้ผลบุญนี้ผูกสัมพันธ์กับสะนะชิรุซะโตะในชาติหน้า แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของพวกนาง
ทั้งสองว่า มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แม้ว่าสะนะชิรุซะโตะ จะเป็นคนรักอีกคนหนึ่งของเก็นจิก็ตาม
แต่ดูเหมือนว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะไม่เคยคิดแค้นเคืองนาง

จากบทกวีทั้ง 2 บทที่ส่งถึงอะกะมิ โนะ คิมิ และ สะนะชิรุซะโตะ ซึ่งต่างก็เป็นคนรักอีกคน
หนึ่งของเก็นจิ ทำให้เห็นว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะ แม้จะเคยมีนิสัยหึงหวงเก็นจิในวัยสาว แต่ขณะนี้
อาจจะเป็นเพราะวัยที่มีวุฒิภาวะมากขึ้น ประกอบกับนิสัยและความประพฤตินางท่านหญิงทั้งสอง
ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ เป็นผู้มอบน้อมถ่อมตน ยังอาศัยอยู่ในคฤหาสน์ระอุใจด้วยกัน ทำ
ให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ รู้สึกเป็นมิตรกับพวกนาง และในวาระสุดท้ายของชีวิตตัวเองก็ได้ส่งบทกวีเพื่อ
อำลาและเป็นเครื่องยืนยันถึงความรู้สึกและสัมพันธ์ภาพของตนกับท่านหญิงทั้งสอง

2.22.2.2 บทกวีของตัวละครสะนะชิรุซะโตะ

結びおく ちぎりは絶えじ おほかたの 残りすくなき みのりなりとも

Musubioku chigiriwataeji ōkatano nokorizukunaki minorinaritomo

เป็นบทกวีที่สะนะชิรุซะโตะตอบมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า หากท่านเพียงแค่จัด
งานบุญเล็กๆ ข้าก็รู้สึกขอบคุณเหลือเกินแล้ว แต่ท่านก็กรุณาจัดงานบุญยิ่งใหญ่เช่นนี้ ชีวิตข้าที่
เหลืออยู่อีกไม่มากนักก็คงจะได้ผูกสัมพันธ์กับท่านด้วยงานบุญใหญ่ครั้งนี้

ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีที่สะนะชิรุซะโตะ ตอบรับไมตรีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ อีกทั้งยังเป็น
การแสดงให้เห็นด้วยว่า ตัวนางเองก็เคารพและรู้สึกยินดีที่จะได้ผูกสัมพันธ์กับมูระซะกิ โนะ อุเอะ
นอกจากนี้จากบทกวีบทนี้ยังแสดงให้เห็นถึงความอ่อนน้อมถ่อมตนของสะนะชิรุซะโตะอีกด้วย

2.23 บทกวีบทที่ 23

おくと見る 程そばはかなき ともすれば 風に乱るる 萩の上露

Okutomiru hodosobahakanaki tomosureba kazenimidaruru oginouwatsuyu

แม้ท่านจะเห็นน้ำค้าง(ขึ้นมาจากเตียง)ได้เช่นนี้ แต่ก็เหมือนกับน้ำค้างบนดอกโอะงิยามที่ต้องลมก็ร่วงหล่น

2.23.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน มิโนะริ (御法) เล่ม 4 หน้า 491 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อ ดังนี้

ฤดูใบไม้ร่วง อากาศรอบๆ เริ่มเย็นลง มุระซะกิ โนะ อุเอะรู้สึกสดชื่นขึ้นเล็กน้อย พระมเหสีอะกะมิเสด็จออกจากพระราชฐานกลับมาเยี่ยมมุระซะกิ โนะ อุเอะได้ระยะหนึ่งแล้ว แต่ขณะที่จะทรงเสด็จกลับพระตำหนัก มุระซะกิ โนะ อุเอะก็ขอร้องให้ทรงประทับอยู่ต่ออีกชั่วคราว พระมเหสีเสด็จมาพบนาง มุระซะกิ โนะ อุเอะ ชุบผอมลงไปมาก แต่ทว่าก็ดูงามอย่างหาที่เปรียบได้ยากยิ่ง

ในตอนนั้นเกินจิกิเข้ามาพอดี เขาดีใจที่อาการของมุระซะกิ โนะ อุเอะดีขึ้น แต่นางกลับคิดว่าหากนางต้องสิ้นใจไปจริง เขาจะเสียใจและโศกเศร้ามากมายเพียงไร เมื่อคิดดังนั้นแล้วนางก็เอ่ยบทกวีขึ้นด้วยความโศกเศร้าว่า

“แม้ท่านจะเห็นน้ำค้าง(ขึ้นมาจากเตียง)ได้เช่นนี้ แต่ชีวิตข้าก็เหลือเวลาอีกไม่มาก เหมือนกับน้ำค้างบนดอกโอะงิยามที่ต้องลมก็ร่วงหล่น (ทั้งๆที่กำลังมองอยู่ แต่ก็เหมือนจะเลือนหายไป) (おくと見る 程そばはかなき ともすれば 風に乱るる 萩の上露)”

เมื่อมองไปที่สวน ก็เห็นดอกโอะงิที่ดูจะเอนหักไปตามแรงลม น้ำค้างบนดอกไม้ตอนนี้อยู่เหมือนกำลังจะร่วงหล่น มุระซะกิ โนะ อุเอะเปรียบชีวิตอันไม่เที่ยงแท้ของตน เป็นดั่งน้ำค้างนั้น ในตอนนั้นเกินจิกิรู้สึกเศร้าเป็นอย่างมาก เขามองออกไปที่สวนหน้าเรือนและเอ่ยบทกวีตอบว่า

“ในโลกที่ต้องแก่งแย่งชิงดีอันไม่เที่ยงแท้ เหมือนโลกของน้ำค้างนั้น ข้าไม่อยากตายจากเจ้าไปก่อน และไม่อยากให้เจ้าตายจากข้าไปก่อน อยากจะตายไปพร้อมๆกับเจ้า (ややもせば消えをあらそふ 露の世に おくれ先だつ ほど経ずもがな)” เขาเอ่ยบทกวีพลางร้องให้

พระมเหสีอะกะงะมิทงตอบบทกวีว่า “สายลมฤดูใบไม้ร่วงพัดไม่ขาดสาย โลกอันไม่เที่ยงแท้ดั่งน้ำค้างนี้ ใครจะคิดว่าเหมือนแค่อยู่นบนใบหญ้า ชีวิตข้าก็ไม่จีรังแจกเช่นเดียวกัน (秋風に しばしとまらぬ つゆの世を たれか草葉の うへとのみ見ん)”

ในช่วงที่กำลังย่ำรุ่งนั่นเอง มุระซะกิ โนะ อุเอะ ก็จากไปอย่างสงบ

2.23.2 วิเคราะห์บทกวี

2.23.2.1 บทกวีของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

おくと見る 程そばはかなき ともすれば 風に乱るる 萩の上露

Okutomiru hodosobahakanaki tomosureba kazenimidaruru oginouwatsuyu

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า おく oku พ้องเสียงกับคำว่า 置 oku แปลว่าวาง และคำว่า 起 oku ที่แปลว่าลุก
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : เปรียบน้ำค้างที่ต้องลมก็ร่วงหล่น เป็นเหมือนชีวิตของตนที่ไม่เที่ยงแท้

เป็นบทกวีบทสุดท้ายของมุระซะกิ โนะ อุเอะ นางขอร้องให้พระมเหสีอะกะงะมิทงประทับอยู่ต่อ พอดีกับที่เกินจิจเข้ามา นางรู้สึกโศกเศร้าจึงเอ่ยบทกวีขึ้น มีความหมายว่า น้ำค้างบนดอกโอบงิที่เห็นอยู่นี้ คือความไม่เที่ยงแท้ ยามต้องลมน้ำค้างก็ร่วงหล่นหายไป เช่นเดียวกับตัวข้า แม้จะเห็นว่าลุกจากเตียงได้เช่นนี้ แต่ก็เพียงชั่วขณะเท่านั้น ตัวข้าคงจะตายไปในอีกไม่นาน

ผู้วิจัยคิดว่า มุระซะกิ โนะ อุเอะ ต้องการเตือนสติเกินจิจ ไม่ให้หลงดีใจที่ดูเหมือนอาการป่วยของนางจะดีขึ้น จนสามารถลุกจากเตียงได้ ยิ่งเกินจิจดีใจมากเท่าไร ยามที่นางต้องตายไปจริงๆ

เขาคงยิ่งเศร้าโศกมากเท่านั้น มุระซะกิ โนะ อุเอะ ไม่มีบุตรธิดา นางจึงไม่มีห่วงให้ต้องกังวลเกี่ยวกับเรื่องนี้ แต่สิ่งเดียวที่นางเป็นห่วงก็คือความรู้สึกของเกินจิ แม้ว่าที่ผ่านมาเกินจิจะทำให้นางต้องเจ็บช้ำน้ำใจหลายครั้งเรื่องการนอกใจ แต่นางก็ไม่เคยคิดเปลี่ยนใจจากเขา หรือแม้แต่รักเขาน้อยลงเลย จวบจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต

ผู้วิจัยคิดว่านอกจากจะเป็นบทกวีที่เตือนสติเกินจิแล้ว ยังเป็นบทกวีที่แสดงให้เห็นว่า มุระซะกิ โนะ อุเอะมองทุกสิ่งเป็นอนิจจัง แม้ในบทบรรยายร้อยแก้วจะมีกล่าวว่ นางรู้สึกโศกเศร้า เมื่อคิดถึงความรู้สึกของเกินจิ แต่หากพิจารณาความหมายจากในบทกวีเพียงอย่างเดียว จะพบว่าไม่มี ความหมายที่เป็นไปในเชิงเศร้า มีแต่ความรู้สึกถึงความ เป็นอนิจจังไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง

2.23.2.2 บทกวีของตัวละครเกินจิ

ややもせば 消えをあらそふ 露の世に おくれ先だつ ほど経ずもがな

Yayamoseba kiewoarasō tsuyunoyoni okuresakidatsu hodotazumogana

เป็นบทกวีที่เกินจิตอบ มุระซะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า ในโลกที่มีแต่การแก่งแย่งชิงดี อันไม่เที่ยงแท้ ราวกับโลกของน้ำค้างนั้น ข้าไม่อยากตายจากเจ้าไปก่อน และไม่ยอมให้เจ้าตายจากข้าไปก่อน ข้าอยากจะตายไปพร้อมๆกับเจ้า

ผู้วิจัยคิดว่า เป็นบทกวีที่เกินจิเอ่ยขึ้นด้วยความเศร้าโศกอาลัยอาวรณ์ และบอกถึงความปรารถนาลึกๆในใจของเขาว่า อยากจะตายไปพร้อมๆกับนาง บทกวีบทนี้เป็นการแสดงความรู้สึกที่เกินจิมิต่อมุระซะกิ โนะ อุเอะอย่างลึกซึ้ง การที่เขากล่าวว่าอยากตายไปพร้อมๆกันนั้น นัยหนึ่งตีความได้ว่า เขาคงไม่อยากมีชีวิตต่อไป หากไม่มีนางเคียงข้าง ชีวิตคงไร้ความหมาย และที่ไม่อยากตายไปก่อนก็คงเพราะเป็นห่วงความรู้สึก และเป็นห่วงอนาคตของนางที่จะไม่มีสามีคอยปกป้องดูแล ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีบอกรักที่มีความหมายมากที่สุดของเกินจิ

2.23.3.3 บทกวีของตัวละครพระมเหสีอะกะมิ

秋風に しばしとまらぬ つゆの世を たれか草葉の うへとのみ見ん

Akikazeni shibashitomaranu tsuyunoyowo tarekacusabano uetonomimin

เป็นบทกวีที่พระมเหสีทรงตอบมธุระชะกิ โนะ อุเอะ มีความหมายว่า สายลมในฤดูใบไม้ร่วงพัดมาไม่ขาดสาย โลกอันไม่เที่ยงแท้ดังน้ำค้างนี้ ใครจะคิดว่าเราเหมือนมีชีวิตอยู่บนใบหญ้า ชีวิตซำก็ไม่มีจริงเชกเช่นเดียวกับท่าน

เป็นบทกวีที่ตอบรับ และแสดงให้เห็นว่าพระมเหสีทรงเข้าใจในสิ่งที่มธุระชะกิ โนะ อุเอะ กำลังคิด ทรงตระหนักดีว่าชีวิตของพระองค์ก็ไม่เที่ยงแท้ และสักวันก็คงต้องร่วงโรยไป

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ และตีความบทกวีระกะ ของมธุระชะกิ โนะ อุเอะ อย่างละเอียดในแต่ละบทตามที่ปรากฏข้างต้น ซึ่งจะเน้นการวิเคราะห์เรื่องกลวิธีการประพันธ์ และเนื้อหาของบทกวีในภาพรวมอย่างละเอียดมากขึ้นในบทต่อไป

บทที่ 3

วิเคราะห์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

3.1 กลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

3.1.1 กลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

ผู้วิจัยพิจารณากลวิธีการประพันธ์ โดยอ้างอิงจากที่นักวิจัยชาวญี่ปุ่นได้วิเคราะห์ไว้แล้วในหนังสือชุด เก็นจิโมะโนะงะตะริ ของสำนักพิมพ์ โคมะกักคัง, หนังสือชุด เก็นจิโมะโนะงะตะริ ฉบับทะนิสะกิ จุนอิชิโร (谷崎潤一郎 Tanizaki Junichirō , 1965) และ หนังสือตีความเก็นจิ (源氏積) ฉบับ ฌิบุยะ เอะอิชิชิ (渋谷栄一 Chibuya Eiichi , 2000)

ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ดังนี้

	บทกวีระกะ	กลวิธีการประพันธ์
1	かこつべき ゆゑを知らねば おぼつかない かなる草の ゆかりなるらん Kakotsubeki yuewoshiraneba obozukana ikanarukusano yukarinaruran	
2	千尋とも いかでか知らむ さだめなく 満 ち干る潮の のどけからぬに Chihiroto mo ikadekashiramu sadamenaku michihirushiono nodokekaranuni	満ち干る(michihiru) -- 千尋 (chihiro) (คำสัมผัส) 千尋 (chihiro) =หัวใจของเก็นจิ (อุปมาอุปไมย)
3	風吹けば 先づぞみだるる 色変る 浅茅が 露に かかるささがに Kazefukeba mazuzomidaruru irokawaru asajigatsuyuni kakarusasagani	ささがに (sasagani) (คำสร้อย 歌詞) irokawaru, asajigatsuyu =หัวใจของเก็นจิ (อุปมาอุปไมย)
4	別れても 影だにとまる ものならば 鏡を 見ても なぐさめまし Wakaretemo kagedanitomaru mononaraba	

	kagamiwomitemo nagusamemashi	
5	惜しからぬ 命にかへて 目の前の 別れを 暫し とどめてしかな Oshikaranu inochinkaete menomaeno wakarewoshibashi todometeshikana	
6	浦人の しほくむ袖に くらべみよ 波路へ だつる 夜のころもを Urabitono shiokumusodeni kurabemiyo namichihedatsuru yorunokoromowo	yoru: 夜・寄る (คำพ้อง) ura: 浦・裏 (คำพ้อง) hedatsuru(ความหมาย):波路・夜のころも(คำพ้อง) 浦(ura)-- しほ(shio)-- 波路(namiji)-- 寄る(yoru)-- 波 (nami) (คำสัมผัส) 袖(sode) -- 浦(ura) -- ころも(koromo) (คำสัมผัส)
7	浦風や いかにかくらむ 思ひやる 袖うち ぬらし 波間なき頃 Urakazeya ikanifukuramu omoiyaru sodeuchinurashi namimanakikoro	浦風 (urakaze)--波間(namima) (คำสัมผัส)
8	うらなくも 思ひけるかな 契りしを まつ より波は 越えじものぞと Uranakumo omoikerukana chigirishiwo matsuyorinamiwa koejimonozoto	ura: 心・浦 (คำพ้อง) matsu: 松・待つ(คำพ้อง) うら(ura)-- 波(nami) (คำสัมผัส) อ้างอิงบทกวีโบราณ
9	思ふどち なびく方には あらずとも われ ぞけぶりに さきだちなまし Omoudochi nabikukataniwa arazutomo warezokeburini sakidachinamashi	อ้างอิงบทกวีโบราณ
10	ひとりみて 嘆きしよりは あまのすむ か たをかくてぞ 見るべかりける Hitoriite nagekishiyoriwa amanosumu	kata: 絵・瀉 (คำพ้อง)

	katawokokutezo mirubekarakeru	miru: 見る・海松 (คำพ้อง) あま(ama)--かた(kata)--見る(miru) (คำสัมผัส)
11	舟とむる をちかた人の なくはこそ あす かへりこむ 夫と待ちみめ Funetomuru ochikatahitono nakuwakoso asukaerikomu ottotomachimime	舟(fune) =เกินจึ (อุปมาอุปไมย) をちかた(ochikata) =อะกะฉิ โนะ คิมิ (อุปมาอุปไมย)
12	こほりとぢ 石間の水は ゆきなやみ そら すむ月の かげぞながるる Kooritochi ishimanomizuwa yukinayami sorasumutsukino kagezonagaruru	yuki (iki): 行き・生き (คำพ้อง) sumu: 澄む・住む (คำพ้อง) sora: 空・そらごと (คำพ้อง) 石間の水(ishimanomizu) =ตัวเอง (อุปมาอุปไมย) 月のかげ(tsukinokage) =เกินจึ (อุปมาอุปไมย)
13	風に散る 紅葉はかろし 春のいろを 岩ね の松に かけてこそ見め Kazenichiru momijiwakaroshi harunoirowo iwanenomatsuni kaketekosomime	อ้างอิงบทกวีโบราณ
14	くもりなき 池の鏡に よろづ代を すむべ きかげぞ しろく見えける Kumorinaki ikenokagamini yorozuyowo sumubekikagezo shirokumikeru	sumu: 澄む・住む (คำพ้อง) くもり(kumori)--すむ(sumu)--かげ(kage)--鏡 (kagami) (คำสัมผัส)
15	花ぞのの こてふをさへや 下草に 秋まつ むしは うとく見るらむ Hanazonono kochouwosaeya shitakusani akimatsumushiwa utokumiruramu	Matsu: 松・待つ (คำพ้อง) 下草(shitakusa)--むし(mushi)--松(matsu) (คำ สัมผัส) 秋まつむし(akimatsumushi) = พระมเหสีอะกิโกะโนะ มุ (อุปมาอุปไมย)
16	目に近く 移ればかはる 世の中を 行くす	

	糸とほく たのみけるかな Menichikaku utsurebakawaru yononakawo yukusuetooku tanomikerukana	
17	背く世の うしろめたくは さりがたき ほ だしをしひて かけな離れそ Somukuyono ushitometakuwa sarigataki hodashiwoshiite kakenahanareso	
18	身にちかく 秋や来ぬらむ 見るままに 青 葉の山も うつろひにけり Minichikaku akiyakinuramu mirumamani aobanoyamamo utsuroinikeri	aki: 秋・飽き(คำพ้อง) 青葉の山(aobanoyama) = เก็นจิ (อุปมาอุปไมย) อ่างอิงบทกวีโบราณ
19	住の江の 松に夜ぶかく おく霜は 神のか けたる ゆふかづらかも Suminoeno matsuniyorubukaku okushimowa kaminokaketaru yūkazurakamo	คำเชื่อมโยงสถานที่ : suminoe (住の江) อุปลักษณะ
20	消えとまる ほどやは経べき たまさかに 蓮のつゆの かかるばかりを Kietomaru hodoyawafubeki tamasakani hachisunotsuyuno kakarubakariwo	消え(kie) --つゆ(tsuyu)--かかる(kakaru) (คำ สัมพันธ์) たま(tama)--つゆ(tsuyu) (คำสัมพันธ์)
21	惜しからぬ この身ながらも かぎりとて 薪尽なん ことの悲しさ Oshikaranu konominagaramo kagiritote takigizukinan kotonokanashisa	konomi: この身・葉(คำพ้อง) 薪尽なん(takigizukinan) = การตาย (อุปมาอุปไมย)
22	絶えぬべき みのりながらぞ 頼まるる 世々にと結ぶ 中の契りを Taenubeki minorinagarazo tanomaruru yoyonitumusubu nakanochikiriwo	mi: 御(法)・身(คำพ้อง)
23	おくと見る 程そばはかなき ともすれば 風に乱るる 荻の上露 oku: 置く・起く(คำพ้อง) 荻の上露 (oginouuwatsuyu) = ชีวิตของตนเอง	

Okutomiru hodosobahakanaki tomosureba kazenimidaruru oginouuwatsuyu	(อุปมาอุปไมย)
--	---------------

ตาราง1 ตารางแสดงกลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

3.1.2 วิเคราะห์การใช้กลวิธีการประพันธ์

จากตารางข้างต้น จะเห็นได้ว่า แม้ว่าตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ จะมีจำนวนบทกวีระกะมากที่สุดในการบรรดาตัวละครเอกหญิงทั้งหมด แต่มีบทกวีถึง 5 บทที่ไม่มีการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกขึ้นมาศึกษาในครั้งนี้

เมื่อพิจารณาอย่างละเอียดตามประเภทกลวิธีการประพันธ์ จะเห็นไปตามตารางด้านล่าง

กลวิธีการประพันธ์	จำนวนบทกวี (ทั้งหมด 23 บท)
คำพ้อง (掛詞 kakekotoba)	10
อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu)	8
คำสัมพันธ์ (縁語 engo)	8
คำตรงข้าม (対比 taihi) ²⁷	0
คำกวี (歌詞 utakotoba)	1
คำประดับ (歌枕 utamakura)	1
การมองเหมือน (見立て mitate)	1
อ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta)	4
ไม่ปรากฏกลวิธีการประพันธ์	5

ตาราง2 ตารางแสดงจำนวนกลวิธีการประพันธ์ที่พบในบทกวีระกะของตัวละครมุระซะกิ โนะ อุเอะ

วะตะนะเบะ ยะซุอะกิ (渡部泰明 Waktanabe Yasuaki 2007: 97) กล่าวว่า กลวิธีการใช้คำพ้อง เป็นกลวิธีการประพันธ์บทกวีที่สามารถสื่อให้เห็นความในใจของผู้ประพันธ์บทกวีได้มากที่สุด และจากการศึกษาของอรรถยา สุวรรณระดา (2555:282) พบว่า หนังสือรวมบทกวีเฮียะกุนินอิฉิมุ ที่รวบรวมบทกวีระกะตั้งแต่สมัยนาระ จนถึงช่วงต้นสมัยคามะคุระ ปรากฏบทกวีที่

²⁷ คำตรงข้าม (対比 taihi) การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามในบทกวีเดียวกัน เพื่อเน้นความหมาย

ใช้กลวิธีคำพ้องเป็นจำนวนมาก รองจากกลวิธีการใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น จึงเป็นไปได้ว่าในช่วงยุคสมัยดังกล่าว กลวิธีการประพันธ์คำพ้องได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวม การที่มูระซะกิ โนะ อุเอะใช้กลวิธีการประพันธ์คำพ้อง ในจำนวนที่น้อยกว่าครึ่งของบทกวีทั้งหมดนั้น อนุมานได้ว่าบทกวีของนางมีความเรียบง่ายตรงไปตรงมา ซึ่งจะอธิบายเพิ่มเติมใน ข้อ 3.3

จากตารางข้างต้น ผู้วิจัยขอแจกแจงรายละเอียดกลวิธีการประพันธ์คำพ้อง ที่ปรากฏในทั้ง 10 บทข้างต้น และวิเคราะห์ว่ากลวิธีคำประพันธ์คำพ้องที่ใช้ในแต่ละบทกวีดังกล่าวมีความซับซ้อนหรือไม่ โดยใช้เกณฑ์ว่า หากคำพ้องดังกล่าวไม่ได้ใช้ในการตีความหมายทั้ง 2 คำที่พ้องกัน หรือเป็นไปเพื่อการใช้เชื่อมโยงกับกลวิธีคำประพันธ์คำสัมผัสโดยไม่ได้ใช้ตีความหมายอื่นใดเป็นพิเศษจะจัดว่าเป็นการใช้กลวิธีคำพ้องที่ไม่ซับซ้อน

1) บทกวีบทที่ 6 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.6.2.2 หน้า 28) 浦人の しほくむ袖に
くらべみよ 波路へだつる 夜のところもを มีคำพ้องอยู่ทั้งหมด 3 คู่ คือ คำว่า 夜 แปลว่า กลางคืน พ้องเสียงกับคำว่า 寄る แปลว่า (คลื่น)ซัดสาด ; คำว่า 浦 แปลว่า อ่าว พ้องเสียงกับคำว่า 裏 แปลว่า ผ้าซับใน ; คำว่า へだつる แปลว่า ขาด, แยกจาก ในที่นี้ ใช้กับคำว่า 波路 ตีความหมายได้ว่า เส้นทางเดินเรือ (ทะเล) แยกให้ห่างกันจากเมืองหลวง และใช้กับคำว่า 夜の衣 ตีความได้ว่า แยกคนในชุดนอนทั้งสองให้ไม่ได้ร่วมเรียงเคียงหมอนกัน หรือทำให้หนุ่มสาวไม่สามารถพบกัน

ในบทกวีใช้คันจิ 夜 และ 浦 แต่คำที่พ้องเสียงคือคำว่า 寄る กับ 裏 นั้น จะเป็นคำที่ใช้ในเทคนิคการประพันธ์คำสัมผัส 2 กลุ่มได้แก่ 浦--潮--波路--寄る--波 เป็นคำสัมผัสที่ความหมายเกี่ยวกับทะเล และ 袖 -- 裏 -- 衣 เป็นคำสัมผัสที่ความหมายเกี่ยวกับเสื้อผ้า แต่คำว่า へだつる เนื่องจากใช้ในความหมายเดียวกันแต่สามารถตีความได้ 2 อย่าง จึงไม่ได้นำมาพิจารณาร่วมด้วย

จะเห็นได้ว่าคำพ้องที่ซ้อนอยู่นั้นไม่ได้ใช้ในเชิงความหมายซ้อนที่ต้องตีความ แต่ใช้เพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีการประพันธ์คำสัมผัส ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นคำพ้องที่ไม่ต้องมีการตีความซับซ้อน

2) บทกวีบทที่ 8 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.8.2.2 หน้า 34) うらなくも 思ひけるかな
契りしを 松より浪は 超えじものぞと มีคำพ้องอยู่ทั้งหมด 2 คู่ ได้แก่ うら พ้อง
เสียงคำว่า 心 แปลว่าหัวใจ และ 浦 แปลว่าอ่าว ; คำว่า まつ พ้องเสียงคำว่า 待つ
แปลว่ารอ และ 松 แปลว่าต้นสน

ในบทกวีใช้คำว่า うらなく (心無く) ซึ่งแปลว่า ซื่อตรงไม่ปิดบัง แต่คำว่า 浦
ที่มาพ้องเสียงนั้นไม่ได้ใช้แปลความหมาย แต่ใช้ในกลวิธีการประพันธ์คำสัมผัส
~~浦~~-浪 เป็นคำสัมผัสที่ความหมายเกี่ยวกับทะเล แต่คำพ้อง 待つ อาจตีความได้ว่า
มธุระชิ โนะ อุเอะ ใฝ่รอ และเชื่อใจเกินจินาโดยตลอด ในบทนี้คู่หนึ่งของคำพ้องเป็น
คำพ้องที่ไม่ได้มีความหมายซับซ้อน ใช้เพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีการประพันธ์คำสัมผัส

3) บทกวีบทที่ 10 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.10.2.1 หน้า 43) ひとりみて 嘆きしより
は あまのすむ かたをかくてぞ 見るべかりける มีคำพ้องทั้งหมด 2 คู่ ได้แก่
かた (絵) แปลว่า ภาพวาด กับคำว่า かた (潟) แปลว่า ทะเลสาบ; 見る แปลว่า
ดู พ้องเสียงกับคำว่า みる (海松) แปลว่า สาหร่ายทะเล

ในบทกวีใช้คำว่า 絵 ที่แปลว่าภาพวาด และ 見る ที่แปลว่าดูในการแปล
ความหมาย แต่คำว่า 潟 และ 海松 ใช้เพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีการประพันธ์คำสัมผัส
ได้แก่ あま (海人) --潟-海松 เป็นคำสัมผัสที่ความหมายเกี่ยวกับทะเล

คำพ้องทั้ง 2 คู่จึงเป็นคำพ้องที่ไม่ซับซ้อน เนื่องจากไม่ได้ใช้ความหมายจากคำที่
พ้องเสียง เพื่อตีความ แต่ใช้เพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีการประพันธ์คำสัมผัส จึงเป็นคำ
พ้องที่ไม่ต้องมีการตีความหมายซับซ้อน

4) บทกวีบทที่ 12 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.12.2.1 หน้า 49) こほりとち 石間の水
は ゆきなやみ そらすむ月の かげぞながるる มีคำพ้องทั้งหมด 3 คู่ ได้แก่
ゆき แปลว่า ไป คันจิเขียนว่า 行き ซึ่งสามารถอ่านออกเสียงว่า いき ได้ด้วย ซึ่งพ้อง
เสียงกับคันจิ 生き แปลว่ามีชีวิตอยู่; 澄む แปลว่าสดใส กับคำว่า 住む แปลว่า อยู่อาศัย
ในที่นี้หมายถึงแต่งงานอยู่กินกัน; 空 แปลว่าท้องฟ้ากับคำว่า そらごと แปลว่าเรื่อง
โกหก

ในบทกวีนี้ คำที่มาพ้องเสียงสามารถตีความบทกวีได้ด้วย เป็นความหมายที่ซ่อนอยู่ในบทกวี ตีความได้ว่า ทั้งที่ตน เป็นหญิงที่ถูกขังอยู่ในบ้านเหมือนน้ำ ที่อยู่ระหว่างช่องหินที่กั้นด้วยน้ำแข็ง เกินจิมิแต่จะโกหก และต้องอยู่กับคำดวงของเกินจิจิ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำพ้องที่ซับซ้อน เนื่องจากต้องมีการตีความหมายคำที่พ้องเสียงกัน ทั้ง 2 คำ

5) บทกวีบทที่ 14 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.14.2.2 หน้า 55) くもりなき 池の鏡によろづ代を すむべきかげぞ しるく見えける มีคำพ้อง 1 คู่ คือ 住む แปลว่า อยู่ (อย่างสามีภรรยา) กับคำว่า 澄む แปลว่าใส

ในบทกวีบทนี้ใช้คำว่า 澄む ในการแปลความหมายหลัก หมายถึงกระจกใส ไร้ความขุ่นมัว แต่ก็ยังสามารถตีความถึงการที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ และเกินจิจิอยู่กินกันอย่างสามีภรรยาอย่างมีความสุข ซึ่งเป็นเงาที่สะท้อนอยู่ในกระจก ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นคำพ้องที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

6) บทกวีบทที่ 15 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.15.2.1 หน้า 58) 花ぞのの こてふをさへや 下草に 秋まつむしは うとく見るらむ มีคำพ้อง 1 คู่ คือ 待つ ที่แปลว่ารอ และ 松 ที่แปลว่าต้นสน

ในบทกวีบทนี้ใช้คำว่า まつむし ในการแปลความหมาย หมายถึงจิ้งหรีด แต่คำว่า まつ ก็ยังใช้ในการตีความว่า แมลงที่รอคอยฤดูใบไม้ร่วง และพ้องกับคำว่า 松 ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกับกลวิธีกาประพันธ์คำสัมผัส ได้แก่ 下草--むし--松 ซึ่งเป็นคำสัมผัสที่มีความหมายเกี่ยวกับพืชและแมลง ดังนั้นคำพ้องในบทนี้จึงถือได้ว่าเป็นคำพ้องที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

7) บทกวีบทที่ 18 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.18.2.1 หน้า 68) 身にちかく 秋や来ぬらむ 見るままだ 青葉の山も うつろひにけり มีคำพ้อง 1 คู่ คือ 秋 แปลว่าฤดูใบไม้ร่วง กับคำว่า 飽き แปลว่า เบื่อ

ในบทกวีบทนี้ใช้คำว่า 秋 ในการแปลความหมายเป็นหลัก แปลว่า ฤดูใบไม้ร่วง คงจะมาถึงแล้ว เพราะเขาที่เขียวชอุ่มเปลี่ยนสีไป แต่ในขณะที่เดียวกันมีความหมายว่า

เกินจริงจะเปื้อนนางแล้วซ่อนอยู่ ดังนั้นคำพ้องในบทนี้จึงถือว่าเป็นคำพ้องที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

8) บทกวีบทที่ 21 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.21.2.1 หน้า 77) 惜しからぬ この身ながら
かも かぎりとして 薪尽なん ことの悲しさ บทกวีบทนี้มีคำพ้อง 1 คู่ คือ คำว่า
この身 แปลว่าตัวเอง กับคำว่า 葉 แปลว่าผลไม้, สูตร

ในบทกวีบทนี้ใช้ความหมายคำว่า この身 ในการแปลความ ซึ่งจะแปลว่า ชีวิต
ตนจะต้องสิ้นสุด ส่วนคำว่า 葉 เป็นการเชื่อมโยงคำว่า 葉 ที่อยู่ในสัทธรรมมุนทริก
ไม่ได้มีความหมายโดยนัยเป็นพิเศษ จึงอาจกล่าวได้ว่าคำพ้องในบทกวีนี้เป็นคำพ้องที่
ไม่ต้องตีความซับซ้อน

9) บทกวีบทที่ 22 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.22.2.1 หน้า 79) 絶えぬべき みのりなが
らぞ 頼まるる 世々にと結ぶ 中の契りを บทกวีบทนี้มีคำพ้อง 1 คู่ คือ คำว่า
み พ้องเสียงคำว่า み ในคำว่า 御法 ในที่นี้หมายถึงงานที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา
(งานบุญ) กับ 身 แปลว่าตัวเอง

ในบทกวีบทนี้ใช้ความหมายของคำว่า 御法 ในการแปลความเป็นหลัก หมายถึง
งานบุญครั้งสุดท้าย แต่ก็ยังมีความหมายโดยนัยว่า ชีวิตของตัวเองก็คงจะถึงวาระ
สุดท้ายด้วย ดังนั้นจึงจัดเป็นคำพ้องที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

10) บทกวีบทที่ 23 (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.23.2.1 หน้า 82) おくと見る 程そばはか
なき ともすれば 風に乱るる 荻の上露 บทกวีบทนี้มีคำพ้อง 1 คู่ คือ คำว่า
置< ที่แปลว่าวาง และคำว่า 起< ที่แปลว่าลุก

ในบทกวีบทนี้ใช้ความหมายคำว่า 置< ในการแปลความเป็นหลัก หมายถึง
น้ำค้างที่(วาง)อยู่บนดอกโละงิ แต่มีความหมายโดยนัย หมายถึงการที่มูระซะกิ โนะ
อุเอะ ลุกจากเตียงได้ด้วย ดังนั้นจึงจัดเป็นคำพ้องที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

ดังที่แจกแจงในข้างต้น มีการใช้คำพ้องที่มีความหมายไม่ซับซ้อน 4 บท และคำพ้องที่
มีความหมายซับซ้อน 6 บท จะเห็นได้ว่า แม้มูระซะกิ โนะ อุเอะจะใช้กลวิธีการประพันธ์คำ
พ้องมากที่สุด แต่เกือบครึ่งในจำนวนนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นคำพ้องที่เชื่อมโยงกับกลวิธีการ

ประพันธ์คำสัมผัส ไม่ได้ใช้ความหมายในการตีความ อย่างไรก็ตามแม้ในที่นี้ผู้วิจัยจะจัดว่า คำพ้องที่ใช้ตีความความหมายโดยนัยได้เป็นคำพ้องที่ซับซ้อน แต่เมื่อพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้ว ความหมายโดยนัยนั้นก็สามารถเข้าใจได้จากฉากเหตุการณ์นั้นๆ ผู้วิจัยจึงคิดว่า อาจกล่าวได้ว่าบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถเผยให้เห็นความในใจของตัวละครได้อย่างไม่ซับซ้อน

เมื่อพิจารณาถึงผู้ที่ส่งบทกวีได้ตอบกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ พบว่าบทกวีทั้ง 23 บทของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ส่งได้ตอบแลกเปลี่ยนกับเกินจินมากถึง 17 บท ส่วนบทกวีที่ไม่ปรากฏกลวิธีการประพันธ์มีอยู่ทั้งหมด 5 บท ซึ่งในจำนวนดังกล่าวมีบทกวีที่ส่งได้ตอบแลกเปลี่ยนกับเกินจินถึง 4 บท และอีก 1 บทส่งได้ตอบกับอดีตจักรพรรดิซุสะกุ

ในกรณีที่ส่งแลกเปลี่ยนกับเกินจินแสดงให้เห็นว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งอาศัยอยู่กับเกินจินมาตั้งแต่ในวัยเด็ก มีความสนิทสนม และมีความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งอย่างมาก จึงไม่มีความจำเป็นต้องใช้กลวิธีการประพันธ์ในบทกวีมากมายเพื่อสื่อความในใจ หรือเพื่อเรียกร้องความสนใจ เช่นหญิงอื่นในสมัยเฮอัน ซึ่งฉู เทะอิฉุกุ (秋貞淑 Shū Teishuku, 2005:364) ได้กล่าวถึงความรักระหว่างเกินจินกับ มูระซะกิ โนะ อุเอะ ว่า ความรักจากเกินจิน ทำให้นางสงบเยือกเย็น นอกจากนี้คณะสะวะ ฮะรุฮิโกะ (金沢春彦 Kanazawa Haruhiko, 2005:373) ยังกล่าวว่า แม้มูระซะกิ โนะ อุเอะจะไม่มีลูกกับเกินจิน แต่นางก็ได้รับความรักที่ไม่เสื่อมคลายจากเกินจิน และเพราะว่าไม่มีลูก ทำให้ความรักของเกินจินสดใหม่อยู่เสมอ และนางก็ได้รับความรักนั้นโดยตรง ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า ความสัมพันธ์และความรักระหว่างเกินจินและมูระซะกิ โนะ อุเอะ ผูกพันลึกซึ้ง จนสามารถเอ่ยความในใจได้อย่างตรงไปตรงมา

ส่วนในกรณีบทกวีตอบอดีตจักรพรรดิซุสะกุ ผู้วิจัยคิดว่า เป็นความน้อยใจ และความทุกข์ที่มูระซะกิ โนะ อุเอะแสดงออกได้อย่างตรงไปตรงมา แสดงให้เห็นถึงความจริงใจของมูระซะกิ โนะ อุเอะที่ถ่ายทอดออกมาเป็นบทกวี

เมื่อพิจารณาประเภทของกลวิธีการประพันธ์จะพบว่า ตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะมีการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่หลากหลาย มากถึง 8 ชนิดกลวิธี โดยเฉพาะกลวิธีการอ้างอิงบทกวีโบราณ ซึ่ง

มีใช้อยู่ 4 บท การอ้างอิงบทกวีโบราณนี้จำเป็นต้องมีความรู้เรื่องบทกวี และวรรณคดีพอสมควร กล่าวคือต้องได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี ผู้วิจัยคิดว่าอาจเป็นสิ่งที่อาจช่วยชี้ให้เห็นถึงความรอบรู้ของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่แม้ว่าฐานันดรของตนไม่ได้สูงนัก แต่ก็ได้รับการอบรม และได้รับการศึกษาที่ดีจากการดูแลของเกินจิ

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างบทกวีวะกะ กับ เรื่องราวชีวิตของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

จากบทกวีทั้ง 23 บทข้างต้น ผู้วิจัยแบ่งเป็นช่วงตามเนื้อเรื่อง และช่วงชีวิตของตัวละคร ดังนี้

ช่วงที่ 1 ได้แก่บทกวีบทที่ 1-2 เป็นช่วงวัยเด็กก่อนที่มูระซะกิ โนะ อุเอะจะแต่งงานและใช้ชีวิตในฐานะภรรยาของเกินจิ บทกวีจะแสดงให้เห็นถึงความไร้เดียงสาของเด็กสาว

ช่วงที่ 2 ได้แก่บทกวีบทที่ 3-12 เป็นเรื่องราวความรักในช่วงแรก ก่อนที่เกินจิจะกลับมารับตำแหน่งยิ่งใหญ่ และรุ่งเรืองสูงสุด เริ่มตั้งแต่หลังจากมูระซะกิ โนะ อุเอะแต่งงานกับเกินจิ แต่ต้องอยู่ลำพังเพราะเกินจิไปเก็บตัวที่วัดอุนิรินอิน เนื่องจากเสียใจที่อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะทรงออกผนวช เรื่อยไปจนถึงตอนที่เกินจิต้องไปอยู่ที่ซุมะ และหลังจากที่เขากลับมาสารภาพเรื่องอะกะมิ โนะ คิมิ ตลอดจนสารภาพเรื่องหญิงคนอื่นๆ เนื้อหาในช่วงที่สองนั้นผู้วิจัยของแบ่งย่อยออกเป็น 2 ส่วน

-บทกวีบทที่ 3-8 เป็นช่วงที่เกินจิกำลังออกเดินทางไปซุมะ และเป็นช่วงที่เขาใช้ชีวิตอยู่ที่นั่น เนื้อหาเกี่ยวกับความเศร้าโศกเสียใจ ที่ต้องพลัดพราก ความคิดถึง เป็นห่วงรักและเชื่อใจเกินจิ

-บทกวีบทที่ 8-12 หลังจากที่เกินจิลับมายังเมืองหลวง และเล่าเรื่องอะกะมิ โนะ คิมิ และหญิงสาวคนอื่นๆ ให้มูระซะกิ โนะ อุเอะฟัง เนื้อหาจะเป็นความหึงหวงน้อยใจ และประชดประชัน รวมทั้งความแค้นเคืองใจ

ช่วงที่ 3 ได้แก่บทกวีบทที่ 13-15 เป็นบทกวีที่มีความหมายดี เป็นช่วงที่เกินจิตสร้าง คฤหาสน์โรจนุโศภี และท่านหญิงต่างย้ายไปอยู่ที่นั่น แสดงให้เห็นว่าเป็นช่วงที่มูระชะกิ โนะ อุเอะน่าจะมีความสุขมากที่สุด

ช่วงที่ 4 ได้แก่บทกวีบทที่ 16-18 เป็นช่วงที่เกินจิตแต่งงานใหม่กับอนนะซัน โนะ มียะ บทกวีจะมีเนื้อหาเศร้าสร้อย น้อยใจ เสียใจ และทุกซิกที่เกินจิตมีหญิงใหม่ รวมไปถึงการตัดพ้อต่อว่า อดีตจักรพรรดิซุสะกุด้วย

ช่วงที่ 5 ได้แก่บทกวีบทที่ 19-23 เป็นบทกวีที่มีเนื้อหาปลงต่อชีวิต และเห็นถึงความอนิจจัง และสังขารของชีวิต เป็นช่วงหลังจากที่มูระชะกิ โนะ อุเอะขออนุญาตเกินจิตให้ตนได้ออกบวช แต่เกินจิตไม่อนุญาต และมีบทกวีอำลาอยู่หลายบท

นอกจากการแบ่งช่วงบทกวีดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในข้างต้นแล้ว ยังอาจแบ่งช่วงบทกวีแบบอื่นได้อีก ยกตัวอย่างเช่น มูเนะยุกิ ฉุโสะ ได้แบ่งช่วงตั้งแต่ ช่วงบทที่ 2 เป็นต้นมา โดยแบ่งย่อยอย่างละเอียด ใช้ความรู้สึกที่มูระชะกิ โนะ อุเอะ มีต่อเกินจิตเป็นเกณฑ์ ดังนี้

A ได้แก่ บทกวีบทที่ 9-11 เป็นบทกวีที่แสดงความรู้สึกต่อการนอกใจของเกินจิต กล่าวคือมีความรู้สึกหึงหวงต่ออะกะมิ โนะ คิมิ

B ได้แก่ บทกวีบทที่ 12, 16, 18, 20 เป็นบทกวีที่แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกไม่มั่นคงในสถานะของตน มีความรู้สึกหึงหวงต่ออะชะชะโอะโอะในบทกวีบทที่ 12 และความรู้สึกหึงหวงต่ออนนะซัน โนะ มียะในบทกวีบทที่ 16, 18 และ 20

C ได้แก่ บทกวีบทที่ 23 เป็นบทกวีที่เกี่ยวกับเกินจิต และพระมเหสีอะกะมิ ซึ่งเป็นบทกวีบทสุดท้ายของมูระชะกิ โนะ อุเอะ

จะเห็นได้ว่าแต่ละช่วงของบทกวีได้สะท้อนให้เห็นถึงชีวิต และความรู้สึกนึกคิดของตัวละครมูระชะกิ โนะ อุเอะได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยคิดว่าเป็นจุดเด่นที่น่าสนใจอีกจุดหนึ่งของบทกวีระกะของตัวละครตัวนี้ และยังเห็นพัฒนาการทางอารมณ์ของตัวละครที่เป็นไปตามวัย กล่าวคือช่วงวัยเด็กมีความใสซื่อ และตัดพ้อเกินจิตที่บังใจให้หญิงอื่น พอเข้าสู่ช่วงวัยผู้ใหญ่ก็มีความสุขุมมากขึ้น แม้จะเจ็บปวดใจกับการที่เกินจิตแต่งงานใหม่ แต่ก็แสดงออกโดยนัยจากบทกวี และบั้นปลายชีวิตก็

คิดอยากออกบวช แม้จะไม่ได้รับอนุญาตจากเก็นจิ แต่ความคิดเกี่ยวกับความอนิจจังก็แสดงให้เห็นอยู่ในบทกวี

จากบทกวีทั้ง 23 บทดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีบทกวีจำนวนกว่าครึ่งที่มูระซะกิ โนะ อุเอะส่ง แลกเปลี่ยนกับเก็นจิ ตั้งแต่ในช่วงต้น กระทั่งบทสุดท้าย แม้ว่าในบทสุดท้ายจะไม่ได้เอ่ยกับเก็นจิ เพียงคนเดียวก็ตาม เมื่อพิจารณาจากผู้ที่มีมูระซะกิ โนะ อุเอะเอ่ยบทกวีได้ตอบด้วยแล้วจะพบว่ามี ความสอดคล้องกับเนื้อเรื่องเป็นอย่างดี และอาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลากว่า 30 ปีในเรื่องที่ มูระซะกิ โนะ อุเอะปรากฏตัวขึ้น ตั้งแต่วัยเด็ก (ช่วงอายุประมาณ 10 ขวบ) กระทั่งวาระสุดท้ายของ ชีวิต (อายุประมาณ 43 ปี) นางได้รับความรักจากเก็นจิไม่เคยเปลี่ยนแปลง

นอกจากนั้นเมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทกวี จะพบว่าบทกวีไม่มีเนื้อหาที่เป็นลักษณะของความทุกข์ใจที่ชายคนรักไม่มาพบ ไม่มีลักษณะการปฏิเสธความรักจากเก็นจิ และไม่มีการแสดงความรู้สึกขมขื่นใจในความรักที่มีอาจเปิดเผยให้ผู้ใดรู้ เหมือนบทกวีของตัวหญิงอื่นๆทั่วไปที่พบได้ มากในสมัยเฮอัน จะมีเพียงการตัดพ้อน้อยใจในความแปรเปลี่ยนง่ายตายของเก็นจิเท่านั้น

อนึ่ง ฦ เทะอิฉุกุ (秋貞淑 Shū Teishuku, 2005:364) ได้กล่าวเกี่ยวกับบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะไว้ว่า หากพิจารณาบทกวีวะกะของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะโดยไม่คำนึงถึงกลวิธีการประพันธ์ จะพบว่ามีการสอดแทรกความสำเร็จในชีวิตที่ตนได้รับ นอกจากนั้นตั้งแต่ตอนที่เก็นจิ ออกจากเมืองหลวงไปยังซุมะ นางก็เป็นผู้ดูแลคฤหาสน์นิโจ หลังจากนั้นก็ยังเลี้ยงดูอะกะฉิมิ โนะ ฮิเมะกิมี เป็นอย่างดี ต่อมาภายหลังจากที่เก็นจิแต่งงานใหม่กับอนนะซัน โนะ มิยะ นางก็ได้แสดงความเด็ดเดี่ยวให้เห็น และความเศร้าที่มักปรากฏให้เห็นในบทกวีวะกะของหญิงสาวทั่วไปก็ไม่มีอยู่ในบทกวีของนาง

ซึ่งคำกล่าวดังกล่าวได้สอดคล้องกับความคิดเห็นของมูเนะยุกิ ฦโซ (宗雪修三 Muneyuki Shuzō, 2002:83-88) ที่ว่า บทกวีวะกะบางบทของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาททางสังคมของนางที่เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ บทกวีที่ส่งโต้ตอบกับอดีตจักรพรรดิซุสะงุ แสดงให้เห็นถึง บทบาทจากเดิมที่เป็นเพียงเด็กหญิงในความดูแลของเก็นจิ กระทั่งได้เป็นนายหญิงแห่งคฤหาสน์โรกุโจ และแม้ว่าเก็นจิจะแต่งงานกับอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งมีฐานะอันดรสูงศักดิ์ ทำให้อนนะซัน

โนะ มียะ มีฐานะเป็นภรรยาเอกที่ถูกต้อง แต่การที่อดีตจักรพรรดิซุสะกุส่งบทกวีหามุระซะกิ โนะ อุเอะเพื่อขอรับรองให้นางช่วยดูแลอนนะซัน โนะ มียะนั้น นับเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นว่า อดีตจักรพรรดิซุสะกุยอมรับนางในฐานะที่เป็นภรรยาของเก็นจิ และเป็นนายหญิงที่แท้จริงแห่ง คฤหาสน์โระกุโจ

นอกจากบทกวีดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทอื่นของมุระซะกิ โนะ อุเอะที่ส่งได้ตอบกับตัวละครอื่นนอกเหนือจากเก็นจิ ก็เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นบทบาททางสังคมของนางด้วย ยกตัวอย่างเช่น บทกวีเกี่ยวกับความงามแห่งฤดูใบไม้ร่วง และฤดูใบไม้ผลิที่ส่งได้ตอบกับ พระมเหสีอะกิโกะโนะมุ พระมเหสีอะกิโกะโนะมุ เดิมเป็นธิดาของโระกุโจ โนะ มียะซุโตะโกะโระ ก่อนที่โระกุโจ โนะ มียะซุโตะโกะโระ จะเสียชีวิตนางก็ได้ฝากฝังให้เก็นจิช่วยดูแลธิดาของธิดาของโระกุโจ โนะ มียะซุโตะโกะโระ จึงมีฐานะเป็นลูกเลี้ยงของมุระซะกิ โนะ อุเอะด้วย แม้ว่าอายุของพวกนางจะห่างกันเพียง 1 ปีก็ตาม ต่อมาเก็นจิให้ธิดาของโระกุโจ โนะ มียะซุโตะโกะโระ ถวายตัวเป็นพระสนมของจักรพรรดิเรอิเสะอิ และได้รับตำแหน่งเป็นพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ บทกวีที่ทั้ง 2 ส่งแลกเปลี่ยนกันนี้ แสดงให้เห็นว่าพระมเหสีอะกิโกะโนะมุยังให้ความสำคัญกับมุระซะกิ โนะ อุเอะในฐานะแม่เลี้ยง และนายหญิงแห่งคฤหาสน์โระกุโจ จึงเป็นหนึ่งในสิ่งที่ช่วยสนับสนุนบทบาททางสังคมของมุระซะกิ โนะ อุเอะ

เช่นเดียวกันกับบทกวีที่ส่งแลกเปลี่ยนกับ อะกะมิ โนะ คิมิ , ฮะนะชิรุซะโตะ และ พระมเหสีอะกะมิ ทำให้เห็นว่า อะกะมิ โนะ คิมิ และ ฮะนะชิรุซะโตะ กับ มุระซะกิ โนะ อุเอะ มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน แม้ว่าต่างก็มีฐานะเป็นภรรยาของเก็นจิ แต่ทั้งอะกะมิ โนะ คิมิ และ ฮะนะชิรุซะโตะ ต่างเคารพ และให้เกียรติมุระซะกิโนะอุเอะ ในฐานะที่นางเป็นภรรยาเอกของเก็นจิ แม้ว่าในขณะที่นั้นเก็นจิจะแต่งงานใหม่กับอนนะซัน โนะ มียะแล้วก็ตาม สำหรับในกรณีของ พระมเหสีอะกะมิ ซึ่งเดิมคือ อะกะมิ โนะ ฮิเมะงิมิ ลูกแท้ๆของอะกะมิ โนะ คิมิ แต่มุระซะกิ โนะ อุเอะก็เลี้ยงดูนางด้วยความรักไม่ต่างจากแม่แท้ๆมาตั้งแต่เด็ก ในภายหลังจากที่อะกะมิ โนะ ฮิเมะงิมิ ถวายตัวกับจักรพรรดิคินโจ และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นพระมเหสีอะกะมิแล้ว ก็ยังมาเยี่ยมเยียนมุระซะกิ โนะ อุเอะที่ป่วยหนัก บทกวีที่ส่งแลกเปลี่ยนกันนี้นอกจากจะเป็นสิ่งยืนยันถึงสาย

สัมพันธ์แม่-ลูก ของทั้งสองแล้ว ยังสามารถเป็นแสดงบทบาททางสังคมของมูระซะกิ โนะ อุเอะได้ด้วย

ผู้วิจัยคิดว่า แม่เก็นจิจะมีบทบาทสำคัญอย่างมากในชีวิตของมูระซะกิ โนะ อุเอะ แต่ท้ายที่สุดแล้ว บทกวีก็แสดงให้เห็นว่านางไม่ได้ปักใจอยู่กับเก็นจิเพียงคนเดียว แต่ยังให้ความสำคัญกับคนอื่นๆ เช่น พระมเหสีอะกะมิ ซึ่งมีฐานะเป็นลูกเลี้ยงด้วย ตรงจุดนี้ผู้วิจัยตีความว่า เป็นเพราะมูระซะกิ โนะ อุเอะอยากมีลูกกับเก็นจิ แต่ทว่านางไม่มี (อาจเป็นเพราะผลกรรมที่เก็นจิเคยลักลอบมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวกับอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโอะ ซึ่งมีฐานะเป็นแม่เลี้ยง ทำให้ทรงตั้งพระครรภ์) การให้ความสำคัญกับพระมเหสีอะกะมิ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตนั้นอาจจะเป็นการแสดงถึงความปรารถนาที่ไม่เป็นจริงที่ซ่อนอยู่ส่วนลึกในจิตใจของนาง ซึ่งจะอธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อ 3.2.3

3.3 วิเคราะห์บุคลิกของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ผ่านบทกวีระกะ

บทกวีระกะเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้ในสมัยเฮอัน และยังสะท้อนให้เห็นถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ประพันธ์บทกวีได้ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทนำ ในที่นี้ผู้วิจัยจะวิเคราะห์แง่มุมของลักษณะตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่สะท้อนจากบทกวีระกะ

3.3.1. ความเหงา

Zhao Wen-Zhen (趙文珍, 2009:173) กล่าวว่า คำกล่าวที่ว่าความเหงาของมูระซะกิ โนะ อุเอะเป็น “ความเหงาในอุดมคติ” “ความเหงามีชั้นเชิง” “เสน่ห์อย่างประหลาด” เหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นความเหงาที่มีต่ออะกะมิ โนะ คิมิ ความเหงาดังกล่าวนี้นี้ตรงกับความเหงาที่ตัวละคร ซะมะ โนะ คะมิ (左馬頭 Sama no Kami) กล่าวถึงในช่วงวิพากษ์วิจารณ์คินฝนพำ (雨夜の品定め Amayo no Shinasadame) ดังนี้

いと口惜しくねぢけがましきおぼえだになくは、ただひとへにもものまめやかに、静かなる心のおもむきならむよるべをぞ、つひの頼みどころには思ひおくべかりける。あまりのゆゑよし心ばせうち添へたちむをばよろこびに思ひ、すこし後れたる方あらむをもあながちに求め加へじ。うしろやすくのどけきところだに

強くは、うはべの情はおのづからもてつべきわざをや。艶にももの恥して、恨み言ふべきことをも見知らぬさまに忍びて、上はつれなくみさをつくり、心ひとつに思ひあまる時には、言はん方なくすごき言の葉、あわれなる歌を詠みおき、しのばるべき形見をとどめて、深き山里、世離れたる海づらなどに這ひ隠れぬるをりかし。(略) 心ざし深からん男をおきて、見る目の前につらきころありとも、人の心を見知らぬやうに逃げて隠れて、人をまどはし心を見んとするほどに、永き世のもの思ひになる、いとあぢきなきことなり。(ตอน สะสะกิง เล่ม 1 หน้า 141-142)

"หากเพียงแค่นี้ไม่ใช่หญิงที่จิตใจไม่ซื่อตรง แต่เป็นหญิงที่มุ่งมั่นใจเดียว อารมณ์สุขุมต่างหากถึงจะเป็นศรีภรรยาผู้ที่เราจะพึงพึงไปชั่วชีวิต ถ้าหากยังมีพรสวรรค์ด้านดนตรี ศิลปะ และจิตใจดีเพิ่มเติมได้ด้วยก็ยิ่งดี แม้อาจจะมีจุดบกพร่องไปบ้าง แต่ก็อยากได้มาเคียงคู่ ถ้ามันใจว่าเป็นหญิงที่แม้ในอนาคตก็จะมีพฤติกรรมไม่น่าไว้วางใจ ไม่ใช่หึงแล้วละก็ เรื่องรสนิยมภายนอกเป็นสิ่งที่สามารถเพิ่มกันได้ แต่ก็มีหญิงบางคนที่มีเรื่องเจ็บแค้นใจที่ควรบอกสามี กลับอายไม่พูด ภายนอกทำเป็นไม่มีอะไรเกิดขึ้น ทว่าเก็บความทุกข์ใจนั้นไว้ลำพัง จนสุดท้ายก็ทนไม่ไหว เขียนจดหมายและบทกวีอันโศกเศร้าสะเทือนอารมณ์ ทั้งของคู่ต่างให้ไว้ให้สามี ส่วนนางนั้นหนีเข้าหลบซ่อนตัวในป่า หรือแถวชายทะเลห่างไกลผู้คน (...) ทั้งชายที่รักนางไว้ แม้ว่าเขาจะทำให้นางเจ็บแค้นใจมากก็ตาม แต่การที่หนีไปเหมือนไม่เข้าใจความรู้สึกผู้ชาย และปล่อยให้เขากระวนกระวายใจ การทดสอบความรู้สึกผู้ชายเช่นนี้ แม้ความสัมพันธ์จะจบลงกลายเป็นแค่ความทรงจำที่ติดไปชั่วชีวิตนั้นเป็นเรื่องที่น่าเบื่อจริงๆ"

また、なのためにうつろふ方あらむ人を恨みて、気色ばみ背かん、はたをこがましかりなん、心はうつろふ方ありとも、見そめし心ざしいとほしく思はば、さる方のよすがに思ひてもありぬべきに、さやうならむたちろきに、絶えねべきわざなり。すべて、よろづのこと、なだらかに、怨ずべきことをば、見知れるあまにほのめかし、恨むべからむふしをも、憎からずかすめなさは、それにつけて、あはれもまさりぬべし。多くはわが心も見る人からをさまりもすべし。あまりむげにうちゆるべ、見放ちたるも、心やすくらうたきやうなれど、おのづからかるきかたにぞおぼえはべるかし。(ตอน สะสะกิง เล่ม 1 หน้า 143-144)

"..และ ถ้าสามีดูจะมีใจให้หญิงอื่นเล็กน้อย ก็เจ็บแค้น ทำให้
 ความสัมพันธ์ร้าวฉาน เป็นเรื่องใหญ่โตนี้ก็ไร้สาระสิ้นดี ควรจะคิดว่าถึงแม้
 สามีจะปันใจให้หญิงอื่นไปบ้าง แต่เขาก็ให้ความรักความสำคัญกับภรรยา
 ที่แต่งงานกันมา ทว่าภรรยากลับนำเรื่องนี้มาทะเลาะกันและถึงขั้นตัดขาด
 ความสัมพันธ์ โดยทั่วไปแล้วถ้าฝ่ายหญิงสุขุม พุดเป็นนัยให้ฝ่ายชายรู้ตัว
 ว่านางกำลังหึง และพุดความเจ็บแค้นโดยอ้อมไม่ให้นำเกลียดแล้วล่ะก็
 ฝ่ายชายจะรู้สึกรักนางมากขึ้น ส่วนมากฝ่ายชายจะหยุดนอกใจหรือไม่นั้น
 ขึ้นอยู่กับท่าทีของภรรยา แต่ถ้าปล่อยให้สามีเป็นอิสระมากเกินไปโดยไม่
 ยุ่งเกี่ยวเลย แม้สามีจะรู้สึกสบายใจ และภรรยาก็ดูเหมือนใจดี แต่ที่จริง
 แล้วจะถูกมองว่าเป็นภรรยาที่ไม่เอาใจใส่สามี"

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความหึงหวงที่ดีนั้น จะต้องเป็นการพุดเป็นนัยให้
 ฝ่ายชายรู้ตัว พุดโดยอ้อม ไม่แสดงออกถึงความเจ็บแค้นใจจนนำเกลียด ไม่นำเรื่องนอกใจมา
 ทะเลาะจนทำให้ต้องตัดความสัมพันธ์ แต่ก็ไม่ใช่เอาแต่เก็บความทุกข์ใจไว้คนเดียวจนในที่สุดก็หนี
 ไปหรือปล่อยให้สามีนอกใจได้อย่างอิสระ

เมื่อพิจารณาเกี่ยวกับความหึงหวง ที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ มีต่อ อะกะกะมิ โนะ คิมิ แล้ว
 ระหว่างทั้งสองตัวละครนี้ มี 2 สิ่งสำคัญที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ ชาติตระกูล และการมี
 บุตร มูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นธิดาของเชื้อพระวงศ์ ในขณะที่อะกะกะมิ โนะ คิมิ เป็นเพียงบุตรสาว
 ของเจ้าเมืองเล็กๆคนหนึ่งเท่านั้น แม้ว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะ จะเป็นภรรยาที่เกินรักมาก แต่นาง
 กลับไม่สามารถมีบุตรให้กับเกินจิได้ ผิดกับอะกะกะมิ โนะ คิมิ ที่ให้กำเนิดบุตรสาวแก่เกินจิ ซึ่ง
 ภายหลังบุตรสาวผู้นี้ได้รับตำแหน่งเป็นถึงพระมเหสีของจักรพรรดิ และบุตรสาวผู้นี้มีความ
 เกี่ยวข้องอย่างมากต่อความรุ่งเรืองของตระกูลเกินจิ ความหึงหวงที่มูระซะกิ โนะ อุเอะมีต่ออะกะกะมิ
 โนะ คิมิ จึงเป็นการหึงหวงต่อหญิงที่มีชาติกำเนิดซึ่งมีอาจเทียบเคียงกับตนได้ ผิดไปจากความหึง
 หวงที่มีต่ออะชิอิน อะซะซะโอะ และ อนนะซัน โนะ มียะ ซึ่งมีสถานะทางสังคมสูงกว่าตน

มีบางทฤษฎีอ้างว่า แม้ว่าอะกะมิ โนะ คิมิจะให้กำเนิดบุตรสาวแก่เกินจิ แต่ชาติกำเนิดของนางที่ต่ำต้อยนั้นก็ทำให้ไม่สามารถอยู่เหนือกว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะได้ แม้ว่าทฤษฎีดังกล่าวดูเหมือนจะเป็นที่ยอมรับ แต่ในงานวิจัยก่อนหน้ามีการชี้ให้เห็นว่าสาเหตุที่แท้จริงของความหึงหวงที่มูระซะกิ โนะ อุเอะมีต่ออะกะมิ โนะ คิมินั้น ก็คือการที่อะกะมิ โนะ คิมิให้กำเนิดบุตรสาวนั่นเอง ยกตัวอย่างเช่น ซะอิโต อะกิโกะ (斎藤暁子 Saitō Akiko, 1973 อ้างถึงใน 趙文珍 Zhao Wen-Zhen, 2009 : 173) ยืนยันความคิดที่ว่า “ความหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่มีต่ออะกะมิ โนะ คิมินั้น มีที่มาจากกรณีที่อะกะมิ โนะ คิมิ ให้กำเนิดบุตรสาว ซึ่งถือว่าเป็นความพ่ายแพ้ที่ร้ายแรงในฐานะของสตรี”

ในตอนซุเมะ เก็นจิต้องไปใช้ชีวิตที่ซุเมะ มูระซะกิ โนะ อุเอะก็มีความสามารถในการจัดการดูแลคุณาสน์ และพัฒนาสู่การเป็นภรรยาในอุดมคติ ซึ่งอยู่ในสถานะที่อาจเรียกได้ว่าเป็นคุณสมบัติของภรรยาเอก แต่ก็ปรากฏให้เห็นลักษณะของหญิงขี้หึงเมื่อ อะกะมิ โนะ คิมิ ปรากฏตัวขึ้น

ในตอนอะกะมิ หลังจากที่เกิดขึ้นมีความสัมพันธ์กับอะกะมิ โนะ คิมิ เก็นจิก็ตี่เลือกที่จะเขียนจดหมายสารภาพความจริงแก่มูระซะกิ โนะ อุเอะ ด้วยตนเอง มุมมองของนิยายเน้นฝ่ายเกินจิอย่างชัดเจน ดังที่มีในบทบรรยายว่า

二条の君の、風の伝てにも漏り聞きたまはむことは、戯れにても、心の隔てありけると、思ひうとまれたてまつらんは、心苦しう恥づかしう思さるるも、あながちなる御心ざしのほどなりかし。かかる方のことをば、さすがに心とどめて恨みたまへりしをりをり…(ตอนอะกะมิ เล่ม2 หน้า 248)

แม้จะรู้ว่าถ้าข่าวลือเรื่องนี้รู้ถึงมูระซะกิ โนะ อุเอะ นางก็คงไม่แค่นเคือง แต่หากเขาเก็บเรื่องนี้เป็นความลับก็รู้สึกอายนัก เก็นจีย้อนคิดไปว่า “ตลอดเวลาที่ผ่านมาระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างเกินจิบกับท่านหญิงอื่น ๆ นั้น ก็มีบางครั้งที่นางรู้สึกติดใจแค่นเคือง”

จากบทบรรยายแสดงให้เห็นว่าเกินจิรับรู้ถึงความหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นอย่างดีตั้งแต่ก่อนหน้านั้น แต่ตรงนี้ไม่เห็นว่ามีกรวิพากษ์วิจารณ์ถึงความหึงหวงของนางเลยแม้แต่น้อย

เกินจิจิอาจจะรู้ดีว่าความหึงหวงคือรูปแบบหนึ่งของการแสดงความรัก สาเหตุที่เกินจิจิเป็นผู้สารภาพก่อนโดยที่นางยังไม่ได้ท้วงถามนั้น คงเป็นเพราะหากข่าวลือเรื่องอะกะมิ โนะ คิมิล่วงรู้ถึงหูนางแล้ว เกิดนางไม่พอใจ เอาใจออกห่างขึ้นมา เขาคงทุกข์ทรมานใจ และตั้งใจจดหมายที่ส่งให้มูระซะกิ โนะ อุเอะที่มีเขียนไว้ว่า

「…かう聞ゆる間はず語りに、隔てなき心のほどは思しあはせよ。…」 (ตอนอะกะมิ เล่ม 2 หน้า 249)

“การที่ข้าสารภาพกับเจ้าโดยที่เจ้ายังมิได้เอ่ยถามขึ้นมาก่อนเช่นนี้
กรุณาเข้าใจความรู้สึกของข้าที่ไม่อยากปิดบังเจ้าด้วยเถิด”

เกินจิจิสารภาพเพื่อให้มูระซะกิ โนะ อุเอะเข้าใจว่าเขาไม่ได้เอาใจออกห่างจากนาง เมื่อเขาอ่านจดหมายตอบจากมูระซะกิ โนะ อุเอะ เก็นจิจิคิดว่า คำตอบของนางเป็นการพูดเป็นนัยให้เขารู้ตัว จึงดูสงบเยือกเย็นต่างจากหญิงอื่น ทำให้เขายังรู้สึกรักนาง ปฏิกริยาของมูระซะกิ โนะ อุเอะตรงกับพรรณนะความหึงหวงของเกินจิจิที่เคยพูดคุยกับชะมะ โนะ คะมิ ในคืนวันฝนพำ ที่ได้ยกขึ้นมากล่าวไว้ข้างต้นแล้ว การพูดเป็นนัยให้รู้ตัวนั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะไม่ได้เอาใจออกห่างจากเขา ซึ่งดูเหมือนว่าเกินจิจิรู้สึกพอใจในจุดนี้

ในความสัมพันธ์ระหว่างเกินจิจิกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ ภรรยาที่เขารักมากที่สุด สิ่งที่ต้องการก็คือการที่ทั้งสองต่างใส่ใจซึ่งกันและกัน ไม่เอาใจออกห่าง การที่เกินจิจิรู้สึกชอบท่าทางการหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะนั้น คงเป็นเพราะแม้จะเป็นความหึงหวงที่แสดงออกเพียงเล็กน้อย แต่ก็แสดงให้เห็นถึงความรู้สึกในใจของนาง เก็นจิจิจึงเป็นตัวละครที่แตกต่างจากบรรดาตัวละครชายอื่นๆในนิยายสมัยต่อมา ที่ชื่นชอบหญิงที่ไม่แสดงความหึงหวง และดูเหมือนว่าเกินจิจิถูกเขียนให้เป็นชายในอุดมคติที่ให้ความสำคัญกับความรู้สึกที่แท้จริงของผู้หญิง

ในตอนมิโอะทซุกุชิ (湫標 Miotsukushi) มีตอนหนึ่งเกินจิจิกล่าวขึ้นมาว่า

「さこそあれ。あやしうねぢけたるわざなりや。さもおはせなむと思すあたりには心もとなくて、思ひの外に口惜しくなん。女にてあなれば、いとこそものしけれ。尋ねしらでもありぬべき事なれど、さはえ思ひ棄つまじきわざなりけり。呼びにやり

て見せたてまつらむ。憎みたまふなよ」 (ตอน มิโอะทซุกุฉิ เล่ม 2 หน้า 281)

“ได้ยินมาว่าทางโน้นคลอดลูกสาวแล้ว แต่ดูจะไม่ค่อยราบรื่นเท่าไรนัก ใจก็อยากให้เจ้ามีลูกให้ข้าสักคน แต่ก็ไม่มีวิแววเลย น่าเสียดายนัก ได้ยินว่าทางโน้นเป็นลูกหญิงก็รู้สึกเสียดาย ถ้าจะปล่อยปะละเลยไม่สนใจเลยก็คงไม่เป็นไร แต่ข้าก็ทิ้งขว้างขนาดนั้นไม่ลงจริงๆ ว่าจะไปรับมาให้เจ้าช่วยเหลือยงดู อย่าคิดเกลียดชังเด็กคนนั้นเลยนะ”

เมื่อได้ยินเช่นนั้น มุระซะกิ โนะ อุเอะก็หน้าแดง และตอบด้วยความแค้นเคืองว่า

あやしう、常にかやうなる筋のたまひつくる心のほどこそ、我ながらうとましけれ。もの憎みはいつならふべきにか」 (ตอน มิโอะทซุกุฉิ เล่ม 2 หน้า 281)

“แปลกนะเจ้าคะ ข้าได้รับคำตักเตือนจากท่านเรื่องจิตใจคิดอิจฉา ริษยาเช่นนี้ รู้สึกละอายเหลือเกิน แต่ข้าเป็นผู้ที่จงเกลียดชังผู้อื่นตั้งแต่เมื่อไหร่กันเจ้าคะ (หากมีจิตอิจฉาริษยาผู้ใดก็เป็นเพราะท่านอบรมเลี้ยงดูข้ามาเช่นนั้น)”

เมื่อเกินจิตพูดว่า อย่าเกลียดชังอะกะฉิ โนะ คิมิ และบุตรสาวของนาง มุระซะกิ โนะ อุเอะก็หน้าแดง ปฏิเสธว่าตนไม่ได้มีจิตใจที่หึงหวงเช่นนั้น และยังถามเกินจิตกลับว่า “ข้าเป็นผู้ที่จงเกลียดชังผู้อื่นตั้งแต่เมื่อไหร่กัน” เก็นจิตคิดว่าท่าทางเช่นนั้นของมุระซะกิ โนะ อุเอะ น่าเอ็นดู เขายิ้มออกมาอย่างพอใจ แต่ก็คิดว่านี่คงเป็นการหึงหวงของนาง สุดท้ายเขาก็ถึงกับน้ำตาไหล ทางด้านมุระซะกิ โนะ อุเอะนั้น นางคิดถึงความรักของนางกับเก็นจิที่รักกันมานาน นางคิดว่าหญิงสาวเหล่านั้นคงเป็นเพียงผู้ที่จะช่วยปลดปล่อยจิตใจให้เก็นจิในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ความเจ็บแค้นที่นางมีต่อหญิงสาวเหล่านั้นจึงหายไป แต่นี่เป็นฉากที่นางเพิ่งรู้ว่าอะกะฉิ โนะ คิมิ ให้กำเนิดบุตรสาว นางมีความรู้สึกพิเศษบางอย่างกับอะกะฉิ โนะ คิมิ และไม่เกลียดชังอะกะฉิ โนะ คิมิ แม้น้อย แต่สิ่งที่นางเจ็บแค้นคงเป็นการที่เก็นจิไปมีความสัมพันธ์กับอะกะฉิ โนะ คิมิ ต่อจากนั้น เก็นจิได้เล่าเรื่องราวของเขากับอะกะฉิ โนะ คิมิอย่างละเอียด ดังข้อความที่ยกมาด้านล่างนี้

あはれなりし夕の煙、言ひしことなどまほならねどその夜の容貌ほの見し、琴の音のなまめきたりしも、すべて御心とまれるさまにのたまひ出づるにも、我はまたなくこそ悲しと思ひ嘆きしか、すさびにても心を分けたまひけむよ、(ตอน มิโอะทซุกุฉิมิ เล่ม 2 หน้า 282)

มีคว้นบางเบาจากการเผาสาหร่ายทำเกลือลอยมาปกคลุม เป็นทิวทัศน์ที่เห็นแล้วก็ชวนให้ใคร่ใคร่เป็นอย่งยิ่ง เก็นจิส่งบทกวีหาอะกะฉิมิ โนะ คิมิด้วยความอาลัยอาวรณ์ที่จะต้องจากลา แม้บทกวีของนางจะไม่ได้เป็นที่ประทับใจเท่าไรนัก แต่เรื่อนร่างของนางที่เห็นเพียงสลัวในคืนนั้นยังติดตรึงอยู่ในใจ แม้จะเห็นร่างของนางเพียงรำไร แต่เค้าหน้ากึ่งดงามนัก และเสียงโคะโตะของนางก็ไพเราะจับใจ ความผูกพันตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมาช่างเป็นสิ่งที่ลบเลือนได้ยากยิ่ง

มูระซะกิ โนะ อุเอะคิดว่า ทั้งที่นางมีแต่เก็นจิเพียงคนเดียว แต่เก็นจิลบมีหญิงอื่น

我はまたなくこそ悲しと思ひ嘆きしか、すさびにても心を分けたまひけむよ(ตอน มิโอะทซุกุฉิมิ เล่ม 2 หน้า 282)

ทั้งที่ตัวข้านี้มีเพียงคืนวันที่ใคร่ใคร่อยู่รอคอยท่านอยู่ที่เมืองหลวง แต่ท่านกลับโลเลป้อนใจให้หญิงอื่นชั่วคราวกระนั้นหรือ

ตรงนี้จากบทบรรยายข้างต้นจะเห็นได้ว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ไม่ได้หึงเพราะอะกะฉิมิ โนะ คิมิเป็นมารดาของ อะกะฉิมิ โนะ ฮิเมะงิมิ แต่มีความเป็นไปได้ว่า มูระซะกิ ฉิมิบุ ผู้เขียนคงจะต้องการชี้ให้เห็นว่านางหึงอะกะฉิมิ โนะ คิมิ ในฐานะที่อะกะฉิมิ โนะ คิมิเป็นต้นแบบของกุลสตรีชั้นยอดคนหนึ่ง ที่มีกริยามารยาทและวางตัวที่ดี ซึ่งขัดแย้งกับความคิดเห็นของ ซะอิโต อะกิโกะ ในข้างต้นที่ว่า ความหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่มีต่ออะกะฉิมิ โนะ คิมินั้น มีที่มาจากการที่อะกะฉิมิ โนะ คิมิให้กำเนิดบุตรสาว

เมื่อเก็นจิเห็นอาการงอน และการต่อว่าของมูระซะกิ โนะ อุเอะ เขากลับชอบ และคิดว่าอาการหึงเช่นนี้ของนางมีเสน่ห์

なかなか愛敬づきて腹立ちなしたまふを、をかしう見どころあえいと思ふ(ตอน มิโอะทซุกุมิ เล่ม 2 หน้า 283)

“การที่นางโกรธเช่นนี้ช่างมีเสน่ห์หนัก และเป็นคู่รักที่น่าสนใจจริงๆ”

นี่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งที่สนับสนุนว่าเกินจึเป็นชายในอุดมคติ ที่เข้าใจดีว่าความหึงหวงของผู้หญิงเป็นการแสดงความรักอย่างเป็นรูปธรรม

ในตอนมัทซุกะเสะ (松風 Matsukaze) เก็นจิมิกำหนดไปรับตัวอะกะมิ โนะ คิมิมาอยู่ที่เรือนตะวันออกของคฤหาสน์นิโจ แต่อะกะมิ โนะ คิมิ ตระหนักถึงฐานะนักรบของตนดี จึงไปอยู่บ้านที่โอบิ ซึ่งได้รับสืบทอดจากท่านตานะกะทซุชะ โนะ มิยะ เก็นจึไปเยี่ยมเยียนอะกะมิ โนะ คิมิ เป็นครั้งคราว ทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะ ยิงรู้สึกหึงหวงเกินจึที่ไปมาหาสู่ที่โอบิมากขึ้น เนื้อเรื่องหลังจากเกินจึกลับมายังคฤหาสน์หลังจากไปโอบิมานั้น ไม่ได้เขียนถึงความหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะอย่างเป็นทางการ ที่มีเขียนไว้คือการรับมือของเกินจึต่อความหึงหวงของนาง เขาพยายามทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะอารมณ์ดีขึ้น ในเนื้อเรื่องช่วงนี้จะเห็นวิธีที่เกินจึปฏิบัติเป็นอย่างดีต่อมูระซะกิ โนะ อุเอะหญิงสาวที่เขารักมากที่สุด

เนื้อเรื่องในตอนอุซุงุโมะ (薄雲 Usugumo) ฉากที่นางส่งเกินจึไปหาอะกะมิ โนะ คิมิ

山里のづれをも絶えず思しやれば、公私もの騒がしきほど
過ぐして渡りたまふとて、常よりことにうち化粧じたまひて、桜
の御直衣にえならぬ御衣ひき重ねて、たきしめ、装束きたまひ
て、罷申したまふさま、隈なき夕日にいとどしくきよらに見えた
まふえを、女君ただならず見たてまつり送りましたまふ。姫君は、い
はけなく御指貫の裾にかりて慕ひきこえたまふほどに、外にも
出でたまひぬべければ、立ちとまりて、いとあはれと思したり。
こしらへおきて、源氏「明日帰り来む」と口ずさびて出でたまふ
に、渡殿の戸口に待ちかけて、中将の君して聞こえたまへり。

紫の上 舟とむる をちかた人の なくはこそ あすかへり
こむ 夫と待ちみめ

いたう馴れて聞こゆれば、いとにほひやかにほほ笑みて、
源氏 行きてみて あすもさねこむ なのかに をちか
た人は 心おくと

何ごととも聞き分かで戯れ歩きたまふ人を、上はうつくし
と見たまへば、をしかた人のめざましきもこよなく思しゆるされ
にたり。(ตอน อุซุงุโมะ เล่ม 2 หน้า 428-429)

เกินจู้สึกเป็นห่วง อะกะมิ โนะ คิมิที่อาศัยอยู่ที่คฤหาสน์แถวโออิ เพราะเกรงว่านางจะเบื่อและเหงา หลังจากเสร็จงานปีใหม่ทั้งงานในพระราชวัง และงานส่วนตัวแล้วจึงจะไปเยี่ยมเยียนนาง เก็นจิแต่งกายอย่างประณีต พิถีพิถันกว่าปกติ สวมโนบิสึซากุระชะเนะ (ด้านหน้าสีขาว ด้านหลังสีแดง) สวมทับด้วยชุดชั้นดีสวยงาม ที่อบกลิ่นหอมเตรียมไว้แล้ว ร่างของเก็นจิที่เข้ามากล่าวคำอำลามุระชะกิ โนะ อุเอะ ถึงในมุมนอกก่อน ออกจากคฤหาสน์นั้น ช่างงดงามไม่แพ้แสงอาทิตย์ยามเย็น นางทอดสายตาส่งเก็นจิด้วยความรู้สึกอิจฉา อะกะมิ โนะ คิมิ ที่เก็นจิบรรจงแต่งองค์ทรงเครื่องออกไปพบ

ท่านหญิงน้อยอะกะมิยังไร้เดียงสา นัก ตามติดชายอะกะมะ (指貫) ของเก็นจิไม่ยอมห่าง และดูเหมือนว่าจะตามเก็นจิออกไปข้างนอก มูลิไม่ไฝ่ด้วย เก็นจิจึงหยุดเดิน และคิดว่าท่านหญิงน้อยช่างน่าเอ็นดูเสียเหลือเกิน เก็นจิจึงปลดบโยนท่านหญิงน้อยว่า “จะกลับมาพุงนี้” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเนื้อเพลงชะอิบะระ (催馬楽)²⁸ แล้วเดินออกไป มุระชะกิ โนะ อุเอะรออยู่ที่ประตูระเปียงทางเชื่อมให้ชูโฌ สาวใช้คนหนึ่งของเก็นจิเอ่ยบทกวีแทนนางว่า

“หากไม่มีคนไกลหยุดเรือไว้ (หากไม่มีท่านหญิงผู้นั้นอยู่) ท่านคงจะกลับวันพุงนี้ที่พูดไว้ ข้าคงเฝ้ารอจะได้พบท่านกลับมาพุงนี้ (舟とむる をちかた人の なくはこそ あすかへりこむ 夫と待ちみめ)”

สาวใช้ชูโฌเอ่ยบทกวีอย่างคล่องแคล่ว รอยยิ้มสดใสของเก็นจิปรากฏขึ้น เก็นจิตอบกลอนกลับมาว่า

²⁸ ในเนื้อเพลงท่อนหลังมีส่วนที่ภรรยาแสดงความเจ็บแค้นสามี ดังนั้นมุระชะกิโนะอุเอะที่ฟังอยู่ข้างๆ จึงเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เก็นจิพูดเป็นนัยถึงตน เนื้อเพลงความหมายว่า “สามีแบ่งที่นาออกเป็น 10 เขต จึงจะไปวนดูรอบๆ และบอกว่าจะกลับมาพุงนี้ อีกด้านหนึ่งภรรยาก็บอกว่าสามีที่มีภรรยาอีกคนอยู่ในที่ไกลๆ พุงนี้คงไม่กลับมาหรอก แต่ลมปากจะพูดอะไรก็ได้” เป็นความสัมพันธ์ที่เยินยา แสดงให้เห็นถึงคู่สามีภรรยาที่สูญเสียความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

“เข้าไปแล้วจะกลับมาพรั่งนี้แน่นอน ทางโน้นคงขุนเคื่องที่ไปพบได้
เพียงไม่นาน (行きてみて あすもさねこむ なかなかをちかた
人は 心おくとも)”

ท่านหญิงน้อยที่ยังไร้เดียงสา ไร้รู้ความ เดินเล่นอยู่รอบๆ
มูระซะกิ โนะ อุเอะรู้สึกว่าคุณานหญิงน้อยน่ารักน่าเอ็นดูมาก ทำให้นางลืม
ความขุ่นข้องหมองใจต่อท่านหญิงผู้นั้นไป

การที่อะกะมิ โนะ ฮิเมะจิมิ ทำให้ความรู้สึกหึงหวงที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ มีต่ออะกะมิ โนะ
คิมิ คลายลงได้นั้น ต่อให้เป็นผู้ที่รักเด็กมากเพียงไรก็คงเป็นเรื่องที่ทำได้ยาก สำหรับผู้คนในสมัย
เฮอันที่คุ้นเคยกับนิยายประเภทแม่เลี้ยงกลั่นแกล้งลูกเลี้ยงนั้น คงจะเห็นถึงความเป็นหญิงใน
อุดมคติของมูระซะกิ โนะ อุเอะได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ มูระซะกิ โนะ อุเอะ มีส่วนร่วมอยู่ในความ
รุ่งเรืองของเกินจิจากการที่นางเป็นผู้อบรมเลี้ยงดู อะกะมิ โนะ ฮิเมะจิมิ (จนภายหลังได้เป็น
พระมเหสีของของจักรพรรดิพระองค์ถัดไป) การที่นางมีส่วนสนับสนุนให้เกินจิจมีความรุ่งเรืองนั้นก็
กล่าวได้ว่าเป็นคุณสมบัติหนึ่งที่ขาดไม่ได้ของหญิงในอุดมคติ

แม้ว่าการรับอะกะมิ โนะ ฮิเมะจิมิมาเลี้ยงดูนั้น ทำให้ความหึงหวงของ มูระซะกิ โนะ อุเอะ
ที่มีต่อ อะกะมิ โนะ คิมิ สงบลง แต่หลังจากนั้นไม่นานในตอน ทะมะกะสุระ (玉鬘
Tamakazura) , ฮะทซุเนะ (初音 Hatsune) บทบาทของอะกะมิ โนะ คิมิก็โดดเด่นขึ้น คงเป็น
เพราะนางก็มีเสน่ห์ในฐานะที่เป็นคนสำคัญคนหนึ่งของเกินจิจ และเป็นหญิงที่มีค่าควรจะหึงหวง
เมื่อเนื้อเรื่องดำเนินมาถึงตอน ฟุจิ โนะ อุระบะ (藤裏葉 Fujinouraba) อะกะมิ โนะ คิมิก็ได้พบ
กับบุตรสาวของตนเป็นครั้งแรกหลังจากที่ส่งให้มูระซะกิ โนะ อุเอะเลี้ยงดู และในที่สุดมูระซะกิ โนะ
อุเอะ ก็ปรองดองกับ อะกะมิ โนะ คิมิ

นอกจากนี้ในตอน อะซะงะโอะ (朝顔 Asagao) มีตอนที่เกินจิจกล่าวชมหญิงสาวอื่นๆที่เขา
เคยมีความสัมพันธ์ให้มูระซะกิ โนะ อุเอะฟัง

「ひと年、中宮の御前に雪の山作られたりし、世に古りたる
事なれど、なほめづらしくもはかなきことをしなしたまへりしな。
何のをりをりにちけても、口惜しう飽かずもあるかな。いとけ遠く
もてなしたまひて、くはしき御ありさまを見ならしたてまつりしこ

とはなかりしかど、御まじらひのほどに、うしろやすきものは思したりきかし。うち頼みきこえて、とある事かかるをちにつけて、何ごとも聞こえ通ひしに、もて出でてらうらうじきことも見えたまはざりしかど、言ふかひあり、思ふさまに、はかなき事わざをもしなしたまひしはや。世にまたさばかりのたぐひありなむや。やはらかにおびれたるものから、探うよしづきたるところの、並びなくものしたまひしを、君こそは、さいへど紫のゆゑこよならかずものしたまふめれど、すこしわづらはしき気添ひて、かどかどしさのすすみたまへるや苦しからむ。前齋院の御心ばへは、またさまことにぞみゆる。さうざうしきに、何とはなくとも聞こえあはせ、我も心づかひせらるべきあたり、ただこの一ところや、世に残りたまへらむとのたまふ

「尚侍こそは、らうらうじくゆゑしき方は人にまさりたまへ。浅はかなる筋など、もて離れたまへりける人の御心を、あやしくもありけることどもかな」とのたまへば

「さかし。なまめかしう容貌よき女の例には、なほひき出でてべき人ぞかし。さも思ふに、いとほしく悔しきことの多かるかな。まいて、うちあだけすきたる人の、年つもりゆくまに、いかに悔しきこと多からむ。人よりはこよなき静けさと思ひしだに」など、のたまひ出でて、尚侍の君の御ことにも涙すこしは落したまひつ。

「この数にもあらずおとしめたまふ山里の人こそは、身のほどにはややうち過ぎ、ものの心などえつべけれど、人よりことなるべきものなれば、思ひあがれるさまをも見消ちてはべるかな。いふかひなき際の人はまだ見ず。人は、すぐれたるは難き世なりや。東の院にながむる人の心ばへこそ、古りがたくらうたけ。さはたさらにえあらぬものを。さる方につけての心ばせ人にとりつつ見そめしより、同じやうに世をつつましげに思ひて過ぎぬるよ。今、はた、かたみに背くべくもあらず、探うあはれと思ひはべる」など昔今の御物語に夜更けゆく。

月いよいよ澄みて、静かにおもしろし。女君、

こほりとち石間の水はゆきなやみそらすむ月のかげぞながる
る (ตอนอะชะงะโอะ เล่ม 2 หน้า 481 - 484)

“2-3 ปีก่อน ที่สวนหน้าพระตำหนักอดีตพระมเหสีพุทฺธิชูโอบะ ก็ป็น
ภูเขาคิมะกัน สมัยนั้นนับเป็นความคิดแปลกใหม่ให้ได้เล่นกัน แต่ตั้งแต่ที่
สิ้นพระชนม์ไปก็รู้สึกเสียดาย และเหงามาก ข้าไม่มีโอกาสได้ใกล้ชิดพระ
นางเลย จึงไม่เห็นพระอาการ แต่ตอนที่ข้าอาศัยอยู่ในพระราชวังก็ทรง
อ่อนโยน และกรุณาต่อข้ามาก ข้าก็ได้ฟังพาพระองค์ ปรึกษาเรื่องราวต่างๆ
ต่างๆที่ตอนนั้นไม่ได้ทรงแสดงออกว่าเป็นผู้มีปัญญาเฉลียวฉลาด แต่ถึง
ตอนนี้ข้ากลับรู้สึกวาทรงเป็นเช่นนั้นจริงๆ ทั้งงานศิลปะ ดนตรี ต่างก็ทรงมี

ฝีมือยอดเยี่ยม ซึ่งคงจะไม่มีผู้ใดอีกแล้วบนโลกนี้ที่เทียบเท่าได้กับท่านผู้นั้น ทั้งอ่อนโยน เป็นกุสสตรี แต่ก็พร้อมด้วยการศึกษา และมารยาทที่เพียบพร้อม ทั้งที่คงไม่มีใครสามารถเทียบเท่าท่านผู้นั้นได้ แต่เจ้ามีเชื้อสายของท่านผู้นั้น ซึ่งดูเหมือนว่าจะไม่ได้แตกต่างกันมากนัก แต่เจ้าชี้หิ้งจนทำให้ข้าลำบาก แต่จะให้ตัดสินว่าใครเหนือกว่าก็ยากนัก อดีตชะอินก็มีนิสัยเหมือนท่านผู้นั้นไม่มีผิด ยามที่รู้สึกเหงา พอได้พูดคุยสัพเพเหระก็คลายความกังวลใจลงได้ คนที่ทำให้รู้สึกเช่นนี้ได้บนโลกนี้คงมีเพียงท่านหญิงผู้นี้เพียงผู้เดียวกระมัง” เก็นจิพูด

“ท่านนะอิชิ โนะ คะมิ (โอะโอะโระสุกิโยะ) ต่างหากที่เฉลียวฉลาด มีคุณสมบัติเป็นเลิศ ท่านที่มีนิสัยไม่จริงจังแต่กลับคิดเรื่องเช่นนี้ได้ คิดดูแล้วก็แปลกนะเจ้าคะ” มุระซะกิโนะอุเอะพูด

เก็นจิจึงพูดขึ้นว่า “ไชนะสิ ในฐานะที่เป็นตัวแทนของหญิงที่งดงาม อ่อนช้อย อย่างไรก็ตามเสียก็เป็นผู้ที่ควรมีความสัมพันธ์ด้วย แต่ข้ากลับมีเรื่องที่ทำให้ต้องเสียใจในภายหลังอย่างเจ็บปวดมากมาย คนที่เจ้าซู้รักสนุก เมื่ออายุมากขึ้นจะมีเรื่องให้ต้องเสียใจภายหลังมากมายเพียงไรหนอ แม้แต่ตัวข้าที่เมื่อเทียบกับผู้อื่นแล้ว ยังนับว่าสงบอยู่มาก” เก็นจิลำยอนเรื่องนะอิชิ โนะ คะมิ

“ส่วนท่านผู้นั้นที่อาศัยอยู่ที่โออิ (อะกะมิ โนะ คิมิ) แม้จะมีผู้คนมากมายดูหมิ่นดูแคลน แต่เพราะความที่ตระหนักถึงสถานภาพของตนดี จึงรู้อะไรควรไม่ควรเป็นอย่างดี แต่กระนั้นก็มีอาจเทียบเคียงในสถานะเดียวกับท่านหญิงท่านอื่นได้ ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่ดูอย่างไรก็ไม่ทรงงตัวแม้แต่น้อย แต่ข้าก็ยังมีเคยพานพบกับหญิงที่ไม่มีข้อดีเลยสักข้อ แต่หญิงที่ทั้งงามและเพียบพร้อมในทุกๆด้านนั้น คงอยากได้ยากเต็มทีบนโลกใบนี้ ท่านหญิงแห่งตำหนักตะวันออก (ฮะนะชิรุชะโตะ) ที่ใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างเรียบง่ายนั้น

ก็ยังคงบริสุทธิ์อ่อนหวานเหมือนเช่นเดิมมิเปลี่ยนแปลง ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้อื่นไม่สามารถลอกเลียนได้ เพราะเหตุนี้ตั้งแต่เข้าอุปการะนางมา ความสัมพันธ์ระหว่างข้ากับนางก็มีเคยเปลี่ยน นางยังคงเกรงอกเกรงใจข้าเสมอมา มาถึงตอนนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเราลึกซึ้งถึงขั้นที่มีอาจแยกขาดจากกันได้”

เกินจึเล่าถึงเรื่องราวในอดีตจนฟ้าเริ่มสว่าง

ดวงจันทร์ส่องแสงกระจ่างยิ่งขึ้น มองดูงดงามและเงียบสงบ มุระซะกิ โนะ อุเอะเอ่ยบทกวีขึ้นมาว่า “น้ำระหว่างช่องหินที่ถูกน้ำแข็งกักกั้นไว้ ไหลไปได้ยากนัก เงามจันทร์บนท้องฟ้าเคลื่อนคล้อยไปทางทิศตะวันตก ทั้งที่ข้าเป็นหญิงที่ถูกขังอยู่ในบ้าน มิรู้จะใช้ชีวิตเช่นไร ท่านก็มีแต่จะโกหก มองหน้าท่านที่ไม่รักข้าแล้วน้ำตาไหลริน (こもりとち 石間の水は ゆきなやみ そらすむ月の かげぞながるる)”

จะเห็นได้ว่า ในข้อความข้างต้นที่ยกมา เก็นจิกกล่าวชื่นชมความดีงามของหญิงสาวหลายคนที่เขาเคยมีความสัมพันธ์ด้วย มุระซะกิ โนะ อุเอะ เพียงแต่เอ่ยบทกวีออกมาเท่านั้น แต่ผู้วิจัยคิดว่า ภายใต้ทำที่อันสงบเยือกเย็นนั้น นางคงได้อุดหนุนความหึงหวงอยู่ภายใน จากข้อความข้างต้นในบทพูดของเก็นจิกก็แสดงให้เห็นชัดเจนว่า เก็นจึรู้สึกว่ามีมุระซะกิ โนะ อุเอะเป็นหญิงขี้น

อย่างไรก็ตาม ความหึงหวงของมุระซะกิ โนะ อุเอะถูกเขียนขึ้นจากมุมมองของเก็นจึ แต่ฉากที่เก็นจึสารภาพเรื่องอะกะมิ โนะ คิมิกับนาง และการที่อะกะมิ โนะ ฮิเมะงิมิ ทำให้ความหึงหวงบรรเทาลง บทพรรณนาร้อยแก้วเพียงเล็กน้อยเกี่ยวกับความในใจของนาง ทำให้ผู้วิจัยคิดว่านางไม่ได้หึงหวง หรืออิจฉาที่อะกะมิ โนะ คิมิมิบุตรสาว ซึ่งชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติของแม่เลี้ยงในอุดมคติ และที่ความหึงหวงที่เกิดจากรักบริสุทธิ์ของนางสงบลงก็เพราะความเอ็นดูบุตรสาวของอะกะมิ โนะ คิมิ นั่นเอง

ดังนั้นช่วงก่อนที่อะกะมิ โนะ คิมิ จะเข้าเมืองหลวง ลักษณะการหึงหวงของมุระซะกิ โนะ อุเอะที่เขียนผ่านมุมมองของเก็นจึ ก็ตรงกับคุณสมบัติของความหึงหวงที่หญิงในอุดมคติพึงมีตามทฤษฎีของเขา

จากบทวิเคราะห์ที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น จะเห็นได้ว่ามี 2 ฉากที่เกี่ยวกับความหึงหวงของ มุระซะกิ โนะ อุเอะ ที่มีการเอ่ยบทกวีโต้ตอบกับเกินจิ ได้แก่ ในตอน มิโอะทซุกุฉิ (澪標巻) หลังจากที่เกินจิบอกมุระซะกิ โนะ อุเอะ ว่าอย่าเกลียดชัง อะกะกะฉิ โนะ ฮิเมะงิมิ เก็นจิกิก็ได้เล่าเรื่องราวระหว่างเขากับอะกะกะฉิ โนะ คิมิอย่างละเอียด มุระซะกิ โนะ อุเอะ จึงเป็นฝ่ายเอ่ยบทกวีขึ้นมาว่า

“ท่านทั้งสองรักกัน ดังที่ท่านเคยกล่าวไว้ว่า จะเป็นตั้งแต่วันที่ลอย
ล่องไปหากัน ตัวข้ามิได้อยู่ร่วมในทิศทางนั้น ก็อยากจะจางหายไป
เสียก่อน (อยากตายไปเสีย) (思ふどち なびく方には ならずとも
われぞけぶりに さきだちなまし)”

เกินจิตอบว่า “พูดอะไรเช่นนั้นเล่า .. ‘แต่ที่ทำให้ต้องเดินทางอย่าง
ไร้จุดหมายไปยังทะเลภูเขานี้ในโลกที่ทุกซทรมานใบนี้ ที่ข้าที่จมอยู่ในน้ำตา
ซึ่งไหลอยู่มีขนาดสายนี้เพื่อใคร (誰により 世をうみやまに 行きめぐ
り 絶えぬ涙に うきしづむ身ぞ)’ ”

และในตอนอุซุงโมะ (薄雲巻) ก่อนที่เกินจิจะออกไปหาอะกะกะฉิ โนะ คิมิ นางก็ได้เป็นฝ่ายเอ่ยบทกวีก่อน โดยพูดผ่านสาวใช้

“หากไม่มีคนไกลหยุดเรือไว้ (หากไม่มีท่านหญิงผู้นั้นอยู่) ท่านคง
จะกลับวันพรุ่งนี้ที่พูดไว้ ข้าคงเฝ้ารอจะได้พบท่านกลับมาพรุ่งนี้ (舟と
むる をちかた人の なくはこそ あすかへりこむ 夫と待ちみ
め)”

เกินจิตอบบทกวีกลับมาว่า “เข้าไปแล้วจะกลับมาพรุ่งนี้แน่นอน
ทางโน้นคงขุนเคื่องที่ไปพบได้เพียงไม่นาน (行きてみて あすもさねこ
む なかなかに をちかた人は 心おくとも)”

จะเห็นได้ว่าบทกวีทั้ง 2 มีลักษณะที่เหมือนกันอย่างหนึ่งคือ เป็นบทกวีที่มุระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นฝ่ายเริ่มเอ่ยขึ้นก่อน แต่ในงานวิจัยของ ชุสุกิ ฮิโรโกะ (鈴木宏子, 2009:33-36) เรื่อง

「紫の上の和歌 — 育まれ、そして開かれていく歌—」 กล่าวว่า แม้ทั้งสองบทกวีนี้จะ เป็นบทกวีที่มูระซะกิ โนะ อุเอะเป็นฝ่ายเอ่ยขึ้นมาก่อน แต่ก็ล้นแล้วแต่มีที่มาจากกรกระทำของ เก็นจิ จึงยิ่งย่ำให้เห็นถึงความหึงหวงของมูระซะกิ โนะ อุเอะ และเป็นสิ่งที่สนับสนุนความเป็นหญิง ในอุดมคติของนาง

ถึงแม้ผู้วิจัยจะพยายามชี้ให้เห็นว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่ได้รับยกย่องว่าเป็นหญิงใน อุดมคติ แต่กลับแต่งบทกวีที่เรียบง่าย ไม่ซับซ้อน แต่ทว่าในบทกวีที่เรียบง่าย ชี้ตรงต่อความรู้สึก ของตัวเองนี้ กลับเป็นสิ่งช่วยสนับสนุนความเป็นอุดมคติของนาง

3.3.2 ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยว

3.3.2.1 ตอนดูแลภรรยาตอนเก็นจิไม่อยู่ ไปซุมะ

ตอนที่เก็นจิหลบไปอยู่ยังซุมะ ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลภรรยาในใจทั้งหมดก็คือ มูระซะกิ โนะ อุเอะ ระหว่างที่เก็นจิอยู่ซุมะ นางได้ส่งจดหมายโต้ตอบกับเขาหลายฉบับ และส่งชุดนอนไปให้ด้วย แม้กระทั่งในช่วงที่พายุฝนตกหนัก มูระซะกิ โนะ อุเอะก็ยังให้คนรับใช้ฝ่าพายุนำจดหมายของนาง ไปให้เขา ในจดหมายแต่ละฉบับก็จะมีบทกวีที่แสดงถึงความโศกเศร้าที่ต้องห่างไกลกัน ความรัก ความเป็นห่วงและความคิดถึง (ดูบทที่ 2 ข้อ 2.6 - 2.8) โดยไม่มีข้อความที่แสดงถึงความ ยากลำบาก หรือความขัดสนที่ต้องอยู่โดยไม่มีเสาหลักของครอบครัวเลย จึงอาจกล่าวได้ว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถทำหน้าที่ภรรยาที่ดีในการดูแลบ้านขณะที่สามีไม่อยู่ได้เป็นอย่างดี

3.3.2.2 การเผชิญหน้ากับความทุกข์

แม้ว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะ เมื่อดูเผินๆแล้ว อาจเห็นว่าเป็นตัวละครที่มีความสุข มีชีวิตที่ สมบูรณ์ ใช้ชีวิตอยู่ในภรรยาที่มีความเป็นอยู่ที่สุขสบาย และดูเหมือนจะได้รับความรักจาก เก็นจิไม่เคยขาด แต่ในความสุขที่เห็นนั้น มีความทุกข์ซ่อนอยู่ ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

3.3.2.3 ความทุกข์ที่ไม่มีลูกกับเก็นจิ

จากบทกวีบทสุดท้ายของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่ไม่ได้ส่งให้เก็นจิเพียงผู้เดียว แต่ยังส่ง ให้กับพระมเหสีอะกะมิ ซึ่งมีฐานะเป็นลูกบุญธรรมของนางด้วย ผู้วิจัยคิดว่า การให้ความสำคัญ

กับพระมเหสีอะกะมิ จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตนั้นอาจจะเป็นการแสดงถึงความปรารถนาที่ไม่เป็นจริงที่ซ่อนอยู่ส่วนลึกในจิตใจของนางที่อยากจะมีลูกกับเก็นจิ

คะนะสะวะ ฮะรุฮิโกะ (金沢春彦 Kanazawa Haruhiko, 2005:371-374) วิเคราะห์เกี่ยวกับความทุกข์ของมูระซะกิ โนะ อุเอะไว้ว่า ความทุกข์ที่หนักหนาที่สุดของมูระซะกิ โนะ อุเอะ คงจะเป็นการที่นางไม่มีลูกกับเก็นจิ หากมองภาพรวมของชีวิตมูระซะกิ โนะ อุเอะ จากเด็กกำพร้าผู้โชคร้าย ได้กลายมาเป็นภรรยาที่เก็นจิรักมากที่สุด และได้รับความรักจากเก็นจิไม่เคยขาด ก็คงจะเห็นว่านางน่าจะเป็นผู้หญิงที่มีความสุขที่สุดคนหนึ่ง แต่แม้ว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะ จะเป็นคนฉลาด มีไหวพริบ มีความงามเปรียบพร้อม และได้รับความรักจากเก็นจิมากเพียงไร แต่สุดท้ายนางก็มีได้เป็นแม่ผู้ให้กำเนิด หากมองมูระซะกิ โนะ อุเอะในฐานะหญิงสาวธรรมดาคนหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่านางไม่มีความสุขเลยมาโดยตลอด ในทัศนะของคะนะสะวะ เขาคิดว่าแม้มูระซะกิ โนะ อุเอะ จะเป็นตัวละครที่เขียนขึ้นมาให้เป็นหญิงในอุดมคติมากที่สุดในเรื่องเก็นจิโนะงะตะริ และได้รับความรักมากที่สุด แต่การไม่มีลูก ซึ่งถือเป็นการตกผลึกของความรัก เป็นโศกนาฏกรรมยิ่งใหญ่ที่สุดของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ส่วนผู้ที่มีคุณสมบัติเป็นนางเอกที่แท้จริง เป็นผู้ซึ่งได้ลิ้มรสชาติความสุขอย่างแท้จริงในฐานะผู้หญิงน่าจะเป็น อะกะมิ โนะ คิมิ

นอกจากนั้น อิมะอิ ฮิซะโยะ (今井久代 Imai Hisayo, 2001:195) ยังได้กล่าวไว้ว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้รับความรักมากที่สุด แต่เป็นเพียงตัวแทนของฟูจิตซุโบะ แม้นางจะมีความสุขแต่ก็ไม่มีลูก เป็นภรรยาที่อยู่ในฐานะคลุมเครือระหว่างคนรักอย่างฟูจิตซุโบะ กับ อะกะมิ โนะ คิมิ แต่เพราะมีฐานะเช่นนี้ทำให้นางเป็นคู่ชีวิตของเก็นจิที่มีอาจมีใครมาแทนที่ได้

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับความคิดเห็นข้างต้น มูระซะกิ โนะ อุเอะ เผชิญกับความทุกข์ที่ไม่อาจมีลูกกับเก็นจิได้มาโดยตลอด แต่นางก็ยังเข้มแข็งยืนหยัดต่อสู้กับความทุกข์ในใจ ในช่วงแรกที่นางรับบุตรสาวของอะกะมิ โนะ คิมิ มาเลี้ยงดูนั้น ผู้วิจัยคิดว่านางคงรู้สึกเจ็บปวดในฐานะภรรยาคนหนึ่ง แต่สุดท้ายนางก็รักบุตรสาวของอะกะมิ โนะ คิมิ ราวกับเป็นบุตรสาวของตนเอง และให้ความสำคัญจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต บทกวีบทสุดท้ายที่นางส่งให้ทั้งเก็นจิ และพระมเหสีอะกะมิ นับเป็นหลักฐานที่ดีในการยืนยันว่า นอกจากเก็นจิแล้ว ยังมีพระมเหสีอะกะมิ ที่แม้จะเป็นเพียงบุตรบุญธรรม แต่นางก็รักและเอ็นดูพระมเหสีอะกะมิไม่ต่างจากบุตรสาวของตนเอง เพื่อทดแทนที่นางไม่มีบุตร ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า บุตรสาวของอะกะมิ โนะ คิมิ ได้เข้ามา

เติมเต็มส่วนที่ขาดหายไปของมูระซะกิ โนะ อุเอะ และหลาน (โอรสในพระมเหสีอะกะมิ) ก็ได้สร้างสีสันให้กับบั้นปลายชีวิตของนาง

3.3.2.4 ความทุกข์ใจที่ต้องเผชิญหน้ากับฐานะของตนที่ไม่มั่นคง

มิมูระ ยูกิ (三村友希 Mimura Yuki, 2005:320) กล่าวว่า แม้ว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะจะมีบทบาทเป็นแม่เลี้ยงของอะกะมิ โนะ ฮิเมะงิมิ แต่การที่นางไม่มีลูกกับแก่นจินั้นทำให้ฐานะภรรยาสิ้นคลอน ผู้วิจัยเห็นด้วยกับมิมูระ แต่อย่างไรก็ตามมูระซะกิ โนะ อุเอะ ก็ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะแม่บุญธรรมได้อย่างไม่ขาดตกบกพร่อง และภายหลังเมื่ออะกะมิ โนะ ฮิเมะงิมิ ถวายตัวกับจักรพรรดิคินโจ และได้เป็นพระมเหสีอะกะมิแล้ว ผู้วิจัยกลับคิดว่าฐานะแม่บุญธรรมนี้เป็นสิ่งที่ทำให้สถานะทางสังคมของมูระซะกิ โนะ อุเอะมั่นคงขึ้น ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในข้อ 2

มิมูระ ยูกิ (三村友希 Mimura Yuki, 2008:16-17) ยังได้กล่าวอีกว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะพยายามรับมือกับเรื่องการแต่งงานระหว่างแก่นจิ กับ อนนะซัน โนะ มิยะ อย่างเป็นผู้ใหญ่ แม้ว่าในใจจะเศร้าโศก แต่ก็ไม่ได้ฟูมฟาย โวยวาย มีเพียงการระบายความทุกข์ใจออกมาเป็นบทกวี กล่าวคือบทกวีบทที่ 16-18 ดังที่ได้อธิบายไว้ในบทที่ 2 ข้อ 2.16 – 2.18

ผู้วิจัยคิดว่าสิ่งที่สิ้นคลอนฐานะภรรยาของมูระซะกิ โนะ อุเอะอย่างแท้จริงก็คือ การที่แก่นจิแต่งงานกับอนนะซัน โนะ มิยะ แต่แม้ว่าฐานะทางสังคมของนางจะเปลี่ยนแปลงไป แต่การแต่งงานครั้งนี้กลับทำให้แก่นจิตระหนักถึงความงาม และความเป็นหญิงในอุดมคติของมูระซะกิ โนะ อุเอะมากขึ้น

คะนะซะวะ ฮะรุฮิโกะ (金沢春彦 Kanazawa Haruhiko, 2005:373) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างแก่นจิกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีความเชื่อใจ และความรักเป็นที่ตั้ง ซึ่งทำให้มูระซะกิ โนะ อุเอะมีความสุขที่สุด แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้นางทุกข์ที่สุดด้วย ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นตรงกันกับ คะนะซะวะ ฮะรุฮิโกะ เพราะมูระซะกิ โนะ อุเอะ ได้เริ่มต้นชีวิตที่สดใสเพราะการอุปการะจากแก่นจิ ได้รับความรัก และการดูแลจากเขา จนกระทั่งเป็นคนรัก แต่ก็ต้องเจ็บปวดจากการแต่งงานใหม่ของแก่นจิ และคิดอยากออกบวช แต่ความปรารถนานั้นก็ไม่สมหวังเพราะ

เกินใจไม่อนุญาต สุดทำนางก็สิ้นลมหายใจในขณะที่เกินใจตระหนักดีแล้วว่านางคือหญิงที่สำคัญที่สุดสำหรับเขา

3.3.3 ความจริงใจ ตรงไปตรงมา

เกี่ยวกับเรื่องความตรงไปตรงมา ผู้วิจัยได้ย้าให้เห็นหลายครั้งแล้วในบทที่ 2 และช่วงการวิเคราะห์บทกวีที่กล่าวไว้ข้างต้นว่า บทกวีระกะ ของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ถ่ายทอดความในใจของตัวละครได้อย่างตรงไปตรงมา ในบทกวีหลายๆบทแม้จะมีการใช้อุปมาอุปไมย แต่ก็เป็ความเปรียบที่เข้าใจได้ง่าย และเห็นภาพพจน์ชัดเจน

ยกตัวอย่างเช่น บทกวีบทที่ 3 風吹けば まづぞみだるる 色かはる あさぢが露にかかる ささかに เป็นบทกวีที่ส่งโต้ตอบกับเกินใจ ในที่นี้กล่าวถึงความรู้สึกไม่มั่นคงของความรักตน ที่เปรียบเหมือนใยแมงมุมเกาะอยู่บนน้ำค้าง ทำให้เห็นภาพความบอบบาง และดอกหญ้าเปลี่ยนสี เปรียบเหมือนจิตใจของเกินใจ ที่นางคิดว่าแปรเปลี่ยนง่ายตาย

บทกวีบทที่ 5 惜しからぬ 命にかへて 目の前の 別れを暫し とどめてしかな เป็นบทกวีที่ส่งโต้ตอบกับเกินใจ ซึ่งไม่ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์เป็นพิเศษ สามารถตีความได้โดยง่ายว่าอยากจะทำชีวิตเพียงเพื่อยืดเวลาที่ต้องพลัดพราก ให้นานขึ้นอีกแม้เพียงสักเล็กน้อย เป็นบทกวีที่เข้ากับสถานการณ์ ทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจความรู้สึกของตัวละครได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

บทกวีบทที่ 17 背く世の うしろめたくは さりがたき ほだしをしひて かけな 離れそ เป็นบทกวีที่ส่งโต้ตอบกับอดีตจักรพรรดิซุสะกุ ไม่ได้ใช้กลวิธีการประพันธ์เป็นพิเศษ มีความหมายตรงไปตรงมาว่า หากยังมีห่วงกังวล ไม่อาจละทิ้งโลกได้ แล้วเหตุใดท่านจึงออกบวช ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้เป็นารแสดงให้เห็นถึงความตรงไปตรงมาของมูระซะกิ โนะ อุเอะได้ดีที่สุด เพราะเป็นบทกวีเรียบง่ายที่ไม่มีกลวิธีการประพันธ์เพียงบทเดียว (จากทั้งหมด 5 บท) ที่ส่งโต้ตอบกับตัวละครอื่นนอกเหนือจากเกินใจ และเป็นเรื่องเกี่ยวกับอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งทำให้นางทุกข์ใจ แม้ว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะรู้สึกอึดอัดใจที่จะต้องตอบบทกวีของอดีตจักรพรรดิซุสะกุ แต่สุดท้ายนางก็เลือกที่จะถ่ายทอดความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมา

3.4 สรุปกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ

จากการวิเคราะห์ทั้งหมดข้างต้น จะเห็นได้ว่า บทกวีระกะของมูระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถสะท้อนเรื่องราวชีวิต และ ความคิดตลอดจนลักษณะนิสัยบางอย่างของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งไม่มีเขียนบรรยายไว้ในบทร้อยแก้วได้เป็นอย่างดี

กล่าวคือ หากพิจารณาในด้านกลวิธีการประพันธ์ จะพบว่า แม้บทกวีระกะของมูระซะกิ โนะ อุเอะจะมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาตัวละครเอกหญิง แต่เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนแล้ว การใช้เทคนิคการประพันธ์มีน้อยกว่าตัวละครอื่นๆ ซึ่งจะอธิบายอย่างละเอียดต่อไปในบทที่ 4 โดยมากเป็นบทกวีที่เรียบง่าย แสดงความเข้าใจได้อย่างตรงไปตรงมา นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีที่หลากหลาย ผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการแสดงให้เห็นว่ามูระซะกิ โนะ อุเอะมีความรอบรู้ และได้รับการศึกษาเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาด้านเนื้อหาของบทกวีจะพบว่า มีลักษณะพิเศษคือ บทกวีทั้ง 23 บทของมูระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตัวละครได้ตั้งแต่วัยเด็กกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต และยังสามารถวิเคราะห์เห็นถึงลักษณะตัวละคร ได้แค่ความหึงหวง ความทุกข์ และความเด็ดเดี่ยว ของมูระซะกิ โนะ อุเอะ

บทที่ 4

เปรียบเทียบบทกวีระกะของตัวละครหญิงอื่น กับ มุระชะกิ โนะ อุเอะ

การศึกษาบทกวีระกะของตัวละครมุระชะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งเป็นตัวละครเอกหญิงในวรรณกรรมเรื่องเก็นจิโมะนะงะตะรินั้น ผู้วิจัยคิดว่าหากมีการนำไปเปรียบเทียบกับบทกวีระกะของตัวละครอื่นจะทำให้สามารถวิเคราะห์จุดเด่นต่างๆได้ง่ายขึ้น ในที่นี้ผู้วิจัยเลือกหยิบยกบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ และตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ ขึ้นมาวิเคราะห์ประกอบ เนื่องจากทั้งตัวละครทั้ง 2 นี้มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับมุระชะกิ โนะ อุเอะ กล่าวคือ ฟูจิทซุโบะ เป็นธิดาพระองค์ที่ 4 ในจักรพรรดิพระองค์ก่อน และเป็นน้องสาวท้องเดียวกับเสียวบุเกียว โนะ มิยะ บิดาของมุระชะกิ โนะ อุเอะ หรือก็คือฟูจิทซุโบะมีศักดิ์เป็นอาของมุระชะกิ โนะ อุเอะ เป็นรักแรกของเก็นจิ ส่วนอนนะซัน โนะ มิยะเป็นธิดาพระองค์ที่ 3 ในจักรพรรดิซุสะกุ พระมารดาเป็นน้องสาวต่างแม่ของฟูจิทซุโบะ หรือก็คือฟูจิทซุโบะมีศักดิ์เป็นป้าของอนนะซัน โนะ มิยะ นอกจากนี้ทั้ง 3 ตัวละครจะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกันแล้ว ยังมีจุดร่วมกันอีกหนึ่งอย่างคือ ทั้ง 3 ต่างก็ยังเป็นภรรยาของเก็นจิอีกด้วย แม้ว่าฟูจิทซุโบะ จะไม่ได้เป็นภรรยาของเก็นจิอย่างเป็นทางการ แต่เก็นจิก็ก็นแอบลักลอบมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับนาง เป็นคนรักคนแรกของเก็นจิ และทำให้เก็นจิลักพาตัวมุระชะกิ โนะ อุเอะมาอยู่ด้วยกัน และเกิดความสนใจในตัวอนนะซัน โนะ มิยะ เมื่อรู้ว่านางเป็นหลานของฟูจิทซุโบะ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเลือกบทกวีของตัวละครทั้ง 3 มาวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

4.1 บทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ

ฟูจิทซุโบะมีบทกวีระกะในเรื่องเก็นจิโมะนะงะตะรินทั้งหมด 12 บท ผู้วิจัยจะขออธิบายเนื้อหาของบทกวีโดยคร่าวๆดังต่อไปนี้

4.1.1 บทกวีบทที่ 1

世がたりに 人や伝へん たぐひなく うき身を醒めぬ 夢になしても

Yogatarini hitoyatsutaen taguinaku ukimiwosamenu yumeninashitemo

เรื่องน่าอัศจรรย์เช่นนี้ จะไม่เป็นที่นินทาของคนรุ่นหลังหรือ ถึงแม้ตัวข้าที่ทุกข์ตรอมตรมเหลือเกินอยากจะ
หายไปในความฝัน

4.1.1.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน วะกะมุระซะกิ (若紫 Wakamurasaki) เล่มที่ 1 หน้า 306 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

พระสนมฟูจิทซุโบะประจวบ จึงเสด็จกลับไปพักรักษาตัวที่บ้านเกิด แม่เกินจิจะรู้สึกเห็นใจจักรพรรดิที่ทรงกังวลพระทัยเกี่ยวกับอาการประชวรของพระสนมเป็นอย่างมาก แต่อีกใจหนึ่งเขาก็คิดว่านี่เป็นโอกาสอันดีที่จะได้ลอบไปพบนาง ในที่สุดเกินจิจึงให้โอเมียวบุ สาวใช้คนสนิทของพระสนมฟูจิทซุโบะช่วยนำทางให้เขาได้ลักลอบพบกับพระสนม โอเมียวบุวางแผนให้เกินจิจสามารถเข้าไปพบพระสนมได้โดยลอบพ้นจากสายตาผู้คน ในคืนนั้นเกินจิจลักลอบมีความสัมพันธ์กับพระสนมฟูจิทซุโบะอย่างหักห้ามใจมิได้ หลังจากนั้นตัวเขาเองรู้สึกเสียใจในการกระทำของตน พระสนมเองก็ทรงเจ็บปวดกับเรื่องอัปยศที่เกิดขึ้น เก็นจิจเอยบทกวีขึ้นทั้งน้ำตาว่า

“แม้ตอนนี้จะได้พบกัน แต่การจะได้พบท่านอีกครั้งคงเป็นไปได้ยากนัก หม่อมฉันอยากจะหาย(ตาย)ไปในความฝันที่แสนสุขเช่นนี้ (見てもまた あふよまれるる 夢の中に やがてまぎるる わが身ともがな Mitemomata auyomareruru yumenonakani yagatemagiruru wagamitomogana) ”

พระสนมฟูจิทซุโบะ ทรงตอบบทกวีกลับไปว่า “(ท่านว่าช่างเป็นความฝันแสนสุข) แม้ตัวข้าที่ทุกข์ตรอมตรมเหลือเกินอยากจะหาย(ตาย)ไปในความฝัน แต่เรื่องน่าอัศจรรย์เช่นนี้ จะไม่เป็นที่

นินทาของคนรุ่นหลังหรือ (世がたりに 人や伝えへん たぐひなく うき身を醒めぬ 夢になしても) ”

4.1.1.2 วิเคราะห์บทกวี

世がたりに 人や伝えへん たぐひなく うき身を醒めぬ 夢になしても

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโอะ

ไม่พบกลวิธีการประพันธ์

บทกวีบทนี้ เป็นบทกวีตอบเกินใจ หลังจากที่เขาถูกลอบเข้ามาหา และมีความสัมพันธ์กับฟูจิทซุโอะ เนื้อเรื่องช่วงร้อยแก้วบรรยายไว้ชัดเจนเกี่ยวกับความรู้สึกของฟูจิทซุโอะดังนี้

宮もあさましかりしを思し出づるだに、世ととも御もの
思ひなるを、さてだにやみなむと 深う思したるに、いとらく
て、 (ตอน ระกะมูระซะกิ เล่ม 1 หน้า 305)

พระสนมฟูจิทซุโอะทรงคิดถึงเรื่องที่เคยเกิดขึ้นก่อนหน้า (เกินใจ เคยถูกลอบพบนางก่อนหน้าแล้วครั้งหนึ่ง) ซึ่งเป็นต้นเหตุของความทุกข์ใจที่รู้สึกผิดบาปจนมิอาจลืมได้ชั่วชีวิต ทั้งๆที่ตั้งใจอยากจะจบความสัมพันธ์ลงตั้งแต่ในครั้งนั้น (แต่กลับเกิดเรื่องเช่นนี้ได้) รู้สึกเศร้าเหลือเกิน

ผู้วิจัยคิดว่า ความหมายในบทกวีที่ว่า “เรื่องน่าอัปอายเช่นนี้ จะไม่เป็นที่นินทาของคนรุ่นหลังหรือ” มีเบื้องหลัง เป็นความรู้สึกทุกซิกซิกที่ก่อนหน้าเกินใจเคยถูกลอบเข้ามาพบนางแล้วครั้งหนึ่ง ซึ่งยังเป็นความผิดที่ติดอยู่ในใจ การกระทำอันอุกอาจของเกินใจในครั้งนี้เหมือนเป็นการตอกย้ำความรู้สึกผิดในใจให้รุนแรงมากขึ้น จนกลัวว่าความผิดนี้จะแพร่พรายออกไป ความรู้สึกอันซับซ้อนภายในจิตใจของฟูจิทซุโอะ ได้แสดงออกมาในรูปแบบของบทกวี

4.1.2 บทกวีบทที่ 2

から人の 袖ふることは 遠ければ 立ちゐにつけて あはれとは見き

Karahitono sodefukurukotowa tōkereba tachiinitsukete awaretowamiki

ข้ามิค้อยรู้เรื่องราวของคนตรีจีนเพลงนั้นที่ท่านรำรำ แต่ข้าที่เฝ้ามองท่านอยู่ไกลๆก็รู้สึกดีมด้ากับท่วงท่า
รำรำของท่าน

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอนโมะมิจิ โนะ กะ (紅葉賀 Momijinoga) เล่มที่ 1 หน้า 385
ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

จักรพรรดิคีรีทซุโอะทรงจัดงานดนตรียิ่งใหญ่ เมื่อครั้งเสด็จประพาสพระราชวังซุสะกุ เก็นจิ
และ โท โนะ ชูโจ ร่วมกันรำรำในบทเพลงคลื่นทะเลสีคราม (青海波 seigaiha) เข้าวันรุ่งขึ้น
หลังงานดนตรี เก็นจิเขียนจดหมายและบทกวีถึงพระสนมฟูจิทซุโอะ ความว่า

“เมื่อวานทอดพระเนตรหม่อมฉันรำรำเป็นอย่างไรบ้าง หม่อมฉันรำรำทั้งที่หัวใจว่าวุ่น
ทุกข์ทรมานใจเหลือเกิน หัวใจหม่อมฉันว่าวุ่นแทบมิอาจรำรำได้ แต่จะทรงทราบหรือไม่ว่า
ที่หม่อมฉันยังฝืนวาดแขนเลื้อยรำรำ เป็นเพราะทรงทอดพระเนตรอยู่ (もの思ふに 立ち舞ふ
べくも あらぬ身の 袖うちふりし 心知きりきや Monoomouni tachimaubekumo
aranumino sodeuchifurishi kokoroshirukiya) แล้วท่านจะว่าเช่นไร”

พระสนมฟูจิทซุโอะเองก็ทรงทอดพระเนตรเก็นจิรำรำในงานดนตรีโดยมิว่างตา จนแทบ
สะกดกันความรู้สึกที่อัดแน่นในพระทัยไว้ไม่ได้ ทรงตอบจดหมายไปว่า

“ข้ามิค้อยรู้เรื่องราวของคนตรีจีน(โบราณ)เพลงนั้นที่ท่านรำรำ แต่ข้าที่เฝ้ามองท่านอยู่
ไกลๆก็รู้สึกดีมด้ากับท่วงท่ารำรำของท่าน (から人の 袖ふることは 遠ければ 立ちゐに
つけて あはれとは見き) ไม่คิดว่าธรรมดาเลย”

เก็นจิอ่านจดหมายตอบจากพระสนมฟูจิทซุโอะด้วยความดีใจเป็นอย่างยิ่ง เขาเก็บรักษา
จดหมายฉบับนี้เป็นอย่างดี และอ่านซ้ำๆอยู่เช่นนั้น

4.1.2.2 วิเคราะห์บทกวี

から人の 袖ふることは 遠ければ 立ちゐにつけて あはれとは見き

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า ふる (furu) พ้องเสียงคำว่า 振る แปลว่า โบก (มือ), สั่น กับคำว่า 古 แปลว่า โบราณ

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิทซุโบะตอบจดหมายของเก็นจิ หลังจากจบงานดนตรี เมื่อครั้งจักรพรรดิอิชิทซุโบะเสด็จประพาสพระราชวังซุสะกุ ในเนื้อความของบทกวีมีกล่าววว่า เมื่อเห็นเก็นจิ ร่ายรำ ก็รู้สึกดีมีค่ากับท่วงท่าร่ายรำของเขา ในที่นี้ผู้วิจัยคิดว่า นอกจากจะหมายถึงชื่นชมท่วงท่า ร่ายรำที่งดงามของเก็นจิแล้ว ยังเป็นความนัยบอกว่า นางยังคงเฝ้าดูเขาอยู่แม้จะไม่ได้อยู่ใกล้กัน และ แขนเสื้อที่วาดแขนร่ายรำนั่นมันทำให้ใจของนางสั่นไหว (ดีความจากความหมายของคำว่า 振る) เก็นจียังทำให้ฟูจิทซุโบะรู้สึกหวั่นไหว นั่นเป็นเพราะลึกๆแล้วนางยังคงรักเขาอยู่ แม้ว่าภายนอกไม่อาจแสดงท่าทีใดๆที่จะทำให้ผู้อื่นล่วงรู้ความสัมพันธ์ระหว่างนางและเก็นจิได้ ความรู้สึกภายในใจที่ซ่อนไว้ในบทกวีบทนี้ทำให้อาจกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่ต้องมีการตีความ ซ้ำซ้อน

4.1.3 บทกวีบทที่ 3

袖ぬるる 露のゆかりと 思ふにも なほうとまれぬ やまとなでしこ

Sodenururu tsuyunoyukarito omounimo naoutomarenu yamatonadeshiko

เมื่อคิดว่าดอกกะเดะมิโกะ (พระโอรส) นี้มีความสัมพันธ์กับน้ำตาที่เปียกชายแขนเสื้อของท่านแล้ว ก็เกลียดไม่ลงจริงๆ

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน โมะมิจิ โนะ กะ (紅葉賀) เล่มที่ 1 หน้า 402 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วง บทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากที่พระสนมฟูจิทซุโบะให้กำเนิดพระโอรส ก็รู้สึกเจ็บปวดใจในบาปที่เกิดขึ้น เมื่อพระโอรสเสด็จเข้าวัง ก็เป็นที่โปรดปรานยิ่งขององค์จักรพรรดิ ซึ่งทำให้พระสนมเป็นทุกข์ยิ่งขึ้น

หลังจากเกินจิได้พบพระโอรส เขารู้สึกสับสนทั้งตื่นตันทึ่ง ดีใจ เสียหาย และเสียใจ เขากลับไปพักที่คฤหาสน์นิโจ เห็นต้นไม้ดอกไม้ในสวนที่ปลูกไว้ก่อนหน้านี้ บัดนี้เขียวชอุ่ม เขาจึงเด็ดดอกนยะตะมิโกะที่บานสะพรั่งสดใส แนบไปกับจดหมาย โดยให้อิเมียวบุนำไปถวายให้พระสนมฟูจิทซุโบะ เนื้อหาในจดหมายกล่าวว่า

“เปรียบพระโอรสเป็นดอกนยะตะมิโกะ แม้จะมองพระโอรสเป็นตัวแทนของท่าน แต่ก็มิอาจปลอบประโลมใจหม่อมฉันได้ น้ำค้างบนดอกนยะตะมิโกะก็เปรียบเหมือนน้ำตาของหม่อมฉันที่ไหลรินออกมา (よそへつつ 見るに心は 慰まで 露けさまさる なでしこ Yosoetsutsu mirunikokorowa nagusamade tsuyukesamasaru nadeshikonohana) ทั้ๆ ที่หม่อมฉันเฝ้าคอยอยากให้ออกไม้บาน แต่ความสัมพันธ์ของสองเราในตอนนี้นั้นช่างเปล่าประโยชน์”

ฟูจิทซุโบะตอบบทกวีโดยเขียนลงบนกลีบดอกไม้ด้วยหมึกสีดำจางๆว่า

“เมื่อคิดว่าดอกนยะตะมิโกะ (พระโอรส) นี้มีความสัมพันธ์กับน้ำตาที่เปียกชายแขนเสื้อของท่านแล้ว ก็เกลียดไม่ลงจริงๆ (袖ぬるる 露のゆかりと 思ふにも なほうとまれぬ やまとなでしこ) ”

อิเมียวบุนำจดหมายตอบจากพระสนมไปให้เกินจิ เก็นจิรู้สึกดีใจมากจนน้ำตาไหล

4.1.3.2 วิเคราะห์บทกวี

袖ぬるる 露のゆかりと 思ふにも なほうとまれぬ やまとなでしこ

■ กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า こ (ko) พ้องเสียงคำว่า (なでしこ) こ แปลว่า ดอกนยะตะมิโกะ กับคำว่า 子 แปลว่า ลูก

- สัมพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า 露 (tsuyu) แปลว่า น้ำค้าง เป็นคำสัมพันธ์กับ คำว่า ぬるる (nururu) แปลว่า เปียก

บทกวีบทนี้อยู่ในจดหมายตอบเกินจิ หลังจากที่เกินจิรู้ว่าพระโอรสคือลูกของตน และมีโอกาสได้เข้าไปหาพระโอรสแล้ว ทางด้านฟูจิทซุโบะเมื่อเห็นพระโอรสเป็นที่โปรดปรานของจักรพรรดิ คิริทซุโบะก็ยิ่งรู้สึกผิด และทุกข์ใจมากขึ้น

ความหมายของบทกวีบทนี้ค่อนข้างตีความซับซ้อน เนื่องจากในหนังสือ เก็นจิ โมะโนะงะตะริ ฉบับสำนักพิมพ์ โคมกักคัน (小学館) ตีพิมพ์เมื่อปี 1979 ตีความหมาย บทกวีนี้ว่า เมื่อคิดว่าดอกนะเดะมิโกะ (พระโอรส) นี้มีความสัมพันธ์กับน้ำตาที่เปียกชายแขนเสื้อของท่านแล้ว ก็เกลียดไม่ลงจริงๆ แต่ เซะโตะอุชิ จักกุโซ (瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō 2009 : 284) ตีความหมายบทกวีบทนี้ว่า พระโอรสที่นำรักนำชังราวกับดอกนะเดะมิโกะ ทำให้ชายแขนเสื้อข้าเปียก เพราะเป็นต้นเหตุแห่งน้ำตา จึงเจ็บแค้น ชิงชัง

อย่างไรก็ตามผู้วิจัยไม่เห็นด้วยกับการตีความของ เซะโตะอุชิ จักกุโซ เพราะเมื่อพิจารณาจากเนื้อเรื่อง ฟูจิทซุโบะมีใจรักเกินจิจริง แต่ต้องเก็บซ่อนความรู้สึกมาโดยตลอด นอกจากนั้นบทบรรยายร้อยแก้วหลังจากที่เกินจิได้รับจดหมายตอบฉบับนี้กล่าวไว้ว่า

よろこびながらたてまつれる、「例のことなれば、しるしあらかし」と、くづほれて眺め臥したまへるに、胸うち騒ぎて、いみじくうれしきにも涙落ちぬ。(ตอน โมะมิจิ โนะ กะ เล่ม 1 หน้า 403)

โอเมียวบุ่นำคำตอบจากฟูจิทซุโบะไปให้เกินจิด้วยความดีใจ เก็นจิที่กำลังเหม่อมองไปด้านนอกเพราะคิดว่า “คงไม่มีคำตอบจากฟูจิทซุโบะเช่นเคย” เมื่อได้เห็นจดหมายก็รู้สึกดีใจเป็นอย่างมากจนน้ำตาไหล

ผู้วิจัยคิดว่า ที่เกินจิตีใจ นอกจากจะเป็นเพราะฟูจิทซุโบะตอบจดหมายเขา ทั้งๆที่ปกติ นางไม่ค่อยตอบ และเนื้อหาในจดหมายน่าจะทำให้เกินจิรู้สึกดีใจได้ นอกจากนี้ในบทกวีที่ 8

(ข้อ 4.1.8) ก็ได้มีการกล่าวว่านางรู้สึกรักและเป็นห่วงพระโอรส จึงคิดว่า บทกวีบทนี้น่าจะมีความหมายว่า เมื่อคิดว่าดอกกะเดะมิโกะ (พระโอรส) นี้มีความสัมพันธ์กับน้ำตาที่เปียกชายแขนเสื้อของท่านแล้ว ก็เกลียดไม่ลงจริงๆ มากกว่าที่จะตีความว่าเกลียดพระโอรส

คำว่าดอกกะเดะมิโกะที่ใช้ในบทกวีได้ตอบทั้งของเกินจึ และ พุจิตุชุโบะนั้น มีความหมายโดยนัยหมายถึง พระโอรส ซึ่งแท้จริงแล้วเป็นลูกของทั้งสอง เพราะผู้วิจัยคิดว่าเป็น ความนัยที่หากไม่ใช่ทั้งสองคงจะไม่สามารถเดาความหมายที่แท้จริงได้ เพราะเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นอย่างลับๆ นอกจากนั้นยังอาจตีความได้ว่า เพราะพระโอรสเป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของเกินจึ แม้นางจะรู้สึกขมขื่นอยู่บนความผิดบาปที่เหมือนเป็นการทรยศต่อความรักของจักรพรรดิอิริทชิบุโอะ แต่นางก็เกลียดเด็กคนนี้ที่เหมือนเป็นตราบาปไม่ลง ซึ่งเป็นเพราะลึกๆแล้วนางยังรักเกินจึอยู่นั่นเอง ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

4.1.4 บทกวีบทที่ 4

おほかたに 花の姿を みましかば 露も心の おかれましやは

Ōkatani hananosugatawo mimashikaba tsuyumokokoromo okaremashiyawa

หากเป็นผู้เฒ่าไปมองดอกไม้ (เกินจึ) ก็คงไม่รู้สึกรู้สึใจในใจแม้แต่หน่อย

4.1.4.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ฮะนะ โนะ เอ็น (花宴卷 Hananoen) เล่มที่ 1 หน้า 425 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ช่วงประมาณเดือนสอง มีการจัดงานชมดอกซากุระขึ้นที่พระตำหนักของจักรพรรดิพระมเหสีฟูจิตุชุโบะ และองครักษ์ทายาท (พระโอรสในพระสนมโคะกิเด็น) ประทับอยู่ด้านซ้ายและขวาของจักรพรรดิ วันนั้นเป็นวันที่อากาศแจ่มใส ทำให้ทุกคนรู้สึกเบิกบานใจ

จักรพรรดิทรงเตรียมงานดนตรีไว้พร้อม ทุกคนต่างเพลิดเพลินกับการชมการร่ายรำของคีรีชทายาท ทรงนึกถึงการร่ายรำของเกินจิตอนฤดูใบไม้ร่วง จึงทรงพระราชทานกิ่งดอกไม้ประดับเครื่องสวมศีรษะให้เกินจิตและขอให้เขาร่ายรำให้ทอดพระเนตร เกินจิตปฏิเสธรับสั่งไม่ได้ ลูกขึ้นवादชายแขนเสื้อร่ายรำ ซึ่งสวยงามหาที่เปรียบไม่ได้ จักรพรรดิทรงคะยั้นคะยอให้โท โนะ ชูโจ ร่ายรำด้วย เขาร่ายรำได้อย่างนุ่มนวลกว่าเกินจิตเล็กน้อยและสวยงามมาก จักรพรรดิทรงพระราชทานชุดเสื้อผ้าเป็นรางวัล หลังจากนั้นบรรดาขุนนางต่างก็ออกมาร่ายรำกัน ตอนนางประชันบทกวี บทกวีของเกินจิตก็ไพเราะ จนผู้ดำเนินรายการไม่สามารถอ่านจบได้ในรวดเดียว ต้องยกทีละท่อนขึ้นมากล่าวชมเชย ทำให้เกินจิตโดดเด่นมากในงาน

พระมเหสีฟูจิทซุโบะทอดพระเนตรมองเกินจิตไม่วางตา และไม่เข้าใจว่าเหตุใดพระสนมโคะกิเด็นจึงรู้สึกแค้นเคืองเกินจิตนัก และทรงรู้สึกว่ที่ทรงคิดเช่นนี้เป็นเพราะพระองค์เองคงจะหลงเสน่ห์ของเกินจิต ทำให้ทรงเสียพระทัยยิ่ง จึงเอ่ยบทกวีรำพึงรำพันขึ้นว่า

“หากเป็นผู้อื่นทั่วไปมองดอกไม้ (เกินจิต) ก็คงไม่รู้สึกรู้สึคิดในใจแม้แต่น้อย (おほかたに花の姿を みましかば 露も心の おかれまじやは)”

4.1.4.2 วิเคราะห์บทกวี

おほかたに 花の姿を みましかば 露も心の おかれまじやは

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า つゆ (tsuyu) พ้องเสียงคำว่า 露 แปลว่า น้ำค้าง กับคำว่า つゆ เป็นคำวิเศษณ์ แปลว่า ไม่...แม้แต่น้อย
  - สัมพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า おかれ (okare มาจากคำว่า おく) แปลว่า วาง เมื่อใช้กับคำว่าน้ำค้าง จะแปลว่า (น้ำค้าง) ตก เป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 露 (tsuyu) แปลว่า น้ำค้าง และเป็นคำสัมพันธ์กับคำว่า 花 (hana) แปลว่า ดอกไม้ (สื่อถึงน้ำค้างที่ตกลงบนดอกไม้)
  - อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) : คำว่า 花の姿 (hananosugata) แปลว่า รูปร่างของดอกไม้ ในที่นี้เป็นความเปรียบเทียบหมายถึงเกินจิต

- อ้างอิงบทกวีโบราณ : 露ならぬ 心を花に おきそめて 風吹くごと
に もの思ひぞつく (Tsuyunaranu kokorowohanani okisomete
kazefukugotoni monoomoizotoku) จากหนังสือรวมบทกวีโคะกินฉุ หมวด
ความรัก เล่ม 2 ประพันธ์โดย คิ โนะ ทัชระยุกิ มีความหมายว่า หัวใจของข้าที่
หนักแน่น มิใช่สิ่งที่ไม่เที่ยงแท้ดั่งน้ำค้าง เมื่ออยู่บนดอกไม้ ทุกครั้งที่ลมพัดก็จะ
ร่วงหล่น ให้รู้สึกโศกเศร้า

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีรำพึงรำพันที่ฟูจิทัชบุะเอ่ยขึ้นหลังจากเห็นการรำยรำอั้งดงามของ
เก็นจิ หากแปลความหมายตรงตัวจะแปลว่า โดยทั่วไปเมื่อมองดอกไม้งาม ก็คงจะไม่มีน้ำค้างแห่ง
ความรู้สึกผุดเกิดขึ้นในใจ ผู้วิจัยคิดว่าสามารถตีความได้ว่า ผู้คนทั่วไปเมื่อชมการรำยรำอั้งดงาม
ของเก็นจิ ก็มีแต่ชื่นชม ผิดกับนางที่เห็นเขาแล้ว ก็เหมือนเป็นการตอกย้ำความรู้สึกผุดในใจ
เนื่องจากเคยลักลอบมีความสัมพันธ์กันอย่างลับๆ จึงเป็นบทกวีที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

4.1.5 บทกวีบทที่ 5

ながき世の うらみを人に 残しても かつは心を あだと知らなむ

Nagakiyono uramiwohitoni nokoshitemo katsuwakokorowo adatoshiranamu

แม้ท่านจะชิงชังอาฆาตข้าไปยังโลกหน้า แต่ทำที่สุดก็เป็นเพราะหัวใจที่แปรเปลี่ยนง่ายดายของท่านเอง

4.1.5.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ชะกะกิ (賢木卷 Sakaki) เล่มที่ 2 หน้า 104 ซึ่งมีเนื้อ
เรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

โระกุโจโนะมิยะซุโตะโทะโระตัดสินใจไปอิเซะพร้อมพระบิดาของตน ทางด้านอดีต
จักรพรรดิคิริทัชบุะก็ทรงประจวบพรหม ทรงแปกให้เก็นจิดูแลองครักษ์ทนายที่ยังทรงพระเยาว์ พร้อม

พระราชทานพระตำหนักที่ประทับให้เป็นสมบัติขององค์รัชทายาท หลังจากนั้นทรงเสด็จสวรรคต
 เก็นจิและอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโอะทงเศร่าเสียพระทัยเป็นอย่างยิ่ง เก็นจิหาทางไปพบอดีต
 พระมเหสีฟูจิทซุโอะตามล่ำพั่ง

เก็นจิหาทางลอบเข้าไปยังห้องบรรทมของอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโอะ และทั้งสองสนทนากัน
 จนฟ้าเริ่มสว่าง โอเมียวบุและเบ็ง สาวใช้ทั้งสองนางต่างเร่งให้เก็นจิรีบกลับไปยังคฤหาสน์ของเขา
 เก็นจิเอ่ยบทกวีขึ้นกับอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโอะว่า

“หากการที่จะได้พบพระองค์ยังยากเย็นเช่นนี้ต่อไป ต่อให้หม่อมฉันต้องตายแล้วเกิดใหม่ก็
 ชาติก็คงจะโศกเศร่า คิดถึงพระองค์อยู่เช่นนี้เรื่อยไป (逢ふことのかたきを今日に
 かぎらずは いまいく世をか 嘆きつつ経ん Aukotono katakiwokyōni kagirazuwa
 imaikuyowoka nagekitsutsufun) ”

อดีตพระมเหสีทรงตอบบทกวีว่า “แม้ท่านจะชิงช้าอาฆาตเข้าไปยังโลกหน้า แต่ทำยที่สุดก็
 เป็นเพราะหัวใจที่แปรเปลี่ยนง่ายตายของท่านเอง (ながき世の うらみを人に 残しても
 かつは心を あだと知らなむ) ”

4.1.5.2 วิเคราะห์บทกวี

ながき世の うらみを人に 残しても かつは心を あだと知らなむ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า あだ (ada) พ้องเสียงคำว่า 徒
 แปลว่า สูญเปล่า, ไร้ประโยชน์ กับคำว่า 仇 แปลว่า ศัตรู
  - คำตรงข้าม (対比 taihi) : คำว่า 徒 แปลว่า สูญเปล่า ในที่นี้แปลว่า ไม่
 จริงใจ ล่องลอย เป็นคำตรงข้ามกับคำว่า ながき世 (nakagiyo) ที่แปลว่า
 อนาคตข้างหน้าอันยาวไกล (โลกหน้า)

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิทซุโอะตอบเก็นจิ ตอนที่เขาลักลอบเข้ามาพบนางอีกครั้ง
 หลังจากอดีตจักรพรรดิฟูจิทซุโอะเสด็จสวรรคต คำว่า 仇 ที่แปลว่า ศัตรู นั้นใช้เพื่อตอบรับคำว่า

かたき (kataki) ที่อยู่ในบทกวีของเก็นจิ ซึ่งเป็นคำพ้องเสียงคำว่า 難き แปลว่ายาก และคำว่า 敵 ที่แปลว่าศัตรู และคำว่า なかき世 ก็เป็นคำที่ตอบรับกับคำว่า いまいく世 (imaikuyo) แปลว่าตอนนี้ ความหมายโดยรวมของบทกวีบทนี้คือ แม้เก็นจิจะบอกว่าเจ็บแค้นในรักที่มีต่อนางไปจนโลกหน้า แต่ที่จริงแล้วเหตุผลหนึ่งเป็นเพราะเก็นจิเจ้าชู้เปลี่ยนใจง่ายตาย ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้มีคำที่ตอบรับกับบทกวีเก็นจิอยู่หลายคำ แม้เนื้อหาโดยรวมเป็นไปในเชิงต่อว่า และเฉยชาต่อบทกวีพรรณนาความรักของเก็นจิ แต่การที่มีคำซึ่งสอดคล้องกับบทกวีเก็นจิอยู่ถึง 2 คำนั้น อาจตีความได้ว่าเป็นความรู้สึกที่แท้จริงของฟูจิทซุโอะะ ที่ต้องซ่อนความรักที่มีต่อเก็นจิไว้ภายใต้การวางตัวนิ่งเฉย จึงเป็นบทกวีที่มีความซับซ้อน

4.1.6 บทกวีบทที่ 6

このへに 霧やへだつる 雲の上の 月をはるかに 思ひやるかな

Kokonoeni kiriyahedatsuru kumonoueno tsukiwoharukani omoiyarukana

มีหมอกรายล้อม ได้แต่จินตนาการถึงดวงจันทร์ในกลีบเมฆที่อยู่แสนไกล

4.1.6.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ชะกะกิ เล่มที่ 2 หน้า 118 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เก็นจิมาหาอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโอะะที่พระตำหนักที่ประทับ อดีตพระมเหสีทอดพระเนตรแสงจันทร์สว่างสดใสที่สาดส่อง ทำให้นึกถึงอดีตในคืนพระจันทร์ทอแสงงดงามที่อดีตจักรพรรดิคิริทซุโอะะทรงจัดงานดนตรี ใช้ชีวิตอยู่อย่างหรูหรา ทั้งๆที่ขณะนี้ก็อยู่พระตำหนักเดียวกับในครั้งนั้น ทว่ามีหลายสิ่งเปลี่ยนไปจากอดีต คิดแล้วรู้สึกเศร้า และให้โอเมียวบุเป็นผู้เอ่ยบทกวีแทนตนให้แก่เก็นจิว่า

“มีหมอกรายล้อม ได้แต่จินตนาการถึงดวงจันทร์บนเมฆที่มองไม่เห็น — ในพระราชวัง
คงรายล้อมไปด้วยผู้มีเจตนาร้ายมิให้เข้าได้มีโอกาสเข้าเฝ้าจักรพรรดิ (このへに 霧やへだつ
る 雲の上の 月をはるかに 思ひやるかな) ”

เกินจิตตบตทวิว่า “แสงจันทร์ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากฤดูใบไม้ร่วงเมื่อครั้งอดีตเลย แต่
คืนนี้ที่หมอกปกคลุมจนมองไม่เห็นดวงจันทร์นั้นเจ็บปวดเหลือเกิน — หัวใจของท่านที่เฉยเมย
ออกห่างจากข้านี้ทำให้เจ็บปวดนัก (月かげは 見し世の秋に かはらぬを へだつる霧
の つらくもあるかな Tsukikagewa mishiyonoakini kawaranuwo hedatsurukirino
tsurakumoarukana) ”

4.1.6.2 วิเคราะห์บทกวี

このへに 霧やへだつる 雲の上の 月をはるかに 思ひやるかな

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิซุโอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า このへ (kokonoe) แปลได้ 2
ความหมาย คือ แปลว่า หลายชั้น และแปลว่า พระราชวัง
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : คำว่า 月(tsuki) แปลว่า พระจันทร์ ในที่นี้เป็น
ความเปรียบเทียบถึง จักรพรรดิซุสะกุ
คำว่า 霧(kiri) แปลว่า หมอก ในที่นี้เป็นความเปรียบเทียบถึง ผู้ที่มีเจตนาไม่
ดีที่รายล้อมจักรพรรดิซุสะกุ

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิซุโอะให้ โอะเมียวบุ สาวใช้เป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่เกินจิ ตอนที่เขามาพบนาง เนื้อหาของบทกวีหากแปลตรงตัวจะแปลว่า มีหมอกรายล้อม ได้แต่จินตนาการถึง
ดวงจันทร์ในกลีบเมฆที่อยู่แสนไกล แต่บทกวีบทนี้กลับมีความหมายโดยนัยที่ซ่อนอยู่ หมายความว่า ในพระราชวังมีแต่ผู้คนที่เจตนาไม่ดี (หมายถึงพรรคพวกของเสนาบดีฝ่ายขวา) รายล้อม ทำให้
นางไม่มีโอกาสได้เข้าเฝ้าจักรพรรดิซุสะกุ เป็นบทกวีที่ใช้ความเปรียบเทียบหมดในการตีความหมาย
ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็นบทกวีที่ซับซ้อน

4.1.7 บทกวีบทที่ 7

ながらふる ほどはうけれふど ゆきめぐり 今日はその世に あふ心地して

Nagarafuru hodowaukerefudo yukimeguri kyōwasonoyoni aukokochishite

มีชีวิตอยู่ยืนยาวด้วยความขมขื่น วันครบรอบวันสวรรคตเวียนมา วันนี้ที่เต็มไปด้วยหิมะนั้นรู้สึกราวกับได้
กลับไปอยู่ในรัชสมัยที่ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่

4.1.7.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน ชะกะกิ เล่มที่ 2 หน้า 121 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะทรงทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้อดีตจักรพรรดิคิริทซุโบะ ในวัน
ครบรอบวันสวรรคต ทรงจัดเตรียมงานสวดมนต์ต่างๆ ในช่วงต้นเดือน 11 หิมะตกลงมาทับถมกัน
มากมาย เห็นจึงส่งจดหมายถึงอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ ว่า

“วันที่ต้องพรากจากอดีตจักรพรรดินั้นเวียนมาครบแล้ว แต่วันที่จะได้พบพระองค์
(ฟูจิทซุโบะ) อีกครั้งนั้นจะต้องอ่อนนอนไปถึงเมื่อไร (別れにし けふは来れども 見し人に
ゆきあふほどを いとたのまん Wakarenishi kyōwakoredomo mishihitoni
yukiauhodowo itsutotanoman) ”

ในวันนี้ทุกคนต่างโศกเศร้า อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะตอบกลับมาว่า “มีชีวิตอยู่ยืนยาวด้วย
ความขมขื่น วันครบรอบวันสวรรคตเวียนมา วันนี้ที่เต็มไปด้วยหิมะนั้นรู้สึกราวกับได้กลับไปอยู่ใน
รัชสมัยที่ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ (ながらふる ほどはうけれふど ゆきめぐり 今日はその
の世に あふ心地して) ”

4.1.7.2 วิเคราะห์บทกวี

ながらふる ほどはうけれふど ゆきめぐり 今日はその世に あふ心地して

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า ふる (furu) ซึ่งอยู่ในคำว่า ながらふる (nagarafuru) คือ แปลว่า เวลาผ่านไปยาวนาน พ้องเสียงคำว่า 降る (furu) แปลว่า (หิมะ)ตก

คำว่า ゆき (yuki) พ้องเสียงคำว่า 行き ที่แปลว่าไป และคำว่า 雪 แปลว่า หิมะ

- คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 雪 (yuki) แปลว่าหิมะ เป็นคนสัมผัสกับ คำว่า 降る แปลว่า (หิมะ) ตก

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิฟูโตะตอบจดหมายของเก็นจิ ในวันครบรอบวันสวรรคตของอดีตจักรพรรดิคิรึฟูโตะ มีความหมายว่า ฟูจิฟูโตะมีชีวิตอยู่มาด้วยความขมขื่น เพราะจักรพรรดิคิรึฟูโตะผู้เปรียบเหมือนที่พึ่งของนางสวรรคตไปแล้ว วันนี้เป็นวันครบรอบวันสวรรคต ก็รู้สึกเหมือนได้ย้อนกลับไปในวันวาน ทำให้หวนคิดถึงยิ่งนัก คำว่า 雪 ที่แปลว่าหิมะ ซึ่งในบทนี้เป็นคำพ้องเสียงกับคำว่า ゆき แม้ไม่ได้ใช้ในการตีความบทกวี แต่เป็นการพรรณนาโดยนัยถึงสภาพบรรยากาศขณะกำลังตอบบทกวี ดังที่ได้มีบรรยายไว้ว่า

中宮は、院の御はての事にうちつづき、御人講のいそぎを、さまざまに心づかひせさせたまひけり。霜月の朔日ごろ、御国忌なるに、雪いたう降りたり。 (ตอน ชะกะกิ เล่ม 2 หน้า 120)

อดีตพระมเหสีฟูจิฟูโตะตั้งใจจัดงานสวดพระสังฆกรรมบุญตริก
สูตรให้อดีตจักรพรรดิคิรึฟูโตะ เนื่องในวันครบรอบวันสวรรคต ในช่วงต้น
เดือน 11 หิมะตกลงมาทับถมกันมากมาย

ซึ่งการใช้คำพ้อง ゆき เป็นการใช้คำพ้องเดียวกับบทกวีของเก็นจิที่ส่งมา นอกจากจะทำให้เห็นภาพบรรยากาศแล้ว ดูเหมือนจะเป็นส่วนที่สอดคล้องกับบทกวีของเก็นจิด้วย ผู้วิจัยคิดว่ายังน่าจะเป็นการแสดงเป็นนัยว่านางยังไม่สามารถตัดขาดเก็นจิได้จริง เพราะเมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทกวีแล้ว พบว่าบทกวีของเก็นจิเป็นการเรียกร้องความรักจากฟูจิฟูโตะ แต่บทกวีตอบของนาง ดูเหมือนจะพูดถึงแต่เรื่องของอดีตจักรพรรดิ และคำว่า その世にあふ心地して (เหมือนได้

ย้อนกลับไปในวันวาน) อาจตีความได้ว่า นางคิดถึงวันวานที่เคยได้ใกล้ชิดกับเกินจิ ก่อนที่เธอจะ
เข้าพิธีบรรลุนิติภาวะ และไม่สามารถพบกันตามลำพังได้อีก²⁹ จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่
ซับซ้อน

4.1.8 บทกวีบทที่ 8

おほかたの うきにつけては いとへども いつかの世を 背きはつべき

Ōkatano ukinitsuketewa itoedomo itsukakonoyowo somukiwatsubeki

โลกนี้มีแต่ความขมขื่น แม้จะออกบวชแล้ว แต่เมื่อไรจะตัดขาดทางโลกย์ออกจากวังวนความมีดมิดในใจ
ได้

4.1.8.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ซะกะกิ เล่มที่ 2 หน้า 125 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ในพิธีออกผนวชของอดีตพระมเหสีฟูจิซุโอะ เก็นจิเอ่ยบทกวีขึ้นว่า

“จันทร์กระจ่างใสเช่นคืนนี้ แม้จะทรงตัดสินพระทัยออกผนวช แต่ก็คงจะหลงทางในความ
มีด(แห่งความเป็นห่วงพระโอรส)กระมัง (月のすむ 雲みをかけて したふとも このよの
やみになほやまどはむ Tsukinosumu kumoiwokakete shitōtomo konoyonoyamini
naoyamadowan) ”

อดีตพระมเหสีฟูจิซุโอะตอบกลับมาว่า “โลกนี้มีแต่ความขมขื่น (แม้จะออกบวชแล้ว) แต่
เมื่อไรจะตัดขาดทางโลกย์ออกจากวังวนความมีดมิดในใจ(ที่เป็นห่วงลูก)ได้ (おほかたの うき
につけては いとへども いつかの世を 背きはつべき) ”

²⁹ ประเพณีในสมัยเฮอัน เมื่อชายหญิงเข้าพิธีบรรลุนิติภาวะแล้ว หากไม่ใช่คนในครอบครัวชายหญิงจะไม่สามารถพบกันตามลำพังได้อีก
ชายหญิงจะต้องพบกันผ่านมู่ลี่ไม้ไผ่ หรือจากกันห้อง (คะวะมุระ ยูโกะ 川村裕子 Kawamura Yūko, 2005: 76-84)

4.1.8.2 วิเคราะห์บทกวี

おほかたの うきにつけては いとへども いつかこの世を 背きはつべき

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิซุโอะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า この (kono) พ้องเสียงคำว่า 此の แปลว่า ..นี้ กับคำว่า 子の แปลว่า (ของ) ลูก

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีตอบแก่นจิ ตอนที่ฟูจิซุโอะออกบวช มีความหมายว่า เพราะว่าโลกนี้มีแต่ความทุกข์ นางจึงหนีความทุกข์ด้วยการออกบวช แต่เมื่อคิดถึงลูกแล้ว ก็รู้สึกเป็นห่วงจนไม่รู้ว่าจะตัดขาดจากโลกได้เมื่อไร ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้มีความหมายค่อนข้างตรงตัวไม่ซับซ้อน เป็นการแสดงความรู้สึกรัก และเป็นห่วงลูกอย่างตรงไปตรงมา

4.1.9 บทกวีบทที่ 9

ありし世の なごりだになき 浦島に 立ち寄る浪の めづたしきかな

Arishiyono nagoridaninaki urashimani tachiyorunamino mezutashikikana

อุระฉิมะแห่งนี้ ซึ่งไม่มีเหลือแม้ร่องรอยในอดีต การที่คลื่นซัดสาดมานั้นเป็นเรื่องที่หายาก (การที่ท่านมาเยี่ยมข้าเช่นนี้ช่างกรุณานัก)

4.1.9.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ชะกะกิ เล่มที่ 2 หน้า 128 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ปีใหม่ เก็นจิมาอวยพรปีใหม่แก่อดีตพระมเหสีฟูจิซุโอะ ที่ศฤหาสน์ชั้นใจ ซึ่งบัดนี้ทรงออกผนวชเป็นชี ในขณะที่ผู้คนต่างเดินทางไปอวยพรปีใหม่ที่บ้านอุตะอิจิน อดีตพระมเหสีทอดพระเนตรธรรมชาติดังเช่น น้ำแข็งแผ่นบางๆในบ่อน้ำที่เริ่มละลาย และยอดอ่อนของต้นหลิวริมน้ำที่ไม่ลืมฤดูกาลที่เพิ่งแตกหน่อ เก็นจิเอยบทกวีขึ้นว่า

“คฤหาสน์มะทซุงะอุระฉิมะที่เมื่อเห็นว่าเป็นที่ที่แม่ซี(ชาวประมง)จมอยู่ในห้วงความคิด
แล้วน้ำตาก็ไหล (ながめかる あまのすみかと 見るからに まづしほたる 松が浦
島 Nagamekaru amanosumikato murukarani mazushiotaruru matsugaurashima) ”

อดีตพระมเหสีทรงตอบบทกวีว่า

“ที่อุระฉิมะแห่งนี้ ซึ่งไม่มีเหลือแม้ร่องรอยในอดีต การที่คลื่นซัดสาดมานั้นเป็นเรื่องที่หา
ยาก (การที่ท่านมาเยี่ยมข้าเช่นนี้ช่างกรุณานัก) (ありし世の なごりだになき 浦島に 立
ち寄る浪の めづたしきかな) ”

4.1.9.2 วิเคราะห์บทกวี

ありし世の なごりだになき 浦島に 立ち寄る浪の めづたしきかな

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิซุโอะะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า なごり (nagori) พ้องเสียงคำว่า
名残 แปลว่า ร่องรอยที่หลงเหลืออยู่ กับคำว่า 余波 แปลว่า คลื่นที่ซัดสาด
เข้าฝั่ง
  - คำสัมผัสพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า 立ち寄る(tachiyoru) แปลว่า (คลื่น)
ซัดสาด เป็นคำสัมผัสพันธ์กับคำว่า 浪 (nami) แปลว่า คลื่น
  - อุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) : คำว่า 浪 (nami) แปลว่า คลื่น ในที่นี้เป็นความ
เปรียบหมายถึง เก็นจิ

คำว่า 浦島(urashima) เป็นชื่อสถานที่ ในที่นี้เป็นความเปรียบ หมายถึง
คฤหาสน์ของฟูจิซุโอะะ

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิซุโอะะตอบเก็นจิ ซึ่งมาเยี่ยมเยียนอวยพรปีใหม่ที่คฤหาสน์ของ
นางหลังจากที่นางออกบวชแล้ว บทกวีมีความหมายว่า อุระฉิมะแห่งนี้ ซึ่งไม่มีเหลือแม้ร่องรอย
ในอดีต การที่คลื่นซัดสาดมานั้นเป็นเรื่องที่หายาก ซึ่งตีความได้ว่า คฤหาสน์ที่ไร้ซึ่งความรุ่งเรือง
เนื่องจากนางออกบวช และไร้สามีเป็นที่พึงนั้น ไม่มีแขกมาหาเป็นเวลานาน การที่เก็นจิมาเยี่ยม

เขียนเช่นนี้ ช่างมีเมตตากับนางเหลือเกิน บทกวีบทนี้ก็เป็นการตีความความเปรียบทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่มีความซับซ้อน

4.1.10 บทกวีบทที่ 10

見しはなく あるは悲しき 世のはてを 背きしかひも なくなくぞ経る

Mishiwanaku aruwakanashiki yonohatewo somukishikaimo nakunakuzofuru

ที่อยู่กินกันมาเสียชีวิตจากไปแล้ว คนที่ยังอยู่ที่เสรำโคก แม้จะออกบวชหันหลังให้โลกที่โคกเสรำนี้ไป ก็ไร้ประโยชน์ ยังคงร้องไห้เสียใจอยู่ทุกวัน

4.1.10.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ซุมะ (須磨卷 Suma) เล่มที่ 2 หน้า 172 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากล้าลาสะนะชิรุชะโตะแล้ว เก็นจิกิเตรียมตัวออกเดินทางไปซุมะ ในคืนนั้นเก็นจิตั้งใจจะไปยังคิตะยะมะเพื่อตั้งใจจะเคารพสุสานของอดีตจักรพรรดิชิรุโอะ แต่เขาแวะไปเยี่ยมอดีตพระเมเฮสีฟูจิชิรุโอะก่อน เก็นจิถามอดีตพระสนมว่า เขาจะไปเคารพสุสานอดีตจักรพรรดิ นางมีอะไรจะฝากบอกกับอดีตจักรพรรดิหรือไม่ อดีตพระเมเฮสีจึงเอ่ยบทกวีขึ้นว่า

“ผู้ที่อยู่กินกันมาเสียชีวิตจากไปแล้ว คนที่ยังอยู่ที่เสรำโคก แม้จะออกบวช หันหลังให้โลกที่โคกเสรำนี้ไปก็ไร้ประโยชน์ ยังคงร้องไห้เสียใจอยู่ทุกวัน (見しはなく あるは悲しき 世のはてを 背きしかひも なくなくぞ経る) ”

เก็นจิตอบบทกวีว่า “ตอนที่อดีตจักรพรรดิทรงเสด็จสวรรคตก็โคกเสรำเสียจนคิดว่าคงไม่มีสิ่งใดทำให้เสรำได้เท่านี้อีก แต่ทว่าครั้งนี้ความทุกข์ระทมกลับยิ่งทวีคูณ (別れしに 悲しきとは 尽きにしを またぞこの世の うさはまされる Wakarenishi kanashikitowa tsukinishiwo matazokonoyono usawamasareru) ”

4.1.10.2 วิเคราะห์บทกวี

見しはなく あるは悲しき 世のはてを 背きしかひも なくなくぞ経る

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า なく (naku) พ้องเสียงคำว่า 無く แปลว่า ไม่มี กับคำว่า 泣く แปลว่า ร้องไห้
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : คำว่า 見し (mishi) แปลว่า เห็น ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึง อดีตจักรพรรดิคิริทซุโบะ

คำว่า ある (aru) แปลว่า มี ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึง เก็นจิ

คำว่า 背きし (somuku) แปลว่า หันหลัง (ออกบวช) ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึง อดีตพระเมหสีฟูจิทซุโบะ

- อ้างอิงบทกวีโบราณ あるはなく 無きは数そふ 世の中に あはれ いくれの 日まで嘆かむ (จากหนังสือรวมบทกวี ฉินโคะกินฉุ (新古今集) ม้วนที่ 8 บทที่ 850 ประพันธ์โดย โอะโนะ โนะ โคะมะชิ 小野小町 Ono no Komachi) มีความหมายว่า ผู้คนที่ใช้ชีวิตอยู่ก็ตายจากไป โลกใบนี้ที่จำนวนคนที่ตายไปแล้วก็เพิ่มมากขึ้นนั้น ฉันจะต้องอยู่อย่างโศกเศร้าไปถึงเมื่อไร

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิทซุโบะเอ่ยกับเก็นจิ ตอนที่เก็นจิมาร่ำลาก่อนจะหลบไปอยู่ที่ซุมะ และเก็นจิถามนางว่า เธอจะไปเคารพสุสานอดีตจักรพรรดิคิริทซุโบะ นางมีอะไรอยากฝากบอกหรือไม่ ซึ่งบทกวีมีความหมายว่า ที่อยู่กับกันมา(อดีตจักรพรรดิคิริทซุโบะ)เสียชีวิตจากไปแล้ว คนที่ยังอยู่(เก็นจิ)ก็เศร้าโศก แม้จะออกบวชหันหลังให้โลก(ฟูจิทซุโบะ)ที่โศกเศร้านี้ไปก็ไร้ประโยชน์ ยังคงร้องไห้เสียใจอยู่ทุกวัน ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้มีการใช้ความเปรียบแทนบุคคลเล็กน้อย แต่ก็สามารถเข้าใจความหมายจากลำดับเหตุการณ์ในเรื่องได้ ผู้วิจัยจึงคิดว่าไม่ใช่บทกวีที่ต้องใช้การตีความซับซ้อน

4.1.11 บทกวีบทที่ 11

しほたるる ことをやくにて 松島に 年ふるあまも 嘆きをぞつむ

Shiotaruru kotowoyakunite matsushimani toshifuruamamo nagekiwozotsumu

เฝ้ารอการกลับมาอยู่ที่เกาะมัทซุชิมะมานานปี ชาวประมง เช่นตัวข้านี้ แขนเสื้อเปียกน้ำตา

4.1.11.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน ชูมะ เล่มที่ 2 หน้า 183 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เกินจิใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายอยู่ที่ชูมะ เขาส่งจดหมายถึงอดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะ โดยมีบทกวีแนบไปด้วยว่า

“ตัวข้าที่อาศัยอยู่ที่อ่าวชูมะ ใช้ชีวิตด้วยความเศร้าโศก แล้วพระองค์ที่ทรงเป็นนักบวชจะทรงเป็นเช่นไรบ้าง (松島の あまの 苦屋も いかならむ 須磨の 浦人 しほたるる ころ Matsushimano amanotomayamo ikanaramu sumanourabito shiotarurukoro) ”

อดีตพระมเหสีทรงตอบจดหมายโดยแนบบทกวีกลับมาว่า “เฝ้ารอการกลับมาอยู่ที่เกาะมัทซุชิมะมานานปี ชาวประมง (ผู้ที่ออกบวชเป็นชี) คำว่า あま เป็นคำพ้องเสียง แปลว่า ชาวประมง และ แม่ชี) เช่นตัวข้านี้ แขนเสื้อเปียกน้ำตา (しほたるる ことをやくにて 松島に 年ふるあまも 嘆きをぞつむ) ”

4.1.11.2 วิเคราะห์บทกวี

しほたるる ことをやくにて 松島に 年ふるあまも 嘆きをぞつむ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า あま (ama) พ้องเสียงคำว่า 海人 แปลว่า ชาวประมง กับคำว่า 尼 แปลว่า ชี

คำว่า やく (yaku) ฟ้องเสียงคำว่า 焼く แปลว่า เผา, ย่าง กับคำว่า 役 แปลว่า บทบาท, หน้าที่

คำว่า まつ (matsu) ฟ้องเสียงคำว่า 松 แปลว่า ต้นสน กับคำว่า 待つ แปลว่า รอ

คำว่า なげき (nageki) ฟ้องเสียงคำว่า 嘆き แปลว่า คร่ำครวญ , โศกเศร้า กับคำว่า 投げき แปลว่า กิ่งไม้ที่ร่วงหล่น

- คำสัมผัสพันธ์ (縁語 engo) : คำว่า 投げき แปลว่า กิ่งไม้ที่ร่วงหล่น เป็นคำสัมผัสพันธ์กับคำว่า つむ (tsumu 積む) แปลว่า ทับถม

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ ฟุจิทซุโบะตอบจดหมายแก่นิจิ แปลตามตัวว่า ชาวประมงแก่ๆที่ทำนาเกลืออยู่ที่เกาะมะทซุชิมะก็เศร้าเสียใจ แต่ยังสามารถตีความได้อีกว่า ชายแขนเสื้อของแม่ชีเช่นตัวข้านี้เปียกชุ่มน้ำตา แม้จะออกบวชไปแล้วแต่ก็ยังมีใจโศกเศร้าอยู่มาก และยังเฝ้ารอคอยการกลับมาของท่าน เป็นการเผยความรู้สึกของตนโดยนัย ผู้วิจัยคิดว่าความโศกเศร้าของฟุจิทซุโบะในที่นี้ น่าจะหมายถึงเรื่องความผิดบาประหว่างนางกับแก่นิจิ และโศกเศร้าที่แก่นิจิมีความผิดติดตัว ต้องหนีไปอยู่ยังซุมะ อีกทั้งลึกๆแล้ว นางยังเฝ้ารอคอยการกลับมาของเธอ ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทกวีบทนี้ใช้ความหมายที่ซ่อนอยู่ในการตีความเกือบทั้งหมด จึงกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่มีความซับซ้อน

4.1.12 บทกวีบทที่ 12

見るめこそ うらふりむらめ 年へにし 伊勢をのあまの 名や沈めむ

Mirumekoso urafurimurame toshienishi isewoamano natashizumemu

อิเซะโมะโนะงะตะริที่เห็นว่าเก่าแก่ แต่จะทำให้ชื่อเสียงที่มีมาเก่าแก่หายไปได้เช่นไร

4.1.12.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏใน ตอน เอะอะวะเซะ (絵合巻 Eawase) เล่มที่ 2 หน้า 372 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ในงานประชันภาพวาดในพระราชวัง ฝ่ายที่ประชันภาพวาดทั้งสองต่างเอ่ยถึงข้อดีของภาพของตน อดีตพระมเหสีฟูจิทซุโบะจึงเอ่ยบทกวีแสดงความคิดเห็นว่า

“อิเซะโมะโนะงะตะริที่เห็นว่าเก่าแก่ แต่จะทำให้ชื่อเสียงที่มีมาเก่าแก่หายไปได้เช่นไร
(見るめこそ うらふりむらめ 年へにし 伊勢をのあまの 名や沈めむ)”

แต่ก็ยังสามารถตัดสินลงความเห็นให้ฝ่ายใดเป็นผู้ชนะได้

4.1.12.2 วิเคราะห์บทกวี

るめこそ うらふりむらめ 年へにし 伊勢をのあまの 名や沈めむ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซุโบะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า みるめ (mirume) พ้องเสียงคำว่า 見る目 แปลว่า ตา (ที่มอง) กับคำว่า 海松布 แปลว่า สาหร่าย คำว่า うら (ura) พ้องเสียงคำว่า 心 แปลว่า ใจ กับคำว่า 浦 แปลว่า อ่าว
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 海松布(mirume) แปลว่า สาหร่าย เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 浦 (ura) แปลว่า อ่าว , คำว่า あま(ama) แปลว่า ชาวประมง และคำว่า 沈め(shizume) แปลว่า จม เป็นคำสัมผัสที่มีความหมายเกี่ยวกับทะเล

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่ฟูจิทซุโบะเอ่ยขึ้นในงานประชันภาพวาด โดยที่ฝ่ายพระสนมอูเมะทซุโบะ (ภายหลังเป็นพระมเหสีอะกิโกะโนะมุ) เลือกภาพวาดของนิทานโบราณที่มีชื่อเสียง ส่วนฝ่ายของพระสนมโคกิเค็ง (บุตรสาวของโท โนะ ชูโจ) เลือกภาพนิทานสมัยใหม่ซึ่งมีชื่อเสียงมาประชัน บทกวีของฟูจิทซุโบะมีความหมายว่า อิเซะโมะโนะงะตะริที่เห็นว่าเก่าแก่ แต่จะทำให้ชื่อเสียงที่มีมาเก่าแก่หายไปได้เช่นไร ซึ่งแสดงให้เห็นว่านางเลือกฝ่ายภาพวาดนิทานโบราณ ในคำ

พ้องของบทกวีบทนี้ไม่ได้ใช้เพื่อตีความ แต่ใช้เพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีคำสัมผัส ผู้วิจัยจึงเห็นว่าเป็น
บทกวีที่ไม่ซับซ้อน

4.1.13 สรุปกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครฟูจิซึโอบะ

	บทกวีระกะ	กลวิธีการประพันธ์
1	世がたりに 人や伝えへん たぐひなく う き身を醒めぬ 夢になしても Yogatarini hitoyatsutaen taguinaku ukimiwosamenu yumeninashitemo	
2	から人の 袖ふることは 遠ければ 立ちみ につけて あはれとは見き Karahitono sodefurukotowa tōkereba tachiinitsukete awaretowamiki	furu:古・振る(คำพ้อง)
3	袖ぬるる 露のゆかりと 思ふにも なほう とまれぬ やまとなでしこ Sodenururu tsuyunoyukarito omounimo naoutomarenu yamatonadeshiko	ko : 撫子・(この)子(คำพ้อง) 露(tsuyu)-- ぬるる(nururu) (คำสัมผัส)
4	おほかたに 花の姿を みましかば 露も心 の おかれましやは Ōkatani hananosugatawo mimashikaba tsuyumokokoromo okaremashiyawa	tsuyu: 露・つゆ(คำวิเศษณ์) (คำพ้อง) おかれ(okare มาจากคำว่า おく)-- (tsuyu) (คำสัมผัส) 露(tsuyu)-- 花(hana) (คำสัมผัส) 花の姿(hananosugata)=เกินจึ (อุปมาอุปไมย) อ้างอิงบทกวีโบราณ
5	ながき世の うらみを人に 残しても かつ は心を あだと知らなむ Nagakiyono uramiwohitoni nokoshitemo katsuwakokorowo adatoshiranamu	Ada: 仇・徒(คำพ้อง) あだ(ada)・ながき世(nagakiyo) (คำตรงข้าม)
6	ここのへに 霧やへだつる 雲の上の 月を はるかに 思ひやるかな Kokonoeni kiriyahedatsuru kumonoueno tsukiwoharukani omoi-yarukana	ここのへ(kokonoe) (ความหมาย): ซ้อนกันหลาย ชั้น・พระราชวัง(คำพ้อง) 月(tsuki) =จักรพรรดิ (อุปมาอุปไมย) 霧(kiri) =คนที่เจตนาไม่ดีที่ร้ายล้อมจักรพรรดิ (อุปมาอุปไมย)
7	ながらふる ほどはうけれふど ゆきめぐり 今日はその世に あふ心地して Nagarafuru hodowaukerefudo yukimeguri	furu: (永ら)ふる・降る(คำพ้อง) Yuki: 雪・行き(คำพ้อง)

	kyōwasonoyoni aukokochishite	降る(furu) 一雪(yuki) (คำสัมผัส)
8	おほかたの うきにつけては いとへども いつかこの世を 背きはつべき Ōkatano ukinitasuketewa itoedomo itsukakonoyowo somukiwatsubeki	kono: 此の・子の (คำพ้อง)
9	ありし世の なごりだになき 浦島に 立ち 寄る浪の めづたしきかな Arishiyono nagoridaninaki urashimani tachiyorunamino mezutashikikana	nagori: 名残・余波 (คำพ้อง) 立ち寄る(tachiyoru)– 浪(nami) (คำสัมผัส) 浪(nami) = เเกินใจ (อุปมาอุปไมย) 浦島(urashima) = คุณหาสน์ของฟูจิทซึโบะ (อุปมาอุปไมย)
10	見しはなく あるは悲しき 世のはてを 背ししかひも なくなくぞ経る Mishiwanaku aruwakanashiki yonohatewo somukishikaimo nakunakuzofuru	naku: 無く・泣く (คำพ้อง) 見し(mishi) = อดีตจักรพรรดิฟูจิทซึโบะ (อุปมาอุปไมย) ある(aru) = เเกินใจ(อุปมาอุปไมย) 背き(somuki) = ฟูจิทซึโบะ (อุปมาอุปไมย) อ้างอิงบทกวีโบราณ
11	しほたるる ことをやくにて 松島に 年ふ るあまも 嘆きをぞつむ Shiotaruru kotowoyakunite matsushimani toshifuruamamo nagekiwozotsumu	ama: 海人・尼 (คำพ้อง) yaku: 役・焼く (คำพ้อง) matsu: 松・待つ (คำพ้อง) nageki: 嘆き・投げき (คำพ้อง) 投げき(nageki)–つむ(積む tsumu) (คำสัมผัส)
12	見るめこそ うらふりむらめ 年へにし 伊 勢をのあまの 名や沈めむ Mirumekoso urafurimurame toshienishi isewoamano natashizumemu	mirume: 見る目・海松布 (คำพ้อง) urafuri: 心ふり・浦古り (คำพ้อง) 海松布(mirume)– うら(Ura)– あま(ama)– 沈め(shizume) (คำสัมผัส)

ตาราง3 ตารางแสดงกลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะของตัวละครฟูจิทซึโบะ

กลวิธีการประพันธ์	จำนวนบทกวี (ทั้งหมด 12 บท)
คำพ้อง (掛詞 kakekotoba)	11
อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu)	4
คำสัมผัส (縁語 engo)	6

คำตรงข้าม (对比 taihi)	1
คำกวี (歌詞 utakotoba)	0
คำประดับ (歌枕 utamakura)	0
การมองเหมือน (見立て mitate)	0
อ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta)	1
ไม่ปรากฏกลวิธีการประพันธ์	1

ตาราง 4 ตารางแสดงจำนวนกลวิธีการประพันธ์ที่พบในบทกวีระกะของตัวละครฟูจิซุโเบะ

4.1.14 วิเคราะห์บทกวีของตัวละครฟูจิซุโเบะ

จากตารางข้างต้น เห็นได้ชัดว่า บทกวีเกือบทุกบทของตัวละครฟูจิซุโเบะ มีการใช้กลวิธีการประพันธ์คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีคำสัมผัส (縁語 Engo) และ อุปมาอุปไมย (比喩 Hiyu) ค่อนข้างมาก

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดดังที่ได้วิเคราะห์ไว้ในข้างต้นแล้วจะพบว่า มีบทกวีอยู่หลายบทที่ต้องตีความความหมายของคำพ้อง ในภาพรวมบทกวีของฟูจิซุโเบะที่มีทั้งหมด 12 บท ผู้วิจัยวิเคราะห์หว่า เป็นบทกวีที่ซับซ้อนอยู่มากถึง 9 บท หรือคิดเป็นประมาณร้อยละ 75 ซึ่งตรงกับที่ ชูสุกิ ฮิโรโกะ (2004: 93-105) ได้เคยกล่าวว่าการตีความหมายของบทกวีของฟูจิซุโเบะ หรือบริบทในช่วงก่อน หรือ หลังบทกวี มีความคลาดเคลื่อนกันเป็นอย่างมาก บางครั้งอาจมีผู้ตีความตรงข้ามกัน เช่นบทกวีบทที่ 3 (ข้อ 4.1.3) เป็นเพราะบทกวีระกะของฟูจิซุโเบะ ไม่มีการใช้คำยาก หรือกลวิธีการประพันธ์ที่ซับซ้อน แต่รู้สึกได้ว่ามีความเข้าใจที่ซับซ้อนกันอยู่หลายชั้นในคำเพียง 31 พยางค์นี้ จึงตีความยาก เพราะมีความซับซ้อน

ผู้วิจัยคิดว่า บทกวีของฟูจิซุโเบะ อัดแน่นไปด้วยความรู้สึกหลายๆอย่างที่นางมีต่อแก่นจิ ทั้งรัก ทั้งเจ็บปวด โศกเศร้า สับสน ซึ่งยากที่จะพรรณนาความในใจออกมาเป็นถ้อยคำชัดเจน หรือเอ่ยออกมาตรงๆเป็นร้อยแก้วได้ จึงถ่ายทอดออกมาเป็นรูปแบบของบทกวีระกะที่มีความนัย ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าการตีความบทกวีระกะของฟูจิซุโเบะเป็นเรื่องยาก

4.2 บทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

อนนะซัน โนะ มิยะ มีบทกวีระกะในเรื่องเกินจินะโนะงะตะริทั้งหมด 7 บท ผู้วิจัยจะขออธิบายเนื้อหาของบทกวีโดยคร่าวๆดังต่อไปนี้

4.2.1 บทกวีบทที่ 1

はかなくて うはの空にぞ 消えぬべき 風にただよふ 春のあは雪

Hakanakute uwanosoranizo kienubeki kazenitadayou harunoawayuki

ปุยหิมะในฤดูใบไม้ผลิที่ลมพัดล่องลอยนั้น คงจะมลายหายไปบนท้องฟ้า (ท่านไม่มาหาข้า จิตใจจึงมีอาจสงบได้ รวากับตัวข้าจะเลือนหายไป)

4.2.1.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน ระกะนะ ม้วนแรก (若菜上巻 Wakanajō) เล่ม 4 หน้า 65 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เกินจิแต่งงานกับอนนะซัน โนะ มิยะ ทำให้มุระซะกิ โนะ อุเอะเศร่าโศกเสียใจ คืบวันแต่งงานเกินจิฝันเห็นนางจึงรีบกลับไปหาในเช้าวันรุ่งขึ้น แต่ก็ต้องส่งจดหมายหาอนนะซัน โนะ มิยะตามธรรมเนียม

ในจดหมายของเกินจิเขียนไว้ว่า "เมื่อเช้าหิมะตก รู้สึกไม่ค่อยสบายจริงๆ จึงกลับมาพักที่เรือน ปุยหิมะที่ตกลงมาเมื่อเช้า ใ้ว่าจะขวางกั้นเรือนเจ้ากับเรือนข้า เพียงแต่ทำให้หัวใจว่าวุ่นไปพบเจ้าไม่ได้น่าเสียดายนัก (中道を へだつるほどは なけれども 心みだるる けさのあは雪 Nakamichiwo hedatsuruhodowa nakeredomo kokoromidaruru kesanoawayuki)" และเกินจียังได้แนบกิ่งดอกบิวยสีขาวไปด้วย

อนนะซัน โนะ มิยะ ตอบบทกวีกลับมาว่า "ปุยหิมะในฤดูใบไม้ผลิที่ลมพัดล่องลอยนั้น คงจะมลายหายไปบนท้องฟ้า (ท่านไม่มาหาข้า จิตใจจึงมีอาจสงบได้ รวากับตัวข้าจะเลือนหายไป) (はかなくて うはの空にぞ 消えぬべき 風にただよふ 春のあは雪)"

4.2.1.2 วิเคราะห์บทกวี

はかなくて うはの空にぞ 消えぬべき 風にただよふ 春のあは雪

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มียะ
  - อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu) : คำว่า あはゆき (awayuki) แปลว่า ปุยหิมะ ในที่นี้เป็นความเปรียบหมายถึงตัวเอง

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มียะตอบจดหมายเกินใจ มีความหมายว่า ปุยหิมะในฤดูใบไม้ผลิที่ถูกลมพัดล่องลอยตามสายลม ดูราวกับจะหายไปบนท้องฟ้า ซึ่งในที่นี่หมายถึงการที่เกินใจไม่อยู่กับนาง (รีบร้อนออกไปตั้งแต่ตอนฟ้ายังไม่สว่าง) ทำให้นางรู้สึกกระวนกระวายว่าวุ่นใจ ตัวนางที่ไม่จริงนั้นแทบขาดใจ ราวกับหิมะที่จะหายลับไปในท้องฟ้า โดยเปรียบตนเองเป็นดังปุยหิมะในฤดูใบไม้ผลิ ต้องลมที่ล่องลอยไม่สามารถพึ่งพาได้

ผู้วิจัยคิดว่าเป็นการใช้ความเปรียบที่ต้องมีการตีความ นอกจากนี้ยังแฝงความรู้สึกที่มีต่อเกินใจด้วย กล่าวคือ เหตุการณ์ดังกล่าว เป็นคืนที่อนนะซัน โนะ มียะ ได้อยู่กับเกินใจอย่างสามีภรรยา แต่แล้วตึกคึกคักนั้นเกินใจกลับทิ้งนาง กลับไปหามุระซะกิ โนะ อุเอะ ผู้วิจัยคิดว่า ด้วยความที่นางเป็นเด็ก อาจไม่ได้ตัดพ้อเกินใจในฐานะคนรัก แต่อาจมองได้ในลักษณะลูกสาวรักพ่อ ความกระวนกระวายใจของนางที่ถ่ายทอดอยู่ในบทกวีนี้น่าจะเป็นความกระวนกระวายใจที่ขาดที่พึ่ง จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่ต้องมีการตีความหมายซับซ้อน

4.2.2 บทกวีบทที่ 2

あけぐれの 空につき身は 消えななん 夢なりけりと 見てもやむべく
Akegureno soranitsukimiwa kienanan yumenariterito mitemoyamubeku

ตัวข้าที่ทุกข์ตรอมตรมอยากจะหายไปบนท้องฟ้าสลับยามเช้ามีดนี้ จะคิดเสียว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อคืนมันเป็นเพียงฝัน

4.2.2.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน วะกะนะ ม้วนหลัง (若菜下巻 Wakanage) เล่ม 4 หน้า 220 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

หลังจากขบวนของเก็นจิไปนมัสการศาลเจ้าซุมิโยะมิ เก็นจิกิจัดงานดนตรีเพื่ออวยพรอดีตจักรพรรดิซุสะกุในงานปีใหม่ โดยให้อนนะซัน โนะ มิยะ ร่วมบรรเลงดนตรีด้วย เก็นจิสอนนางเล่นโคโตะ และเปรียบเทียบหญิงสาวทั้ง 4 กับดอกไม้ ต่อมามูระซะกิ โนะ อุอะะเกิดล้มป่วยกะทันหัน จึงขอไปพักรักษาตัวที่คฤหาสน์ในใจในเดือนสาม

ทางด้านคะฉิมะจิ เขาหลงไหลในตัวอนนะซัน โนะ มิยะ อย่างหัวปักหัวปำ ในที่สุดด้วยความช่วยเหลือจากโคะจิจุ สาวใช้คนสนิทของอนนะซัน โนะ มิยะ ทำให้คะฉิมะจิสามารถเข้าใกล้ซิด อนนะซัน โนะ มิยะ เขาลักลอบเข้าไปหานางถึงในห้องนอน พรรณนาความในใจและลักลอบมีความสัมพันธ์กับนางในคืนนั้น

ช่วงรุ่งสาง ก่อนที่คะฉิมะจิจะจากไป เขาเอ่ยบทกวีด้วยความเศร้าสร้อยว่า

"ในความมืดสลัวยามรุ่งที่ตื่นขึ้นมาแล้วไม่รู้จะไปแห่งหนใดนั้น มีน้ำค้างที่ใดมาเกาะชายแขนเสื้อเสียจนเปียกชุ่ม (起きてゆく 空も知られぬ あけぐれに いつくの露のかかる袖なり Okiteyuku soramoshirarenu akegureni izukunotsuyuno kakarusodenari)"

อนนะซัน โนะ มิยะ ตอบบทกวีด้วยเสียงอันอ่อนแรงแรงว่า

"ตัวข้าที่ทุกข์ตรอมตรมอยากจะหายไปในห้องฟ้าสลัวยามเช้ามืดนี้ จะคิดเสียว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อคืนมันเป็นเพียงฝัน (あけぐれの 空につき身は 消えななん 夢なりけりと 見てもやむべく)"

4.2.2.2 วิเคราะห์บทกวี

あけぐれの 空につき身は 消えななん 夢なりけりと 見てもやむべく

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีวะกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า あけぐれ (akegure) พ้องเสียงคำว่า 明け暮れ แปลว่า ช่วงเช้ามืด หรือช่วงหัวค่ำ กับคำว่า 開暗 แปลว่าแสงสลัว
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 見ても (mitemo) แปลว่า เห็น เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 夢 (yume) แปลว่าความฝัน

เป็นบทกวีอนนะซัน โนะ มิยะ ตอบคะฉิมิวะจิ หลังจากที่เขาลักลอบเข้ามา มีความสัมพันธ์กับนาง มีความหมายว่า ตัวข้าที่ทุกข์ตรอมตรมอยากจะทำอะไรในท้องฟ้าสลัวยามเช้ามีดนี้ จะคิดเสียว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อคืนมันเป็นเพียงฝัน

อิโนะ โยโกะ (井野葉子, 2009:192) วิเคราะห์บทกวีบทนี้ไว้ว่า แม้จะเห็นว่า อนนะซัน โนะ มิยะ ใช้คำที่สอดคล้องกับบทกวีของคะฉิมิวะจิ แต่ที่มาของคำว่า あけぐさ (akegusa) ที่ใช้ในบทกวีของนาง มาจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับเกินจินคินหลังแต่งงานที่เกินจินคินเห็นมูระซะกิ โนะ อุเอะ แล้วเขาก็รีบกลับไปในช่วงเช้ามีด ในตอนนั้นนางได้แต่มองเกินจินคินจากในมุมห้องแล้วเห็นท้องฟ้ามีดสลัวช่วงกลางดึกใกล้รุ่งจากประตูที่แง้มอยู่อย่างแน่นอน

ความรู้สึกไม่สบายใจที่ถูกขยahkanุ่มทิ้งในช่วงที่ฟ้ายังมีดนั้น ดูเหมือนว่าอนนะซัน โนะ มิยะ นำภาพบรรยายกาศณะที่เกินจินคินกำลังกลับมาใช้ในบทกวีที่ส่งให้คะฉิมิวะจิ จึงเป็นการสอดคล้องคำในบทกวีของเธอและในขณะเดียวกันก็เป็นการแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกที่ต้องแยกจากเกินจินคินในช่วงเช้ามีดตลอดระยะเวลาหลายปีที่ผ่านมา

ผู้วิจัยเห็นด้วยกับคำกล่าวข้างต้น และคิดว่าเมื่อพิจารณาจากบทบรรยายร้อยแก้วในฉากดังกล่าวจะพบว่า คะฉิมิวะจิพรั่ำพรรณนาความรู้สึกของตนออกมามากมาย แม้จะมีการบรรยายถึงอาการของอนนะซัน โนะ มิยะอยู่บ้าง แต่นางก็ไม่ได้เอ่ยอะไรตอบ นอกจากบทกวีบทนี้เพียงเท่านั้น เป็นบทกวีที่แสดงออกถึงความรู้สึกทั้งหมดของตัวละคร อาจกล่าวได้ว่าเป็นบทกวีที่ต้องมีการตีความซับซ้อน

4.2.3 บทกวีบทที่ 3

夕露に 袖ねらせとや ひぐらしの 鳴くを聞く聞く 起きて行くらむ

Yūtsuyuni sodenerasetoya higurashino nakuwokikukiku okiteyukuramu

ท่านจะกลับไปโดยปล่อยให้แขนเสื้อเปียกน้ำค้างยามเย็นเช่นนี้หรือ ทั้งๆที่จักจั่นต่างร้องอื้ออวนไม่ให้ไป ตะวันก็คล้อยต่ำแล้ว ท่านตื่นขึ้นมาแล้วจะกลับไปหรือ

4.2.3.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอน วะกะนะ ม้วนหลัง เล่ม 4 หน้า 239 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

(เนื้อเรื่องต่อบทกวีบทที่ 2) หลังจากที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ อากาการดีขึ้น เก็นจิจึงไปเยี่ยมอนนะซัน โนะ มิยะที่คฤหาสน์ ไร่กุโจบ้าง

อนนะซัน โนะ มิยะรู้สึกผิดอย่างมากที่ลักลอบมีความสัมพันธ์กับคะเมียวะจิ จนรู้สึกละอายที่จะพบหน้าเก็นจิ ดังนั้นไม่ว่าเก็นจิจะพูดอะไรมา นางก็ไม่ตอบ ทำให้เก็นจิคิดว่านางคงรู้สึกเจ็บแค้นที่เขาไม่ได้มาหานางเป็นเวลานาน เขาจึงรู้สึกตำหนิตัวเองและพยายามพูดปลอบประโลมให้นางรู้สึกดีขึ้น เก็นจิเรียกสาวใช้สูงวัยมาไต่ถามอาการป่วยของนางด้วย สาวใช้บอกว่าอนนะซัน โนะ มิยะมีอาการคล้ายตั้งครรรภ์ เก็นจิรู้สึกแปลกใจ แต่แม้ว่าเขาจะยังเป็นห่วงอาการป่วยของมูระซะกิ โนะ อุเอะ อยู่แต่ก็ไม่สามารถกลับไปหานางที่คฤหาสน์นิโจได้ในทันที เขาพักอยู่ที่คฤหาสน์ไร่กุโจ เป็นเวลา 2-3 วัน ระหว่างนั้นก็มักเป็นห่วงมูระซะกิ โนะ อุเอะตลอด จึงเขียนจดหมายไปหานางอยู่เรื่อยๆ

คืนนั้นเก็นจิตั้งใจจะกลับคฤหาสน์นิโจ จึงมาอำลาอนนะซัน โนะ มิยะ เขาอยู่พูดคุยกับนางจนตะวันคล้อยต่ำและนอนพักครู่หนึ่ง เสียงร้องของจ๊กจั่นปลุกให้เขาตื่นขึ้น เก็นจิตั้งใจจะออกเดินทางในตอนนั้น แต่อนะซัน โนะ มิยะรั้งเขาไว้ พร้อมทั้งเอ่ยบทกวีที่ใส่ชื่อและไร้อย่างเดียวว่า

“ท่านจะกลับไปโดยปล่อยให้แขนเสื้อข้าเปียกน้ำค้างยามเย็นเช่นนี้หรือ ทั้งๆที่จ๊กจั่นต่างร้องอ้อนวอนไม่ให้ไป ตะวันก็คล้อยต่ำแล้ว ท่านตื่นขึ้นมาแล้วจะกลับไปหรือ (ปกติมีแต่มาหาตอนเย็นแล้วกลับไปในตอนเช้า) (夕露に 袖ぬらせとや ひぐらしの 鳴くを聞く聞く 起きて行くらむ) ”

เก็นจิตอบบทกวีว่า “คนที่รอข้าอยู่ที่คฤหาสน์นิโจ ป่านนี้จะฟังเสียงจ๊กจั่นด้วยความรู้สึกเช่นไร ช่างเป็นเสียงจ๊กจั่นที่ทำให้หัวใจสับสนเหลือเกิน (待つ里も いかか聞くらん かたがたに 心さわがす ひぐらしのこゑ Matsusatomo ikagakuran katagatani kokorosawagasu higurashinokoe) ”

เก็นจิรู้สึกลำบากใจและสับสน แต่ก็คิดว่าหากเย็นชากับทางนี้ ก็น่าสงสารนัก เก็นจิจึงตัดสินใจพักที่คฤหาสน์ไร่กุโจต่ออีกคืน แต่ใจก็กระวนกระวายเป็นห่วงมูระซะกิ โนะ อุเอะ

4.2.3.2 วิเคราะห์บทกวี

夕露に 袖ぬらせとや ひぐらしの 鳴くを聞く聞く 起きて行くらむ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า ひぐらし (higurashi) พ้องเสียงคำว่า 蝸 แปลว่า จักจั่น กับคำว่า 日暮らし แปลว่า ตั้งแต่เช้าจรดค่ำ, ทั้งวัน

คำว่า おきて (okite) พ้องเสียงคำว่า 起きて แปลว่า ตื่น, ลุก
กับคำว่า 置きて แปลว่า วาง

- คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 夕露 (yūtsuyu) แปลว่า น้ำค้าง เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 置きて(okite) แปลว่า วาง และคำว่า 袖ぬらせ (sodenurase) แปลว่า แขนเสื้อเปียกน้ำตา เป็นคำสัมผัสที่มีความหมายเกี่ยวกับการร้องไห้

คำว่า ひぐらし(higurashi) แปลว่า จักจั่น เป็นคำสัมผัสกับคำว่า 鳴く (Naku) แปลว่า ส่งเสียงร้อง และคำว่า 聞く聞く (kikukiku) แปลว่า ฟัง

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มิยะ ส่งให้เกินจังหวะที่เขากำลังจะกลับไปหามูระซะกิ โนะ อุเอะ ที่คาดหวังสนใจ มีความหมายว่า ท่านจะกลับไปโดยปล่อยให้แขนเสื้อเปียกน้ำค้าง ยามเย็นเช่นนี้หรือ ทั่วที่จักจั่นต่างร้องอื้ออวนไม่ให้ไป ตะวันก็คล้อยต่ำแล้ว ท่านตื่นขึ้นมาแล้ว จะกลับไปหรือ (ปกติมีแต่มาหาตอนเย็นแล้วกลับไปในตอนเช้า)

บทกวีบทนี้ อิโนะ โยโกะ (井野葉子, 2009:175) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ... ひぐらし (higurashi) เป็นจักจั่นประเภทหนึ่งที่จะส่งเสียงร้อง ในช่วงเช้าหรือเย็นของช่วงฤดูฝนไปจนถึงต้นฤดูใบไม้ร่วง แต่ในระกะสมัยเฮอันมีบรรทัดฐานว่า “เป็นสัตว์ที่ส่งเสียงร้องในยามเย็นของฤดูใบไม้ร่วง” โดยมากมักชี้ถึงช่วงยามเย็น เมื่อพิจารณาจากบทกวีโบราณที่ปรากฏในหนังสือรวมบทกวี โคะกินฉุ ซึ่งมีการใช้คำว่า ひぐらし ทั้งหมด 5 บท จะพบว่าเป็นการชี้ให้เห็นถึงลักษณะของหญิงที่ใฝ่รอการมาเยือนของชายหนุ่มที่ยังไม่มาเยี่ยมเยือน จึงเป็นการโยงเสียงร้องของจักจั่นกับเสียงร้องไห้จากความเศร้าของหญิงสาวที่ใฝ่รอคอยชายหนุ่มแต่ในทีนี้ อนนะซัน โนะ มิยะ ใช้ใน

ความหมายว่า เศร้าที่ชายหนุ่มตรงหน้ากำลังจะจากไป อีกทั้งฤดูกาลในฉากดังกล่าวก็เป็นฤดูร้อน ไม่ใช่ฤดูใบไม้ร่วงตามในแบบแผน จึงนับว่าเป็นจุดเด่นของบทกวีบทนี้ นอกจากนี้ในบทกวีที่มีการใช้คำว่า 心づら (ในสมัยเฮอัน ไม่มีตัวอย่างการใช้ร่วมกับคำว่า 露 (tsuyu แปลว่า น้ำค้าง) และ 袖 (sode แปลว่าชายแขนเสื้อ) และเป็นการใช้คำว่า 露 โดยไม่มีการบรรยายในร้อยแก้วถึงทิวทัศน์ที่มีน้ำค้าง และดูเหมือนว่าบทกวีบทนี้จะสอดคล้องกับบทกวีที่คะมิวะงิส่งให้อนนะซัน โนะ มิยะ หลังจากที่เขาลักลอบมีความสัมพันธ์กับนาง แสดงให้เห็นถึงจิตใจที่สับสนของอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งเป็นภรรยาของเก็นจิ แต่กลับมีความสัมพันธ์กับชายอื่นจนตั้งครรรภ์

แม้ในบทบรรยายร้อยแก้วจะชี้ให้เห็นว่าอนนะซัน โนะ มิยะ มีท่าทีเกลียดชังคะมิวะงิ แต่ลึกๆแล้วคำในบทกวีของคะมิวะงิ เข้าไปอยู่ในใจของนาง และกลับกลายเป็นว่านำคำในบทกวีของชายหนุ่มคนหนึ่งไปใช้กับชายหนุ่มอีกคนหนึ่ง ซ้ำยังทำให้ชายหนุ่มผู้นั้นประทับใจในบทกวีของนาง จากงานวิจัยที่ยกมาอ้างในข้างต้น ผู้วิจัยจึงคิดว่าเป็นบทกวีที่ต้องตีความซับซ้อน

4.2.4 บทกวีบทที่ 4

立ちそひて 消えやなまし うきことを 思ひみだるる 煙くらべに

Tachisoite kieyanamashi ukikotowo omoimidaruru kemurikurabeni

ถ้าเป็นไปได้ข้าก็อยากจะหายไป(ตายไป)พร้อมกับควันของท่าน ควันแห่งความสับสนว่าจิตใจของข้าเมื่อเทียบกับควันของท่านแล้ว อย่างไหนจะรุนแรงกว่ากัน

4.2.4.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอนคะมิวะงิ (柏木巻 Kashiwagi) เล่ม 4 หน้า 286 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เก็นจิพบจดหมายที่คะมิวะงิ (บุตรชายคนโตของอดีตโท โนะ ชูโจ ผู้เป็นเพื่อนสนิทของเก็นจิ และเป็นพี่ชายของอะโอะอิ โนะ อุเอะ ภรรยาคนแรกของเก็นจิ ซึ่งนางเสียชีวิตตั้งแต่หลังคลอดบุตรชาย) ส่งหาอนนะซัน โนะ มิยะ เพราะนางซ่อนไว้ใต้ที่นั่ง แล้วคืนนั้นเก็นจิรู้สึกร้อนจึงเข้า

มหาพิศ และบังเอิญไปพบเข้า ทำให้รู้ความจริงว่าคะมิวะจิเป็นบิดาที่แท้จริงของบุตรในครรภ์ของอนนะซัน โนะ มียะ

คะมิวะจิล้มป่วย เขากลับกลุ่มทรมาณใจจากผลของการกระทำของตนเอง ในจังหวะที่คนดูแลไม่ได้อยู่ใกล้ๆ เขาเขียนจดหมายถึงอนนะซัน โนะ มียะ ความว่า

“ชีวิตข้าคงใกล้ถึงวาระสุดท้ายแล้ว คิดว่าท่านเองก็คงจะพอรู้บ้าง การที่ท่านไม่แยแสไม่ว่าข้าจะเป็นเช่นไรนั้นก็เป็นเรื่องสมควรแล้ว แต่รู้สึกเจ็บปวดเหลือเกิน” และแนบบทกวีว่า “นี่คงเป็นวาระสุดท้าย ควันไฟจากการเผาศพคงคละคลุ้งไปทั่วไม่อาจลอยไปไหน เพราะไฟรักที่มีอาจตัดใจจากเจ้าได้นั้น ยังคงหลงเหลืออยู่บนโลกใบนี้ (いまはとて 燃えむけぶりも むすぼほれ 絶えぬ思ひの なほや残らむ Imawatote moemukeburimo musubohore taenuomoino naoyanokoramu) ”

คะมิวะจิ ยังเขียนความทุกข์ทรมาณใจให้แก่จิจุ สาวใช้คนสนิทของอนนะซัน โนะ มียะด้วย เนื่องจากแม่่มขของคะมิวะจิคือป่าของจิจุ ทั้งสองจึงสนิทสนมกันมาแต่เยาว์วัย แม้จิจุจะไม่เห็นด้วยกับความรักต้องห้ามของคะมิวะจิ แต่ด้วยเห็นใจว่าใกล้จะถึงวาระสุดท้าย จึงช่วยนำจดหมายจากคะมิวะจิให้อนนะซัน โนะ มียะ และขอให้นางเขียนจดหมายตอบเขา อนนะซัน โนะ มียะตอบจดหมายและแนบบทกวีว่า

“ถ้าเป็นไปได้ข้าก็อยากจะหายไป(ตายไป)พร้อมกับควัน(จากการเผาศพ)ของท่าน ควันแห่งความสับสนว่าวุ่นใจของข้าเมื่อเทียบกับควัน(จากการเผาศพ)ของท่านแล้ว อย่างไหนจะรุนแรงกว่ากัน (立ちそひて 消えやなまし うきことを 思ひみだるる 煙くらべに) ท่านจะทิ้งข้าไว้หรือ”

หลังจากที่อนนะซัน โนะ มียะ ให้กำเนิดบุตรชายอย่างปลอดภัยแล้ว นางก็ตัดสินใจออกบวช ทางด้านคะมิวะจิล้มป่วยอยู่เมื่อได้ยินเรื่องราวดังกล่าวก็ยิ่งรู้สึกผิดบาปมากขึ้นจนอาการทรุดหนักลง ก่อนตายเขาได้สั่งเสียกับยูจิริเพื่อนรักว่าให้ดูแลอนนะนิ โนะ มียะ ภรรยาของเขา และให้ช่วยปรับความเข้าใจกับเกินจิ หลังจากนั้นเขาก็เสียชีวิตลง

4.2.4.2 วิเคราะห์บทกวี

立ちそひて 消えやなまし うきことを 思ひみだる 煙くらべに

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ
  - คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า ひ (火 hi) แปลว่าไฟ เป็นคำสัมผัสกับ คำว่า 煙 (kemuri) แปลว่า ควัน

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มิยะ ตอบจดหมายคะมิวะจิ มีความหมายว่า ถ้าเป็นไปได้ก็อยากหายไปพร้อมกับควันจากการเผาศพของคะมิวะจิ เปรียบควันจากความทุกข์ทรมานของข้า กับท่านดูเถิดว่าใครจะรุนแรงกว่ากัน อนนะซัน โนะ มิยะ แสดงความปรารถนาในใจที่อยากตายไปพร้อมกับคะมิวะจิ บทบรรยายร้อยแก้วกล่าวถึงคะมิวะจิหลังจากที่อ่านจดหมายของอนนะซัน โนะ มิยะ ว่าเขาอ่านจดหมายด้วยความโศกเศร้า และซาบซึ้ง ทำให้ผู้วิจัยคิดว่า ลึกลับแล้วอนนะซัน โนะ มิยะ ก็ดูเหมือนจะมีใจให้คะมิวะจิ ทั้งๆที่ในคืนที่คะมิวะจิแอบเข้ามาหาอนนะซัน โนะ มิยะ และชื่นใจนางนั้น อนนะซัน โนะ มิยะ มีท่าที่เย็นชา แต่บทกวีบทนี้ผู้วิจัยคิดว่า อาจตีความได้ว่า อนนะซัน โนะ มิยะ เริ่มมีความเห็นใจต่อคะมิวะจิ และบอกรักเป็นนัยผ่านบทกวี บทสุดท้ายที่ส่งแลกเปลี่ยนกับคะมิวะจิ แต่ในแง่ของความหมาย ผู้วิจัยคิดว่าเป็นบทกวีที่มีความหมายไม่ซับซ้อน

4.2.5 บทกวีบทที่ 5

うき世には あらぬところの ゆかしくて そむく山路に 思ひこそ入れ

Ukiyoniwa aranutokorono yukashikute somukuyamajini omoikosoire

อยากไปที่อื่นที่ไม่ใช่โลกอันไม่จริงที่น่ารังเกียจใบนี้ อยากไปในป่าเขาที่ท่านพ่อทรงผนวชอยู่เหลือเกิน

4.2.5.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอนโยะโกะบุเอะ (横笛巻 yokobue) เล่ม 4 หน้า 336 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

เกินจิตำบุญครบรอบวันตายให้คะมิวะจิ ทางด้านอดีตจักรพรรดิซุสะกุที่ประทับอยู่บนเขาก็โคกเศรำที่อนนะนิ โนะ มิยะ (พระธิดาของพระองค์อีกพระองค์หนึ่งที่อภิเษกกับคะมิวะจิ) ต้องกลายเป็นหม้ายตั้งแต่ยังสาว คงจะถูกผู้คนหัวเราะเยาะ ส่วนอนนะซัน โนะ มิยะ มาออกบวชตัดขาดจากเรื่องทางโลก พระธิดาทั้งสองต่างก็ไม่เป็นไปตามที่ทรงคาดหวังไว้ แต่นั่นก็ทำให้ไม่มีเรื่องทางโลกที่ทำให้ต้องทรงกลัดกลุ้มเป็นห่วงอีก

ตั้งแต่อนนะซัน โนะ มิยะออกบวช อดีตจักรพรรดิก็ทรงส่งจดหมายไต่ถามข่าวคราวมิได้ขาด แม้แต่ในเรื่องเล็กน้อย ทรงเก็บหน่อไม้จากป่าใกล้ๆ วัดที่ทรงจำพรรษา และห้วงมันป่าจากถောင်းส่งไปให้อนนะซัน โนะ มิยะ พร้อมกับแนบจดหมาย ในตอนท้ายของจดหมายเขียนไว้ว่า

“ป่าเขาในยามฤดูใบไม้ผลินั้น มีหมอกปกคลุมมองเห็นไม่ชัดเจน แต่อยากให้ผู้รู้ลึกดีใจ จึงไปเก็บหาของพวกนี้ให้เจ้าอย่างละเล็กอย่างละน้อย หนทางสู่พุทธศาสนาที่ละทิ้งเรื่องทางโลกที่เจ้ามาที่หลังช้า แต่ก็ขอให้เจ้าได้มายังสวรรค์ชั้นเดียวกัน (世を別れ 入りなむ道はおくるとも 同じところを 君も尋ぬよ Yowowakare irinamumichiwa okurutomo onajitokorowo kimimotasuneyo) ”

อนนะซัน โนะ มิยะเขียนจดหมายตอบเล็กน้อย และให้คนรับใช้จัดเตรียมเสื้อผ้าหมั้นเพื่อส่งกลับไป พร้อมแนบบทกวีว่า “อยากไปที่อื่นที่ไม่ใช่โลกอันไม่จริงที่น่ารังเกียจใบนี้ อยากไปในป่าเขาที่ท่านพอทรงผนวชอยู่เหลือเกิน (うき世には あらぬところの ゆかしくて そむく山路に 思ひこそ入れ) ”

4.2.5.2 วิเคราะห์บทกวี

うき世には あらぬところの ゆかしくて そむく山路に 思ひこそ入れ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า ところ (tokoro) พ้องเสียงคำว่า 所 แปลว่า สถานที่ กับคำว่า 野老 แปลว่า ชายแก่

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มิยะตอบจดหมายอดีตจักรพรรดิซุสะกุ มีความหมายว่า อยากหนีจากโลกอันทุรกันดารนี้ ไปอยู่กับท่านพ่อในป่าลึกที่เงียบสงบ ผู้วิจัยคิดว่า เป็นบทกวีที่มีความตรงไปตรงมา ด้วยความที่อนนะซัน โนะ มิยะ มีความเป็นเด็กอยู่มาก การที่นางออกเรือน และต้องเผชิญหน้ากับความทุกข์เพียงลำพังคงจะคิดถึงพ่ออยู่ไม่น้อย แม้ตอนนี้จะตัดขาด หนีปัญหาทางโลกด้วยการออกบวชแล้ว แต่ในใจก็คงอยากไปอยู่กับพ่อซึ่งเป็นผู้ที่น่าจะทำให้นางรู้สึกอุ่นใจมากที่สุด ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีนี้สามารถตีความได้โดยไม่ซับซ้อน

4.2.6 บทกวีบทที่ 6

へだてなく はちすの宿を 契りても 君がころや すまじとすらむ

Hedatenaku hachisunoyadowo chigiritemo kimigakokoro ya sumajitosuramu

ถึงจะสัญญาว่าจะอยู่บนดอกบัวเดียวกันบนโลกหน้า แต่หัวใจของท่านคงจะมีได้อยู่ร่วมกับข้า
จริงดังพูด

4.2.6.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอนซุซุมุฉิ (鈴虫巻 Suzumushi) เล่ม 4 หน้า 364 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

แม่ชีอนนะซัน โนะ มิยะ จัดงานบุญเบิกพระเนตรพระพุทธรูปขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ในฤดูร้อน เกินใจเอ่ยกับนางว่า ไม่เคยคิดเลยว่าจะได้จัดเตรียมงานบุญร่วมกับนาง อย่างน้อยขอจงคิดว่าเราคงได้อยู่บนดอกบัวเดียวกันในโลกหน้า และเกินใจได้เขียนบทกวีลงบนพัดที่อบกลิ่นหอมว่า

“จงให้สัญญาว่าจะได้อยู่บนดอกบัวเดียวกันบนโลกหน้า แต่วันนี้ต้องแยกกับเจ้าที่หันหน้าเข้าศาสนาแล้วนั้น ช่างเศร้าเหลือเกิน (はちす葉を おなじ台と 契りおきて 露のわ

かるる けふぞ悲しき Hachisuhawo onajidaito chigiriokite tsyunowakeruru
kyōzokanashiki) ”

อนนะซัน โนะ มียะ เขียนบทกวีตอบกลับมาว่า “ถึงจะสัญญาว่ามันจะอยู่บนดอกบัว
เดียวกันบนโลกหน้า แต่หัวใจของท่านคงจะมีได้ยากอยู่ร่วมกับข้าจริงดังพูด (へだてなく
はちすの宿を 契りても 君がころや すまじとすらむ) ”

4.2.6.2 วิเคราะห์บทกวี

へだてなく はちすの宿を 契りても 君がころや すまじとすらむ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มียะ
  - คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า すまじ (sumaji) พ้องเสียงคำว่า 住
まじ แปลว่า อาศัยอยู่ (อย่างสามีภรรยา) กับคำว่า 澄まじ แปลว่า ทำใจ
ให้บริสุทธิ์

เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มียะเขียนตอบเกินใจ มีความหมายว่า ถึงจะให้สัญญาว่าจะอยู่
บนดอกบัวเดียวกันบนโลกหน้า (ผู้วิจัยตีความว่า หมายถึงได้อยู่ร่วมเรียงเคียงหมอนกันเป็นสามี
ภรรยา) แต่หัวใจของท่านคงไม่ได้ยากอยู่ร่วมกันกับข้าจริง ไม่ได้บริสุทธิ์ใจที่จะพูดเช่นนั้น ผู้วิจัย
คิดว่าเป็นบทกวีที่ตรงไปตรงมาเป็นอย่างมาก

4.2.7 บทกวีบทที่ 7

おほかたの 秋をばうしと 和りにしを ふり棄てがたき すず虫のこゑ

Ōkatano akiwobaushito agarinishiwo furisutegataki suzumushinokoe

แม้จะรู้ดีถึงความเหงาในฤดูใบไม้ร่วง แต่ก็รู้สึกไม่อาจตัดใจจากการฟังเสียงร้องของจิ้งหรีดได้

4.2.7.1 ที่มาของบทกวี

บทกวีบทนี้ปรากฏในตอนซุซุมุฉิ เล่ม 4 หน้า 370 ซึ่งมีเนื้อเรื่องช่วงบทกวีโดยย่อดังนี้

ในช่วงเย็นของวันที่ 15 เดือน 8 จิ้งหรีดส่งเสียงร้อง ทำให้บรรยากาศสดใส แม่ชื่อนนะซัน โนะ มิยะ สวดมนต์หน้าพระพุทธรูป เก็นจิเข้ามาเหมือนทุกครั้ง เขาพูดขึ้นว่า เสียงแมลงในฤดูใบไม้ร่วง ไม่ว่าจะเป็นแมลงชนิดใดก็มีเสียงที่ไพเราะ แต่พระมเหสีอะกิโกะโนะมุเคยตรัสไว้ว่า จิ้งหรีด (松虫) นั้นมีเสียงที่ไพเราะที่สุด ถึงกับทรงให้จับจิ้งหรีดมาจากในทุ่งอันห่างไกลมาไว้ในสวนของพระองค์ แต่ก็ดูเหมือนว่าพวกมันจะไม่ค่อยส่งเสียงอย่างที่เคยร้องอยู่กลางทุ่ง แต่ถึงจะชื่อว่า จิ้งหรีด (松虫) ซึ่งเป็นชื่อที่มีความหมายดี แต่ตัวมันเองกลับมีอายุสั้นไม่จริงเหมือนชื่อ 松 (matsu) การที่มันสามารถส่งเสียงร้องทั้งๆที่ไม่มีคนฟังโดยไม่รู้สึกละอายตาย ในป่าลึกที่ไม่มีผู้คนหรือในทุ่งที่ห่างไกลนั้น เป็นแมลงที่ช่างไม่เข้าใจความรู้สึกมนุษย์เอาเสียเลย เมื่อเทียบกับจิ้งหรีด 鈴虫 แล้ว มันส่งเสียงร้องอย่างสดใสน่ารัก

อนนะซัน โนะ มิยะเอ่ยบทกวีด้วยเสียงแผ่วเบาว่า “แม้จะรู้ดีถึงความเหงาในฤดูใบไม้ร่วง แต่ก็รู้สึกไม่อาจตัดใจจากการฟังเสียงร้องของจิ้งหรีดได้ (おほかたの 秋をばうしと 和りにしを ふり棄てがたき すず虫のこゑ) ”

เก็นจิตอบบทกวีว่า “แม้ว่าเจ้าจักจั่นจะส่งเสียงร้องมาจากที่ห่างไกลผู้คน แต่เสียงมันก็ยังไพเราะจับใจ ก็เหมือนกับเจ้าที่แม้จะละทิ้งโลกออกบวชไป แต่ความงามก็มีเคยเปลี่ยนแปลง (こころもて 草のやどりを いとへども なほすず虫の 声ぞふりせぬ Kokoromote kusanoyadoriwo itoedomo naosuzumushino koezofurisenu) ”

4.2.7.2 วิเคราะห์บทกวี

おほかたの 秋をばうしと 和りにしを ふり棄てがたき すず虫のこゑ

- กลวิธีการประพันธ์ที่ปรากฏในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

- คำพ้อง (掛詞 kakekotoba) : คำว่า あき (aki) พ้องเสียงคำว่า 住まじ แปลว่า อาศัยอยู่ (อย่างสามีภรรยา) กับคำว่า 澄まじ แปลว่า ทำใจให้บริสุทธิ์

- คำสัมผัส (縁語 engo) : คำว่า 鈴 (suzu) ที่อยู่ในคำว่า 鈴虫 (suzumushi) แปลว่ากระดิ่ง เป็นคำสัมผัสกับคำว่า ふり (furi) แปลว่า ลั่น

บทกวีบทนี้เป็นบทกวีที่อนนะซัน โนะ มิยะเอ่ยกับเก็นจิก่อน และเป็นบทกวีบทสุดท้ายของอนนะซัน โนะ มิยะ มีความหมายว่า แม้จะรู้ดีความเหงาในฤดูใบไม้ร่วง แต่ก็รู้สึกไม่อาจตัดใจจากการฟังเสียงร้องของจักจั่นได้ ซึ่งมีความหมายโดยนัยว่า เมื่อเอ่ยถึงฤดูใบไม้ร่วง ทั่วๆที่นางก็เป็นผู้ที่เข้าใจถึงความเจ็บปวดเจ็บเหงาและการถูกเบียด (飽き) เป็นอย่างดี แต่กระนั้นก็ยังอาวรณ์เสียงจักจั่น ไม่อาจตัดใจได้ลง เป็นการตัดพ้อเก็นจิ ดูเหมือนอนนะ โนะ มิยะ จะรู้ตัวว่าเก็นจิไม่ได้รักนางมากนัก สังกัดได้จากเนื้อหาในบทกวีก่อนหน้านี้ (ข้อ 4.2.6) ผู้วิจัยตีความว่า ถึงแม้อนนะซัน โนะ มิยะ จะรู้ตัวดีว่าเก็นจิไม่รักนาง แต่นางก็ยังอาลัยอาวรณ์ตัดเขาไม่ขาด เหมือนกับที่ตัดใจจากการฟังเสียงร้องอันไพเราะของจักจั่นไม่ได้ เพราะเก็นจิเป็นที่ฟังเพียงคนเดียวที่อยู่ใกล้ตัวนางมากที่สุด และยังเป็นคนเดียวที่จะช่วยดูแล คะโอะรุ บุตรชายของนาง (กับคะมิวะจิ) ได้ ประกอบกับจากบทบรรยายร้อยแก้วที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่านางมีความเป็นเด็กอยู่มาก จึงอาจจะต้องการผู้เป็นที่ฟัง แม้จะออกบวชไปแล้วก็ตาม ผู้วิจัยคิดว่าบทกวีบทนี้มีความตรงไปตรงมา แม้จะมีการใช้ความหมายของคำพ้องในการตีความ แต่ก็ยังเป็นสิ่งที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

4.2.8 สรุปกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

	บทกวีระกะ	กลวิธีการประพันธ์
1	はかなくて うはの空にぞ 消えぬべき 風にただよふ 春のあは雪 Hakanakute uwanosoranizo kienubeki kazenitadayou harunoawayuki	あは雪(awayuki)=ตัวเอง (อุปมาอุปไมย)
2	あけぐれの 空につき身は 消えななん 夢 なりけりと 見てもやむべく Akegureno soranitsukimiwa kienanan yumenariterito mitemoyamubeku	akegure: 明暮・開暗 (คำพ้อง) 見ても(mitemo)-- 夢(yume) (คำสัมผัส)

3	夕露に 袖ねらせとや ひぐらしの 鳴くを 聞く聞く 起きて行くらむ Yūtsuyuni sodenerasetoya higurashino nakuwokikukiku okiteyukuramu	okite: 起きて・置きて(คำพ้อง) 置きて(okite)-- 露 (tsuyu) (คำสัมผัส)
4	立ちそひて 消えやなまし うきことを 思 ひみだるる 煙くらべに Tachisoite kieyanamashi ukikotowo omoimidaruru kemurikurabeni	火(hi)-- 煙(kemuri) (คำสัมผัส)
5	うき世には あらぬところの ゆかしくて そむく山路に 思ひこそ入れ Ukiyoniwa aranutokorono yukashikute somukuyamajini omoikosoire	tokoro: 野老・所(คำพ้อง)
6	へだてなく はちすの宿を 契りても 君が こころや すまじとすらむ Hedatenaku hachisunoyadowo chigiritemo kimigakokoroya sumajitosuramu	sumaji: 住まじ・澄まじ(คำพ้อง)
7	おほかたの 秋をばうしと 和りにしを ふり棄てがたき すず虫のこゑ Ōkatano akiwobaushito agarinishiwo furusutegataki suzumushinokoe	aki: 秋・飽き(คำพ้อง) ふり(furi)-- すず虫(suzu) (คำสัมผัส)

ตาราง 5 ตารางแสดงกลวิธีการประพันธ์บทกวีของตัวละครอนนะซัน โนะ มียะ

กลวิธีการประพันธ์	จำนวนบทกวี (ทั้งหมด 7 บท)
คำพ้อง (掛詞 kakekotoba)	5
อุปมาอุปไมย (比喻 hiyu)	1
คำสัมผัส (縁語 engo)	4
คำตรงข้าม (对比 taihi)	0
คำกวี (歌詞 utakotoba)	0
คำประดับ (歌枕 utamakura)	0

การมองเหมือน (見立て mitate)	0
อ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta)	0
ไม่ปรากฏกลวิธีการประพันธ์	0

ตาราง 6 ตารางแสดงจำนวนกลวิธีการประพันธ์ที่พบในบทกวีระกะของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

4.2.9 วิเคราะห์บทกวีของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ

จากตาราง จะเห็นได้ว่า ในบรรดาบทกวีทั้ง 7 บทของตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ มีการใช้ 掛詞 เป็นกลวิธีการประพันธ์ที่โดดเด่นที่สุด และเมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาในบทกวีจะพบว่า มีบทกวีที่ตัวละครอนนะซัน โนะ มิยะ ได้รับคำวิพากษ์วิจารณ์จากตัวละครด้วยกันเองว่า “มีความเป็นเด็ก” อยู่เป็นจำนวนมากเช่น

御手、げにいと若く幼げなり。(ตอนระกะนะ ม้วนแรก เล่ม 4 หน้า 65)

ลายมือของนางดูเด็กจริงๆ

(柏木) 「かう、いとつき御心にうつし心もうせはべりぬ。すこし思ひのどめよと思いされば、あはれ、とだにのたませよ」とおどしきこゆるを、うとめづらかなり、と思して、ものも言はむとしたまへど、わななかれて、いと若々しき御さまなり。(ตอน ระกะนะ ม้วนหลัง เล่ม 4 หน้า 219)

“เพราะหัวใจที่เย็นชาของท่าน ทำให้ข้าขาดสติ หากอยากให้ข้าสงบลง โปรดเวทนาสงสารข้า พุดกับข้าบ้างเถิด” คะมิวะงิชู แต่ดูเหมือนจะไม่เป็นผล แม้อนนะซัน โนะ มิยะ ดูเหมือนจะพุดอะไรออกมา แต่ตัวนางก็สิ้นเทา ดูราวกับเป็นเด็กตัวเล็ก ๆ

(女三の宮) 「月待ちて、とも言ふなるものを」と、いと若やかなるさましてのたまふは憎からずかし。(ตอน ระกะนะ ม้วนหลัง เล่ม 4 หน้า 239)

“แม้แต่ในบทกวีโบราณยังกล่าวว่า ‘รอให้พระจันทร์ขึ้นก่อนค่อย
เดินทาง’” นางพูดอย่างไร้เดียงสา สีหน้าใสซื่อน่าเอ็นดู

บทกวีของตัวละคร อนนะซัน โนะ มิยะ ที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็นเด็ก หรือ ไร้เดียงสา
กลับพบการใช้กลวิธีการประพันธ์ในบทกวีทุกบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลวิธีคำพ้อง (掛詞) และคำ
สัมผัส (縁語)

แม้ว่า มิมุระ ยูกิ (三村友希 Mimura Yūki, 2008:14) จะให้ความเห็นเกี่ยวกับความเป็น
เด็กของอนนะซัน โนะ มิยะว่า ทั้งความกังวลของอดีตจักรพรรดิซุสึเกะ การแต่งงานกับเกินจิ รวมถึง
การลักลอบมีความสัมพันธ์กับคะมิวะจิ และการที่ความลับดังกล่าวถูกเปิดเผย ล้วนเกิดขึ้นมาจาก
ความเป็นเด็กของอนนะซัน โนะ มิยะทั้งสิ้น และดูเหมือนว่าความเป็นเด็กของนางนี้เองที่ทำให้เรื่อง
ดำเนินต่อไป แต่ทว่าผลการวิเคราะห์กลวิธีการประพันธ์ในข้างต้นตรงกับความเห็นของ ทะเกะฮะ
ระ ฮิโระชิ (武原弘 Takehara Hiroshi อ้างถึงใน ฉู เทะอิฉุคุ 秋貞淑 Shū Teishuku, 2006 :
364) ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนหนึ่งของบทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะ ว่า เป็นสิ่งที่แสดง
ให้เห็นจิตใจของอนนะซัน โนะ มิยะ ที่แม้ว่าลักษณะภายนอกจะมีความเป็นเด็กอยู่มาก ควร
จะต้องพิจารณาตีความใหม่จากกลวิธีการประพันธ์บทกวี และเอะโนะโมะโตะ มะซะซุมิ (榎本正
純 Enomoto Masazumi, 1988 อ้างถึงในฉู เทะอิฉุคุ 秋貞淑 Shū Teishuku, 2006 : 364) ยัง
ได้กล่าวถึงบทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะว่า แม้จะมีความเป็นเด็ก แต่บทกวีทุกบทของนางก็แต่งขึ้น
โดยแสดงให้เห็นถึงบุคลิกของนาง และมีความหมายลึกซึ้ง เมื่อนำมาเทียบกับบทกวีของ
มุระซะกิ โนะ อุเอะ แล้วก็ไม่ได้ด้อยมากนัก

แม้จะมีความเห็นว่า บทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะ อาจมีความเป็นไปได้อาสาใช้คนสนิท
เป็นผู้เขียนบทกวีที่มีความหมายลึกซึ้งแทน แต่ผู้วิจัยไม่เห็นเช่นนั้น เนื่องจากมีบทบรรยายร้อยแก้ว
บางตอนในเรื่อง ได้กล่าวถึงเกินจิตำหนิเรื่องการตอบบทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะ ว่าตอบบทกวี
ช้า และยังมีกล่าวถึงเรื่องลายมือของอนนะซัน โนะ มิยะ นอกจากนั้นยังมีตอนที่คะมิวะจิ ขอร้อง
ให้จิฉู สาวใช้ของอนนะซัน โนะ มิยะ ช่วยบอกให้ออนนะซัน โนะ มิยะตอบบทกวีของเขา ยกตัวอย่าง
เช่น

御返り、すこしほど降る心地すれば、(略) 紅の薄様に、さざやかにおし包まれたるを、胸つぶれて、「御手のいと若きを。しばし見せたてまつらであらばや。…」 (ตอน วะกะนะะ ม้วนแรก เล่ม 4 หน้า 65)

อนนะซัน โนะ มิยะ ใช้เวลาในการตอบบทกวีเล็กน้อย (ย่อ) นางตอบบทกวีลงบนกระดาษสีแดงอ่อนสดใสส่งกลับมา ทำให้เกินจิริู้สึกตกใจ ‘ลายมือของอนนะซัน โนะ มิยะดูเป็นเด็กเหลือเกิน ยังไม่ยอมให้มูระซะกิ โนะ อุเอะเห็น…’ เกินจิตคิด

御手、げにいと若く幼げなり。さばかりのほどになりぬる人はいとかくはおはせぬものを… (ตอน วะกะนะะ ม้วนแรก เล่ม 4 หน้า 65-66)

ลายมือของอนนะซัน โนะ มิยะเป็นเด็กมาก ทั้ๆที่ตอนนี่มูระซะกิ โนะ อุเอะ อายุเท่านั้น ก็มีได้เป็นเช่นนี้เลยแม้แต่น้อย…

ดังนั้นผู้วิจัยจึงคิดว่า บทกวีทั้ง 7 บทของอนนะซัน โนะ มิยะ น่าจะเป็นบทกวีที่นางเป็นผู้แต่งเอง

นอกจากนี้ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า บทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะ ในช่วง 4 บทกวีแรก ซึ่งเป็นช่วงที่นางยังไม่ได้ออกบวชนั้น เป็นบทกวีที่มีความซับซ้อนอยู่มาก แต่บทกวีหลังจากที่นางออกบวชแล้ว กล่าวคือบทกวีบทที่ 5 - 7 (ข้อ 4.2.5 - 4.2.7) กลับมีความเปลี่ยนแปลงไปคือ เป็นบทกวีที่ตีความได้อย่างตรงไปตรงมามากขึ้น ผู้วิจัยคิดว่าจากจุดนี้ทำให้เห็นถึงการพัฒนาของตัวละครที่โตขึ้น และมีแนวคิดเกี่ยวกับความอนิจจัง

น่าแปลกที่ตัวละครที่ได้รับการกำหนดว่าเป็นเด็ก ไร้เดียงสา มาโดยตลอดนั้นกลับมีความซับซ้อนในบทกวีที่ต้องตีความค่อนข้างมาก และมีพัฒนาการของบทกวีช่วงก่อนและหลังการออกบวชอย่างชัดเจน ผู้วิจัยคิดว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาในโอกาสต่อไป

4.3 เปรียบเทียบกลวิธีการประพันธ์

เมื่อเปรียบเทียบกับบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ กับ บทกวีของ ฟุจิทซึโบะ และ อนนะซัน โนะ มิยะ จะพบว่าบทกวีของทั้งสองตัวละครมีลักษณะการใช้กลวิธีการประพันธ์คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ มีการใช้คำพ้อง (掛詞) เป็นจำนวนมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาถึงความซับซ้อน และ เนื้อหาของบทกวีแล้วพบว่า บทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะมีความซับซ้อนน้อยที่สุด

แม้ว่าบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ จะมีการใช้กลวิธีคำพ้องมากที่สุด แต่ส่วนใหญ่เป็นไป โดยการใช้คำพ้องดังกล่าวเพื่อเชื่อมโยงกับกลวิธีคำสัมผัส มากกว่าจะใช้ในการตีความหมาย ต่างจากบทกวีของฟุจิทซึโบะ ที่มีการใช้คำพ้องในการตีความค่อนข้างมาก ส่วนอนนะซัน โนะ มิยะ แม้จะมีการใช้คำพ้องมาก แต่ความซับซ้อนของบทกวีของนางอยู่ที่คำในบทกวี ซึ่งเชื่อมโยงกับ เหตุการณ์เบื้องหลังมากกว่าการใช้เทคนิคการประพันธ์ในการเชื่อมโยงความนัย

เป็นที่น่าสังเกตว่าบทกวีของตัวละครมูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปว่าเป็น หญิงในอุดมคติ (武原弘 Takehara Hiroshi, 1978:101-102) นั้น ซึ่งเกี่ยวกับความเป็นอุดมคตินี้ ได้มีกล่าวไว้ในเนื้อเรื่องด้วยเช่นข้อความที่ยกมาต่อไปนี้

常に書きかはしたまへば、わが御手にいとよく似て、今すこ
しなまめかしう、女しきところ書き添へたまへり。何ごとにつけても、
けしうはあらず生ほし立てたりかし、と思ほす。 (ตอนชะกะกิ เล่ม

2 หน้า 110)

(หลังจากได้รับบทกวีตอบจากมูระซะกิ โนะ อุเอะ เก็นจิก็เห็นว่า
ลายมือของนางสวยขึ้น) เพราะมูระซะกิเขียนจดหมายแลกเปลี่ยนกับเก็นจิอยู่
เป็นประจำ ทำให้ลายมือของนางคล้ายกับลายมือของเก็นจิเป็นอย่างมาก แต่
มีความอ่อนช้อยมากกว่า และมีลักษณะที่เป็นลายมือผู้หญิง เก็นจิคิดว่าตน
ได้เลี้ยงดูนางได้เป็นอย่างดีไม่มีข้อบกพร่องใดๆในทุกด้าน

จากข้อความที่ยกมาข้างต้น มูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นหญิงในอุดมคติ ที่ไม่มีข้อบกพร่องใน
ทุกๆด้าน กลับมีการใช้กลวิธีคำพ้อง (掛詞) และคำสัมผัส (縁語) ไม่ถึงครึ่งของจำนวนบทกวีที่ตัว
ละครดังกล่าวแต่ง แต่ในปริมาณการใช้กลวิธีการประพันธ์ที่ไม่มากนักกลับการใช้กลวิธีการประพันธ์

ที่หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้การอ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌) ซึ่งเป็นการยกบทกวีส่วนหนึ่งของโบราณขึ้นมากล่าวอ้างในบทกวีของตน เพื่อให้ผู้อ่านนึกเชื่อมโยงถึงความหมายของบทกวีโบราณดังกล่าวด้วย จุดนี้ผู้วิจัยคิดว่า แสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งได้รับการอบรม และการศึกษามาเป็นอย่างดีจากเกินจิ

แต่ในขณะเดียวกัน การใช้กลวิธีการประพันธ์ในปริมาณที่ไม่มากนัก ก็เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่า บทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ มีจุดเด่นที่ความเรียบง่าย มีความหมายตรงไปตรงมา บทกวีที่ว่าครึ่งของมูระซะกิ โนะ อุเอะ เป็นบทกวีที่ส่งได้ตอบแลกเปลี่ยนกับเกินจิมากถึง 17 บท จึงอนุมานได้ว่าการที่มูระซะกิ โนะ อุเอะ อยู่กับเกินจิมาดังแต่ยังเด็ก ทำให้ทั้งสองต่างสนิทสนม และผูกพันกันมาก จึงสามารถใช้บทกวีที่มีความหมายตรงไปตรงมา ต่างจากหญิงสาวอื่นๆที่มักใช้กลวิธีการประพันธ์ในบทกวีมากมายเพื่อเรียกร้องความสนใจจากฝ่ายชาย ยิ่งไปกว่านั้น คะนะสะวะะ ฮะรุฮิโกะ (金沢春彦 Kanazawa Haruhiko, 2005:371) ยังเห็นว่า มูระซะกิ โนะ อุเอะ ไม่เคยขาดความรักจากเกินจิ จึงเป็นอีกเหตุผลที่ตอบคำถามที่ว่าเหตุใดนางจึงไม่จำเป็นต้องเรียกร้องความสนใจจากเขา

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ตัวละครทั้ง 3 จะมีความสัมพันธ์ทางสายเลือด แต่เมื่อพิจารณาในด้านบทกวี จะพบว่า บทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ตัวละครเอกในวรรณกรรมเรื่องเกินจิมะโนะงะตะริ มีจุดเด่นอยู่ที่การใช้กลวิธีการประพันธ์ที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา ซึ่งแตกต่างจากบทกวีของฟูจิซุโบะ และ อนนะซัน โนะ มิยะ ที่มีความซับซ้อน และต้องใช้การตีความมากกว่า

บทที่ 5

บทสรุป

เก็นจิโมะโนะงะตะริ กล่าวได้ว่าเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเขียนขึ้นในสมัยเฮอัน (ค.ศ.794-1192) และสะท้อนสภาพสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมญี่ปุ่นในสมัยนั้นได้เป็นอย่างดี จากการศึกษาพบว่า บทกวีวะกะ เป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่สำคัญอย่างหนึ่งในชีวิตประจำวันของสังคมชั้นสูงสมัยเฮอัน ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นในวรรณกรรมอย่างชัดเจน ทำให้เก็นจิโมะโนะงะตะริ เป็นนิยายเรื่องยาวที่มีบทกวีวะกะสอดแทรกอยู่มากถึง 795 บท

ผู้วิจัยได้หยิบยกบทกวีวะกะของตัวละครเอกหญิง มุระซะกิ โนะ อุเอะ ซึ่งนอกจากจะเป็นตัวละครที่มีบทบาทสำคัญกับฮิคารุ เก็นจิ ตัวเอกของเรื่องแล้ว ยังเป็นตัวละครหญิงที่มีบทกวีมากที่สุดในเรื่อง (23 บท) อีกด้วย

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า บทกวีของมุระซะกิ โนะ อุเอะ มีความเรียบง่าย กล่าวคือมีความหมายค่อนข้างตรงไปตรงมา แม้จะมีการใช้กลวิธีคำพ้อง (掛詞) มากที่สุดใน 23 บทนั้น แต่ส่วนมาก เป็นการใช้คำพ้องเพื่อเชื่อมโยงกับการใช้กลวิธีคำสัมผัส มากกว่าจะใช้ในการตีความโดยนัย แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่สนิทสนมผูกพันกับเก็นจิ จนสามารถถ่ายทอดความรู้สึกของตนเองได้อย่างจริงใจ นอกจากนี้ยังมีการใช้กลวิธีหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับตัวละครฟูจิซุโอบะ และ อนนะซัน โนะ มิยะแล้วจะพบว่า มีการใช้กลวิธีอ้างอิงบทกวีโบราณมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ามุระซะกิ โนะ อุเอะ ได้รับการศึกษาจากเก็นจิมาเป็นอย่างดี

เมื่อพิจารณาในด้านเนื้อหาบทกวี จะพบว่า เนื้อหาทั้ง 23 บทกวีของมุระซะกิ โนะ อุเอะ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวชีวิตของตัวละคร ตั้งแต่ในวัยเด็กจนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิตได้ โดยผู้วิจัยแบ่งช่วงเนื้อหาของบทกวีได้เป็น 5 ช่วง ตามวัยของตัวละคร

เนื้อหาของบทกวีที่สามารถเล่าเรื่องราวตลอดชีวิตของตัวละครได้นั้น ทำให้เห็นการพัฒนาอารมณ์ของตัวละคร และเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากตัวละครอื่นๆ นอกจากนี้ บทกวียังสามารถทำ

ให้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตัวละครได้ดีขึ้น เพราะในส่วนของร้อยแก้วไม่ได้มีบรรยายความรู้สึกของตัวละครในฉากนั้นๆ ไว้อย่างละเอียด

บทกวีระกะยังสามรถสะท้อนให้เห็นลักษณะของตัวละครได้อีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น ความหึงหวง ที่บทกวีแสดงออกมาได้ชัดเจนกว่าบทร้อยแก้ว ความเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวของมูระซะกิ โนะ อุเอะ ความเชื่อใจ และเชื่อมั่นในความรัก ความคิดอนิจจัง รวมไปถึงเป็นเครื่องยืนยันสถานภาพทางสังคม และการยอมรับทางสังคม และแสดงให้เห็นถึงลักษณะจริงใจ ตรงไปตรงมาของตัวละครคนด้วย

สำหรับตัวละครอื่นที่ผู้วิจัยยกมาเปรียบเทียบในที่นี้คือ ฟุจิทซุโบะ และอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งเป็นตัวละครที่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดกับมูระซะกิ โนะ อุเอะ พบว่า บทกวีของทั้งสองตัวละครนี้มีอัตราส่วนการใช้กลวิธีการประพันธ์มากกว่า โดยเฉพาะการใช้คำพ้อง (掛詞) แต่กินความหมายมากกว่าที่ใช้ในบทกวีของมูระซะกิ โนะ อุเอะ

บทกวีของฟุจิทซุโบะ มีการใช้คำพ้องแทบทุกบท และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า เป็นบทกวีที่ซับซ้อนต้องอาศัยการตีความหลายชั้น เป็นบทกวีที่เข้าใจยาก เนื่องจากตัวละครตัวนี้มีความซับซ้อนทางความรู้สึกอยู่มาก ส่วนบทกวีของอนนะซัน โนะ มิยะ ซึ่งเป็นตัวละครที่ถูกกล่าวว่าเป็นความเป็นเด็กสูง แม้จะมีจำนวนไม่มาก แต่บางบทต้องมีการตีความที่ลึกซึ้งด้านความสัมพันธ์ระหว่างตัวละคร และเห็นพัฒนาการของบทกวีช่วงก่อนและหลังจากที่ตัวละครออกบวช ผู้วิจัยจึงคิดว่าเป็นจุดที่น่าสนใจ ในการศึกษาและตีความใหม่สำหรับตัวละครตัวนี้ในอนาคตต่อไป

อย่างไรก็ตามทั้งหมดที่กล่าวมาในข้างต้นนั้นเป็นเพียงบทประพันธ์ของมูระซะกิ ฌิกิบุ นักเขียนหญิง ในสมัยเฮอัน ซึ่งเมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่าเกินจิโมะโนะซะตะริเป็นนิยายเรื่องยาว ที่มีตัวละครจำนวนมาก และตัวละครต่างๆ ก็มีความพัวพัน มีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กันแล้ว บทกวีระกะของตัวละครต่างๆ ที่ผู้วิจัยได้หยิบยกมาวิเคราะห์นั้นก็ล้วนแล้วแต่เป็นผลงานการประพันธ์ของนักเขียนคนเดียวกัน การที่มูระซะกิ ฌิกิบุสามารถแต่งบทกวีระกะให้แต่ละตัวละครมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญได้นั้น ทำให้ตัวละครต่างๆ มีชีวิตชีวา และมีความสมจริงมากขึ้น นับเป็นสิ่งที่น่าสนใจมาก

นอกจากนั้นยังทำให้เห็นว่า การที่มูระซะกิ ฌิกิบุใส่ใจในรายละเอียดของบทกวีวะกะของแต่ละตัวละครนั้นเป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงบทบาทของบทกวีวะกะในสมัยเฮอันว่า บทกวีวะกะสามารถสะท้อนให้เห็นบุคลิก ความคิด และอารมณ์ของตัวละครได้ลึกซึ้งกว่าที่ร้อยแก้วบรรยายไว้ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าเป็นแนวทางที่สำคัญในการศึกษาวรรณคดีประเภทโมะโนะงะตะริในสมัยเฮอันต่อไป

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

Wm. Theodore de Bary. บ่อเกิดลัทธิประเพณีญี่ปุ่น ภาค ๑-๔. พิมพ์ครั้งที่ 2. แปลโดย จำนงค์ทอง ประเสริฐ. นนทบุรี : ราชบัณฑิตยสถาน. 2545.

เพ็ญศรี กาญจนมัย. สังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2540

ยอดสวรรณค์ อิกุจิ. แนวทางการอธิบายกลวิธีการประพันธ์ทร้อยกรองใน อิเซะ โมะโนะงะตะริ.

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544.

อรรถยา สุวรรณระดา. ประวัติวรรณคดีญี่ปุ่น. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2554.

อรรถยา สุวรรณระดา. เรียนรู้ 100 บทกวีญี่ปุ่นโบราณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2555.

ภาษาญี่ปุ่น

青木五郎 Aoki Gorō and others. クリアカラー国語便覧. 数研出版. 2010.

赤羽淑 Akahane Shuku. 源氏物語の女たち— その愛のゆくえ. 翰林書房. 1995.

赤羽淑 Akahane Shuku. 源氏物語の女たち Part2— その愛のゆくえ. 翰林書房. 1995.

阿部秋生 Abe Akio and others. 日本古典文学全集 源氏物語一. 小学館. 1979.

阿部秋生 Abe Akio and others. 日本古典文学全集 源氏物語二. 小学館. 1979.

阿部秋生 Abe Akio and others. 日本古典文学全集 源氏物語三. 小学館. 1979.

阿部秋生 Abe Akio and others. 日本古典文学全集 源氏物語四. 小学館. 1979.

阿部泉 Abe Izumi. 歌の自然歳時記. つくばね舎. 2013.

井野葉子 Ino Yoko. 女三の宮の「ひぐらし」の歌— 一刻み付けられた柏木の歌の言葉— 源氏物語の和歌と人物. 172-195. 翰林書房. 2009.

大森純子 Ōmori Junko. 物語研究の課題 Q&A 27. 国文学 物語の謎問題への架橋. 第 42 卷 2 号. (2 月:1997) : pp.124-125

- 金沢春彦 Kanazawa Haruhiko. 愛に生まれたヒロイン・紫の上. 人物で詠む『源氏物語』
第6巻一紫の上. pp 371-374. 勉誠出版. 2005.
- 川村裕子 Kawamura Yūko. 古典のなかの女性たち 王朝生活の基礎知識. 角川選書.
2005.
- 菊池靖彦 Kikuchi Yasuhiko. 掛詞・縁語—『古今集』におけるその様相—. 論集和歌とレ
トリック. 和歌文学会. 1986.
- 古典文学探索教室 源氏物語探索教室. [online]. 2007. Available from :
<http://www4.ocn.ne.jp/~crossgm/sumakyouran.htm> [2013, July 2]
- 佐藤明浩 Satō Akihiro. 源氏物語の描かれた和歌. 源氏物語と和歌. pp 62 - 83. 青簡
舎. 2008
- 渋谷栄一 Shibuya Eiichi. 源氏積 源氏物語古注集成 16. おうふう. 2000.
- 秋貞淑 Shū Teishuku. 紫上の歌々—人生の縮図として. 人物で詠む『源氏物語』 第6
巻一紫の上. pp 362-365. 勉誠出版. 2005.
- 秋貞淑 Shū Teishuku. 藤壺の後朝の歌—「世語り」への恐怖—. 人物で詠む『源氏物
語』 第4巻一藤壺の宮. 326-329. 勉誠出版. 2005.
- 秋貞淑 Shū Teishuku. 「いはけなき」皇女の歌—救いを求める歌. 人物で詠む『源氏
物語』 第15巻一女三の宮. pp 363-366. 勉誠出版. 2006.
- 小学館 精選版日本国語大辞典. [พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์]. 2006
- 鈴木日出男 Suzuki Hideo. 古代和歌史論. 東京: 東京大学出版会. 1990.
- 鈴木宏子 Suzuki Hiroko. 紫の上の和歌覚書—「ささがに」をめぐる—. 駒沢短大国文
27. (3月 1997): 1-18
- 鈴木宏子 Suzuki Hiroko. 葛藤する歌—藤壺の独詠歌について—. 源氏研究 9号. pp 93 -
105. 翰林書房. 2004.
- 鈴木宏子 Suzuki Hiroko. 三代集と源氏物語—引歌を中心として. 源氏物語と和歌を学ぶ
人のために. pp.4-23. 世界思想社. 2007.
- 鈴木宏子 Suzuki Hiroko. 紫の上和歌—育まれ、そして開かれていく歌—. 源氏物語の和
歌と人物. 26-45. 翰林書房. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō. 源氏物語巻一. 講談社文庫. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō. 源氏物語巻二. 講談社文庫. 2009.

- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō.源氏物語卷三. 講談社文庫. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō. 源氏物語卷四. 講談社文庫. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō.源氏物語卷五. 講談社文庫. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō.源氏物語卷六. 講談社文庫. 2009.
- 瀬戸内寂聴 Setouchi Jakuchō. 源氏物語卷七. 講談社文庫. 2009.
- 全訳古語辞典第3版. 旺文社. [พจนานุกรมอรรถนิทัศน์] 2003
- 高木和子 Takagi Kazuko.女から詠む歌 源氏物語の贈答歌.青簡舎. 2008.
- 高橋亨 (編) Takahashi Tōru. 物語研究の課題 Q&A 27.国文学物語の謎問題への架橋
第42巻2号. (2月1997): pp.116-136
- 高橋秀子 Takahashi Hideko (2009)「平安時代の和歌の贈答について. 日本文化研究の国際的情報伝達スキルの育成 活動報告書 Vo1. 平成20年度. 学内教育事業編第3回国際日本学コンソーシアム大学院教育改革支援プログラムお茶の水女子大学大学院教育改革支援プログラム「日本文化研究の国際的情報伝達スキルの育成. 事務局. (3月2009):pp.172-176.
- 武原弘 Takehara Hiroshi. 「源氏物語」の和歌の機能について—会話性と文芸性—
国文学研究 1. pp21-31.1965
- 武原弘 Takehara Hiroshi. 紫の上の人間像について—第一部から第二部への変貌をめぐって—. Studies in Japanese literature. 梅光女学大学院 (11月1978):pp101-112.
- 谷崎潤一郎 Tanisaki Junichirō. 新々源氏物語. 中央公論社. 1965.
- 中井和子 Nakai Kazuko. 源氏物語と仏教. 東方出版. 1998.
- 土方洋一 Hijikata Yōichi. 「古言」としての自己表現.源氏物語と和歌.pp150-174 青簡舎. 2008.
- 平林優子 Hirabayasi Yuko. 第一章 紫の上の苦悩.源氏物語女性論 交錯する女たちの生き方.笠間書院. 2009.
- 藤原克己 Fujiwara Yoshina.源氏物語の和歌.国文学.第40巻第3号.(2月1995):76-78
- 藤原定家『拾遺愚草』全注釈 参考資料[online]. 2012. Available from :
http://www.asahi-net.or.jp/~SG2H-ymst/yamatouta/teika/t_siryō.html [2013, July 2]
- 正史西沢 Masashi Nishizawa.源氏物語作中人物事典.東京堂出版. 2007.

三村友希 Mimura Yuki. 研究史 紫の上物語の生成—紫のゆかりの糸を手繰って. 人物で詠む『源氏物語』第6巻—紫の上. pp 316-350. 勉誠出版. 2005.

三村友希 Mimura Yuki. 姫君たちの源氏物語—二人の紫の上. 翰林書房. 2008.

宮城県多賀城市——津波と末の松山—[online]. 2013. Available from :

http://blogs.yahoo.co.jp/mas_k2513/27528452.html [2013, August 17]

森一郎 Mori Ichirō. 源氏物語における人物造型の方法と主題との関連. 源氏物語の方法. 桜風社. 1980.

山田洋嗣 Yamada Hirotsugu. 日本歴史大事典. 小学館. [พจนานุกรมอิเล็กทรอนิกส์] 2000.

渡部泰明 Watanabe Yasuaki. 表現論—掛詞・縁語をどう考えるか. 百人一首のなぞ. 国文学 12月臨時増刊号. (12月 2007):pp90-96.

趙文珍 Zhao Wen-Zhen 大学院教育改革支援プログラム「日本文化研究の国際的情報伝達スキルの育成」活動報告書 平成 20 年度 海外教育派遣事業編お茶の水女子大学大学院教育改革支援プログラム「日本文化研究の国際的情報伝達スキルの育成」事務局. 173-176 2009.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

1. กลวิธีการประพันธ์บทกวีระกะ

ผู้วิจัยขออธิบายกลวิธีการประพันธ์ระกะ ที่เป็นที่พบมากในสมัยเฮอัน โดยเฉพาะในเก็นจิ โมะเนะงะตะริ ดังต่อไปนี้

2.1 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำพ้อง (掛詞 kakekotoba) กลวิธีการใช้คำพ้องเสียง โดยคำหนึ่งคำสามารถแปลความหมายได้มากกว่า 2 ความหมายขึ้นไป การใช้กลวิธีคำพ้องเสียง เช่นนี้ช่วยให้สามารถย่อความหมายทำให้ ช่วยลดพยางค์ของคำในบทกวีให้กระชับลงได้ และยังช่วยให้เกิดความประทับใจต่อบทกวี

2.2 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำสัมพันธ์ (縁語 engo) (ยอดสวรรค์ อิกุจิ 2544 : 26) เป็นกลวิธีการประพันธ์ประเภทหนึ่งซึ่งพบมากในบทกวีญี่ปุ่น เมื่อกวีต้องการสื่อหรือแสดงถึงแนวคิดสำคัญในบทกวี จะมีการเลือกสรรถ้อยคำที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันทางความหมาย อย่างลึกซึ้งกับคำหลัก หรือคำสำคัญมาใช้ในบทกวีหนึ่งๆ ทำให้ผู้อ่านเกิดความคิดเชื่อมโยงไปถึงสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน และความคิดเชื่อมโยงนี้ก่อให้เกิดจินตนาการที่กว้างไกล ลึกซึ้ง มีการต่อเนื่องทางด้านอารมณ์ความรู้สึก กล่าวกันว่าเป็นกลวิธีการประพันธ์ที่ให้อรรถรสที่ละเอียดอ่อน และละเอียดละไมต่อความหมายของบทกวี

2.3 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำประดับ (枕詞 makurakotoba) เป็นการใช้กลุ่มคำ หรือวลีที่มีการกำหนดไว้แน่นอน เพื่อบ่งชี้บางคำที่ปรากฏในบทกวีนั้นๆ และประดับให้บทกวีไพเราะสวยงาม โดยทั่วไปจะเป็นกลุ่มคำ หรือวลีที่ประกอบด้วย 5 พยางค์ แต่ในบางครั้งอาจมีกลุ่มคำที่ประกอบด้วย 4 พยางค์ หรือ 6 พยางค์ และไม่เป็นภาษาพูดที่ใช้โดยทั่วไป เมื่อแปลบทกวีไม่จำเป็นต้องแปลคำประดับดังกล่าว

2.4 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำกล่าวนำ (序詞 jokotoba) (ยอดสวรรค์ อิกุจิ 2544 : 26) เป็นกลวิธีการประพันธ์ชนิดหนึ่งที่ใช้มากในการแต่งบทกวีญี่ปุ่น หมายถึงการนำคำหรือวลี

หนึ่งๆมากล่าวนำคำหรือวลีใดๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสารหรือความหมายของบทกวี เพื่อให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ จิตนาการ รวมทั้งสามารถเข้าใจความหมายบทกวีได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.5 กลวิธีการประพันธ์ประเภทการสลับตำแหน่ง (倒置法 tochihō) (อรรถยา สุวรรณระดา 2555 : 5) คือการสลับตำแหน่งคำหรือวลีในกลอน เพื่อให้ผู้อ่านเกิดความสะดุดใจต่อกลอนนั้น

2.6 กลวิธีการประพันธ์ประเภทการมองเหมือน (見立て mitate) (อรรถยา สุวรรณระดา 2555 : 4) คือการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งที่มองเห็นโดยยึดถือว่าเป็นอีกสิ่งหนึ่ง หรือเป็นการกล่าวถึงสิ่งหนึ่งที่มองเห็นว่าเป็นสิ่งหนึ่ง อันเนื่องมาจากว่าแลดูคล้ายกันมากจนชวนให้มองเห็นผิดเป็นสิ่งนั้นได้

2.7 กลวิธีการประพันธ์ประเภทบุคคลิษฐาน (擬人法 gijinhō) (อรรถยา สุวรรณระดา 2555 : 4) คือการให้สิ่งที่ไม่ใช่บุคคลมีลักษณะเหมือนบุคคล

2.8 กลวิธีการประพันธ์ประเภทการจบด้วยคำนาม (体言止め taigendome) (อรรถยา สุวรรณระดา 2555 : 5) คือการจบกลอนด้วยคำนามหรือสรรพนามแทนที่จะเป็นคำกริยาหรือคำคุณศัพท์แบบประโยคทั่วไป แต่ทั้งนี้หากกลอนลงท้ายด้วยคำนามอันเนื่องมาจากการสลับตำแหน่งในประโยค เช่น สลับประธานกับภาคแสดง จะไม่ใช่เทคนิคการจบด้วยนาม แต่เป็นเทคนิคการสลับตำแหน่ง

2.9 กลวิธีการประพันธ์ประเภทอุปมาอุปไมย (比喩 hiyu) การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง

2.10 กลวิธีการประพันธ์ประเภทการอ้างอิงบทกวีโบราณ (引歌 hikiuta) การยกบางส่วนของบทกวีโบราณมากล่าวอ้างในบทกวีของตน เพื่อให้ความหมายกินความเชื่อมโยงไปยังบทกวีโบราณดังกล่าว และแสดงให้เห็นถึงความรอบรู้ของผู้แต่งบทกวีด้วย

2.11 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำตรงข้าม (対比 taihi) การใช้คำที่มีความหมายตรงกันข้ามในบทกวีเดียวกัน เพื่อเน้นความหมาย

2.12 กลวิธีการประพันธ์ประเภทคำกวี (歌詞 utakotoba) เป็นคำที่ใช้เฉพาะในบทกวีเท่านั้น ไม่นำมาใช้ในชีวิตประจำวัน

2.13 กลวิธีการประพันธ์ประเภทการใช้ชื่อสถานที่โยงถึงสิ่งอื่น (歌枕 utamakura) (อรรถยา สุวรรณระดา 2555 : 5) คือคำซึ่งเป็นชื่อเรียกของสถานที่ที่มีชื่อเสียง ซึ่งถูกนำมากล่าวเอาไว้ในกลอน โดยคำในชื่อเรียกนั้นสื่อความหมายเกี่ยวโยงไปถึงสิ่งอื่นด้วย ทำให้ผู้อ่านกลอนจินตนาการโยงไปถึงสิ่งนั้นๆได้

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวเกศินี ศรีวุฒิชชาญ เกิดวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2531 ที่จังหวัดสงขลา สำเร็จ การศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชา ภาษาต่างประเทศ สาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น (เกียรตินิยมอันดับ 1) ในปีการศึกษา 2553 ระหว่าง ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้รับทุนรัฐบาลญี่ปุ่นไปศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยชิบะ จังหวัดชิบะ ประเทศญี่ปุ่น เป็นเวลา 1 ปี ในปี พ.ศ. 2552 – 2553 หลังจากสำเร็จการศึกษาระดับ ปริญญาตรีก็ได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวรรณคดีญี่ปุ่น คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2554